

**Podbraňák
(Kdysi ve Vraném)**

Josef Sýkora

Rybník

Čas se nezastavuje, ba se ani na chvíli neohlíží a ani já neměl od svého mládí možnost dostat se v místa, kde jsem vyrůstal, abych se po nich alespoň porozhlédl. Mnohé se změnilo, jen vzpomínky nedokázal nikdo vymazat z paměti. Stará brána, kolem níž jsme se honili nebo ji sněhovou koulí přehazovali, jako památník staré slávy městyse Vraného, poslední zbytek bývalého opevnění, byla pro mne v dětském věku nesmírně velikou. Teprve po letech, když jsem se do obce mohl zase jednou podívat, se mi zdála nějaká malá, příkrčená mezi domky, čímž jsem byl zaskočen, trochu zklamán. Inu, dětské oči byly jistě jiné, než dospělého. Mé dětské oči viděly celou vesnici jako nejkrásnější místo na světě, i když ze vrat statků vytékala močůvka a zaplňovala rygoly. To jsem tehdy nebral na vědomí a trochu té venkovské vůně nám ale vůbec nevadilo.

I v okrajové části obce, kde stál náš domek, jsme měli blizoučko k potoku, kde mřenky měřily vodu od břehu ke břehu, mrštně, inu, jako mřenky. Na potok jsme také chodili chytat škeble a raky, což nám záviděli kluci z městečka i z horní části obce, od kostela. Kousek za potokem byl les Hřeblo, kde pro nás příroda v létě prostírala spoustu červených lesních jahod sladkých jako med a později malin. Jen těch kozáků, hřibů i žlutohřibů, co jsme se domů nosili! Po těch se mi z hub ve světě stýskalo nejvíce. S těmi žlutými jsem se v širém světě už nikdy nesetkal. Dávaly masíčko jako máslo, tvrdší, než ostatní hřiby a málokdy červivěly. Pod lesem u studánky, sotva jaro zařukalo a první prvosienka vykvetla, už tu byly první houby – smrže. Ty bylo třeba několikrát vyprat, když mravenci v nich obvykle bivakovali. Tříkrát vypraná houba a ještě z ní lezli tihle malí obyvatelé lesa.

Potom studená stráž, ta patřila v dubna a květnu naší rodině. Nemohl-li jeden, šel tam druhý. Tam bývalo májovek a špiček! Bramboračka s čerstvými houbami už koncem dubna, to byla zvláštnost, ale i neskonalá dobrotá.

Pro nás bylo ovoce dostatek, ač jsme žádnou zahrádku neměli a sadař kolem dozrávajícího ovoce nastavěl slaměné boudy, ale my věděli, že ve všech najednou být stejně nemůže. Byly to samozřejmě hrušky, jablka, švestky a snad nějaké slívy. Meruňky, broskve, melouny nebo zahradní jahody jsme neměli, ty se u nás sotva kdy objevily. Stejně tak jižní ovoce nás nevzrušovalo, vždyť jsme ho ani neznali. Takový Vinný sklep dokázal jablky uživit nejen Podbraňáky, ale i kluky z celé vesnice, kteří měli stejně vysoko do žlabu jako my.

Zámecká zahrada bylo pro nás div divů. Vypískované a uhrabané pěšiny, pěkně odříznuté od ostatní zeleně a mnoho keřů, jaké jsme nikde jinde růst neviděli. V podzimu napadané bukvice měly zvlášť dobrou chuť. Ty dnešní už nejdou srovnávat, kdepak. Tamty bývaly daleko lepší. Jen nás nesměl pan Kerner, zámecký zahradník, stále vyhánět. Možná, že věděl, proč tak činí. Nemohu se na nic špatného upamatovat, ale že bychom tam někdy udělali něco dobrého, to teprve ne. Přece jen to jedno pařeništní okno jsme rozbili, když pod ním už byly pěkné kedlubny. Kdo za to mohl, že tak málo vydrželo? Na altánek a jeho střechu jsme lezli, to je pravda, ale protože byl bytelně stavěný, neublížili jsme mu.

Na konci naší obce byl také rybník a v něm žab na tisíce! Ty večerní žabí koncerty, to byla nádhera. To nám museli kluci z městečka závidět.

V zimě se tu pak ledovalo a to byla atrakce, na niž nelze zapomenout. Ledaři mívali boty obalené starými pytlí, v rukou širočiny, jiní zase jakési halapartny. Ti vytahovali tabule ledu háky na dlouhých tyčích. Pak tu byla řada povozů s koňmi. Někteří led nakládali, odváželi do hospod a my kluci jsme vlezli na vůz, abychom se alespoň kousek svezli zadarmo. Že jsme potom zase museli k rybníku zpátky po svých, nevadilo. Ještě štěstí, že naše místo na voze bylo dost daleko od „šejtroku“ kočího, že na nás bičem nedosáhl. Abyste věděli, co byl šejtrok, tak tedy kozlík. Ten druhý název je češtění, ale pro obyčejný vůz nějak nóbl. Ten se víc hodil k landauru. To když pan Mudra seděl na kozlíku a hnal pár plnokrevníků s panem

správce s tvrdákem na hlavě a černým šosatým kabátem na sobě, to by se nedalo říct, že seděl na šejtroku. V kočáru to byl kozlík.

S tím ledem mi to stejně nešlo do hlavy. Když jsem chodíval tatínkovi pro pivo třeba v parném létě, bylo pivo studené a já myslel, že ten led do něj nějak dávají a otrásal jsem se pomyslením, že bych měl takovou špinu pít.

V létě bývalo kolem rybníka stále veselo. Přes den spousta naháčů a k večeru pak pacholci a kočové přiváděli k vodě koně, občas i krávy, po hřbetech je drbali a omývali. Když se nám poštěstilo usednout koni na hřbet a vydat se napříč rybníkem, to byl zážitek! Drželi jsme se za hřívky jako klišťata. Koupající se kluci a husy před takovými jezdci prchali na všechny strany. Hejna hus, sehnaných do kouta rybníka, se s námi ve vodě docela dobře snášela, rozhodně lépe než na suchu.

Kdo neprožil alespoň pár teplých letních podvečerů u takového rybníka, má co litovat. Sotva se dostavil žabí čas, to je čas žabiho se stěhování na jedno místo, a takovým místem byl právě Víchovic rybník, táhly sem žáby z celého okolí a z vody se pak na nás dívaly ty jejich velké oči s pohledem strnulým, nepřítomným. Mysleli jsme, že nás ani nevnímají, ale stačila větvička vhozená do vody a rázem všecko zmizelo pod hladinou. Než bys do deseti napočítal, byly jejich hlavy opět tam, kde zmizely.

První soumrak, padající na krajinu, jim byl znamením, že je třeba spustit koncert. Teď už byla vesnice ztichlá, byl čas na krmení a dojení dobytka. Stroje téměř žádné nebyly, a jen ten žabí koncert se nesl do daleka do široka. Brzy se jako ozvěna ozvaly žáby s mlýnského rybníka. Nebyly to snad jen desítky hlasů, ale stovky a neváhám říct tisíce. Zastoupeny byly všechny hlasy, od tenoru přes baryton i bas, stejně jako soprán či alt. Byla to směsice, kdy jeden překřikoval druhého. Orientální súk nemůže být hlučnější.

Uběhl krátký čas a ve vodě polovala v rosolovité kaši vajíčka, malé kuličky s tmavou čočkou. Chuchvalce se větrem pohupovaly zčeřené vodě. Setkat se s takovou plovoucí plachtou ve vodě nebyl pocit zrovna nejpříjemnější, vždyť z každého vajíčka se dívalo kyklopské oko usazené v samém prostředku. Brzy potom byl rybník plný pulců. Nebyly to ještě ani ryby ani žáby. Protáhlé tělo, dlouhý ocas. Veliká hlava by odpovídala rybě, ale ty nohy zase vadily a naznačovaly, že to přece jen budou žáby. Těch bývalo! Stačilo nabrat vody do dlaně a už tam jednoho nebo dokonce několik viděl. Nebylo kluka, aby pak malé žabky, rozlézající se z rybníka do potoků a kaluží, nenosil v kapse a nevypustil je mezi hrající si holky. To byl pak mezi nimi pískot!

Tak jsme na vesnici žili jen v samé legraci a divte se pak, že na ni nelze zapomenout. Žáby nám v rybníce ani moc nevadily. Horší bylo, že tam bylo strašně mnoho pijavic. Kdo vylezl z vody, začal se prohlížet a obírat na zádech musel pomoci kamarád. Pokaždé se nějaká našla. Ne prisátá, spíš jen tak přilepená.

Když pak se ještě víc zešeřilo, vypluly na vodu potápky, vyvádějící více než kluci. Ta plovala, plovala a rázem zmizela pod vodu, aby se objevila na hladině tam, kde ji nikdo neočekával. Při potápění se bleskově obracela jako figurka ve střelnici sestřelená. Při několika nebylo lze rozpoznat, která je ta dříve potopená. Často jsme se dohadovali a stejně zbytečně. Ty nás podvedly stejně.

Jednou za několik roků nastal výlov rybníka. „Stavidla byla vytažena,“ tato zpráva se nesla od jedněch klukovských úst ke druhým, což znamenalo být ve střehu, nezmeškat výlov. Naše účast při něm byla skoro povinností.

Při takové příležitosti bylo stále něco zajímavého a navíc bylo možno nějakou tu rybu získat, nebo alespoň rybičku. Nejlepší bylo, když v poslední mělké kaluži soustředění kapři se mrskali, snažice se ještě někam utéci. Ale osudu se nevyhnul žádný z nich, ať se snažil, jak chtěl. To štika byla jiný flišťín. Ta se ukryla v bahně a vydržela do poslední chvíle. Stejně pak na ni také došlo a musela ukázat svou délku k velké radosti rybářů. Muži v gumových botách se bořili hluboko do bahna, ryby vybírali a dávali do kádí. Tam už nám byl vstup

zakázán. Kdo by také nenechavé venkovské kluky uhlídal? Teprve to, co v bahně zbylo, bylo naše. Jak se tam ale dostat? To neporadil nikdo, a přesto jsme se v tatínkových gumovkách u kolen uvázaných, aby nezůstaly v bahně, pokoušeli o úspěch. Někdo úspěch měl a ti na hrázi stojící zase závist.

Tady Franta mačkal půlkilového kapříka, nějakého zakrněnce, na svá prsa a vůbec mu nevadilo, že byl celý od bahna páchnoucího rybníkem.

Rybník pak zůstal bez vody až do jara, aby prý vymrzl, jak nám říkal pan Mytina. Prázdný rybník nás pak už vůbec nelákal. Ještě štěstí, že to nebylo každým rokem. Kdepak bychom bruslili?

U nás

Náš domek měl čtyři obytné místnosti. Do domku se vcházelo chodbou uprostřed, pak zůstala v přízemí jedna místnost vpravo, druhá vlevo a stejně tomu bylo i v prvním podlaží. Babička s dědečkem měli jednu část domku, my druhou. Později, po dědečkově smrti, žila babička v jedné místnosti, té horní.

Často jsem chodíval babičce nakupovat, a to činili i moji starší bratři i za života dědečkova, protože tehdy nemohli muži chodit do krámu nakupovat. To bylo pod jejich důležitost. Někdy jsem nevěděl, proč kupuji něco na litry, ale řezník to věděl, a tak to bylo v pořádku. Jednou babička řekla, abych donesl liberku na polévku. Řekl jsem tedy liberku. Jindy chtěla libru, řekl jsem tedy libru. Jistota byla jistota, co kdybych to pokazil. Od cesty býval dvacetník a za ten už byl sáček kyselého zelí, s nímž jsem mohl podělit hned několik kamarádů, nebo kornout cucavého cukroví.

Také k pekaři jsem často jako poslíček chodíval a odtud nosil chřupavé, voňavé a růžovoučké housky, přesně podle chuti sypané solí a kmínem. Na ty se sliny sbíhaly! Občas i dalamánky, které jsme často jedli bez pomazání. Nebo preclík, to byla pochoutka, hotový přepych.

Ve čtvrtek odpoledne bylo jisto, že poběžím k řezníkovi pro salám, právě z udírny vyndávaný, z něhož tekl omastek a šťáva i do papíru. Byl to sice ten nejlacnější, tak zvaný reklamní, ale byl výtečný. Salám se leskl jako holínky pana adjunkta z velkostatku, toho, co stále jezdil po polích na koni. Voněl, až se psi v ulici za mnou ohlíželi.

Nákupy ostatních potravin jsme prováděli ve Včele. Konzumní družstvo poskytovalo i dividendy, na něž jsme se těšili už celý prosinec. Za ně bylo nakoupeno na Vánoce mnoho dobrot.

Nejdříve jsme však museli po celý rok schovávané účtenky nalepit na papíry, provedené nákupy spočítat. Za rok to bylo dost peněz, někdy i šedesát korun.

Živá kronika

Člověk se musel divit, kde při tak málo času brala a získávala vědomosti. Zřejmě to byla dobrá paměť, která dovolovala jednou získané v povědomí udržet. Stačilo, aby se někdo zmínil o komkoliv ze vzdálenosti několik kilometrů a byl by se dozvěděl nejen o něm řadu podrobností, ale o celém jeho příbuzenstvu snad do třetího kolena zpátky. Věděla, odkud kdo pochází, kam se kdo přizemil či přivdal, z kolika je sourozenců, kolik měl pak sám dětí a mnoho jiného. Málokdy se mýlila, málokdy neznala, jen charakteristiku každého podávala spíše v tónu legračním, asi nechtěla ublížit. Mluvívala tak stejně o současnicích jako o těch, kteří už byli dávno „na pravdě Boží“, jak říkávala.

Znala historii rodu Pětipeských sezením na Neprobylicích už dávno ve středověku, znala mnohé o Václavu Beneši Třebízském či legendu o stavbě kostelíka – celého ze dřeva ílicích. Nejráději vyprávěla o Jindřichu Šimonu Baarovi. O něm mohla mluvit celé hodiny, vždyť to

byl její učitel náboženství v klobucké škole. Byla jistě pro svou poslušnost a snaživost oblíbenkyní pana faráře a snad také proto, že její otec byl zvoníkem, byť jen u dřevěné zvoničky v sousedních Kobylníkách a tuto čestnou funkci zastával velmi odpovědně a jedinou mši v Klobukách nevynechal. Malá Andulka chodila do klobucké školy už od první třídy. Musela projít lukami podél potoka k cukrovaru a pak pěšinou vzhůru kolem fary a kostela ke škole.

Při zpáteční cestě ji často volávala ke plotu farní zahrady „panímáma“, jak bývala maminka pana faráře nazývána. Ona mu byla současně i hospodyní a stále jej provázela z jedné fary ke druhé, byl-li přeložen. Ani malou nemusela dlouho volat, ta věděla, co ji bude čekat. Ještě teplá tvarohová buchta nebo koláč se švestkami. Býval tak dobrý, jaký uměla péci jen „panímáma“. O té hovořila vždycky s úctou až posvátnou, snad také trochu pod dojmem těch dobrot. Nebylo-li zrovna pečivo, nějaký ořech, jablko či hruška se v zahradě vždycky našla. Kolem farního plotu chodívala pomalu, pomaloučku, jen aby si jí „panímáma“ všimla. Však to potom z kopečka kolem cukrovaru stejně dohonila.

Pan farář často místo biblické dějepavy vyprávěl ve škole dětem historii kraje, jeho chudého lidu, zvláště podlesí. A jak uměl vyprávět! Jen kdyby byla všemu rozuměla, vždyť byla ještě malá. Na světských příkladech ukazoval lidskou morálku. Tu dobrou pochvaloval, špatnou zase odsuzoval. Pozorné žáčky nezapomínal pohlédit a to prý mělo cenu zlata. Zlobit se na děti neuměl, vždycky vysvětloval v klidu a míru, inu vychovával. Že na konci roku rozdával na vysvědčení samé jedničky, nebylo divu, všem dětem byly jeho hodiny nejmilejší.

Takové maminčino vypravování jsme vždycky poslouchali bez jediného hlesu a často jsme jí i záviděli. Bohužel, nebylo časté, nezbýval čas.

Jindy zase vyprávěla o své službě u správců velkostatku ve vranském zámku. Správcovi nebyli lidé podobní dnešním, stojícím ve stejné funkci. Byla to vrchnost, jezdící výhradně v kočáře a pan Mudra, kočí těch plnokrevníků zapřažených v kočáře, musel na kozlíku vždycky sedět jen ve fraku a bílé košili. K vranskému panství patřil ještě statek Kokovice a Kobylníky, podle odhadu alespoň osmset hektarů půdy a ještě vranské lesy. Vyprávěla o jídle pro panstvo tak barvitě, až se nám sliny v ústech sbíhaly a mnohé se zdálo spíš pohádkou než skutečností. Nadívané koroptvičky, pečené sluky či bažantí kohouti pečení i s celou hlavou, pestře oděnou peřím, vzbuzovalo v nás laskominy. Všeljaké oříškové cukroví, spousta ovoce jaké pro nás bylo neznámé, vyvolávalo představy o neskonalých pozemských slastech, žel někomu nedostupných.

Stejně tak dovedně vyprávěla o správci velkostatku panu Čechovi i jeho synu Svatoplukovi, ač už je samozřejmě na zámku nezastihla. Vyprávěla, jak student Svatopluk přijížděl na neděli domů, jak se prý vždycky potěšil pohledem od Obory, spatřil-li vranský kostel s vysokou špičatou věží i střechy zámku ukrývané v zeleni rozlehlé zahrady. Divadlo prý zde hrával s vesnickými chasníky a zúčastňoval se všech kulturních akcí, pokud čas a odloučenost mu dovolovaly.

Znala dopodrobna recitovat „Ve stínu lípy“ a jednotlivé osoby tak oživovat, že jsme nabývali přesvědčení, že je všechny osobně znala, že ta lípa je jedna z těch, co stojí před vranským kostelem.

Patřila do skupiny lidí, kolem nichž musí být stále živo. Vždyť ona sama měla všechny lidi ráda. Nebylo nikoho, kdo by kolem našich prošel na cestě na hřbitov, aby se s ním nezdravila, slovo neprohodila, byť třeba jen někdy o počasí. Sousedé, chodící před našich ke studni pro vodu, se zastavovali, nám do oken nahlíželi a stále otevřenou vyhlídkou alespoň se s maminkou pozdravovali či přinášeli nejnovější vesnické události. Někteří dokonce dovnitř vstupovali, na malou chvíli se zastavovali. To patřilo k věci. Vynechat takové zastavení by nebylo možné, to by se jich byla maminka při nejbližší příležitosti musela ptát, proč porušují starý dobrý návyk. Pro vodu se chodívalo většinou až večer, kdy domácí práce při hospodářství byly skončeny. Pak zbyl čas i na to důležité přátelské slovo. Nedovedu si

představit něco podobného dnes. Lidé si sdělovali nejen radosti, ale i strasti a věděli jsme, kdo co měl k obědu a stejné věděli i oni o nás. Byli jsme jedna veliká rodina, kde tajnosti neměly místo.

Maminčina dobromyslnost byla přímo viditelná. Menší postavy, silná, nechci-li zrovna říci tlustá, v obličejí kulaťoučká s živýma očima. Chodívala věčně bosa se zástěrou do půli pasu, se šátkem na hlavě, jindy bez něho, jen s vlasy krátce střiženými do mikáda, jak se tehdy říkalo. Blůzu nosila s krátkým rukávem a s plachtou stočenou pod paží nebo pak s rancem trávy, který jsme my kluci ve věku deseti let nedokázali ani nadzvednout, natož donést až odkudsi z mezí, kdoví jak vzdálených. Šla-li do konzumu, vzala si zástěru čistou a na nohy jen naboso sandály. To snad proto, aby lidé neřekli, ale raději by byla i do městečka šla bosa.

Tak už jsem i vylíčil, jak mi zůstala ve vzpomínkách a snad bych měl i říci ještě něco proč se u nás říkalo „jít do městečka“ a nikoliv na náměstí, ač je náměstí dosti veliké, ze všech stran obestavěné. Vraný totiž není ani ryba ani rak, tedy ani vesnice, ani město. Byl to městys, a ne ledajaký. Kdysi dávno byl obehnan hradbami a měl velice významné místo v kraji. Zůstala z opevnění sice jen ta brána, podle níž jsme byli nazýváni „Podbraňáci“, ale význam stále slábl, až ze všeho zůstal sice stále městys, ale mimo zemědělců tu vlastně jinak nebylo nic. Jediná továrnička, jediný podnik nebyl. Jen několik řemeslníků a nějaký obchod, ale radnice tu vypíná svou věžičku uprostřed náměstí stále. Zámek s kostelem stojí trochu v ústraní mezi staletými lipami, které tu voní stejně intenzivně dnes jako v době mého i maminčina mládí.

Jen těch stodol a zemědělských budov je mi dnes líto. Chátrají, nemají opodstatnění plnit úkoly jako kdysi. Raději o této věci přestanu, protože bych se tím přiznal, že jsem také již v letech a že se snad blížím jejich osudu.

Koledy

Vánoční dobroty zmizely sotva se Nový rok převalil. Stromek už stál opuštěn na dvorku a čekal na poslední využití. Nebyl ještě vyhozen, kdepak! Byl připraven, aby v příhodné době poskytl materiál na zhotovení kverlačky. Stačilo seřezat větvičky, očistit je od kůry, vyvařit a už mohl složit jako dvě či tři kverlačky. Zbytek větvíček pak posloužil při roztápění kamen a části kmínku jako palivo. Nic se nevyhazovalo, i poslední zbytky nějak posloužily.

Stejně dobře sloužily i husí brky posbírané třeba po ulici a byla z nich peroutka sloužící v kuchyni. Jindy jsme sbírali ze zasněžené silnice ztracené koňské žíně, ty dlouhé z ocasu, a z nich jsme zase dělali kartáčky na krém i velké kartáče na šaty či bory. Bylo to docela jednoduché, stačilo rozebrat starý ometený kartáč, ometené žíně vyhodit a prkénko znovu použít a byl kartáč zase jako nový.

To jsem trochu odbočil, ale hned to napravím.

Svátek Tří Králů na sebe nenechal dlouho čekat. Už předem bylo třeba shánět potřebné. Papírové sáčky od mouky jsme polepovali pásky lepícího papíru a vytvářeli tak nezbytné zlaté kříže. Potíž bývala se sehnáním třech dlouhých bílých košil pro garderobu tří králů. Maminka nerada sahala do prádelníku, znala, jaké nebezpečí na tři krále číhá, potkají-li se dvě party někde na městečku. Skončilo-li všechno jen ušpiněním prádla, nebylo ještě tak zle. Byla-li některá příliš dlouhá, stačil neopatrný krok někde na schodech a monarcha padal jako suchá švestka, třeba zrovna do bláta. Pokud nám byla některá úskalí známa, dávali jsme si dobrý pozor, ale dávejte pozor, když nevíte nač. Tak se nám jednou stalo, že při bohaté koledě jsme odcházeli od sousedů a plandavá košile mi zůstala mezi dveřmi a zárubní a rázem byl trh dlouhý dobrého půl metru. Koleda toho roku zrovna sypala, brašna se utěšeně plnila a teď tohle. Rázem bylo po radosti a král Melichar pak seděl před chalupou na schodech a ronil slzy.

V torně jablíčka, ořechy, perníky i cukroví od Vánoc, různé bonbony brzy daly zapomenout na košili. Nedalo se nic dělat, muselo se dále. Návrat pro ostatní dva krále byl radostný, těch dobrot bylo! Jen já neměl žádnou velkou radost – co řeknou doma? To mne pochválí! Ani umělé prodlužování vstupu do kuchyně nemohlo vymazat holou skutečnost. Nejmladší to stejně nevydržel a ohlásil, jak tragický případ se nám stal. Snad to tak bylo dobře, maminka si jen povzdechla a dodala: „To jsem čekala.“

Celý výslech byl veden v duchu fěr – play, i rozhršení bylo přijatelné a opět se ukázalo, že z čeho jsem míval největší strach, zpravidla dobře skončilo.

Nastala chvíle dělení a to nebylo zrovna nejjednodušší. Museli jsme se dělit nejen my tři, ale bylo třeba brát v úvahu i ty druhé, což se nám třem hlavám pomazaným příliš nelíbilo. Nedalo se ale nic dělat, těm starším jsme dát museli, to bylo nakonec všemi uznáno, protože jsme lecčímς zavázáni, a těm malým, to by nám zase srdce a cit nedovolil je šidit. Tak tedy na šest dílů – nedalo se nic dělat! Ale jak rozdělit třeba jednu jedinou dobrotu na šest dílů? Nastalo dohadování, licitování a někdy musela k dodržení spravedlnosti zasáhnout maminka. Pak se zase mohlo pokračovat až do posledního bonbonu. Kolem stolu jsme seděli u hromádky z torny vysypané jak loupežníci nad kořistí. Konečně bylo vše rozděleno a každý si mohl už hlídat svůj kopeček, což nejmenší Fanda nechtěl brát na vědomí a natahoval ruku po všem, co se mu líbilo. Jeho stálé: „Já sám, já sám,“ už nám šlo na nervy a bylo tedy rozumnější se svým dílem kamsi zmizet a oddat se slastnému pocitu věcí příštích. Sice hromádka se mi najednou zdála nějaká malá, ale stejně na tom byli i ostatní. Každý si ze své hromádky vybíral podle chuti a zdá se mi, mizela rychleji, než zrána přibývala.

Maminka nakonec musela košili zašít a přitom se dušovala, že to dala k dispozici letos naposled takovým divochům. A měla plnou pravdu, toho roku ji už vícekrát nepůjčila, ale příštím rokem se dala stejně znovu obměkčit a my mohli opět vyrazit.

Na Štěpána bývala koleda přece jen bohatší. To byl ještě všude dostatek dobrot a tak jsme bývali nejčastěji obdarováni vánočním pečivem. Doma příliš ubývalo, však maminka říkávala: „To cukroví má zrovna nohy, jak mizí“ a měla pravdu, ne v tom, že by mělo nohy, ale jak rychle mizelo. Na stromečku visely zpravidla už jen atrapy, papírové řetězy, pozlacené ořechy a panenská jablíčka. To už nastal čas, kdy jsme hlídali jeden druhého, aby nechodil do pokoje ke stromečku nadměrně často, protože tam mohlo být ještě něco ze sladkostí zapomenuto. Vždyť tam mohla být ještě zastrčená karamelka ve staniolu nebo jen kostka cukru a i ta byla vysoce ceněna. Kde byl v domě jedináček, ten nemohl poznat radost z toho, našel-li někdo ještě kousek sladkosti a začal se dělit s ostatními, aniž by o jeho nálezu věděli.

Proto se často ve statcích a v domech majetnějších sousedů ozývalo: „Koleda, koleda Štěpáne, co to neseš ve džbáně...“

Jen jednou se nám koleda příliš nevydařila, ač jsme měli brašnu pěkně plnou. Stačila maličkost a ze všech dobrot byla hromádka drobků. Už jsme se z koledy vraceli, abychom posledních několik zastavení udělali, a pak jsme se už jen mohli těšit zase na slavné dělení. Jenže... Dozpívali jsme u Brázdů, bohatě podarováni odcházíme. Na dvoře statku pobíhal lovecký pes, ohař, a ten se za námi rozběhl, a abychom věděli, že on je na tom dvoře pánem, asi dvakrát vyštěkl. Dali jsme se na neuspořádaný ústup v domnění, že nás nedohoní a venku za vraty se už nebudeme muset bát. Jen já s brašnou zůstal pozadu a z kovových dvířek se dral jako poslední. Ti první byli už venku, jen mne ohař dostihl. Kluci ve snaze zachránit alespoň sebe zabouchli vrátka a já zůstal se psem na dvoře. Jedinou obavu jsem měl o koledu, mne snad nekousne, ale koledu by nám mohl sníst. Schovával jsem ji za sebe a tlačil se na vrátka tak vehementně, že vánoční pečivo nápor nevydrželo a mou zadní částí těla bylo rozválcováno. Pes mne nekousl, jen očichal a vrátil se kamsi do dvora. Jak jsem se ho mohl takhle bát? Vždyť on neublížil ani kuřeti.

Dělení doma proběhlo v neskonale svornosti a rychlosti. Každý dostal několik hrstiček dobrot té všeho chuti. Stejně nezůstal nazmar ani drobeček.

Za několik dnů jsme zvěděli, že jsme nebyli postiženi sami. Nedobře se vedlo i druhé skupině, v níž byl Slávek od radnice, jinak přeborník v házení sněhovou koulí. Kam se na něj kdo hrabal, házel nejdále i nejpřesněji. Už měli odkoledováno, slunce povyskočilo a rázem byl sníh ke koulování jako stvořený. Kluci také před trafikou odložili ranečky a už koule litaly až kamsi na Kovářovic rybník. Sláva exceloval jako vždycky. Odložená koleda se chladila na zemi ve sněhu a v zápalu koulování kdosi šlápl na Tondovu tašku a byl na tom stejně jako my. Samozřejmě, že se nepřihlásil nikdo a viník tedy nemohl být ani potrestán. „Inu, neštěstí nechodí po horách, ale po lidech,“ jak říkala babička.

Dračky

Přešly Vánoce i Nový rok a začala příprava na draní peří. Maminka začala vypočítávat, která sousedka k nám bude chodit, kolik bude domácích, aby se to všechno sesedlo k jednomu stolu. K tomu musel být připraven veliký stůl nebo přisunuty dva menší k sobě, snesena z komory dlouhá lavice a druhá ještě z místnosti po babičce a k tomu řada židlí. Už jsme se ani dočkat nemohli, kdy to vypukne.

Konečně se sešly ženy, většinou starší, zasedly před hromady peří a začalo se. Dračky odkládaly sedrané peří na hromádky, ostenky házely na zem pod sebe. Narostla-li hromádka, byla vstrčena do připraveného sypku. Všichni přítomní od této chvíle museli chodit po světnici jako duchové, pomalu, kýchnout se nesmělo, ani rychleji dveře otevřít. To byl pro nás malé trest, neudrželi jsme se a následovalo hubování nebo šťouchanec do zad.

Slavnostní, nezvyklou atmosféru přinášela již sama účast řady sousedek a nám malým napětí od samého počátku v očekávání, kam se dnešní vyprávění zaměří, na to jsme čekali celý den. Dozvídali jsme se o věcech, o nichž jindy nikde ani slovo nepadlo, ať šlo o vesnické drby nebo tatínkovo vypravování prožitků z první světové války. Sám nikdy nedral, to nebyla práce pro něho, tak pořádnou lopatu, to by byla jiná! Proto raději sedával na stoličce u kamen a vzal si na starost topení. Vždyť v těch mozoľnatých rukách takové „nic“ ani nemohl cítit. Soukal do kamen špalík za špalíkem, jen aby tu ve světnici bylo teplo, když venku tak mrzlo. Dřevo z kořenů vonělo smolou, občas zapraskalo a v málo osvětleném koutě za kamny poskakovala světélka po stěně.

Když bylo všecko pohromadě, mohlo se začít. Dnešní slovo měl tatínek: „Bosňáci tenkrát za války neznali a nešetřili bratra,“ začal svou. „Projížděli jsme v těch jejich skalnatých horách s mašinou mocně supící, jen tahat nechtěla, ač jsme neměli víc než šest vagonů a já topil jako do milionu, a přesto to nejelo a nejelo! Byly tam úseky, odkud bylo nejrozumnější co nejrychleji zmizet, protože každou chvíli něco cvaklo o mašinu a pak to jen vyštěklo několika ozvěnami. Bůh sud', čím to po nás stříleli, ani jsme nevěděli odkud. Jak ale zmizet, když stará, dlouhou dobu neopravovaná lokomotiva rychleji nemohla. To jsme se na ní raději skrčili do koutka a nechali všemu volný průchod. Jednou strojvůdce v ohni střel vystrčil hlavu a křičel z plna hrdla: „Nestřílejte, jsme tady sami Češi,“, těm v horách to bylo ale jedno, jednak nerozuměli a potom jacípak Češi, Austrijáci jsme byli. Pro rachot nás stejně nemohli ani slyšet, co ho to napadlo.

Jen přes ty viadukty jsme jezdit nechtěli, to byla hloubka dolů, a kdo ví, zda zrovna není dneska podminován. Často jsme si v té chvíli říkali, zda poletíme vzhůru nebo dolů. Ale ono by to pak už bylo stejné. Mosty sice Austrijáci hlídali, ale tady by spíš uhlídali pytel blech než tři Bosňáky. Jednou byli poschováváni v údolí, kde byl klid a mír po dlouhou dobu, kde je nikdo nečekal, a provedli nám takovou věc, že jsme se týden nestačili divit. Podruhé to na nás létalo z nejvyšších vrcholků a skal, jak se tam jen mohli dostat? Nejhorší bylo, když nás vzali ze všech stran a stroj nemohl dál. Vylézt nebylo kam, jedině před jejich pušky. Při tom přišel o život náš mašinfíra Tonda, jen vylezl, už ji měl. Raději jsme seděli na boběčku v koutku, pustili píšťalu a houkali a houkali a houkali jako zběsilí, snad nás alespoň takhle někdo

vysvobodí. Na pískání mohla přijít patrola a nás zachránit. Oni ti Bosňáci asi život moc milovali, protože do otevřené přestřelky se nikdy nepouštěli. Bylo to s podivem, všude jen samá bída a vidíte, jim se tu zrovna moc líbilo a bili do každého, kde sem jen vkročil. Císař pán si myslel, že je vyřídíme za tři dny a zatím nám už čtvrtý rok takhle ztěžovali život. Rozhodně víc, než na počátku.

Jindy se nám zase stalo, že z mašiny odpadl nějaký šroub či součástka a my zůstali trčet na trati v lesích a čekat a čekat, kdy nás ti kluci oblečení ve starých hadrech a nohách omotaných hadry v zimě jako v létě neslyšně přepadnou. Pro nás to byl hazard, tudy jezdit, ale jiné možnosti tu nebylo.

Dračky měly stejně jako my oči na vrchu hlavy a představovali jsme si všechno docela živě a pak stačilo silnější prasknutí polinka a už to s námi cukalo. Bylo mi jen divné, že se dá tohle všechno přežít, když jsem nabýval přesvědčení, že vlak byl napadán denně na každém kilometru.

Po dalším vypravování jsme se dostali až na nádraží do Kragujevace, pak na tu trať partyzány vyhozenou do povětří a slyšeli jsme i o tom, jak obtížné bylo stále sledovat trať, není-li někde něco narušeno nebo zavaleno.

Spát nás nikdo v ty večery nehonil. Směli jsme zůstat do konce dračky, a to nebyvalo dříve než po desáté. Ono to vlastně ani nešlo jít spát dříve, když se v kuchyni dralo i spalo. Jen ti tři odrostlejší měli ložnici nahoře v pokoji, ale ti už zase museli drát, a tak jsme stejně zůstávali všichni. Kdo by také chtěl jít spát?

Druhý večer byla na pořadu strašidla. Mnohé z nich jsme už znali z loňska, znovu opakované, často pořádně obměněné, že se nám zdály zase nové. Dračky, většinou již babičky, byly o pravdivosti slov přesvědčeny a dokázaly tak sugestivně vyprávět, že nám malým běhala husí kůže po zádech, ač jsme mnohému nevěřili. Zapochybovat, to by byla urážka vypravěčky, kdepak!

Ohnivý pes přepadl ženu, vracející se z trhu ze Slaného už za plné tmy kousíček od naší vesnice zrovna pod lesem, no hrůza! Trhovkyně celý týden nebylo schopna slova a špatná byla pak celý rok. Pes se vyvalil v zatáčce u Brázdovic pole, tam, kde jsou ty mladé stromky jabloněk, kousíček od ústí pálečské pěšiny. Hnal se za ní jako zběsilý. Chtěla utíkat, ale nešlo to, světla z oken rozsvícených petrolejek jí blikala z nedalekých domků na pozdrav, ale pomoc odnikud přijít nemohla.

V očích vypravěčky se objevily žhavé uhlíky, pak plály jako plameny, když spoluprožívala celé dobrodružství. My je v dětských duších prožívali stejně intenzivně a opravdově. Takový starý člověk by přece nelhal! To tedy musí být pravda pravdoucí. Já si toho psa představoval řádně velikého, žádného jezevčíka nebo vesnického oříška, kříženec všech srstí to také nemohl být stejně jako ohař, ani chrt, ti moji představu nesplňovali. Snad kolie nebo vlčák, ale stále to nebylo to pravé, cosi i těm chybělo. Jedině to mohl být pes ovčácký, ten snad jediný!

Babka pokračovala: „valil se a koulel po silnici, ale proč, když měl čtyři nohy a umí znamenitě utíkat? Protože to byl pes ohnivý a ten je docela jiný.“

Jen mi vrtalo hlavou, že by takový pes nedohonil starší paní, když obyčejný psík předběhne hravě i Frantu z Bohdálu, který umí ze všech vranských kluků nejvíce utíkat. Bylo mi to divné, ale on přece neutíkal, on se jen válel a koulel. Ten večer bych byl ani nos ze dveří nevyrstřčil. Do sklepa by mě byl také nikdo nedostal, co kdyby taková potvora zrovna dneska byla u nás. Když pak bylo třeba jít na záchod a ten byl na dvorečku, bylo lepší čekat, až se někdo zvedne a jít s ním. „Prý ohnivý pes a sálá to jeho světlo nebo zapaluje“, vrtalo mi hlavou. Přestavoval jsem si žhavé oči i jazyk, ale kde by se takový pes vzal?

Dračka vedla dále svou řeč: „Pes se k hokynářce stále přibližoval, kolem těla záře jako od měsíčku v úplňku. Nevydal ani stenu, ani vzdechu. Pak teprve žena začala utíkat, ani se neohlédla a jen cítila dech toho zvířete za svými zády. Ještě štěstí, že první domek už byl na

dosah a teprve tady ohnivý pes zmizel. Nejdříve jeho jas slábl, až jej černá tma zcela pohltila.“

„To se ví, to nebylo včera ani loni, ale moje babička tu hokyni znala,“ přidala druhá.

Třetí, aby nezůstala pozadu, dodala, že něco podobného se stalo i její babičce z Obory, když šla z Vrbičan. Tam, kde se les dotýká silnice, z toho srázu se zase vykulila veliká ohnivá koule svítící všemi barvami a sledovala ji až k samé hájovně. „Ta koule měnila světlo podle toho, jak se po silnici obracela a po níž poskakovala, až jiskry odletovaly. Občas zasyčela, vyprskla a babičce se zdálo, že ji lidským hlasem volá, stůj! Kdepak babička, ta upalovala, vždyť v té době byla ještě v plné síle, hnala se jako splašený kuň. To byly jistě nečisté síly a přinášely zlá znamení. Jak babička přeběhla můstek přes vranský potok, začala koule ztrácet na rychlosti, až se rozprskla na mnoho kusů a zmizela. Jen prapodivný zápach po ní zůstal, jaký babička prý dosud nikdy necítila. Stačila se ještě pokřižovat a všechno utichlo a konečně si mohla oddychnout.

Celé dny a týdny čekala na neštěstí, které zcela určitě přijde. Nic se nedělo, domek jim nevyhořel, ani nikdo nezemřel, ba ani kráva nezastonala a začala na věc pomalu zapomínat. Obilí se ten rok zrovna urodilo, ale po roce to přišlo. Prusové vtrhli do země. Tak přece jen se zlé předznamenání projevilo.“

Viděli jsme tatínka, jak nevěřicně kroutí hlavou, ale neřekl ani slova. Asi si myslel totéž, co my. Když už byly ty strašidelné historky na pořadu, přidala se jednou i tatínka: „To vám jednou jedu ráno do práce, strkám polo pálečskou pěšinou, všude bylo ticho, i ptáci ještě spali. Byly sotva čtyři hodiny. Na rovince chci naskočit na kolo, tam, kde už je pěšina jako mlat. Však to znáte, nepřejede tam ani povoz a cyklisti nebo pěšáci jí neubližují. Vzadu se pasekou mihnul lidský stín a hledal úkryt za borovicí. Byl to člověk, nebo nebyl? Co by tu teď dělal? Snad nečeká na mne? To byla najednou nezodpovězená otázka. Zůstanu tedy stát a říkám si, počkám na tebe, jen pojd'! Ale kde, on jenom přeběhl z jedné strany na druhou a zase se ukryl za mladou zelení. Teď jsem bezpečně poznal člověka.

Co jen ten chlap na mne chystá, myslím si. Čekám, hlavou se mi ženou různé myšlenky. Mám jít proti němu, nebo raději zůstat trochu skryt tady v záloze? Čekání už mě přestávalo bavit. Bylo dost dlouhé, proto jsem vyrazil kupředu. Teď se protivník ozval: „Já jsem Šoltys z Pálče, kdo jsi ty?“

„Proč se tedy, troubo, přede mnou ukrýváš? Já jsem Sýkora, neboj se!“ Teprve potom vyšel na cestu, já nasedl na kolo a brzy jsme se na cestě potkali. Pak mi vyprávěl, že cesta nočním lesem je pro něho neobvyklá a nejvíc ho překvapilo světlo mé karbidky, jak blikalo a poskakovalo.“

Toho večera to bylo poslední strašidlo, které dračky ukončilo.

Ze všeho jsme se nejvíc těšili na doderné. To byl hotový svátek. Sešly se všechny dračky, byl navařen čaj, ba i láhev rumu stála na stole, ale jen pro dospělé, ale v čaji voněl, až se nám sliny sbíhaly. Po velkém prošení i do našeho hrnečku ukápl rumu a my se cítili už skoro dospělými. Dobré medové koláče narovnané na míse zrovna vybízely, berte si, berte si! Po peří nikde ani památky, jen dračky na svých obvyklých místech a my už začali natahovat ruce po koláčcích, když nás maminka přibrzdila, že se nesluší, abychom si brali jako první, že musíme dát přednost hostům.

„Co když na nás potom nezbyde?“ mysleli jsme si a netrpělivě jsme očekávali naši příležitost. Takové koláčky jindy maminka nepekla, nebo to snad bylo tím, že dračky je chválily.

Dračky za veselého vyprávění končily a bylo třeba zase rok čekat na nové, vyvedou-li se housata.

Herci přijeli

Po nesmělém zaklepání se začaly pomalu otevírat dveře. Do kuchyně vstoupila štíhlá žena nejlepších let. Představovat se nemusela, vždyť všem nám byla velmi dobře známa. Byla to herečka venkovské divadelní společnosti paní Kožušníková.

„Tak už jsme tu zase,“ trochu provinile sdělila, jistě plna obav a očekávání, jak bude přijata. Tahle společnost sem občas zavítala, někdy za dva roky, jindy trochu častěji nebo také až třetím rokem, a zdržela se u nás obvykle čtrnáct dnů, během nichž sehrála několik klasických her a zase odjela na další štaci.

Kým byla společnost vedena nevím, ale pro naši rodinu to nebylo vůbec podstatné, když s ostatními herci jsme už tolik do styku nepřicházeli. Stále usměvavá paní Kožušníková, ukovaná postavami her bratří Mrštíků, Aloise Jiráska, Josefa Kajetána Tyla a dalších, byla stále plna optimismu.

Teď tu stála uprostřed světnice a ani se mnoho ptát nemusila, vždyť už z prvního radostného uvítání vycítila, že je všechno v pořádku a že bude i s manželem zase ubytována na svém starém místě jako už několikrát před tím.

Copak jsme mohli odmítnout? Patřili tak trochu do rodiny, znali jsme je a oni zase nás. Jen začala maminka sama od sebe hovořit o nutnosti vyklidit z jejich pokojíku některé přebytké věci, zaplály jí v očích plamínky uspokojení. To byla práce pro nás. V pokoji musela zůstat kredenc, veškosn, jarmara, kamna, dvě postele, nějaká sesle, jak to kdysi babička všechno jmenovala, dokud tu žila. Někaký hrnec tu také ještě zbyl a to pro dva skromné lidi stačilo. Více prostoru dostat nemohli, když nás bylo osm a mimo tento hostinský pokoj jsme měli jen kuchyň, jeden pokoj a jednu místnost sloužící za komoru.

Výše nájemného byla jako vždycky sjednána velice rychle. Vše bylo zadarmo. Za ty „peníze“ byl k nájmu ještě jakýsi deputát: dřevo na topení podle potřeby, po každém večerním dojení asi litr mléka a v případě potřeby i brambory ze stále otevřeného sklepa. Bylo-li nejhůře, i nějaké vajíčko. K pohoštění nemnoho, ale vem, když nic není. Když pak v domácnosti Kožušnickových chyběla špetka soli, papriky či smetany, nebylo třeba běžet do krámu k Jiráskovým nebo do konzumu na městečku. Takové věci byly doma stále, stejně jako kousek tvarohu nebo domácího sýra.

V den příjezdu se samozřejmě nehrálo a s jistotou jsme mohli očekávat večerní posezení obou herců při našem stole. My děti jsme se nemohly té chvíle dočkat, oni uměli pěkně vypravovat o svých zážitcích, někdy plných veselí, jindy truchlivých, jak je právě život přinášel. A bylo toho hodně, doba dvou let je dost dlouhá k mnoha příhodám. Vypravovali kultivovanou řečí, což nás malé přivádělo jednak k údivu, ale hlavně obdivu mistrů Thalie.

Veselost se střídala s vážností a mám podezření, že i maminka s tatínkem podléhali kouzlu jejich vyprávění stejně jako my. Vždyť rodiče byli zvyklí hovořit spolu jen o práci a potřebách zajistit stálé hladovce, kteří je tolik zaměstnávali, a teď to bylo něco docela jiného. Rodiče snad pokládali za otázku cti a pravděpodobně i za malý příspěvek pomoci šíření kultury na vesnici.

Ten večer nebylo u nás podáváno večeří osm, ale deset, čímž hosté vzali zavděk, i když to byl jen čerstvý domácí chléb mazaný máslem a přílohou „kakánkem“, pěkně rozleženým a nesmírně zapáchajícím domácím pivním sýrem. Zapíjelo se sladkým podmáslem, které bylo zahuštěné drobnými krupičkami másla v něm plovoucími.

Už druhý den začínala společnost hrát Jiráskovu Lucernu. Během dne, převážně přes poledne, rozešli se členové společnosti po domech k osobnímu zvaní. Že jsou tu herci, to věděl každý, ale jistota je jistota a záleželo na každém návštěvníkovi, aby byl úspěch. Vždyť každý z herců byl na návštěvnosti závislý, mohl dostat jen takový podíl, jaký zbyl po úhradě režie. Dobře věděli, že vesničtí lidé nejsou zvyklí chodit po divadlech a někteří dokonce říkali „po zbytečných věcech“, jindy zase nebyl čas a tak jen těžko se získávali diváci.

Divadlo obyčejně zaplňovali kočové, děvečky, vesnická omladina, dělníci i domkáři, méně už bývalo chalupníků a jako bílé vrány se tu ukazovali sedláci. Jejich kulturou byla sobotní partie karet v hostinci u Fojtů nebo u Racků.

Přišel čas, kdy se mohli i Kožušníkoví revanšovat za přijetí u nás a nabídnout na jejich benefiční představení rodičům dvě volné vstupenky.

Všechno na světě má svůj konec a končil i pobyt herecké společnosti ve Vraném a naše celá rodina se loučila s Kožušníkovými s přáním mnoha štěstí a hlavně brzkého návratu.

Po jejich odchodu jsem se v myšlenkách vracel k tvrdé realitě, s níž se museli vzdělaní lidé, snad jen z lásky k divadlu, protloukat světem. Mé dětsky naivní úvahy nemohly postihnout jejich život, spíš to byly myšlenky rodičů, které si navzájem vyměňovali. Tito lidé museli často překonávat nedůstojné podmínky „kočujících komediantů“, jak byli někdy nazýváni. Na některých vesnicích byl nezáměr, jinde zase nevhodná roční doba, pak bylo diváků málo a členové společnosti se často neměli oč rozdělit. Odnikud žádná podpora, a přesto tihle zanícení lidé vytrvávali. Snad v rolích králů, bohatých sedláků či princezen, i když v ošumělém, opotřebovaném, ale stále ještě blyštivém oděvu, zapomínali na zítřejší bídu. Naši Kožušníkoví snad ve veliké lásce k divadlu obětovali i radost z narození potomka, jehož příchod by musel, alespoň na čas, zastavit kočovný život, a tím by musel končit i svět ramp. Na cestě od vesnice k vesnici by jistě malý překážel, lodní kufry je provázající byly sdostatek těžké, kam by ještě dali děcko?

Tak jako Kožušníkoví patřili nám, tak i ostatní herci měli své domovy rozhozené v domcích po vesnici. Jen ve statcích jsem bydlet neviděl nikoho z nich.

Zimní radovánky

Přišla-li pěkná bílá zima, byla to doba našich radovánek. Jen začalo mrznout, přišly na řadu klouzačky. Když se neutvořily samy na vytékající močůvce ze statku, zapumpovali jsme před farou obecní pumpou a klouzačka byla hned – a jaká! Nebylo třeba nikam nosit vodu, ledovatka tu byla hned i se dvěma skoky tvořenými terénní vlnou. Po té se žádný začátečník neodvážil, leda tak na prkénku vsedě, nebo jen tak po zadní části těla. Byli tu však i přeborníci sjíždějící ve stoje a skoky si ještě všelijak ztěžovali. Tehdy jsem nedovedl pochopit, že si někdo při pádu může zlomit ruku nebo nohu. Vždyť my začátečníci jsme víc leželi, než stáli a přitom žádný úraz. Takové boty podbité cvočky na podrážkách, ty byly pro klouzání jako dělané a navíc podpatky kované podkůvkami, ty jezdily a vydržely!

Padl-li poprašek sněhu, začala pravá dětská radost. Vyrukovaly na světlo saně všech druhů a velikostí, většinou domácích výtvorů, jen rohačky žádné. My měli doma jen jediné celokovové s prkénkem jen pro jednoho a bylo velmi nesnadné uspokojit všechny čekatele na svezení. Než na mne došla řada, to byla doba nekonečná a navíc starší sourozenci nás menší šidili, proto jsem to někdy musel i já těm mladším odvést. Kdejaká vozovka byla hned plná sáňkařů. Koně s rolničkami bylo slyšet na velikou dálku a jiné nebezpečí nehrozilo, leda že by se do cesty namotal pes.

Brzy nám nestačily silnice, ty přece jen měly malý sklon a my chtěli jezdit rychlostí blesku, a proto Láďa přišel s nápadem, abychom šli jezdit do Hřebla do průseku u pálečské cesty. Proč tam ten průsek byl, nevím. Byla to cesta z kopce ostrého jako střecha, tam stejně nikdy povoz nemohl sjet ani nahoru vyjet. Zkrátka, byl tady a bylo ho třeba využít. Teď se měl stát naší sanicí. To byla rychlost, to byly mety! Smrky podél tratě se jen míhaly a jízda byla zakončena skokem přes příkop. Moje druhá jízda však skončila pro saně tragicky. Příkop mne vyhodil do vzduchu a dopadl jsem na prkénko až na zem. Sanice se rozběhly do stran a ze saní byla placka. Nebýt prkénka, tak šla sanice asi každá svou cestou.

Děti se smály, já ovšem jako hrdina také, vždyť se mi nic nestalo. Úsměv mi však na tváři tvrdl dívaje se na skutečnost, že už nemám saně. Byl bych nad nimi zaplakal, ale to by se

kluci smáli ještě víc, to jsem nemohl. Vzal jsem raději saně pod paži a vydal se na přesmutnou cestu k domovu. Pak nastal půst, doprovázený výčitkami i nadávkami sourozenců. Tatínek tuhle katastrofu přijal klidně, uvázal si vrak za kolo, že to nazítří vezme s sebou do továrny a tam nějak spraví. Za pár dnů potom jsme už zase mohli začít jezdit, jen do průseku jsme nesměli.

Menší radost působil sníh a mráz cestou do školy. Chodili jsme zachumláni a obaleni jako vesnické pumpy před zimou, jen podle zimníků jsme se poznávali. Horší to bývalo s botami, žádné vatování, žádné vložky, jen obyčejné šněrovací střevíce, často prošlapané z levné kůže vodu propouštějící. Nohy zábly a prsty bývaly často oznošené.

Bylo-li nejhůře, zapřáhl některý sedlák do „korbáku“ saně, do korby vhodil několik balíků slámy a v té nám bylo hej. Ani se nám z ní vylézt nechtělo. Netáhlo tam, boty byly suché a nalepeni na sebe jsme se vzájemně hřáli. Tak tomu bývalo při ranní cestě, odpoledne se už muselo po svých, když jsme nechodili do jedné třídy a vyučování končilo každému jinak. Žádná družina na škole nebyla.

Cesta to byla trudná, ale sotva jsme doma něco pojedli, stejně jsme doma nezůstali. Jak se podvečer blížil, sešli jsme se zcela určitě zase do jednoho u „vily“. Od ní se táhne dlouhý kopec kolem panské zdi k sušárně ovoce a dál až na můstek přes potok pod Oboru. Tahleta silnice bývala naším eldorádem. Kluci i holky se tu sešli ke společnému sáňkování, i když nikdo s sebou sánky netahal. Ani nevím, komu patřily veliké saně, kdysi určené páru koní. Na ně si našlo třeba patnáct i více jízdy chtivých a jízda začala. Dokud jsem byl menší, byl jsem jako ostatní moji vrstevníci odháněn, i když jsme se nikdy podřídít nechtěli. Když se pak saně rozjely, nebylo síly ani moci, aby je zastavila nebo jen uřídila, hotová jízda smrti. Bylo proto docela rozumné, že ti malí k tomu nesměli. Kdo byl k jízdě připuštěn, musel nohy dát nahoru, nikdy je nesměl nechat viset ze saní. Mohl by snadno o ně přijít, když každá druhá jízda končila v nejlepším případě v příkopě, nebo v tom horším na stromě vedle silnice. Nám malým dělalo potěšení jen za saněmi utíkat a dohonit valnou hromadu někde ve sněhu v příkopě. Holky vždycky nařikaly jako by se se světem loučily, ale druhou jízdu musely jet znovu. Sem se s malými saněmi stejně nikdo nesměl dostavit, ty tady nemělo co pohledávat.

Konečně i rybník zavolal, dalo se bruslit. Byl čas setřít rez z „vintovek“ a šlo se na led. Brousit skluznici? Kdo to jakživ slyšel! Ty vinty po stranách bruslí, to bylo zařízení nadmíru dobré. Po těch se dalo skákat, odrážet se o ně, když si bruslař nebyl jist, že neupadne. Stačilo se maličko rozjet, pak maličko naklonit nohu, ovadit vintem o led a byl tu kroužek jak od krasobruslaře, nebo zavadit trochu víc a následoval pád. Nejhorší to bylo s obuví. Brusle jsme připevňovali ke gumovým podrážkám a ty se pak pod tlakem kroutily a brusle nedržely. Kluci je někdy šroubovali i na podrážky bačkor, ale kdepak, nedržely a nedržely. Ztratit kličku od bruslí, pak brusle dobře přídělané nešly od bot nebo zase nešly připevnit. Pak museli pomoci kamarádi. Na takových bruslích i hokej jsme už hráli. Branka, dvě cihly na led položené, hokejky z ulomených zakřivených větví také musely stačit. Chyběl-li brankář nebo obránce, nebyla to taková tragédie. Na břehu se obvykle honila parta kluků nebo po rybníce se klouzala sice bez vintovek, ale pohotových si také zahrát, třeba jen s klackem rovným. Pak stačilo, když se takový obránce třeba jen ostatním pletl pod nohy a tak mařil nájezdy soupeře. Rozběhl-li se takový obránce, musel se dál sklouznout, jinak zastavit nemohl, a tak se často dostával mimo hru, ale do počtu byl. Ten pak obvykle porážel nejistě bruslící protihráče i vlastní, nebo se sám natáhl na led, jak to dnes někteří hokejisté dělají.

Puk nebýval. Nahradil jej kámen nebo krabička od krému na boty. Inu, bývala to trochu jiná doba, než je ta dnešní. Stejně si však myslím, že ti dnešní nejmladší hokejisté vybavení přilbami, chrániči a hokejkami všech světových značek ten zápal pro hru už nemají. My jsme se dokázali o gól hádat třeba čtvrt hodiny nebo se dokonce někdy o něj i poprat či se slzami v očích opustit led. Takový zápas se sousední vesnicí, to bývalo horší než v americké profesionální lize, tady šlo o čest vesnice, a to bylo něco, s čím se hazardovat nesmělo.

O koulování toho mnoho nového říct nemohu, to bylo asi stejné jako dnes, ale rozhodně častější. Někdy to odneslo okno, jindy třeba vznikla boule na hlavě. Čas nám nezabíralo ani rádio, ani televize. Ne že bychom touhle vymožeností pohrdali, to ne, ale nebyla. Bývali jsme proto otužilejší, než ti dnešní kluci ze sídlišť.

Jednou v životě jsem měl štěstí svézt se na saních tažených koňským spřežením. Zahalen v houni, v níž bylo příjemně teplo, za doprovodu cinkotu rolniček saně jen po sněhu klouzaly. Od klusajících koní odletoval sníh, lepící se jim mezi podkovy a já se viděl na vrcholu blaha s jedinou touhou, aby mě všichni kluci z vesnice viděli. Velkolepá, knížecí cesta, při níž koním z nozder vyrážela pára a já v koních viděl oře, sršící oheň. Já byl v té chvíli středem světa.

Ač jsem se doma snažil velkolepé prožitky co nejvěrněji vylíčit i s tou velikou nadsázkou, sklídl jsem jen posměch, ale stejně jsem věděl, že to ze všech mluvila jen závist.

Masopust

Ten den jsem měl převelikou starost, abych nebyl maminkou pověřen hlídáním malé sestry Andulky nebo snad dokonce nejmenšího Fandy. To by byla hotová tragédie, to bych nemohl lítat kolem maškar s ostatními kluky a mohl bych nejvýš někde zpozvdálí přihlížet a přitom ještě jedním okem sledovat kočárek. Nebýt v takové divoké vřavě, jaká každým rokem vypukala, nebylo přeci možné! Jistě tam budou všichni kluci i holky, nemohu tam přeci chybět ani já! Ale co kdyby? Jenže maminka byla ohleduplná, svou práci odložila na jiný den a my měli volno všichni, takže tenhle nelítostný a obávaný osud nás nepotkal. Jen brzy zrána jsem musel ještě doběhnout do konzumu. Zpátky jsem byl tentokrát tak brzy, že se mi maminka musela obdivovat řkouc: „Ty kluku jsi tam ani nebyl, to není možné!“ Možné to bylo, však jsem také hnal, když už kluci na mne volali, abych šel mezi ně, že jsem stejně už jedním z posledních, ne-li dokonce poslední.

Průvod maškar jdoucí obcí, to byla kupa taškařic, komedií, tradice každým rokem se opakující a přesto stále nová. Ten den byl v našem městysu v kalendáři neznačený svátek, ale držel jej kde kdo. Ti, co nebyli k práci přikováni, shromažďovali se od časného rána na náměstí. Účinkující už za šera pobíhali, jeden nesl náruč hrachoviny na medvěda, druhý otep slámy, kdo ví na co, třetí zase nůši, a muzikanti se scházeli ze všech stran.

Po náměstí se tvořily hloučky, kočové začali dnes krmit zvlášť časně, aby měli brzy hotovo, pantátové s fajfkami a kožíšky se samozřejmě oddělovali, když zimní doba dovoľovala trochu zahálky. Malí zemědělci, domkáři a chalupníci stáli zase v jiném hloučku a řemeslníci zavřeli své provozovny. Kovář stejně jako švícko či krejčí, ba ani sedlář a provazník tu nechyběl. Sedět doma při řemesle stejně nebylo nutné, v takový slavný den stejně do dílny nevstoupí ani noha – a ty potvorné maškary by ze samé bujnosti mohly v dílně něco rozbít. I ženské se scházely. Proč také ne, i jim masopust patřil a nechat si nějakou legraci ujit, kdepak! Že tu byly všechny děti, není třeba ani připomínat, a těch bylo! To není jako dnes, kdy z veliké vily vyjde jedno děcko celé nažehlené, tenkrát se jich ze dveří chaloupky vyřítilo také jedenáct najednou, takže nás šest nebylo nic moc. Houfy na městečku rostly a spolu s mnoha psy to byla společnost, že se člověk musel až divit, kde se tolik lidí rázem bere. Teď byl ještě čas se po těch psech porozhlédnout, nic mimořádného se zatím nedělo. Tak tu byli psi všech plemen a ras, ale ani jediný čistokrevný, to nebylo tehdy ani v módě. Snad jedinou výjimkou byl lovecký ohař, jinak samí voříškové.

Maškary se zatím strojily za zavřenými dveřmi statku, kam byl nepovolaným vstup zakázán. Když se pak ozval hlas trubky či pozounu, jak muzikanti zkoušeli své „á“, v davu začalo vřít a kluci se tlačili na vrata. Podbraňáci vedle Bohdaláků i těch z městečka, jen aby zahlédli škvírou mezi vraty věci zatím utajované.

Konečně bylo všecko připraveno, vrata ve veřejích zavržala, otevřela se a dovnitř do dvora vpadli ti, kteří měli nalepené nosy na vratech a couvnout nemohli, když zadní na ně mohutně tlačili. Kapelník dal pokyn, a dvorem i náměstím se rozlehl pochod: „Andulko, šafářova...“ Měli jste vidět ty dosud důstojné pantáty a panímámy, jak se hrnuli kapele vstříc. Pak se divte nám! Kolem vrat nastala tlačence, kterou teprve dráb rozehnal, chytaje pantatínky a panímámy. Předával je policajtovi k vybrání pokuty. Dotěrné děti trestal sám, každého přetáhl, kdo se na dosah přiblížil. Někoho jen zlehka, jiného zase tak, až do očí slzy skočily. Pláč tu nebyl žádný, to by bylo veřejná ostuda. To kdyby tak maminka doma kluka trochu plácla, ten by nařikal, jen tady ne. Když už dráb se byl několikrát posilnil nějakou tou režnou, pak nebylo divu, že jej cit jaksi opouštěl a bylo lépe se mu vyhnout. Však také „každá legrace něco stojí“, říkávala maminka, což muselo být bráno dnes zvláště v úvahu.

Čert měl spadeno na mladá děvčata, ta proháněl, ba i nějakou přes zadní část jim uštědřil. Vzal-li pak nějakou do náruče, to bylo křiku! Já jsem si stejně myslel, že to děvčatům dělá dobře, i když při tom tolik nařikají. Vždyť se pletly nejrady tam, kde byl čert a pištěly i v době, kdy si jich nevšímal. Na všech stranách jen výskot, pískot a řev. Nebylo divu, že slečny stále čerta provokovaly, vždyť to byl Pepík, kluk jak jedle urostlý a navíc synek ze statku.

Štěstí, že medvěd byl stále veden na řetěze. Ten vyváděl ze všech nejvíc. Tlustý byl, sotva se valil. Selky se na něho vrhly, škubaly jej jako husu, trhaly z něj hrachovinu, tolik potřebnou do husího hnízda, aby stará dobře vyváděla mladé, jak stará pověst hlásala. Husy musely být u každé usedlosti, hlavně tam, kde dorůstaly dcery, bylo třeba nadrat dostatek peří do výbavy. Medvěďák musel někdy dokonce ženské bičem krotit, vždyť by chudáka medvěda dohola odraly a za chvíli by se na ostatní nedostalo.

Kapela hrála jako zjednaná, jeden kousek za druhým. Celý ten průvod pomalu postupoval městečkem a policajtova pokladnička se plnila a těžkla. Bába s nůsí, ta, co měla obličej stále dozadu obrácený, přijímala všechny dobroty, které lidé dávali. Koblihy, jinde zase šrůtek uzeneho, ba i láhev kořaličky se do toho zamíchala, někde i jaternice z domácí zabíjačky, a před každými vraty se mohutně zapíjelo, a to jak muzikanti, tak i dráb, policajt a všichni ostatní, ba ani medvěd nepohrdl věcí, kterou v přírodě medvědi neznají. Ba i kůň se napil a podal láhev kamsi do svých útrob pod plachtu, ale ta se brzy zase vrátila.

Veselí narůstalo, maškary byly jako divé, medvěd chytil panímámu a roztočil ji po ulici jako baletku. Řetěz se kolem něj stále omotával a najednou strhl ten rej medvěda, selku i medvěďáre do promrzlého sněhu. To bylo něco pro kluky, ti se smáli na celé kolo, ale smáli se i dospělí, i když ti přece o něco méně.

Bába se starým kočárkem, v němž místo dětí byly víchy slámy oblečené do dětských šatů, odstavila kočárek, popadla mladíka, a už se tancovalo, třeba na chodníku. Pak jej zatahla ke kočárku a k veliké radosti přihlížejících mu naznačovala, že děti jsou jeho, že se musí ujmout kočáru. Škubal-li se a chtěl utéci, nepochodil. Ostatní maškary pomohly a postižený mládenec musel chodit s pouty na nohách za kočárkem do doby, než byl vystřídán jiným. Na jídlo jsme neměli ten den ani pomyslení, ba ani hlad. Vždyť maškary jsou v roce jen jednou.

At' žijí maškary!

Zabíjačka

Pašík ve chlévku dozrál, byl nejvyšší čas začít s přípravou na jeho konec. Mrazy v té době byly, až vousy praskaly. Začalo všechno tím, že tatínek přivezl ze Zlonic pytlík žluté smoly, snad z drogerie, ale také dost možná, že ji nakoupil v jiném soukromém krámku, v němž bylo možno koupit všechno na světě. To byl první nezvratný důkaz toho, jaké události budou vbrzku následovat, a pro nás to bylo pomyslení na pořádné promaštění útrob, jaké se vícekrát v roce neopakuje. Koupit v konzumu kroupy bylo docela jednoduché. Pak i maminka

začala péct jakési buchty, každou na celý pekáč, samozřejmě bez povidel, kdyby byly určeny do jaternic. Z velikých necek byly smetyeny pavučiny a nečistoty po slepicích, které na nich pod kolnou celý rok sedávaly. Byly vymyty, leskly se jako nové, ale musely být ještě zataženy, když byly docela rozeschlé. Hrnce všech velikostí byly snášeny do komory, zase jen vymývány a prohlíženy, zda zub času v nich nenahlodal díru.

„Pro pána Jána, ještě jsme zapomněli na škopíček, kde bychom prali střeva“, pravila maminka. Hledali jsme jej a ne a ne najít. „Kam ho kdo zase zastrčil?“ řekla hlava rodiny. Nikdo o něm nevěděl. Jen Vašek si vzpomněl, že se v něm každý den spařují otruby pro kravky a rázem se stal hrdinou dne. Koho by napadlo, že hledáme to, co je každý den v provozu? Konečně všechno šťastně shledáno a připraveno splnit veledůležitý úkol, přicházející jen zcela výjimečně jednou v roce.

Večerní soumrak udělal tomu shánění, přehrabování a mytí přítrž. Teď bylo třeba nejdříve obsloužit dobytek a teprve v druhém pořadí připravována večeře pro osazenstvo domu. To byl ale zákon, kterému se nikdo ani nedivil. Nejdřív dobytek, pak ostatní! Večeře skončila velice brzy, brambory v troubě pečené, z těch nebylo třeba vybírat kostí.

Ale ani potom ten předzabíjačkový shon ještě nekončil. Mačkala se smola na prášek, špejlím byly dělány špičky, tlučeno koření ba i sůl, jen aby zítra šlo všechno jako na drátku. Z kredence, ale až docela zezadu, byla vytažena převeliká, trochu zarezlá vidlička, zdějí dobrého lokte. Ta byla potřebná na vyndávání ovaru z hrnce, ale teď musela být ještě pískem přečištěna. Také mísa na krev už byla připravena a v ní ležela dosud neposkvrněná kverlačka.

„Ježíci, vždyť nemáme ještě dršlák“, řekla maminka a poklekla před kredencem a jala se hledat až kdesi vzadu při zemi. Vítězoslavně jej přece jen vytáhla na světlo a my děti v očekávání spatření věci neznámé – dršláku – jsme zjistili, že je to jen obyčejný cedník. Tatínek ještě přešel po cihle všechny domácí kudly a pro zítřejší drama mělo být všechno připraveno.

„Já vím, že jsme stejně ještě na něco zapomněli, no to dorazíme ráno“, dodala maminka starostlivě. Pojednou, jakoby osvícena, si vzpomněla: „Táto, vždyť jsme nepřinesli vál od sousedů.“

Do mrazu jsme vytáhli hned čtyři a už se veliký vál stěhoval k nám.

Konečně my malí jsme ulehli a bezstarostně usínali jeden za druhým. Kolik ale starostí se ještě přehnal hlavou rodičům za tu dobu! Kdo bude pašika v kritickou chvíli držet? Kdo bude chytat krev? Kdo ji míchat? Kdo prát střeva? Kterým sousedům musíme dát výslužku, polévku ochutnat, jaternici či jelito přidat? Nedej bože na někoho zapomenout, komu jsme povinni splácet! Vydrží ten trám, na němž bude pašik viset? Kdo bude topit, aby se voda včas vařila? Máme doma dost rumu, když ho má řezník moc rád? Potom rázem všechny starosti ustaly a z maminčina lůžka se ozývalo tiché, pravidelné oddychování.

Ranní šero ještě nechtělo světlu ustoupit a my vylézali z postele jeden za druhým. Dnes nebylo nutno nikoho budit. Ve světnici teplo jako na kraji v ráji, v kamnech praskaly pro dnešní den zvlášť vybrané smolné louče a z převelikých hrnců stojících na plotně stoupala pára. Hrnec s bílou kávou dnes nestál na svém místě na kraji plotny, musel ustoupit až na kachlovou troubu. Bylo to samo o sobě předznamenáním věcí neobvyklých. Jindy každý z nás krájel krajíce chleba přes celý bochník, a dnes neměl nikdo příliš hladu, což bylo zvláštní a musel se tomu i tatínek podívat, který do práce jako jindy nejel. Ne že by chleba nalámaný do kafe byl špatný, ale v ostatní všední dny býval přeci jen trochu lepší, jak se nám zdálo.

Čekání na pana řezníka byla doba plná napětí. Povolilo teprve, když před dveřmi venku zachřupal zmrzlý sníh pod jeho koženými holinkami. Na chodbě cosi kovovým zvukem zachrastilo, jak nešetrně odložil zvonky, řetězy, sekeru a ještě jeho další propriety. Ani nestačil dát dobrýtro a stála před ním sklenka rumu. Obrátil ji do sebe, prý pro zahřátí, jak pravil. Žádné dlouhé řeči nevedl, po vřící vodě se podíval, přetřel svůj veliký nůž ocilkou, navlékl si zástěru, jeden její cíp zastrčil za pás, přehlédl ostatní potřebné věci a vyrazil na dvorek.

Doprovázela jej svita jako císaře pána, ale jen samí dospělci. Byl tu i soused, aby vypomohl. My museli zůstat v kuchyni, neboť maminka přísně pravila: „Tam pro vás teď nic není!“ Tatínek se o nás teď vůbec nestaral, asi se povýšil na prvního zástupce pana řezníka a v téhle důležité funkci se přece nemohl zabývat tím, zda některý z nás nevystrčil nos do toho mrazu.

Nacpali jsme se do malého okna vedoucího na dvorek ve snaze vidět co nejvíce. Byli jsme bez dozoru, a tak zavládla vůle silnějších, těch větších. Ti se nacpali před sklo a ostatní museli jen občas vyhlédnout skulinou mezi nimi, zůstala-li vůbec nějaká. Ono nebylo stejně nic vidět, chlívek byl vestavěn pod kolnu a v tom panujícím šeru jsme spíš jen tušili, než viděli, co se tam odehrává. Maminka zůstávala na zápraží, nechtěla také vidět pašíkuv skon, když jej denně krmila a za ušima škrábala. Teď by se měla na to smutné divadlo dívat? Ani za nic. Snad si i oči zakryla, ale tam jsme neviděli, tak nevíme. Stále s mísou v ruce tam stála, dokud pašikova duše nezačala stoupat vzhůru a teprve až když už nic necítil, přiběhla a nastavila misku na krev. To byl také povel pro nejstaršího, aby šel míchat krev v druhé nádobě, kam ji maminka stále dolévala. Tak dostal Toník odpovědný úkol. Krev se nesměla srazit a také ne rozlít a trvalo dlouho, než vystydla.

Ještě při koupeli pašíka jsme nesměli náš vykázaný prostor opustit, mohl nás někdo vařící vodou polít. Konečně pašík visel jako poupátko růžovoučký a dýmající parou. Teď jsme si ho mohli prohlédnout zblízka a dokonce i na něj sáhnout v době, kdy pan řezník pokuřoval nebo si myl ruce. Sotva vzal nůž do ruky, náš zástup musel odcouvat do uctivé vzdálenosti. Řezníka jsme museli obdivovat, jak řeže do masa s jistou a pevnou rukou operátéra. Brzy byly vnitřnosti buď ve škopku, nebo odhozeny stranou, to podle toho, čeho se týkaly. Z takového vepře se dá téměř všechno upotřebit. Nejdříve opouštěli hlediště arény ti nejmenší, zmrzlí již jako drozdi, se svíčkami pod nosy. Postupně jsme odpadávali jeden za druhým, když byla taková zima a bylo vlastně po pohřbu.

Konečně začalo to, nač jsme se nejvíc těšili. Guláš zahuštěný mozečkem zavoněl, to byla dobrota! Na stůl po chvíli šly i jaterničky, jelítka, ovar i játra. Co si vybrat? Nejlépe by bylo od každého kousek, ale ne kousek, raději kus! Dneska nikdo maso neporcoval jako jindy, aby se dostalo na všechny, dneska jsme si mohli brát podle chuti. Jenže oči by jedly, ale žaludek brzy nemohl. Mastná pára se vznášela kuchyní a ta sama o sobě stačila mírnit jindy tak dotírající a nezkrtný hlad. K velké naší žalosti brzy jíst nešlo, ba ani kousíček opečeného prýtu či pečeného vrabce ochutnat. Škvarky, jindy pochoutka, zůstávaly nedotčeny. Nejlépe na tom byl ten, kdo byl poslán pro pivo a mohl se cestou alespoň trochu nadýchat čerstvého povětří.

Také následující dny přinášely hody. Mastnotu tlumilo denně podávané kyselé zelí a to doprovázelo brambory s prýtem stejně jako pečení s knedlíkem. Postupem času se začalo všechno zase vracet do starých kolejí. Masa z jídelníčku ubývalo, bylo třeba myslet na zadní kolečka, na dobu polních prací, kdy času na vaření nebude, a pak vrabci zavaření ve sklenici přijdou jako rychlý oběd velice vhod.

To už jsme se zase těšili na uzené maso, kdykoliv jsme přešli kolem soudku, v němž maso bylo naloženo. Stále jsme se na něco těšili a já myslím, že to bylo právě to nejkrásnější a doba nejšťastnější. Jak byli ochuzeni ti, kteří všechno měli! Nač ti se mohli těšit? V tom těšení byl optimismus, štěstí a komu tohle chybí, musí nezbytně žít v nespokojenosti.

Sedlák Hruška

Přišla slavná neděle. Místní ochotníci sehrají divadelní představení. Tedy neděle nad jiné sváteční. Jako obvykle byl sál naplněn do posledního místa, k prasknutí. Už bylo třikrát zvoněno, a přesto se stále nezačínalo. To bylo u nás obvyklé: buď někdo scházel, nebo chyběla nějaká rekvizita, či někdo nebyl včas nalíčen. Jen opona se každou chvilkou pohnula, čísi nos se z ní vysunul a honem zase zmizel, aby nebyl poznán. Tím snad měla být divácká

pozornost zvyšována a napínána. Dnes bylo třeba, aby ženské pokolení, od nejmladších po nejstarší, mělo alespoň po třech kapesnicích, vždyť se hraje srdcervoucí drama.

Už samotný plakát lákal, když se na něm objevila jména mnoha nových herců a každý byl zvědavý na jejich výkony. Také tam stálo, že sedláka Hrušku hraje Václav Sýkora.

Tedy starší bratr, kluk štíhlý jako jedle, a režisér si zrovna usmyslil, že to musí být usedlý, urostlý sedlák, řádně při těle. Kde ale takového na vesnici vzít? Sedláků s vhodnými postavami bylo několik, ale ty by nikdo před světla ramp nedostal.

„To nic, to se spraví“, prohlásil režisér a nařídil, aby si sedlák Hruška obstaral řádně široké kalhoty a břicho zaplnil polštářem. Ještě při generálce vše fungovalo k plné spokojenosti a z bratra byl pantáta jak se sluší a patří i s těmi vousy hodnými donského kozáka.

Konečně se opona rozdvojila, mezera se začala rozšiřovat, ale jen do šíře dvou metrů. Pak vzadu kdosi cukal za provazy a stále marně, snad nějaký uzel či co? Do hrobového ticha se ozvalo ze zákulisí v obci nejužívanější slovo „krucinál“, nové mocné zacukání, až se horní supity zatřáslly a opona povolila.

Šum utichl, oči diváků dychlivy slz čekaly na první výstup. Konečně se dočkaly. Nešťastná láska mladých, jimž staří mamonáři nastavují jen samé intriky, kdo by nad takovou láskou nezaplakal. Tvrdošíjný sedlák Hruška seděl za dubovým stolem a hájil selskou čest, majetek těžce získaný. Vše bylo podle scénáře až do doby, kdy v rozčilení vyletěl jako sršeň, aby ukrotil touhu své neposlušné dcery.

Stalo se něco, s čím počítáno nebylo. Šle, držící polštářek tam, kde měl být, rázem povolily a přes všechno úsilí sedláka Hrušky se nedal zadržet a stěhoval se do široké nohavice. Rázem se sedlák smrskl na sušinku a navíc nemohl udělat ani pořádný krok.

Diváci vybuchli v nevázané veselí, pláč se změnil v smích, jaký nemůže ani žádná veselohra přinést. Za té vřavy se bratr doklopýtal do zákulisí, kde za pomoci ostatních bylo zase vše upraveno a na jeviště se zase vrátil blahobytně vyhlížející pantáta. Hra došla už bez úhony konce a při nastalém děkování měl sedlák Hruška největší aplaus. Ne ani tak za herecký výkon, jako za ty neposlušné šle. Všichni přítomní uznávali, že si dostatečně zaplakali, ale také se zasmáli docela od plic a jak známo, smích je kořením života. Tím bylo vše odpuštěno.

Cikáni

Ve stinných příkopech pod Oborou stále ještě sníh. Celý ušmudlaný, jak na něj jarní větry navály ornici, sebranou až kdesi v rovinách u Peruce. Tady v závětrí byl prach ukládán, na staré suché trávě viděn nebyl, jen ty sněhové polštáře to zaznamenávaly. Na protější straně, klonící se k jihu, kolem hájovny a sušárny, začaly své kvítečky vystrkovat fialky, i když ještě na krátkých stoncích, jen takových, které je vytáhly přes stařinu na sluníčko. Těžko je bylo dát do svazečku, nebylo za co je brát, a přesto jsem jich chtěl kytičku donést domů – mamince. Bylo jich ještě málo, bylo třeba přejít celý příkop, ale byly tady, byl to důkaz jara, příchod času pro venkovského kluka snad nejkrásnějšího. Brzy vyrazí májovky, začne moje sezona.

Shledával jsem jednu fialičku ke druhé, až teprve na druhé straně silnice, u oprýskané zidky pod hájovnou, jsem našel pěkně rozvité, v plném květu a tak časně! To sluneční paprsky odražené od vyhráté zdi pomohly. Vedle fialových kvítečků tu byly i růžové a bílé, milé překvapení do mé první maminičky voničky.

Radost jsem mamince udělal, pohazení po hlavě mi bylo bohatou odměnou. Pro samou práci ale neměla ani čas je dát do vázičky, a tak jsem i tohle vykonal sám a postavil je na okno a bylo mi v té chvíli moc dobře.

Brzy potom se objevily v Oboře květy jaterníku a ani potom jsem neodolal a opět pocítil maminku. Tentokrát to bylo bez pohlazení a s malou výtkou, že je těch kyticíček škoda, vždyť za tři nebo čtyři dny stejně zvadnou. Proč maminka fialky přijala a teď podléšky lituje? Těžko je někdy dětské duši pochopit jednání dospělých.

Tohle dilema brzy skončilo, vždyť bratr před domem kopal do míče a tam jsem chybět nemohl, stejně potřeboval pomocníka. Nestáčili jsme si ani pohrát, když od Šarochů začínala do kopce táhnout vyhublá herka, kdysi kůň, vozík zakrytý plachtou. Vedle koně kráčel starý cikán v šatech, které mimo občasného deště neviděly vodu drahý čas, nikdy snad nepoznaly jehlu, kterou už tolik potřebovaly. Vzadu cikánka v šatech kdysi pestrých, a několik dětí. Ti malí v hadrech kdoví kde vyžebraných, ale po dětech zcela určitě o pět let starších. Ti všichni teď museli do kopce tlačit, pomáhat kobylice. Projeli kolem našich a odbočili na Ostrov, kde bylo jejich trvalé stanoviště, ač jej vždy na den opouštěli. Jako děti jsme se jich přece jen trochu báli a pro jistotu jsme se stáhli blíž k domovním dveřím. Jistota je jistota.

Projeli, ani se neohlédli, jistě měli jiné starosti. Jen aby kobylička neřekla dost, tady do kopce by to byla veliká dřina táhnout sami celý jejich obývací a veškerý majetek ve voze naložený. Co tam asi mají? O tom jsem se nikdy nepřesvědčil, nikoho k nim na návštěvu nezvali a my se raději na míli cesty vyhýbali. Snad nějakou starou deku na přikrytí za noci, snad i pár hadříků na děti i dospělé, všechny čpící kouřem večerních ohňů. Jistě i nějaký hrnc s očouzeným dnem, omývaný jen vodou v potoce, a to ještě jen o velkých svátcích, jistě také slámu, sloužící jako slamníky v korbě vozu. Byl to zvláštní pohled na tyhle lidi bez domova nebo snad s domovem nesmírně širokým, domovem všude, kam přišli. Tak žily celé generace, v bídě, strádání a často měnící štace za doprovodu četníků. Lidé pod stálým dozorem, ale zadržet je trvale na místě se nikomu nepodařilo. Děti neznající ani číst, ani psát, děti, s nimiž si nikdo nehrál, děti, které si také ani hrát neuměly.

Pokud je hlad nutil, rozběhly se po statcích, chalupách i domcích, kousek jídla si vyžebrały, a nebýval to chleba máslem mazaný, po většině suchý, nebo někde dostaly i kousek placky, buchtu či dílek koláče. Maso vařivali obvykle jen z nějakého vesnického voříška, který dosloužil nebo byl zlý a bylo třeba jej utratit. Tuhle službu vykonávali cikáni rádi, znamenala pro ně dny bezstarostnosti. Těch pár vyžebraných šesťáčků muselo být schováno. Na zimu bylo třeba opatřit novou plachtu, kolo u vozu nechat vyspravit a možná i deku pro nejmenší koupit. Děti měly ovšem výchovu tvrdou, hodnou spartských bojovníků. Když pak přišly noční mrazy, cikánata chodila povětšinou stále ještě bosa nebo v botách bez ponožek, z nichž koukaly nejen prsty, ale často i paty a byl div, že na noze ještě držely.

Maminka je často litovala a dávala jim na naše poměry bohatou almužnu, a to nejen cikánatům, ale všem pocestným šumařům, kolovrátkářům nebo jen prostým žebrákům. Tatínek k některým míval výhrady a říkával mamince: „Jen si je sem uč, oni se ti jednou odvděčí! Proč ti zdraví nejdou dělat, alespoň v sezoně by je sedlák rád vzal.“

Maminka je zase hájila, že stejně žádnou práci dělat neumí, co by si s nimi kdo počal, a dodávala: „A ty by sis takové lidi vzal do baráku?“

„Jen kdyby chtěli, časem by se naučili.“

My malí jsme jen němě přihlíželi a nebylo nám dobře, sotva některý cikán překročil práh našeho domu.

Nebyli všichni stejní, kdepak. Třeba Štajnové, těm jsme jinak neřekli než „naši“. Tak je označovala celá ves, oni nikdy nekradli, neobtěžovali, a když nikde nedostali almužnu, jen tiše odešli. Ti tlačivali svůj bivač na čtyřech kolech sami, pobýli týden a zase tiše odjížděli, žádnou neplechou nikde nevyváděli. S těmi se zdejší četníci ani mnoho nezabývali.

Pak to byli Matouškové, ti nechtěli být mezi cikány počítání, ač se způsobem života od nich ani v nejmenším nelišili až na to, že obchodovali koňmi. Ti svůj vůz nikdy netlačili, vždycky měli jednu či dvě kobyličky a patřili, abych tak řekl, mezi šlechtu. Já však mezi nimi

viděl vždycky jen jediný rozdíl. Jedni měli koně, druzí ne. Matouškové svým příchodem do vsi také žádný velký poplach nebudili. To byli „štamgasti“, stálí hosté.

Jinak tomu bylo, objevila-li se horda černých jako uhel. Ti příjížděli nahodile, žádný pořádek v tom neměli a jejich rajon byl zcela jistě obsáhlejší, jak je četníci stěhovali z místa na místo. Jen se přistěhovali, bylo lépe držet dům pod klíčem i v pravé poledne, ba ani psa na ulici nepouštět a husám zakázat na nějaký den rybník. Prádlo věšet na šňůru – co to koho jen napadá! V tyhle dny měla četnická stanice pohotovost a bylo rozumnější je za pomoci selských koní odvézt na hranici katastru, ať si s nimi užijí v sousední vsi.

Bál jsem se jich stejně jako ostatní děti z vesnice. Vždyť vypadali přece jen jinak než naši lidé a ta jejich řeč. Slovo jim nebylo rozumět, ať mluvili cikánštinou či češtinou. Ta bývala taková neučesaná, nekultivovaná, sluchu nelahodící, spíš jen skřeky. Ze všeho nejvíc jsem se jich jako dítě bál proto, kdyby si mne vzali – to byla hrůza pomyslet!

Povyřůstal jsem, strach povoloval, ale stejně žádný bližší vztah jsem k nim nikdy nedostal, ani žádný kontakt s nimi nenavázal. Až na jedinou výjimku: Ludvíka Štajna, kluka asi stejně starého, který se s námi chodil do Víchovic rybníka koupat.

„V rybníce se utopil Ludvík Štajn,“ rozletěla se vesnicí tahle zpráva a prý, „ještě ho nenašli.“ Tak šla zpráva od jedněch úst ke druhým. Také naše hra na vybíjenou zůstala nedohrána a tryskem, dupající jako koně, jsme se hnali k rybníku. Tam už mužští tahali dlouhý provaz vodou, natažený od břehu ke břehu. Pak zase od hráze ke stavidlu a stále marně. Na břehu několik naháčů čekalo, kdyby o něj lano zavadilo, že skočí do vody. Hledání trvalo už stejně dostatečně dlouho a s vážnou záchranou života se nedalo počítat. Jak se potom ukázalo, právem. Když pak ležel na hrázi rybníka, všechny oživovací pokusy byly bezvýsledné, ani lékař nepomohl a mohl být už jen přenesen do márnice hřbitova.

Ludvíkova pohřbu se zúčastnilo mnoho občanů i nás dětí. Rakev z márnice vynešena, celá černá, stejná, jako mají ostatní lidé. Vždyť v ní byl člověk, proč by měla být jiná? Kolem se seskupilo nejméně třicet příbuzných a známých i kněz s ministrantem doprovodil rakev na určené místo. Lidu tu byla spousta, mnozí jistě víc ze zvědavosti než opravdové spoluúčasti. Rakev zmizela pak v hrobě a pláč a nářek cikánů neznal mezí a mnohé vesnické drbny plny zvědavosti se nakonec neudržely a oplakávaly jej společně. Byl to jeden z nejsmutnějších pohřbů, jaké jsem ve svém dětství poznal.

Starý Štajn nebyl k utišení. Asi mu proběhlo hlavou, že nebude mít následníka, když to byl jediný syn. Dědice, ale čeho? Té pozemské, podle našeho soudu strastiplné, hladové pouti? Kdo to ví?

Pak Štajnové příjížděli do naší obce velmi často, na hřbitov kladli luční kvítí. A v obci dostávali větší almužny, než tomu bývalo dříve. I já se jich přestal bát, vždyť to byli lidé se srdcem na svém místě, stejně milující svého Ludvíka, jako maminka nás.

Bylo Josefa

Svátek všech svátků byl tu. Josefů tehdy bylo, „že s nimi mohl řeku zastavit“, tvrdívala maminka. To nebylo jako dneska, samý Michael, Tomáš či Radek. Tenkrát jedno z nejpoctivějších jmen bylo Josef. A bylo jich! Šel-li kdo po vesnici, mohl být jist, že v každém lichém domě je alespoň jeden Josef a bral-li to zpátky, tak zase. Za to mohl císař Josef II. Každý rodič chtěl mít tak osvíceného syna jako byl tenhle císař. To ani Josef pěstoun neměl takovou popularitu. Současně to byla i předzvěst jara a příhodná doba, kdy na vesnici ještě tolik práce v polích nebylo. Nedovedu si představit, že by mohlo být tolik slávy a jásání někdy v listopadu, kdy sychravé přehánky dávají na vědomí, že se blíží zima a kdy je bláta po kolena ve všech koutech vesnice. V takové době neměli cestáři žádné volno, ani nestačili shrabovat ze silnice bláto nanesené povozy. Jděte pak v takových podmínkách slavit na ulici!

19. března, mrazíky už povolují, ledy odplouvají, jarní vánek rychle každou kaluž vysušuje a Josefové, Pepíci, Pepkové, Jožkové, Pepičky i Bobšové se na „štrandle“ moc těšili. Vždyť jim byla dávana pocta jako nikomu jinému! Kapela přišla před samý dům a hrála. Nebylo divu, když v domě byl dědeček Josef, otec Pepík a syn Pepíček. Byl-li v rodě jednou Josef, bylo jisté, že i potomci u tohoto jména setrvají. Jen v poslední době se to mění. Já dostal jméno po strýci a moc jsem si ho považoval. Jen Vašek se mi tak trochu blížil, protože takové Václavské posvícení, to byl také přece jen pojem. Na Josefa to však nestačilo.

Brzy odpoledne vyšla kapela a za ní zcela zákonitě veliký průvod přihlížejících. Začalo to na náměstí a pak jednu ulici za druhou obšťastňoval ten průvod. Každému Josefovi zahráli, ale museli spěchat. Josefů bylo moc a končovalo se obvykle až za úplné tmy a často s kapelou značně prořidlou, když někteří zmoženi zůstávali sedět někde na ulici a za pomoci druhých byli dopraveni do hospody.

Za každý kousek se Josefové odměňovali nejen penězi, ale i lahví pálenky. Jinak myslitelné to nebylo, co by řekli přihlížející? Zalévat hrdlo bylo nutné, prý pro lepší nátisk a v puse tolik nevysychalo. Že to potom špatně hrálo, na tom přeci tolik nezáleželo! Jeden s trubkou pod paží chodil s sebou už jen jako do počtu. Fouknout nemohl, ale nohy ho stále ještě nesly, dezertovat tedy ještě nemohl. Došel stejně jen k bráně, kde usedl na kamenné schody, zima, nezima. Tady byl jeho konec. Kapela se při hře rozcházela, jako když se hádají, ale stejně ještě bylo možno poznat, že hrají „Čtyři páry bílých koní“. Jen staří muzikanti trochu víc zvyklí, vydrželi míchat slivovici s rumem, kmínkou, sladkými pálenkami a kdoví, čím ještě.

Obec byla po velikých útrapách projita celá, ale konec? Kdepak! Pokračování bylo v hospodě u Racků. Ono se tam tak říkalo, i když už tam Rackovi dávno nebyli. To jen tak ze zvyku. My caparti nemohli jít s sebou do plného konce, museli jsme zavčas domů k naší převeliké lítosti. Aby se tak stalo, o to se postaral obecní strážník, jednoruký pan Ponert, jinak zvaný obecní policajt. Měli jsme z něj respekt, a tak nemusel ani mnoho hrůzy spouštět a maširovali jsme raději dobrovolně včas domů. Stačilo jen, aby zatočil pendrekem a vadli v tu chvíli i největší vejtahové.

K sluchu se nám pak dodatečně dostávalo, že v hospodě bylo živo, dokud hostinský všechny nevyhnal. Pak ještě obyčejně ti nejzdatnější muzikanti hráli dostaveníčka někde pod okny. Slabé náture prý posedávaly na čerstvém povětří po dvoře, bledí jako měsíc nad nimi. Pak přišla zase chvíle strážníková, kdy musel ohlásit policejní hodinu a vyzvat k rozchodu. Vedle muzikantů celá řada Josefů tu noc trpěla také a nastalo vzájemné vyprovázení a podpírání jeden druhého. Někdy bylo třeba jít třikrát sem tam, než došlo k definitivnímu rozloučení. Vždyť teď bude třeba na takový slavný svátek zase rok čekat. Někdy končilo loučení až s ranním rozbřeskem, když Pepík pozval kumpány do své chalupy na zchlazení žízňě.

Tak slavný to býval svátek, jiný se s ním rovnat nemohl!

Velký pátek

Všechny zvony odletěly do Říma. Budeme muset jít řehtat a klapat. Kdepak jsme nechali řehtačku? Celý rok někde odpočívala, nikdo nevěděl kde. Toník s Vaškem se už k tomu nehlásili, ti už byli velcí, ti s tím neměli nic společného a odbyli mne snadno: „Kam sis to dal, tam to máš! Jen hledej!“

Pěkně se jim to řeklo, ale kde hledat? Kdybych věděl, tak jsem se neptal. Poslední a jediná záchrana mohla být maminka, ta věděla vždycky všecko a o všem. Dobře poradila a ejhle, řehtačka odpočívala na půdě, notně zaprášená. Sláva, mám ji! Řehtačku jsem zabral já a mladší Karlík se musel spokojit s klapačkou. Sotva jsme ty dva hudební nástroje otřeli, začal pekelný rámus, jemuž udělal přítrž tatínek. Jen trochu zvedl obočí, ukázal na dveře a bylo

nám jasno, jak se zachovat. Bylo nejlepší světničku co nejrychleji opustit. Zato venku jsme si zařádili.

Byl to trénink na zítřejší Velký pátek. Kostelník pan Šaroch nás seřadil, jenže jsme ho nechtěli poslouchat, a proto mu to dalo tolik starostí a práce. Mohl stále dávat příkazy, stejně v rachotu nikdo neslyšel. Jednoho postavil do řady, druhý z ní vyběhl a mohl začít znovu. Vpředu byly trakaře, vydávající super-rachot. Pak střídavě ruční řehtačky a klapačky.

Celý ten průvod dvaceti či třiceti kluků vyšel od školy směrem k náměstí a dál až pod bránu a zase zpátky přes náměstí ke starostovic hospodě, ulicí k farskému rybníku a kolem fary a zase zpátky kolem mateřské školky ke kostelu. Tady mělo ohlašování poledne končit. Dobrou hodinu jsme chodili takhle v průvodu a řehtali a řehtali. Jen jsme se rozešli, všechno začalo znovu, jednotlivě, ve skupinkách, po všech ulicích. Takovou lavinu nemohl nikdo zastavit a klepalo se a řehtalo vlastně celý den. I maminku doma už přecházela trpělivost a vyhrožovala: „Dejte už s tím pokoj, nebo Vám to seberu a víckrát to neuvídíte!“ Teprve potom alespoň na chvíli zavládl klid, neboť jsme se s tím odstěhovali někam jinam.

Pak proběhly velikonoční svátky a brzy bylo Božího těla.

Při tom jsem samozřejmě nemohl chybět, ač to s naší vírou bylo všelijaké. Tatínek byl od světové války bez vyznání, maminka někdy v době mého narození vstoupila do Církve československé, když nemohla svou dřívější víru rázem odvrhnout. My toho o věrouce věděli velice málo a jen tatínkova připomínka mi zůstala v paměti dodnes: „Nehřeš, ať nemusíš do kostela pro odpuštění!“

V první i druhé třídě jsem chodil na katolické náboženství, když si mne pan katecheta zapsal, aniž by se někoho ptal, když jiné náboženství vyučováno u nás nebylo. Nebylo to nijak zlé, učit jsem se na hodiny náboženství nemusil a bylo alespoň o jednu jedničku na vysvědčení víc. Při náboženství jsem nezlobil, a tak to na výbornou stačilo. Ale už ve třetí třídě se mi to přestalo líbit, když jsem si uvědomil, že tam chodit nemusím a mohu jít raději někam běhat, a tak jsem sám od sebe přestal na náboženství chodit.

Až zase v měšťance farář Československé církve zjistil, že maminka je členkou, a že tudíž já bych měl na náboženství chodit. Zda to s maminkou nějak domluvil, nevím, ale já na náboženství musel.

Pomlázka

Velikonoční pondělí, slavnost všech dětí. Na koledu se chodilo až po bohoslužbách, protože mnozí stejně doma nebyli. Nejmenší se pak těšili z vykoledovaných pestře malovaných vajíček. Ti větší, co se jim začínaly líbit místní slečny a ještě jim to nedokázali říct, se také už nemohli dočkat toho, aby svůj idol alespoň za ruku chytili a trochu vyšupali. Také parta starších, obvykle studentů i těch, kteří se vraceli jen na svátky a jinak pracovali v Praze, se sešla a vyrazila za děvčaty. Ženáci se také ještě nechtěli těch radovánek zřít a šli vyšlehat sousedky, za což nepožadovali vajíčka, spíš sklenku něčeho ostrého.

My malí jsme táhli dům od domu, koledu zaspívali a z nabízených vajíček si vybírali ta nejpěknější, nejpestřejší, ale nejraději ta s obtiskem. Ještě přede dveřmi jsme je prohlíželi ze všech stran a někdy i jeden druhému trochu záviděli, měl-li kdo lepší obtisk. V brašničkách vajíček utěšeně přibývalo a nebylo divu, že jsme často ani končit nechtěli, ačkoliv poledne bylo nedaleko.

Ti větší už vajíčka nežádali ani nekoledovali, jen dospívající děvčata proháněli, prý aby je zbavili blech. Nebývalo to jednoduché. Slečny se poschovávaly a utíkaly, ale zatím se už ani dočkat nemohly, až je chlapeci dohoní. Byla to spíš taková hra na schovávanou a dráždění kluků. Co by to bylo za pomlázku, kdyby žádný chlapec nepřišel, ale na druhé straně se zase nemohla děvčata postavit mezi dveře a na chlapce volat. Není divu, že kluci hledali cesty k ukrytým děvčatům třeba po žebříku či lezením přes střechu kolny nebo stodoly. Trvalo-li

hledání děvčat příliš dlouho, pak bylo jisté, že se najde domácí zrádce a věc vyradí. Obvykle to býval pantáta nebo otec děvčete, vždyť to bylo vyznamenání, když takový houf chlapců přišel kvůli dcerce do domu a kdoví, nebyl-li mezi nimi zrovna ten pravý. Bylo tu také nebezpečí z vyrazení okenního skla a bylo rozumnější vydat děvče než riskovat nějaké poškození. Tihle chlapci nežádali vajíčka, jen stužky, kterými si zdobili své pomlázky, ty pak ukazovaly aktivitu. Čím jich bylo více, tím větší byla pýcha.

Ti z Prahy přišli, ti nosili s sebou koš a často ne jeden, a sbírali vajíčka, třeba nebarvená. Ti nechodili jen tam, kde bylo děvče na vdávání, ti nevynechali jediný statek, a nebyl-li v něm kdo jiný, odnesla to třeba postarší panímáma. Jejich koleda končila velikým počtem vajec. Nikdo z nich si jedině nevzal, všechny odvezli na druhý den s sebou a odevzdali charitativnímu ústavu, tuším Vincentinu.

O těch nejstarších kolednicích lépe pomlčet. Těm se před polednem pletly jazyky. Čas oběda všechno ukončil, děvčata mohla zase svobodně na ulici.

Teplo

V době mého dětství bylo zrovna období tepla a sucha. Mohli jsme proto od jara do pozdního podzimu stále běhat bosi. Také maminka už někdy koncem dubna nebo začátkem května odkládala střevíce a chodila tak jako my, ať to bylo na pole nebo po silnici. Jen do konzumu si brala sandály, aby se neřeklo. Také my měli chodidla ztvrdlá, ani kamínky na cestě nám nevadily, stejně jako strniště v poli a i lesem jsme tak často chodívali. Bylo to jednak zdravé, jak říkávala maminka, ale hlavně jsme ušetřili boty. Celý náš kraj patřil do takzvané „středoevropské pouště“, kdy bylo třeba na jedno zapršení, aby se přehnal alespoň pět bouřek. Někteří lidé říkali, že je to tím, že kostel na horním kopci má vysokou věž a ta prý mraky rozhání.

Občas jsme se i té tolik očekávané vláhy přece jen dočkali a pak se mohli bosky čvachtat v blátě. Půda, obvykle suchem rozpraskaná, vodu dychtivě vsákla a nestačila se ani ochladit. Celodenní deště, kdepak, to nebývalo. Pak nebylo také divu, že tráva zasýchala ve stoje, obilí se drželo při samé zemi. Dobytku nebylo v takovém čase co dát, muselo se chodit do řepy na svlačec a pro krávy olamovat řepný chrást. Nebylo pro dobytek, nebylo často ani pro králíky. Každá sebemenší naše pomoc byla proto tolik vítaná.

Stračena

„Konečně jsem sehnal krejčary dohromady, mohu jít koupit novou krávu,“ prohlásil jednou tatínek. „To máš stejně ještě málo,“ namítla maminka. „Počkej s tím ještě, nejlepší by bylo, až půjde býček ze chléva, vždyť tam není ani místo.“

„Já mám zase jen strach, že se peníze rozkutálejí, vždyť víš, že s Plavkou už nemůžeme žádnou práci dělat a dojí také málo, však má své už za sebou.“

„Neměl bys raději zaplatit daně? Ty dluhy zrovna z mísy žerou.“

„To máš, holka, pravdu, ale jak dám na daně, kráva nebude!“

Co si naši ještě povídali už nevím, protože se kolem našich šli kluci honit a tam jsem chybět nesměl. Běhali jsme kolem kovárny, ale obíhám asi potřetí a vidím tatínka vcházet do brány směrem do náměstí a hned mi došlo, že jde nakupovat novou krávu, protože on tím směrem chodíval zřídka. Tady bude mimořádná událost, to jsem věděl a kluky jsem zrádně opustil v očekávání ještě něčeho zajímavějšího, než bylo jen honění. Na pivo do městečka otec nikdy nechodil, to jsme mu v neděli donesli a na nákupy nechodil nikdy. Jen o velkých svátcích, o pouti, o posvícení a při májových oslavách, tak asi třikrát za rok se sem vypravil. V pravdě řečeno, vždyť na to ani času neměl a zřejmě ani nálady. Vždyť házet celý den do kotle uhlí nebyla žádná legrace a pak ta cesta do práce a z práce na kole, ta dala také zabrat.

Za ta léta najezdil kilometrů, v zimě stejně jako v létě, v dešti, vichru i v hlubokém sněhu. Měl jistě nárok si někdy odpočinout, ale stejně nemohl, u domku byla hromada práce, tohle opravit, jiné vylepšit a při malém hospodářství bylo stále tolik práce. Vyznal se v mnoha řemeslech, proto snad ta bída s nouzí. Naříkat jsem ho ale nikdy neslyšel. Bral život takový, jaký byl, nesl jej vyrovnaně, optimisticky.

Už jsem ho dohonil a nechybil jsem. Za branou jsme přešli silnici, vlastně ulici a zahrnuli ke statku místního obchodníka dobyt看em – samozřejmě Žida Proppera. Kdo jiný mohl na vesnici obchodovat dobyt看em nebo obilím? Nikdy jsem ani ve dvoře statku nebyl a byl jsem velice zvědav na věci příští. Dlouhý, ze všech stran obestavěný dvůr a stejně dlouhý chlév s řadou krav, odstávčat i býčků, byl pro mne neobvyklý. Panovalo tu šero, okénka byla malá a hadr s vodou neviděla od dob císaře pána. Už sám starý Propper byl pro mne velmi atraktivní. Doma se často mluvilo německy, čemuž my nerozuměli, občas si jakoby uplivil, spíše jen mezi slovem uprskl a jeho aj vaj bylo slovem nejužívanějším. U nás na vesnici jinak nikdo cizí řeč nikdy neslyšel. Kdo by tu také co pohledával, vždyť tu byla jen dřina a na rukách mozoly. Také dnes cosi řekl paní a já se jen divil, jak je možné, že si ti dva tak nesmyslně brebtající mohou rozumět. Já měl tehdy co dělat, abych mu vůbec rozuměl, když mluvil česky. Tatínka přivítal podáním ruky a hned ho zval, jen aby se šel podívat, jaké teď má zrovna pěkné zboží, no něco „aj vaj!“

Krávy tu stály po jedné řadě a já se stále raději držel v povzdálí, u samých dveří, ani těch kraviček jsem se tolik nebál, jako Žida, který téměř nikdy ani z domu nevycházel. Vychvaloval jednu kravku za druhou, u hubené mluvil, že by u nás byla brzy jako soudek, že je chudá proto, že nedostávala pořádně nažrat, hospodář prý nedbal. O tlusté tvrdil, že teď zrovna mnoho nedojí, ale její doba teprve prý přijde, je teď stelná. Co to je jsem tehdy stejně nevěděl, však to také neříkal mně. Jiná zase je hotová přebornice, ta toho nadojí, to je litrů, ta je samozřejmě drahá. Tatínek beze slova prohlížel jednu za druhou, po ceně se poptával. Jinak neřekl ani slovo, na nic neodpovídal a jen občas přerušil chvalozpěv Žida tím, že se přesunul k vedlejší a ještě se zeptal: „A co stojí tahle?“ Ta chvíli zase: „a tahle.“

Jednu za druhou okukuje, prohlíží, zepředu, zezadu, na vemeno sáhne, po boku pohladí, jiné na zuby koukne. Až docela vzadu, chudinku hubenou prohlíží podezřele dlouho. Zvedá jí jednu nohu za druhou, ta se zvlášť stává předmětem jeho pozornosti. Tu Žid nijak nevynáší ani nevychvaluje – jak by také mohl, je jen kost a kůže. Boky má chuděra jako valchu, každé žebro vystupuje a v tom přítmí jistě nejsou ani všechny vady vidět.

„Co chcete za tuhle?“ Cena byla vyslovena a začalo něco, co jsem slyšel a viděl poprvé. Smlouvání! Uši jsem natahoval, stejně mi mnohé ušlo, když jsem stál vlastně na druhém konci chléva. Teď jsem porozuměl Židovi: „To nemohu, aj vaj, to bych prodělal, já za ni dal víc.“ Z původní ceny stejně už slevil značnou částku, ale dál už jít nechtěl.“ Nakonec jsem zaslechl tatínkovo kavalířské slovo: „Tak já stovku přidám.“

„Aj vaj, ať přijdu na mizinu, aj vaj, plácáme si.“ Sám chytil tatínka za ruku, až si skutečně pláclí. Příval slov o prodělkou neutichal ani na dvoře. Tatínek si pak uvázal Straku na svůj provaz a vydali jsme se na cestu k domovu, nyní už ve třech. Kravka sotva nohama pletla.

Tehdy jsem viděl prvně v životě tisícikorunu, kterou dával tatínek vedle jiných bankovek Židovi, ještě dnes ji vidím krásnou modravou, tolik vzácnou.

„Co to vedeš domů,“ přivítala nás maminka. „Vždyť to zítřek nepřežije! Budeš ji muset chudáka podpírat nebo opřít o zed' než padne!“ To bylo přivítání! Tatínek neodporoval slovem a jen povídá: „Maminko, přines láhev petroleje.“

Maminka tu stála jako solný sloup, neschopna otázky, asi si něco nepěkného o tatínkovi myslela. Pak hlavu sehnula a dívá se, zda Straka duši nevypouští. Však to byl hubeňour!

„Má hřebík, copak to nevidíš?“ konečně zase promluví maminka.

„Žádný hřebík, je plná vši, přines ten petrolej.“ Ted' zase maminka spráskla ruce a říká: „Máš kapku rozumu, vždyť to z ní přelege i na naši Plavku, a pak přijdeme o obě!“

Petrolej konečně přinesla a raději dva kroky poodstoupila. To už novou krávu držel za provaz Vašek, ale nebylo toho ani třeba, ta by stejně nikam neutekla, byla ráda, že stojí. Na čele, kolem uší i po zádech, všude chyběla srst a teprve u nás na dvorečku jsme mohli vidět, kolik maličkých tvorečků se tam mele. Hadrem namočeným v petroleji ji tatínek potřel po hřbetě. Kráva vyskočila jako střelená, však to musela být palčivost. Nedalo se nic dělat, musela držet. Dnes, zítra, pozítří, týden, dva. Pak se vůbec nebránila, klidně stála, rány se hojily, nikde ani veška. I naše Plavka se musela stejné kůře podrobit, co kdyby?

Stračena u nás dostávala krmi vybranou. Řezanku s voňavým jetelovým senem, řepu maštěnou, šrotem sypanou. Zapíjela vše spařenými otrubami, melasou slazenými. Ta se teď měla. Šlo jí to také náramně k duhu. Občas si vyšla na procházku, aby nevyšla ze cviku chodit ve voze v páru a jinak na ní nikdo nic nechtěl. Dokonce časem i dojit začínala a maminka si na ni zvykala.

Přešel čas, Straka chodila pod chomoutem jedna radost. Před pluhem stejně jako před vozem a nám všem se zdálo, že její velké oči se nás teď usmívají. Dokonce bych chtěl tvrdit, že nám byla vděčná za péči a že nás měla moc ráda. Zakulatila se i nějak vyrostla. Nebo to byl jen klam?

Jednou si to kravky před vozem vyšlapují a proti jde Žid. Krávy zastaví, prohlíží je a ptá se: „Kdepak jste koupil tu stračenu?“

„Ta je přeci od vás,“ odvětlí tatínek. Divení nebralo konce: „To přeci není možné, z chudáka udělat takové krásné zvíře.“

Tatínek se jen usmíval a o všich nepadlo ani slovo.

Čarodějnice

Který z těch velkých kluků hlídal kalendář nevím, ale jisté je, že pálení čarodějnic nebylo ani jednoho roku zmeškáno. Příprava musela začít alespoň týden předem. Takové události se potom musel zúčastnit každý, kdo měl dvě ruce a nohy, ani jediný kluk nesměl chybět. Hranice musela být postavena do výše nejméně tří metrů tak jako vloni, předloni...

Pálení čarodějnic, to byla pro celou obec mimořádná událost a neměla konkurenci ani v radiu, ani v televizi, proto se tu scházeli všichni. To byla velkolepá společenská akce, při níž se zase lidé jednou za čas sejdou, poklábosí spolu.

Přípravné práce jsem vynechat nemohl, u těch musel být každý správný kluk. Ti větší se jednoho dne objevili na městečku s vozem bez tahounů, proto potřebovali hodně kluků, tedy tažných a tlačných sil. Vítán byl každý. Pak se jelo dům od domu, kde jaké pohozené prkno, všecko bylo sebráno, stejně jako ometené koště hned putovalo na vůz a pak v mnohém statku nebylo ani čím zamést. Hrozen kolem vozu narůstal, kluci přibíhali ze všech stran, jako když se o pouti sletují vosy kolem bonbonů.

V těch větších statcích bývalo dřeva dostatek. Staré vyvrácené ovocné stromy, kdejaké roští, větve a nejvíc vyhledávaný sud od kolomazi nebo ještě raději s kolomazí. Některý hospodář na starou tradici pamatoval a nechal dřevo a ostatní hořlaviny shromáždit na hromadu. Jinde tomu tak nebylo a tam pak obvykle prodělali, protože zmizelo mnohé, co mělo ještě sloužit. Také u domkářů jsme zastavovali, kluci se poptávali, zda se jim někde něco neplete. Byl to takový předmájový generální úklid. Někde s ním bylo dokonce počítáno a tak se stalo, že se na voze objevil i starý otoman a jiné svršky či slamníky a podobné věci. I staré hadry jsme sbírali. Jednak dobře hořely, jednak bylo oblečení pro čarodějnic. Jinde jsme dostávali války chrastí, všechno jsme mohli potřebovat.

Kolikrát bylo třeba vůz obrátit, než byla hranice dostatečně velká! Obvykle večerní šero ukončovalo akci, ale jen pro dnešní den. Zítra se musí pokračovat! Ještě jsme neprojeli kolem radnice, pod faru, i celý Bohdál zbýval.

Největší dřina bývala s vozem do kopce k Černochovu. Jednak byl vždycky pořádně naložený a pak i ten kopec byl pěkně ostrý. Tam bylo to pravé místo, odkud bylo vidět po celém okolí do dalekého kraje, ale i ta naše hranice mohla být viděna. Ve skále bylo bezpečno, oheň vzniknout nemohl, nikam se rozšířit a prostoru tu bylo až až. Diváci se mohli nastavět kolem lomu a hlavně na kopeček za silnici k samé kapličce. Odevšad bylo vidět jako v amfiteátru.

Ve slavný den jsme nemohli ani večera dočkat. Žádné běhání po lese, žádné hry, nejvýš ještě odpoledne zajít prohlídnout hranici, zda ji někdo neukradl. Nebylo toho třeba, stála vždycky na svém místě.

Konečně se trochu zešeřilo a už proudy lidí táhly v ta místa. Kolem kapličky byla lepší místa brzy obsazena, lidu se tu tísnilo bezpočet. Kluci se tlačili i do pámelníkových keřů, jen když z nich byl výhled. Někteří dokonce lezli i na středu kapličky či do korun akátů. Já s kamarády se motal ještě kolem vatry, ale ti velcí nás odháněli. Ta vida, jak svět odplácí! Konečně se nad krajem rozhostila tma. Netrpěliví jsme už očekávali slavnou chvíli zapálení vatry. Z místa jsme se hnout teď nesměli, jinak ztráta výhodného, těžce vybojovaného místa byla jistá. Stát pak za dospělými, to by toho člověk viděl!

Kolem hranice prováděli chasníci poslední úklid a přípravy. Jedni pobíhali sem, druzí zase tam ve stále narůstajícím tempu. Ještě museli poslední menší kluci opustit lom a hranice vzplála. Stačil snop slámy a už oheň zapraskal a poskakoval po suchých větvičkách válků. Kouř se zatočil kolem kůlu s čarodějnicí a jásoť kluků propukl. Děti jásoť a dospělí myslím také, i když ne tak okatě, ale jistě měli z neškodného ohně stejnou radost. Přinášel konec zimy! Jaro se už probudilo!

Svit ohně ozářil kapličku, celému okolí dodal zvláštní kolorit, obličej diváků zahořely odrazem plamenů. Postavy kolem ohně se počaly kmitat, košťata pomazaná kolomazí poprvé vyletěla do povětří. Vzhůru letící košťata představovala komety s ohnivým chvostem a v obrátce se z nich stávala veliká prskavka, z níž odletovaly jiskry na všechny strany. Chasníci závodili – kdo výš! Však tu mezi nimi byli odborníci! Košťata se jen míhala, a kdo by se v tu chvíli neradoval, když Moraně bylo odzváněno, i když si mnozí uvědomovali, že je teď čeká perná práce v poli. Lidé ji tady přijímali jako nezbytnost, nikdo nežehral, vždyť tomu tak bylo za děda, někdy i praděda. Práci v poli, od slunka do slunka, by za jinou stejně neměnili.

Sotva plápolající koště na zem dopadlo, tisíce jisker jako svatojánských mušek se kolem rozlétlo. Hned tu byla čísi ruka, koště uchopila a už se zase vznášelo vzduchem. Jedno z košťat vletělo zvlášť vysoko a snášelo se směrem na kapličku. Ozval se křik přihlížejících, ale pád tohoto meteoritu byl ještě daleko, sotva na silnici.

Vatra praskala, brzy plameny začaly olizovat šat čarodějnice, ač byla vysoko na kůle. Napětí narůstalo a konečně mohly děti vykřiknout nadšením: „Čarodějnice hoří!“ Zaplála a zlomila se a skončila v plamenech vatry. Jen holá tyč ještě chvíli odolávala.

Hořící košťata poletovala, ohnivé gejzíry z nich vyletovaly a všem divákům rázem zatrnulo, když Tondovi spadlo hořící koště rovnou na hlavu. Co se teď stane? Rej jisker jej zahalil, koště odlétlo a Tonda zdrav a vesel se otřepal, popadl jej a už znovu letělo k obloze.

Davem jen zašumělo, všichni si oddychli, dobře to dopadlo. Kdosi ze zadních diváků zavolal: „Helejte, pálečtí už také mají oheň!“ Rázem se celé shromáždění obrátilo čelem vzad, ač v dáli toho mnoho vidět nebylo. Jen slabá záře určovala místo vatry.

Byli jsme v nejlepším a maminka už nás začala shledávat dohromady, bylo třeba hotovit se k domovu. Prosili jsme jeden za druhým: Mami, ještě chvíličku.“ A maminka jako každá hodná maminka přece jen nás vyslyšela. Věděla, že budeme muset na příští čarodějnice čekat celý dlouhý rok.

Domů jsme pak táhli celou zešeřelou obcí, spoře osvětlenou některými okny, za nimiž blikaly petrolejky. Světlo se z oken dralo jen úzkými proužky kolem závěsů. I to bylo pro nás sváteční, protože neobvykle svátečně nám připadalo všechno kolem nás, nezvyklých na noční tmu. Jindy sotva smrklo, nesměl nikdo z nás menších na ulici, šíráni byl pro nás vždycky signál k ukončení her a pak pěkně na kutě.

Máje

Stavění máje se stávalo akcí celé vesnice. Obvykle už v pátek odpoledne byla místními chasničky donesena před horní hospodu. Vysoký smrk zbavený borky se leskl, jeho nažloutlé dřevo svítilo. Byl-li vsazován do připravené jámy, to bylo pokřiku, rad a připomínek! Však bylo třeba opatrnosti, takový strom dokázal snadno zabít. V samém vrcholku stromu, ještě se zelenou špičkou, byl zavěšen věnec a na něm řada vuřtů. Ty se schovávaly v mnohých barevných fáborech a měly být lákadlem odvážných. Jen kluci školou povinní museli ustoupit raději dál od tak zodpovědné a nebezpečné práce. Staří pantátové také raději přihlíželi z povzdálí, natož ženské pokolení, to stálo v přeuctivé vzdálenosti. Co kdyby, čert nikdy nespí...!

Konečně mohly být odloženy žebříky, provazy a ostatní, co bylo ke stavění třeba a před námi stála štíhlá krasavice, přehlížející střechy okolních domů a statků, ba i samou střechu hospody a nahlížela do všech okolních zahrad. Malý vánek pak rozehrál fábory. Ty se proplétaly a mávaly, nádhera neskonala. Večer už padal na kraj a nám se od ní stále ještě nechtělo, i když jindy jsme už bývali doma. Co kdyby ji někdo porazil? To však nebyla starost naše, o to se museli postarat jiní. My bychom ji tak mohli ubránit.

Vydržela tu až do nedělního odpoledne, kdy za účasti malých jako velkých byla vyhlášena soutěž, kdo vyleze nahoru, vuřty jsou jeho. Mnozí se pokoušeli, někdo vylezl do poloviny a musel dolů, dále to nešlo. Klouzalo to až hanba. Jiný sotva do třetiny se vyškrabal, jiný to jen zkusil a raději odstoupil. Dosáhne někdo vůbec na ty vuřty? To byla otázka celého davu. Konečně přišel ten pravý. Franta si plivl do dlaní, povyskočil a pak lezl a lezl stále výš a výš, sice jako slimák, občas odpočíval, ale dokázal to. Pár vuřtů strhl a už ujížděl dolů po přemoženém těle smrku.

Najednou se stal Franta, vždycky se pozadu držící, hrdinou dne. Teď mohl být teprve prostor kolem máje vyklizen od všech zevlounů a mohlo začít kácení. Odkopána začala se máje chvět, snad cítila svůj konec. Jistě se jí nechtělo, vždyť tu byla jako symbol krásného času mladého věku roku. Začínala se naklánět, pak za pomoci chasy zase narovnávat, aby padla tak, jak bylo plánováno. Konečně se sklonila, věnec se nahnul k jedné straně, vzduchem zasvištěl a máje se položila. Řádně se uhodila, vždyť dopadla na dlažbu rygolu. Chasníci se na ni vrhli a z věnce rvali jednu stuhu za druhou a jimi nyní pentlili klopy svých kabátů. Byl to odznak rytířů, bylo se čím pochlubit. My, kluci, jsme se do té první vřavy pustit nemohli, to by nás velcí úplně převálcovali a pošlapali, vždyť to byli hotoví divoši. A kdyby se nám konečně někomu podařilo kousek utrhnout, stejně by nám to ti velcí vzali. Tak ať si to nechají!

Vystřídalo se několik májů a skupina dospívajících vzala věc do svých rukou a po obci byly za noci nastaveny vedle velké máje ještě malé březové všude tam, kde bylo dospívající děvče. Mezi žlutozelenými lístky se třepetaly pásky krepového papíru. To bylo ranní překvapení pro mnohé, které o připravované akci nevěděly. Po obědě vyšla do ulic dechovka a u každé májky zahrála a chlapci šli do domu zvát a vyvést děvče k sólu kolem májky. Obvykle se šla skočit i matka děvčete. Vstupenky na večerní zábavu si pak bral každý. Co by řekli lidé, kdyby odmítli, i když třeba věděli, že na zábavu jít nemohou. Prestižní věc nic jiného nedovolovala. Při takovém sólu byla ulice plná diváků, smíchu i výskotu. Že pantáta dal zavdat muzikantům, nemusím snad ani říkat, to přeci patřilo k věci a než se obešla celá

velká vesnice, byl čas povečeřet. Pro nás školáky celá sláva končila. My museli domů, ale dospěli byli v nejlepším. Prkenná podlaha sálu sypaná klouzkem, pivo naraženo a mohlo se začít. Škoda, že sál byl v prvním poschodí a my nemohli ani okem dovnitř nahlédnout.

Zase uběhl nějaký rok a já směl zůstat večer venku, a tak jsem se mohl zúčastnit výpravy za lupem. Nešli jsme ani maskováni, ani postranními cestami, ba ani ozbrojeni, ale pěkně v houfu, dosti početném, za halasného smíchu a rozprávění kolem Obory, dál po Rovinách až do Vrbičan. U prvních domků této obce musel veškeren šum a mluvení umlknout a bylo třeba čekat na dva zvědy, kteří šli vpředu. Brzy byli zpátky. Cesta byla volná, nikde ani noha. Kdo by také ještě o půlnoci pobýval venku?

Poslední osvětlená okna ještě říkala, že ne všude se spí. Většina však už jich byla slepá, nevidící, že horda přespolních hodlá ukrást vrbičanskou máji. Všechno šlo podle plánu. Byla jediná obava, aby, až její tělo žuchne o zem, neprobudilo půl obce. Bylo třeba i s tím počítat a ústupový plán byl také připraven. Ústup by byl kolektivní, protože do takové party by se sotva kdo odvážil pustit.

Vyšlo to! Máje se položila. Vrhli jsme se na ni a už posazena na ramena kluků byla nesená z vesnice. Snad dvacítká lidí ji nabrala a s velikým spěchem pospíchala z místa činu. Za železničním přejezdem byl věnec odvázan a nesen odděleně, stejně se jen pletl. Věnec nesl dlouhán Jarka, protože kdyby se postavil pod máji, tak mohla jít polovina kluků domů. Na její tělo by pak ani nedosáhli. Pomáhali mu ti malí jako Vašek a další.

Nadřeli jsme se s ní dost, ale stálo to za to. V lese jsme si takovou mohli snadno porazit a koňmi bez námahy dovézt, ale to by nebylo ono. Chtěli jsme sousedům ukázat, jací jsme kabrňáci! První metry byly dobré, ale třetí kilometr už byla těžká jako z olova. Mnozí se ulejšvali a na koho to sedlo, no potěš pánbůh.

Příchod na naše náměstí byl triumfální za povyku, při němž nejdříve spustili všichni voříškové, a pak začaly z oken vykukovat ospalé hlavy. Některé beze slov mizely, jiné hubovaly na nezvedenou chasu, která roupama neví, co dělat a našli se i takoví, kteří se i přioděli a přidali se.

Složena před hospodu pod naši máji, dívající se na nás z výšky na naše půlnoční hemžení. Také věnec byl bez závad sem přinesen.

Teď honem rozchod, ráno musí mnozí časně vstávat, ať se přece jen kousek uspí.

Na druhý den před večerem přišla parta chlapců z Vrbičan, že si jdou pro svoji máji. Dostali ji neporušenou, jen s jedinou podmínkou, že ji musí sami na ramenou zase odnést. Když jsme se my tak nadřeli, dře se také!

Všecko v dobrém skončilo, jen my pak několik dní drželi stráž, aby se nám sousedi nepomstili. Odplaty jsme se báli zcela zbytečně, nepřišla.

U trafiky

Stromy se zalily do zeleně, však už byl květen a žáby na Kovářovic rybníce kuškaly jako o závod a my nedaleko od něho hráli kuličky. Stála tu obecní váha a trafika v jednom spojení. Bylo to právě uprostřed obce, kluci se scházeli ze všech stran, bývalo tu živo. Terén byl rovný. Široký chodník, dokonce občas i pískem sypaný, byl pro hraní kuliček jako stvořený. Začínalo se tady, jak jen mráz povolil a hned v několika důlcích. Ty nejlepší samozřejmě obsadili kluci starší, druhé pak zbyly na mladší.

Za dne tu sedávali stařečkové na lavici, nacpávali fajfky, vyprávěli si o nemocech, často i o špatném počasí, protože když bylo sucho, bylo to podle nich zlé, přšelo-li, to bylo ještě horší a když slunce trochu víc hřálo, nebylo to k vydržení, ale chladna byla mnohem horší.

Za večera lavičky obsazovala mládež, někdy celá parta, jindy jen dvojice, ale co ti si povídali, to slyšel jen ten kaštan. Já večer ven nesměl, tak nevím.

Dnes se začalo stmívat, hráči kuliček se pomalu rozcházeli. Zbyli jsme tu jen tři a Láďa se pochlubil, že má s sebou něco, co když se povede, bude velká legrace. Bylo dobře, že nebude zbytečných koukalů, ti by to jen kazili.

Láďa tu pod strom vedle lavičky položil starou peněženku s velikou lesklou sponou a škrábal se do koruny stromu. Nás poslal za trafikou se schovat. Lavička teď byla prázdná, vždyť byla doba krmení.

Ukryt v koruně seděl Láďa jako vrabec, ani sebou nepohnul a my příkrčení za zděnou trafikou také moc nevykukovali. Už jsme se nemohli dočkat první oběti. Měli jsme štěstí, nečekali jsme dlouho a Jaroušek, žádný mladík, podle nás ale také žádný mužský, když byl ještě svobodný. Stejně mu každý v obci říkal Jardo, tak jakýpak pán. Na něm to můžeme vyzkoušet.

Prošel kolem lavičky, snad si peněženky ani nevšiml? Nakoupil kuřivo a vracel se stejnou cestou zpět. Teď ji spatřil! Ohlédl se vpravo i vlevo, pak i dozadu, nikde ani živáčka a už se hotovil peněženku sebrat. Ta byla ale najednou jako živá. Poskočila a zmizela v koruně stromu. Kdo by poznal, že je uvázána na černé niti, když už je šero?

„Kluci nevychovaný, je to samá lumpárna, ani doma, ani ve škole to nikdo srovnat neumí!“ odlehčil si.

My dva za trafikou jsme se dali v opačný směr na útěk stále kryti domečkem trafiky. Jen Láďa se nahoře trochu třásl strachy, ale zbytečně, Jarouš tam za ním stejně nelezl a také ho ani nepoznal.

Jarda huboval na dnešní mládež ještě před hospodou, ale pro nás byl už zase čas znovu nalíčit.

Kino

Králík na smetaně v nás zmizel beze zbytku, ani nebylo třeba nikoho pobízet. Při obírání kostí jsem už přemýšlel i o biografu, jaká to bude zase legrace, když je na programu Laurel a Hardy. To přece nesmím chybět! Jenže, já jsem se zmínil a tatínek měnil.

Sotva skončil oběd, vytáhl tatínek z kapsy dvě koruny a dal je mladšímu Karlíkovi a povídá: „Tady máš na biograf a za druhou korunu si kup čokoládu, protože Pepík dneska nikam nepůjde. Doma bude do třech hodin a pak může jít, kam chce. On ví proč, snad ho potom roupy přejdou.“

To byla rána, to byl podraz, s nímž jsem vůbec nepočítal, vždyť ten můj prohřešek byl už kolik dnů starý a prošel bez jakékoliv poznámky z tatínkovy strany. Začátek kina byl ve dvě hodiny a já musím zůstat doma! Prosit a slibovat nemělo cenu, to jsem věděl. Lépe bylo smířit se s těžkým osudem. Kdyby mi tatínek raději nějakou vrazil, bylo by to snesitelnější. Hlavně by to bylo brzy odbyto a takhle budu pykat dlouhou dobu. Ani tu korunu na vstupné bych nechtěl, však já bych se tam nějak dostal, třeba přežením pavlače ve dvoře hostince. Do prvního poschodí vylézt by nebyl tak velký čin, to bych zvládl. Nebo bych udělal nějaký podvod se vstupenkou, jak se některým klukům dařilo už delší dobu. Stačilo pohlídat nouzový východ a sotva se na chvíli otevřel, i tudy vedla cesta dovnitř. Ve dveřích zasunutý klíč stačilo zevnitř jen otočit a bylo otevřeno, a to by mi dobrý kamarád jistě pomohl tím klíčem otočit.

Zač takový trest, tak rafinovaně krutý byl, dnes ani nevím. Snad jsem nechtěl maminku poslechnout a ta na mne žalovala. Dokud nás maminka vychovávala sama nějakým tím pohlavkem nebo šťouchancem, bylo vždycky dobře, jen tatínek neměl o ničem vědět.

Ta druhá koruna, již Karlík dostal navíc, ta mne také mrzela, vždyť dostal korunu za nic a dokonce moji.

„Já vím, že mi nepřinese ani kousíček ochutnat,“ na to mohu vzít jed. Proč by také nosil? Kdyby ho tatínek viděl, ještě by dostal i on. Zlé pomyslení v domácí samovazbě. „Za korunu, to bude mít sladkosti na celé odpoledne,“ uvažoval jsem.

Jen kdybych nemusel sedět doma! Možná, že bych Karlíka přemluvil, nasliboval hory, doly, a on by mi tu korunu dal, ale co mi bude platno ve tři chodit do kina. To se bude pomalu blížit konec. Jen se dostat z domova. Do biografu bych se dostal, pak se třeba krčil někde vzadu na jevišti, kde stejně nikdo neseďá a mezi hromadou divadelních rekvizit bych se nějak ztratil. Ty úvahy se nedaly odehnat a život mi ještě víc ztrpčovaly. Snil jsem, jak ležím na žíněnce pod kozou a vystrkuji hlavu za švédskou bednou, že mezi tím vším nemohu být vůbec objeven, když to jeviště je tak přeplněno.

Kdybych se tak mohl dohadovat s maminkou, to byl úspěch jistý, ale s tatínkem, všechno marno. Kuchyňský budík se snad zrovna v téhle době zastavil, každá minuta byla věčností. Na nic dobrého se v takovém duševním rozpoložení myslet nedalo a jen tupý pohled do prázdna také úlevu nepřinášel. Přece jen si velká ručička dala říci a začala se konečně tlačit na dvanáctku.

Z domova jsem vyrazil jako štvané zvíře. Běžím do dolní hospody jako k ohni. Do kopce jsem branou proletěl, kolem Kovářovic rybníka zase z kopce. Tudy jsem ušetřil pár kroků, jen abych už byl u hospody.

Jaké nevýslovné štěstí se na mne usmálo! Už cestou jsem měl blahé tušení, že alespoň kousek veselohry uvidím. Byla zrovna přestávka, lidé vycházeli ze sálu na WC, někteří chodili kouřit a to byla vždycky vhodná chvíle protáhnout se dovnitř. Kluka si málokdo všiml. V póze suveréna jsem vplul do sálu a byl právě nejvyšší čas. To už pan řídící učitel uhodil do klávesnice pianina, pan Krajc nadul tváře a jeho štěbenec vydal první akordy. Houslista vedle něho hladil struny.

Sotva se stačili všichni z venku vrátit a už němé figurky, stále se peroucí v komických situacích, rozveselovali přítomné. Přece jen jsem stačil kousek zhlédnout, necelou polovinu, ale přece...

Když jsem se zmínil o té kapele, musím ještě u ní zůstat. Někdy se stávalo, že kapela hrála i při filmech, které neviděla, a tak hudební doprovod se často rozcházel s tím, co se odehrávalo na plátně.

Bouřící moře převalovalo vlny, až loď „Bounty“ nabírala vodu, první námořníci ji opouštěli v panickém strachu ze záhuby, ale hudba k tomu právě hrála valčík „Na stříbropěnném Labi“, což vyvolalo bouři ještě větší, ale smíchu mezi návštěvníky. Ale to jsem trochu poodskočil do dějů jiné neděle.

Bráška nebyl takový, jak jsem myslel. Stejně mi dal kousek čokolády, sotva mě spatřil v sále a dokonce jsem seděl hned ve třetí řadě, když mne dva kluci vzali mezi sebe a seděli jsme tři na dvou židlích. To naše kino nemělo křesla, ale jen obyčejné židle, jakýmsi břevnem spojené. Že bylo v tuto neděli vyprodáno, snad není třeba ani zdůrazňovat.

Teď právě Hardy nakopl Laurela a hudba zalkala v rytmu tanga. Smích zase všechno přehlušil, jen pan řídící uhodil do kláves, až to hřmělo, jen aby se tříčlenná kapela nerozešla a klavír hřměl právě v době, kdy Hardy hladil Laurela. Zkrátka neměli to ti tři nikdy lehké.

Brzy jsem na všechno údajné příkoří zapomněl, vždyť jsem přece jen u toho byl. Vzadu v promítací kabině cosi zacvakalo a na plátně se objevil nápis „Konec 7. dílu“. Chvíli svítilo bílé plátno do tmy, jen šum a neviditelný ruch vládl nad našimi hlavami vzadu a bylo proto jistější na chvíli rozsvítit, vždyť kluci byli schopni ledacos ještě provést. Přes plátno občas přeletěl stín, jednou ruky, podruhé hlavy, to jak pan promítač horlivě nasazoval díl osmý. Nenastal-li náhodou zádrhel, například že nový díl neběžel zrovna od zadu, což se také někdy stávalo, objevil se ten správný a očekávaný nápis: „Začátek 8. dílu“. Ale to jsme stejně už věděli, že by po sedmém díle měl přijít díl osmý. Promítačka hrkala někdy jako starý traktor a tu se ozval z auditoria hlas: „Zhasnout!“ A to se také stalo. Obsluhu vypínače asi neměl na

starost nikdo, protože obvyklé „Zhasnout!“ se ozývalo při každém začátku nového dílu. Že jsme tohle: „Zhasnout, zhasnout!“ my kluci opakovali často sborově, není třeba připomínat a dokonce někdy, kdy už světlo vůbec nesvítilo.

Proběhl i díl devátý a já byl stejně na vrcholu blaha. Ještě štěstí, že jsem alespoň kousíček stihl.

Školní výlet

Tak jako každý kluk touží po dálkách, stejnou touhu jsme měli my. Chtěli jsme poznat jiné kraje a nikam jsme se nemohli dostat. Představy o světě jsme získávali jen ve škole v hodinách zeměpisu, ale představy a skutečnost je přece jen něco docela jiného. Já si jako malý kluk představoval, že za hranicemi vlasti rostou jiné stromy, žijí jiní lidé, ať šlo o sousední Němce, nebo třeba Rakušany. Vzdálenost třiceti, padesáti kilometrů už byla nad moje možnosti.

Ve čtvrtém školním roce pan učitel oznámil, že podnikneme výlet na Říp. To bylo radosti! Vždyť tuhle horu jsme pokaždé při trochu lepší viditelnosti měli před sebou. Bylo to asi 24 kilometrů a bylo to také nejdál, kam jsem se zatím díky tomuto školnímu výletu dostal.

Na výlet bylo vykonáno mnoho příprav, když bylo třeba jet vlakem a dokonce přeseďat. V určený den byla snad celá vesnice na nohou od časného rána, sotva se první kohout probudil. Museli jsme vyrazit brzy po ránu, cesta na nádraží do Klobuk trvala půl druhé hodiny. Každý si nesl mošničku s jídlem, oběd nebyl nikde zajištěn. Kdepak takový přepych. Hrnuli jsme se do vlaku sotva zastavil při hlaholu, v němž zanikaly příkazy pana učitele. Vlak se rozjel a než jsme se nadáli, byly tu Zlonice. Bylo třeba přeseďnout na lokálku jedoucí směrem na Roudnici.

Velikou dětskou radost vyvolal nápis se jménem jedné stanice pod samým Řípem, „Hracholusky“. Tady musel nezřízeně veselí krotit sám pan učitel.

Výstup na horu Říp, to byla anabáze kluků do hola ostříhaných. Jen holky měly všelijaké čepce, baretky nebo kloboučky a některé i šátky. Den jako malovaný, prosluněný, jasný. Do kopce někteří letěli jako koně, holky se zase couraly a pan učitel nevěděl, má-li ty první brzdit, nebo poslední pobízet. Nakonec všechno samozřejmě dobře dopadlo, u kapličky sv. Jiří jsme se stejně všichni sešli. Výš už to nikomu nešlo. Tady se rozložil tábor vranských školáků jako kdysi družina Čechova a pan učitel přednesl připravený projev o praotci a my ho rušili rozbíjením natvrdo vařených vajec a šustěním papírů, takže nás musel stále napomínat. Běda komu upadla skořápka vedle papíru, to byl rachot! Tak posvátné místo nenechal pan učitel znesvětit.

Výlet šťastně skončil a my se vraceli zase do Klobuk a nejdůležitější bylo, jak prohlásil pan učitel, že je nás zrovna tolik, jako když jsme vyjeli, a z toho asi měl největší radost.

Doma, to bylo vypravování po tak dlouhé cestě. Radost jsme měli i z toho, že jsme viděli z Řípu i náš kostel, ale docela maličký. Jak jsme si mohli představit cizí země, když jsme neznali ani své blízké okolí. Jediným naším pojítkem se světem byly poštovní známky. Pro nás třeba Nová Kaledonie, Honduras, Srbsko i Francie, to byly hotové exoty. Kdoví, kde to všechno leží a jak tam lidé žijí a jaká mají zvířata. Otázek byly mnoho, ale odpověď téměř žádná. Také nikdo ji dát nemohl, vždyť z naší vesnice v zahraničí stejně nikdy nikdo nebyl. Zpravidla každý zůstával tam, kde se narodil, nepřiznal-li se náhodou do sousední vesnice.

K Isidoru

Věhlas poutě u Isidora byl v celém okolí proslulý. Malý kostelík zapomenutý v kaštanové aleji mezi Budeničkami a Zlonicemi, celý rok téměř nikým nenavštěvovaný, o pouti ožíval. Alej rozložitých stromů byla časem dost narušena, některé stromy chyběly. Nebylo ani divu, vždyť tu odolávaly větru, mrazům i dešťům nebo zase suchu.

Tu neděli v čase, kdy žito začíná vymetat klasy, se sem sjížděly tisíce návštěvníků z dalekého okolí – ne proto, aby se ti lidé zúčastnili bohoslužeb, ale proto, že tu bylo atrakcí nespočetně. Scházeli se zde jednou za rok známí, nebo jen tak ze zvědavosti. Spojení vlakem sem žádné nebylo, snad jen ze Zlonic, a to bylo ještě dost daleko. Aut také nebylo a přespolní sem mířili většinou na kolech. Také já vytáhl kolo a namířil na Kamenici a dál na východ. Ani jediného kamaráda jsem cestou nepotkal, snad už tam všichni byli, nebo teprve pojedou? Cestu jsem znal dobře, nač tedy ještě čekat? Jen alejí ke kostelíku od vysoké zdi budeničského charitativního ústavu se jet nedalo. Cesta nebyla dobrá. Samý výmol a procesí lidí táhnoucích oběma směry. Stánky, cirkusové boudy, všechno bylo ještě v nedohlednu.

Největší starost mi nastala, když od nejbližší boudy zavoněly pečící se vuřty, kam s kolem? Zasedl jsem na příkop do trávy k mohutnému tělu kaštanu ve snaze něco přijatelného vymyslet. Kdybychom byli alespoň dva, jeden by mohl jít, druhý hlídat a pak se zase vystřídat, ale takhle? Jen toho „kdyby“ kdyby nebylo. Sedím, sedím, vymyslet nic kloudného nemohu.

Najednou přitlačí kola skupina Vraňáků, starších než já, a rovnou ke mně. „My ti tu necháme kola, pohlídej je, dostaneš odměnu.“ Než jsem stačil cokoli namítnout, byli ztraceni mezi pulzujícím davem. Nedovedl jsem ani zhodnotit situaci, do níž jsem se dostal, a už tu byli další. Hromada kol narostla a netrvalo dlouho a bylo tu parkoviště pro celou naši obec. Kdo všechno sem kolo dal, neměl jsem ani tuchy. Hromada narostla do výše i šíře. Teď jsem dostal docela strach takovou sbírku vehiklů jen tak opustit, ač jsem stejně nevěděl, komu který patří. Mohl přijít třeba cizí, vybrat si a já bych byl neřekl ani slovo.

Nebylo mi tu dobře, kol stále ještě přibývalo, a přeci jsem se dočkal prvních, kteří si svá kola vybírali z kupy. Čekala mne první odměna a ta také hned zlepšila moji náladu a rozšířily se kupní naděje. Pak přicházeli další, kol ubývalo a kapsa se plnila. Někdo dával víc, někdo dokonce kavalírsky, někdo zase šetřil, nebo víc neměli. Málem jsem si tu připadal jako baron, když mám tolik peněz. Na jejich počítání mi čas nezbyval a také to nemělo smysl, když za chvíli bylo všechno zase jinak. Slunce se už neschovávalo v koruně kaštanu, vlastně správně jírovce maďalu, teď už nahlíželo na mne úkosem, když už plulo nad polem.

„Tak, jsem na pouti, peněz mám dost, ale jak pout' vypadá, nevím,“ zauvažoval jsem. „Brzy mi zavrou krámky a já ani cukrátko nechutnám!“ Vyrážím proto k první boudě s úmyslem okamžitého návratu, ale kdepak, pak mne přitáhne druhá, třetí a jsem ztracen. Vyběhnu do kraje pole, kola stále ještě v dohledu, a pak jen o kousek popojdu a všude jen lidé a zase lidé. Odtud už svěřený majetek neuvidím. Honem kupuji ještě čokoládu, oblíbené pražené mandle, turecký med a hned tři špalky najednou. Ty mi kapsu nadily, že odstávala a do pusy se nemohl vejít ani jeden jediný, jak byl veliký. U kolotoče jsem musel také na okamžik zastavit a vyslechnout kramářskou píseň o „Babinském, známém lotru mexickém“, a ta byla pořádně dlouhá a dokládaná obrázky.

Absolvoval jsem celou pout' a nakonec všechno dobře dopadlo. Nějaká kola stále ještě ležela na hromadě, kolik jich bylo, zůstávalo nepodstatné, hlavní, že to moje docela dole pod tou hromadou na mne vykukovalo.

Nebylo to kolo nejlepší, žádná paráda, ale bylo moje! Ještě jsem pár korun zinkasoval a najednou se mi chtělo domů, vždyť ta cesta je dost dlouhá a navíc kolem lesíka u Kamenice. Budu muset jet sám, to jsem věděl, když vrstevníci už byli dávno pryč. Co kdyby se zešeřilo a

ten les při cestě... Nakonec jsem to vyřešil po svém. Sebral jsem své kolo, pohledem se s ostatními rozloučil a šlapal si to k domovu. V kapse vedle mnoha sladkostí groše zacinkaly.

Postavil jsem doma na dvorečku kolo a už tu byl za mnou nejmladší z nás, Fanda, a o trochu starší Andulka, aby na mně něco z pouti vyžebřali. Ti se divili stejně jako maminka, když jsem z kapes vytahoval jednu dobrotu za druhou a na stole narůstala hromada. Pro Andulku i obálku se štěstím jsem přivezl a byly v ní na skle namalované hodinky i s náramkem. Fandovi zase papírový míček na gumičce a co já vím, co ještě.

„Kdes vzal peníze, vždyť to muselo stát hotový majlant?“ Co to byl „majlant“ jsem nevěděl, ale vytáhl jsem z kapsy ještě hrst drobných. Pak jsem ještě vylovil i ty poslední drobáčky v kapse rozkoulené a napočítal osmadvacet korun a čtyřicet haléřů.

Pak jsem musel celou historii vyprávět pěkně od začátku a hodně dopodrobna, jen jsem nepřiznal, že jsem službu hlídače nedokončil, že jsem službu opustil.

Všechno asi dobře dopadlo, když za celé půlstoletí potom se nikdo nehlásil, že by přišel o kolo.

Rok utekl jako voda, jedna událost střídala druhou a s jarem se zase hlásila isidorská pouť. Byl jsem zase o rok starší, trochu větší a podle soudu maminky i rozumnější, a proto mi byla svěřena Andulka, abych ji vzal s sebou. Maminčino kladné hodnocení mé osobnosti mne dost mrzelo. Rozhodně by bývalo lepší dostat trochu horší hodnocení a nedostat takovou důvěru. Co se dalo dělat? Rozkaz to byl, dostal jsem k tomu do kapsy čtyři koruny pro oba.

Sotva jsme po obědě brady otřeli, posadil jsem malou sestřičku na rám kola a vyjeli jsme. Z kopečku od našich jsme sjeli dobře, pak jsem kolo vyvedl až na křižovatku k Pálči a odtud se pustil zase známou cestou z vršíčku dolů. Silnice samá díra, samý kámen, místy vyspravovaná šterkem míšeným hlinou. Do toho se tak zamotat, to by asi špatně skončilo. Naštěstí podél vozovky byla ušlapaná cestička, chodníček, po němž se dobře jelo.

Jen to hrklo a už jsme leželi oba v příkopě a kolo na nás. Andulka řvala, jako když ji na nože bere, mne kupodivu nebolelo nic.

„Co tě bolí?“ byla moje první otázka. Ani slovo nepromluvila a jen ukazovala na sandálek na pravé noze. Ten jí držel na nožičce jen za pásek a ostatní viselo potrhané. Červený podpatek vypadal, jako když k botičce ani nepatří. Holka řvala ne pro bolest, ale pro sváteční botičku. To jsem byl rád.

Teprve vyražený drát předního kola mi dal odpověď, co se vlastně stalo. Vždyť mi strčila patu do kola. Nezbylo teď nic jiného, než se domů vrátit. Nechtělo se mi, to se ví. Jak to doma dopadne!

Nebudu napínat. Dobře. Maminka ani moc nehubovala, spíš prohlížela Andulčinu nožičku a byla ráda, že vše neskončilo úrazem. Tatínek jako vždycky věcně a suše rozhodl: „zítra to odnes, Pepíku, panu Trávníčkovi, snad to dá ještě dohromady.“

Stalo se. V pondělí večer byl sandálek opraven, byl zase celý! Co jsem ušetřil o pouti, když jsem se tam nedostal, to jsem zaplatil za opravu.

Není pouť jako pouť!

Božího těla

Socha sv. Václava na náměstí stojící byla ozdobena květinami, vedle postaven oltář, samá květina, druhý pak o sto metrů dále u sochy sv. Jana.

Dechová hudba vedla dlouhý průvod věřících i nevěřících od kostela k prvnímu oltáři. Průvod vedl kostelník s dětmi oblečenými do dlouhých šatů, s košíčky plnými květů, zejména pivoňkových okvětních lístků. Děti trousily květy na cestu, po níž důstojně kráčel kněz pod nebesy, nesenými čtyřmi staršími muži. Maminky byly pyšné, když mohly vyparádit družičky a do vlásků jim uvázat veliké mašle. Kloučkové zase dělali mládence. Do takového postavení

jsem se nikdy nedostal. Byli jsme tu jen diváky. My jsme patřili mezi ty, kteří na takovou parádu neměli. Vždyť jsme byli dětmi dělníků, deputátníků a nejvýš drobných řemeslníků.

Jednička

Co si to jen ten pan ředitel dneska na nás vymyslel? Hodiny zpěvu, jindy tak oblíbené, a najednou nás všechny ta dnešní tak zaskočila. Líbezně se na nás usmál, očima se zlatými brejličkami zamrkal jako by chtěl bonbony rozdávat a prohlásil: „Tak si vás musím dnes vyzkoušet.“ Jeho holá hlava bez jediného chmýrka se zaleskla a mně najednou připadal jako někdo, kdo se chce popást na mé nemohoucnosti. Býval po celý rok dobrák od kosti, ale tohle nám dělat neměl.

Na mne dopadla tíseň, polknout slinu nešlo, ba i nevolnost se o mne pokoušela, u žaludku to polechtávalo, zvracení nebylo daleko. Utěšovalo mne jediné, že moje začáteční S třeba ani nepřijde na řadu a do další hodiny by se dalo třeba ještě něco udělat. Notovou osnovu jsem jakž takž znal, houslový klíč napsat jsem také uměl, to by nebylo nic zlého, což mnozí říct nemohli. Jen jestli začne zkoušet zpěv, budu ztracen. Ve sborovém zpěvu to bylo dobré, to stačilo otvírat ústa a nezpívat a nikdo nic nepoznal. Docela živě jsem si představoval, že můj zpěv je tak za pět a jen ta teorie by mi mohla alespoň trošičku pomoci. Proto jsem se po celý rok učil. Teď jsem začal počítat, že když dostanu pětku ze zpěvu a jedničku z teorie, že to vychází na tři a kalkulováno s dobrým srdcem pana ředitele by to mohla být dvojka jako Brno a to už bych bral! Vypočítal jsem si to pro sebe hodně příznivě, trojka by mě přece jen mrzela, možná by byla jediná, a k tomu ještě ze zpěvu.

Proti zkoušení právě v dnešní hodině se ozývaly hlasy snad ze všech lavic, jedni tvrdili, že zrovna začíná nějaká chřipka a že není dobré namáhat hlasy, že prý už to na sobě cítí, že mají hlasovou indispozici, jiní zase říkali, že začínají mutovat, takže jim zpěv zrovna nejde, že jim hlas přeskakuje. Jen holky proradně mlčely. Pan ředitel zůstal neoblomný, marné všechno.

„K tabuli půjde A – Adámek – a zazpívá nějakou písničku a výběr si udělá sám. Může to být národní nebo některá z našich hodin zpěvu.“ Adámek se postaví před katedru, ukloní se a spustí, vše dělá tak, jak se na dobrého žáka sluší. Odzpívá, ukloní se.

Všem bylo jasné, že teď půjde Antoš. Ale ten se nemohl dostat z lavice, ač zpívat celkem uměl, ale nechtělo se mu. Kdyby mohl zazpívat v lavici, mezi svými, hned by to bylo lepší. Nic naplat, musel k tabuli a zapět. Nedozpíval, pan ředitel zahleděn do svého notesu jej přerušil a prohlásil: „Adámek i Antoš za jedna.“ Jak já mu nevýslovně v té chvíli záviděl, kdybych alespoň kousek jeho hlasu měl!

Co kdybych místo zpěvu začal šeptat, až na mne přijde řada? Domýšlel jsem, že bych si ještě mohl držet krční mandle a ukazovat, jak je mám zduřelé a panu řediteli naznačit, že i přiblížení ke mně by mohlo být pro něho nebezpečné, ba i vstup na stupínek by mohl mít pro něho nedozírné následky.

Zatím zkoušení probíhalo rychlostí namydleného blesku. Jeden za druhým přicházel a odcházel, kdosi zpíval: „Já mám koně, vraný koně...“, další zase jen: „Skákal pes přes oves...“ a jedničky padaly. Neměl bych to tedy zkusit, když těch jedniček už je jako máku? „Josefe, neboj se a zkus to také!“ řekl jsem sám sobě a s třesoucími se koleny jsem vykročil směrem ke katedře. Byla řada na mně! Učební hodina se blížila konci a mým jediným přáním bylo: kdyby tak zazvonilo, to bych byl zachráněn. Nic, jen ticho a soustrastné pohledy kamarádů, znajících můj hlas, mne doprovázely a mně se zdálo, že na poslední cestě na tomto světě. Zahlédl jsem také svůj idol, jak mi drží palce, čímž jsem alespoň trošičku nabyl sebevědomí. Před katedrou jsem se obřadně uklonil, jak toporný kluk nejlépe umí. Už zazněla ladička za mými zády, kde seděl pan ředitel, aby mi udala tón k mé produkci. Tu jsem však

ani nevnímal a také jsem ji vůbec nepotřeboval a spustil jsem: „My tři králové jdeme k vám...“ Ve třídě prvotní šum vystřídal smích a stále ještě zdrženlivý chechot, který asi za mými zády posuňky tišil pan ředitel, jak se mi zdálo. Jel jsem dál, nabýváje spokojenosti se svým vystoupením. Dozpíval jsem k potěše celé třídy až k: „co ty černý, co tam vzadu, vystrkuješ na nás bradu...“

Ted' už slyším i chichotání za svými zády a třída vypukla v nehorázný řev. Sotva jsem v tom rámusu zaslechl pana ředitele, vyzývajícího mne k ukončení produkce. Pak ještě zaslechnu jeho hlas: „Dost, dost, máš jedničku.“ Uklonil jsem se nejopatrněji, jak jen to šlo, a kráčím majestátně jako hrdina dnešního dne za všeobecného neutišitelného veselí ke své lavici, div ne za potlesku posluchačů.

Pak ještě pan ředitel za plného šumu poznamenal: „Pepíku, až budu příští rok zase zkoušet, připomeň mi, že umíš dokonale ty tři krále a já ti dám zase jednotku, ale už bez zkoušení.“

Stejně si ještě dneska myslím, že pan ředitel měl z mého zpěvu stejný, ne-li větší strach než já sám. Mnou také skončila hodina, ne že by nezbývalo času, ale panovala taková nálada srovnatelná snad jen se silvestrovskou půlnocí. V náladě byli moji spolužáci i pan ředitel.

Proto se mohu chlubit jedničkou ze zpěvu po celé tři roky mého pobytu na měšťanské škole. Není umění zazpívat, máš-li hlas, ale zazpívat, i když ho nemáš, to je umění!

Rybíz

V posledních červnových dnech nám začínala práce. Byla to doba, kdy jsem s Bohoušem nejvíc kamarádil, protože v jejich rybízovně začal zrát a barvit se do červena rybíz. Nejdříve po jedné straně, ale už to stačilo, abychom začali oštipovat, ochutnávat a ten první, byť ještě málo zralý, byl nejdobřejší. Navíc jsme měli ještě zakázáno jej trhat a takový chutnal zvlášť skvěle. Plné košatiny granátově červeného nás nelákaly. Takové to bylo před padesáti léty a přesně takové je to i dnes. Ta mládež se vůbec nemění!

Už v prvních dnech prázdnin se začínalo česat a většina práce zbývala na nás, když Dreslerovi měli pole a ta vyžadovala své. Rybízovna byla tedy naší doménou a myslím si, že jsem byl dokonce vítán a mohl jsem se najíst, co hrdlo ráčilo. Zpočátku ráčilo hodně, to je pravda, ale časem chuti ubývalo. Zkrátka, čeho je moc, toho je příliš! Tohle platilo pro nás v plné míře a už po týdnu jsme si ani nevzpomněli, že máme s sebou také ústa. Ted' se plnily jen koše a občas jsem směl natrhat i pro sebe domů, prý na koláče. Ty byly vždycky tak dobré, že je maminka musela před námi schovávat, aby zbyl alespoň kousek na pondělí do školy. Ti velcí „klackové“, jak maminka nazývala odrostlejší bratry, by dokázali sníst všechny koláče po večeři, ač jich bývala pěkná řada, narovnaná na prkne v komoře. Bývaly to nejen rybízové, ale i makové, tvarohové, někdy hruškové, povídkové, někdy švestkové zalévané smetanou. Hrušková povídla byla současně s rybízem, když zvonky z Okrouhlíku zrály ve stejnou dobu, nebo odkudsi přinešené markétky. Při takovém výboru a neustálé chuti pak nebylo divu, že mizely nesmírně rychle. Stačilo od každého ochutnat, dejme tomu čtvrtku, a vyrojilo se nás na ně šest... Přítrž musel udělat klíč.

Česání nebyla práce na tři dny. Dobrých čtrnáct dnů jsme zasedali ke keřům většinou odpoledne, kdy nebyla rosa. Lidé přicházeli, kupovali po kile či dvou, ale zásoba se většila. Bylo potřeba provést nějakou větší akci, zajistit odbyt. Bohoušův otec jednou pravil: „Nedá se nic dělat, kluci, vyrazíte s kravkou a vozíkem do okolních vesnic!“ Ti kluci, to jsem byl já a Bohouš! Pojala nás obrovská radost, to bude atrakce, až docela sami vyjedeme! Budeme sami vážit, brát peníze, dávat nazpět! Jen obava z cizích kluků tu byla. Nebudou nám rybíz krásť? A co cizí psi na vesnicích?

Plavku jsme společně okšírovali, zapráhli, na vozík přihodili otep slámy, abychom měli měkké pod zadní část a to zrovna vedle váhy a vyjeli jsme. Brali jsme to zadem za humny ve

směru na Vrbičany. Kravka šlapala po silnici, jakoby to tu znala lépe než my, stále po levé straně, a jel-li proti nám jiný povoz, ještě maličko sama uhnula. Nečekala na náš povel: „Čehý!“ Jen ve vesnici nevěděla, kdy má zastavit, byla by šla stále dál a dál, snad do padnutí.

Obchod nám šel znamenitě. Já vyvolával: „Rybíz, rybíz!“ Přitom jsem vážil, Bohouš bral peníze, kluci ani psi nezlobili a ve velké spokojenosti jsme projeli obcí a mohli zamířit na Páleč. Tam jsme doprodali a mohli se vracet. Domů jsme dorazili ještě v předvečer dne, který podle našeho mínění měl vstoupit do dějin jako věc neobyčejná.

Pochvala nás neminula a byli bychom nejraději ráno vyjeli znovu. Cítili jsme se již dospělými, a kterýpak kluk by takovým nechtěl být?

Té noci přišel déšť, ochladilo se. Česat se nedalo, pak přestal trochu i zrát a nastala přestávka. Byl tedy čas vyrazit na houby. Vždyť pro samý rybíz byl les zanedbáván. Šli jsme s mladším bratrem, prochodili Hřeblo, roviny i kotle a nesli jsme tašku zpola zaplněnou.

Z vesnice se ozval hlas hasičské trubky: „Hoří!“ Vyběhli jsme do kraje lesa nad kapličku a polovina obce byla jako na dlani. Podbrána, městečko až ke kostelu, kout kolem „Párníku“ i malé domečky na Bohdále spolu s „Ovčínem“ byly vystaveny našim očím.

Tak daleko nebylo třeba pohlížet. „Ostrov“ s několika stohy obilí i vymlácené slámy spolu s parní mlátičkou už byl v jednom plameni. Po silnici kolem našich běhali lidé v plném trysku stejně jako po městečku, každý chtěl být u toho. Jedni snad aby zachránili, co ještě lze, druzí ze zvědavosti, a těch, myslím, bylo víc. Divadlo to bylo uchvacující ve své ničivé síle. Kdo bude postižen? Kdo přijde o celou úrodu, na niž čeká po celý dlouhý rok? Bude to zcela jistě některý z malozemědělců, který nemá stodůlku a je odkázán jen k výmlatu na „place“.

Oblaka kouře se zvedala, plameny šlehaly vysoko a lidé kolem se jevíli nepatrní, bezmocní. Přiblížit se nemohl nikdo, žár byl nesnesitelný. Praskot obilných zrn byl slyšet do kraje lesa a ozvěnou se od něho odrážel.

Mlátička obrovnána ze všech stran stohy plála jako pochodeň. Vzduch nad požářištěm se tetelil a vítr si pohrával s plameny, obracel jejich vrcholky k východu, hned je zase narovnával nebo stácel k západu. Hořící víchy vyletovaly a popadávaly po okolí.

Utíkali jsme k ohni, abychom viděli všechno co nejpodrobněji. Viděli jsme opadávající ohořelé kusy dřeva mlátičky, pláč a nárek poškozených a všecko se odehrávalo bez zásahu hasičů. Rybník je odtud daleko, než by byly nataženy hadice, bylo by zbytečné hasit.

Z celé pořívané jsem byl nesmírně rozrušen a vyděšen a ještě večer, kdy se mi už oči zavíraly, znovu všechno předchozí se zjevovalo a živě vybavovalo. Báł jsem se usnout, když mi plameny stále v mysli šlehaly, ozařovaly nezvyklým světlem celé okolí a zápach spáleného obilí se dral do světnice otevřeným světlíkem. Dokonce v polospánku byl uprostřed plamenů náš dům a to bylo nejhroznější. Teprve někdy kolem půlnoci jsem na všechno zapomněl, kdy mne spánek přemohl, a noc plná hrůzy pro mne skončila.

Jahody

Tepló bylo, slunce hrálo, boty jsem odložil kdoví kam, konečně vždyť jsem je stejně už nepotřeboval. Už i maminka chodila trvale bosa, ba i na pole. Ani já jsem je tedy nepotřeboval, ať třeba červnový déšť cesty i pole z kropil, teplé bláto se příjemně protlačovalo mezi prsty bosých nohou. Ani chůze po suché silnici plné kamínků už mnoho nepíchala. Za pár dnů byla chodidla ztvrdlá jako podrážka a bylo možno se bosky i do lesa vypravit. Hadů jsme se nebáli, jen ostružiny dovedly zkazit náladu. To byla palčivost: Nejhorší to bylo, že jsem míval smůlu a každou chvíli palce narážely na překážky v cestě a ukopnutý palec stále připomínal, kdy jsem měl trochu více zvednout nohu.

Už jsme se mohli těšit, vždyť prázdniny byly přede dveřmi a pak nám bude hej! Budeme denně vyrážet do lesa na přesladké červené lesní jahody a těch jistě zase bude po pasekách trsy, jako tomu bylo v letech minulých. Už při pomýšlení se linula ta sladká vůně z každého

koutku lesa. Jistě se budeme zase v pasece krčit, jen aby nás hajný nevyhnal. To by byl konec laskomin. Nechodil jsem sám, ale ještě obyčejně s mladšími sourozenci, a to jednak proto, aby mi mladší bratr pomohl trhat, a toho mladšího jsme dostali návdavkem ke hlídání. Ten se k bandě nesměl ani přiblížit, mohl by ji převrátit, a kdo zkusil vybírat z trávy rozsypané jahody, naše rozhodnutí musel schválit. Natrhat bandu přibližně půldruha litru, to nebyla maličkost, byla to práce sisyfovská. Tam se jich vešlo! Ale potom rozmačkané, cukrem přislazené, tuhou smetanou promíšené, to bylo zrovna šlechtické jídlo nebo dokonce královské. To nám mohl každý závidět.

Však maminka už počítala s tím, že jich dostatek přineseme a napekla na holé plotně vdolků nepočítaných. Na každý vdolek posadila hromádku tvarohu a na vrcholu trůnil kopec jahodové směsi. To byl oběd zrovna sváteční, však porovnejte sami. Mohl být jinak hrách s okurkou či kyselým zelím nebo šklubanky s mákem, a po těch zábly nohy, jak jsme všichni tvrdili, nebo snad pohádka mládí – krupicová kaše. Mohly být také šťouchané brambory a pak osolené a zalité smetanou, a kdo měl štěstí, našel v nich i škvarek, a to byla událost všemi ostatními záviděná. To už jen ve slupce vařené brambory a pak osolené a zalité smetanou, to už neprotestoval nikdo. Kynuté knedlíky plněné ovocem, sypané tvarohem a zalévané smetanou bylo jídlo mimořádné. Pokud jsme se někdy divili, že není třeba k hrachu žádná příloha, odbyla nás maminka tvrzením: „Copak nemáš přílohu? Máš přeci lžici, nebo si vem ještě vidličku.“

Pátek býval dnem postním, u nás však toho nebylo třeba, my měli půst celý týden, když kousek masa byl jen v neděli. Pátek byl přesto vyhrazen koláčům nebo buchtám s kávou vařenou z velimské cikorie, jak stálo na sáčku. Musím také povědět o našich budácích. Že nevíte, co to bylo! Byl to jablkový závin z docela obyčejného těsta přes celý plech a ten byl tak nappán jablky a sypán skořicí, co se tam jen vešlo. Ten byl u nás hodně oblíben. Dokonce o prázdné plechy po něm byly sváděny přetahovačky, kdo bude silnější, bude je moci oškrabat a vyteklou pečenou jablkovou šťávu sníst. Někdy musel při takových soubojích zakročít tatínek. Stačilo, aby se podíval přísným okem po bojovnicích, jediného slova neřekl a kolem se rozhostil klid a mír. Nikdy nás nikoho nebil ani nehuboval a přece jen jsme se raději klidili, sotva zvedl obočí. To byl respekt, to byla autorita!

Praskáče, polní práce, kovárna

Prázdniny, bezstarostný čas. Stráně a lesy se nám staly domovem. Lákaly nás lesní jahody i praskáče, jahody trávence, rozhozené po mezích a kolem polních cest. Kdejaký břeh, tam byly, ať to bylo na Skřivánčí stejně jako na Pastušině či v Okrouhlíku. Vyhledávali jsme je, do ruda zralé, sladké jako med. Pochoutka k nezaplacení. Měly rády sucho, proto tak sladké. U potoka k nalezení nebyly, ani na Močidlech u Černochova.

Lesních jahod bývalo více, a pokud jsme chtěli nějaké donést domů, vyrazili jsme na ně s bandou.

Dnes už polní cesty nejsou, meze zmizely a trávence přišly o podmínky, jaké ke svému bytí vyžadovaly. Za půl století se mnohé změnilo.

Pást husy bylo údělem dětí. Kdo by také na vesnici nedržel hejno těchto ptáků, někdy pěkně křiklavých? To když se nad hlavami ozvalo kejhání těch divokých táhnoucích v nastupujícím podzimu k jihu. Chtělo se i těm domácím letět a často pak zlobily, nepásly se a rozletovaly se po okolí. My pasáci jsme museli často nechat hry nedohrání a rozběhnout se za hejnem, které přistálo kdesi na oraništi, nebo v lánu ještě nesklizené řepy či brambor. Stejně ty husy nebyly stejné. Jedno hejno se ukázněně páslo, jiné jen po okolí trajdalo a hledalo kdoví co. Takové husy dát zase dohromady dalo často dost běhání a sotva byly pohromadě, zase se rozbíhaly a chudák pasáček. K tomu ještě jsme většinou běhávali bosky a pšeničné strniště s námi nemělo slitování. Ti šťastnější mohli hrát na honěnou i na posečeném, když

jsme nejdříve vytrhali strniště, nadělali cesty a po těch se to pak běhalo! Někdy jsme je překřížovali, hotové bludiště.

Jindy jsme pekli brambory, samozřejmě neprané, jen v rukách ožmolené od hlíny, a že pak i písek v ústech někdy zaskřípal, to patřilo k věci. Ta troška, co na nich zbyla, to přece nemohlo vadit. Chutnaly nám, neslané, nemastné. Domů jsme se pak vracívali provonění kouřem, čemuž maminka říkávala, že jsme cítit „cikánštinou“. Co na tom, jen když ještě v usínání se stále před očima objevoval kouř a probleskovaly plamínky ohně. Sotva bychom takové brambory doma jedli a tam, tam jsme se dělili a někdy dokonce pečený brambor i půlili, jen aby nebyl nikdo ošizen o dobrotu neskonalou.

Husy patřily nejmladším. Ti větší měli povinnosti jiné, jako před večerem pást kravky, Straku s Plavkou. To byla jiná. Kravičky byly klidné s očima upřímnýma a velkýma jako tenisáky. Síly měly, jen kdyby myslely a chtěly ji použít. To by to dopadlo s pasáčkem. Zatáhly by ho, kam by chtěly. Nic takového nevyváděly, poslušně se pásly tam, kde jim bylo určeno, kde pasáček dovolil. Někdy na mezích, jindy po cestách mezi poli, kde trhaly sousto za soustem. Při jejich pastvě nebyl čas na hraní. Co kdyby vešly do susedova pole, to by to dopadlo! Při takové pastvě vznikalo přátelství mezi dobytčaty a pasáky. Kravky se nechávaly drbat po hlavě, za ušima i mezi rohy nebo po laloku. V ta místa kravičky samy nedosáhly, proto krky natahovaly a vděčně tuto slast přijímaly.

Odstávkata byla jiná, divoká, s těmi nebo radno si zahrávat. Mladý býček, vlastně ještě trochu odrostlejší tele, ze chléva vyváděný jen občas, dovedl uspořádat na silnici za humny hotové rodeo. Jednou nechtěl udělat krok dopředu, podruhé se rozehnal jako divoch, pak ho ani dva neudrželi, nebo se točil stále dokola s provazem na krku k prasknutí napjatým. Inu, nezrocené mládí ukazovalo bujnou sílu, odvalu. Z takové vycházky jsme se vraceli domů utaháni a často s koleny rozbitými či dlaněmi rozedřenými od štěrkované silnice. To když některý z nás upadl a byl několik metrů vlečen, než se býčkovi zalíbilo zastavit. Heslo pro nás vodiče znělo: „provaz z ruky se pustit nesmí. Kdo ví, kde by byl potom telete konec!“ Utekli, pak jen se k němu přiblížit nebylo snadné. Poznav svobody, nechtěl se podřídít. Bývalo to často dramatické, ale pro nás kluky stejně lákavé a přitažlivé.

Obdobná dramata se občas odehrávala u Prokopovic kovárny. Kovat mladého koně nebyvalo někdy snadné, což nám sloužilo za povyražení a bezplatné divadlo. Nejprve musel mistr podkovářský vyzkoušet několik podkov, padnoucích velikostí na kopyto. Najít tu pravou dalo někdy dost práce.

Nohu koni obvykle držel sám pantáta a zdálo-li se koni, že už nějak dlouho musí držet zdviženou nohu, cukl tak, že pantáta seděl vedle něho, třeba v blátě. To jsme byli na řadě my. Smáli jsme se potutelně pod vousy, protože spustit veřejně, to by nás odtud hnali. Raději jsme stáčeli hlavy na druhou stranu, abychom neprovokovali s obličejí příliš rozjasněnými. Pak následovalo obvyklé poplácávání po krku zvířete, to jako na udobřenou, že je vše odpuštěno. Následovalo ořezávání kopyta do potřebného tvaru, ještě rašplí jej zarovnat a už běžel pro rozpálenou podkovu a ta si pak potřebné ještě urovnala sama. Vždycky se vyvalil z kopyta kotouč dýmu a kolem to zavonělo, ale my všichni říkali, zasmrdělo takovým zvláštním zápachem, no, zkrátka, jako když se pálí kopyto. Podkova seděla na míru.

U našeho mistra podkováře nemusel mít nikdo strach, že koně zaková. Možná, že ani nevíte, co to znamenalo, my tenkrát taky ne, ale lidé to tvrdili, takže jsme byli zcela jisti, že nezaková.

Nahlédnout do kovárny bylo dnem svátečním pro každého kluka. Kdo měl ještě více štěstí a směl si zatahat za páku měchu, byla to událost záviděnihodná. Stačilo dvakrát zatahat, oheň povyskočil a vesele zaplápolal. Když pak ještě mistr zrovna cosi ukovával a okuje začaly od kovadliny odletovat, bylo to totéž jako prskavky na vánočním stromku. Mistr bušil do červeného železa a ono se poddávalo jeho vůli. To nám lezly oči z důlků. Někdy si ke kovadlině stoupli dva, mistr a jeho pomocník a začal koncert. Buch, buch a zase buch a buch.

Nikdy se nesrazili ani neuhodili najednou. Když pak někdy spustili ve třech, to z hroudy železa byla brzy placka, pak zase porůznu zohýbaná, to byl kus umění.

Ta vůně kovárny, to byla vůně pekla. Však také umoučený mistr v kožené zástěře s vlasy nakrátko přistřiženými a nyní rozestavenými do všech světových stran vzbuzoval respekt. Jen při pohledu na jeho vypracované ruce a mohutnou postavu přecházela chuť na jakoukoliv, byť jen sebenepatrnější, klukovinu či rošťárnu. A on to byl zatím dobrák od kosti, ač při úderech na kovadlinu tomu nebylo stejně co věřit.

Stejně jako tři kováři se dovedli shodnout u jedné kovadliny, stejně to dokázali, někdy dokonce ve čtyřech, mlatici s cepy. Ono nebylo snadné mlátit jedním cepem, kdy se jeho horní část stále otáčela na tu stranu, kam nebylo třeba, jak se nám začátečníkům zdálo. To nás obyčejně maminka od toho odháněla, protože bylo nebezpečí vzájemného se vymláčení.

Některé polní práce byly pro nás jako stvořené, čehož jsme někdy moc litovali. Sbírat na sklizeném poli klásky byla práce úmorná, ale pro mladá, snadno ohebná záda nijak těžká. Nejhorší bylo, že v pytli to tak pomalu přibývalo, že jsme mívali dojem, že v pytli musí být dole díra a tou že zase nasbírané ztrácíme. Chtěla-li maminka někoho potrestat, poslala nás sbírat hrách. Vedle celých lusků se sbíraly i jednotlivé hrášky. Než byla taška plná, to už slunce stálo hodně vysoko a k tomu ještě vědomí, že čím víc ho nasbíráme, tím častěji jej budeme muset také jíst. Zkrátka perspektiva málo radostná.

Sbírat po našich polích kámen nebo paběrkovat brambory či řepu na panském, to byla jiná. Brzy byl celý košík i v pytli to přibývalo.

Při žních ti malí více překáželi, než pomáhali. Tak ještě klást povřísla, snášet snopy a stavět do mandelů nebo panáků byla práce pro ty středního věku. Nejstarší se pak museli ohánět hrabicí a kosit. Práce pro všechny byla namáhavá, ale stále ještě lepší než jarní vyrývání pýru nebo píchání bodláků v ozimu. To se muselo stále pracovat a výsledek viděn nebyl. Pýru sice na hromádce přibývalo, ale oset se hned nechával ležet, aby třetím dnem zasýchal a končil svou životní pouť.

Pouť

Nejprve přijely houpačky, kolotoč a střelnice. Ono to dalo také trochu práce všechno postavit tak, aby to bylo na náměstí a nevadilo to provozu. Že bude kolem toho hodně rámusu, s tím už museli sousedé počítat. Nebylo však jediného, kdo by byl proti tomu, vždyť pouť je jen jednou v roce. Pak se dostavil zvěřinec a brzy stála vedle bouda, jakýsi veliký stan, před ním postavený vůz plošňák zastával funkci tribuny pro principála. Stánky s tretkami a cukrovím se dostavovaly až na poslední chvíli.

Několik týdnů před poutí jsme šetřili rozhodně důsledněji než pověstní Skotové. Každý pětník nebo šesták měl nám splnit naděje do poutě vkládané. Nakonec stejně musel tatínek pomoci. Z toho, co jsme dokázali našetřit, bychom asi mnoho nehýřili. Nezkusit kolotoč nebo vynechat cirkus bylo nemyslitelné a sliny v ústech přicházející celý týden dopředu také nešlo pominout.

Vesnicí se roznesla zpráva, že zdejší mistr krejčovský bude o pouti odpoledne zápasit s medvědem. „Kde se v tom pápěrovi vzalo tolik odvahy?“ ptali se jedni a druzí se jen usmívali. Kdo by se nesmál, když si vzpomněl na jeho svaly. To nebyly bicepsy, ale bramborová polévka. Však to byl atlet, ta vazba! Dobrých padesát kilo, ramena jak láhev od francovky, a kdyby neměl kalhoty na kšandách, boky by je jistě neudržely. Však také brácha povídal, že: „má svaly, že by mohl blechu z lavice shodit.“ (To ale neměl z vlastní hlavy, to jistě někde slyšel.)

Slavná pouť nadešla, i chvíle přelavného vystoupení mistra jehličky. Ředitel toho slavného cirkusu a zvěřince v jedné osobě vyhlášoval veliký zápas. Nejdříve prý vystoupí cvičená zvěř, která předvede kousky dosud nevídané. My kluci už jsme měli dobře spočítáno,

že celý zvěřinec čítá šest kusů včetně dvou psíků pod vozem uvázaných. Největší tahák byl zápas s medvědem. Mistr poctivého řemesla a nebojí se takového huňáče! Jen malověrní tvrdili, že k zápasu stejně nedojde, že mistr se nedostaví nebo že ještě před zápasem odnese mistra průvan. Přesto se lidé do stanu jen hrnuli a nebylo možno takovou atrakci vynechat.

To už jsme všichni měli „cuc na kládě“, vždyť to byla nedílná součást pouti. Jestli nevíte, co to je, tak já to prozradím: docela obyčejné veliké lízátko. K pouti také patřily pražené mandle. Ty byly v kapse. To proto, aby mi dělaly laskominy co možná nejdéle. Věděl jsem, že jak je načnu, bude s nimi veta. Penízky z kapsy zase ubývaly, vždyť mít růži ze střelnice, to byl odznak klukovského důstojenství, ta být také musela. Vynechat tlustou bachratou okurku – močáka – také nešlo. Copak ta byla za pakatel. Když pak z ní kramářka nalila do hrnečku trochu láku, i když všem zákazníkům stále do jednoho a toho samého, byli jsme na vrcholu blaha. Že jsme pili všichni z jednoho, nic se nestalo. Přežili jsme to všichni a navíc maminka vždycky říkala: „Kdo ví, po čem se spraviš,“ nebylo-li všechno tak jak by být mělo a jindy dokonce takovou věc odbyla rčením: „Dobrý čuník všechno stráví.“ Vynechat turecký med, to byla zrovna otázka hamletovská. Vystačím s penězi? Po něm byly ruce, tváře i brada olepeny a sladké olizování tak mohlo pokračovat, i když už v papíře nebylo nic. Ta cukrová vata také lákala, bylo třeba přestat, nebylo zač nakupovat.

Hračky, pěkná kudla – idol všech kluků – či pěkné nové „JO JO“, kdepak, těch lákadel bylo na chudého kluka příliš a vše se muselo řešit podle situace a možností a tam, kde nebylo – ani čert nebral. Kolotoč už jsem měl za sebou a málem, že jsem nedostal ještě pár pohlavků k němu jako závdavek. Přihlásil jsem se totiž, že budu kolotoč roztáčet nad hlavami těch, co dole nasedali. Tam stačilo se opírat o jedno ráhno a běhat po dřevěné podlaze, jakémsi lešení. Mělo to hned několik výhod. Stačilo kolotoč pořádně roztočit, nasednout na jedno žebro a tak trochu se nahoře zadarmo svézt. Za druhé byla pouť pod námi a mohli jsme z nadhledu pozorovat celé to hemžení. Nejdůležitější bylo, že každý třetí kousek jsem mohl jet dole na sedačce a to docela zadarmo. Jenže tohle jsem mohl dělat jen do doby, než mě zahlédl tatínek, jak nahoře poctivě zabírám ve svátečních šatech. Ani najeté a zasloužené kousky jsem nesměl dojezdit. Tak skončilo i mé pouťové vystoupení.

Škoda, sladkosti se podobně odsloužit nedaly, na ty musela být tvrdá měna. Kdo nedovedl hospodařit, byl brzy s úsporami hotov. Vždyť hlavní atrakce teprve přijdou a mezi ně patřil i právě vyhlašovaný zápas v cirku. Dozvěděli jsme se od ředitele podniku, jak je mistr udatný a jaké má obavy, že ztratí celý výdělek, porazí-li náš občan medvěda. „Jestlipak to není jen trik, natlačit tolik lidí do stanu a pak ohlásit, že mistr je nemocen a nemůže k zápasu nastoupit?“ ptali se mnozí. Kluci, kteří už neměli v kapse ani pětník, smutně obcházel boudu a hledali skulinu, jíž by se dostali dovnitř. Vymýšlely se mezi kluky různé finty, jeden jakože nakoupí vstupenku a až bude uvnitř, prostrčí ji na smluveném místě pod stanem a druhý čekající venku bude moci jako další dovnitř. Kámen úrazu však byl v tom, že paní ředitelová, sedící hned u vchodu, poctivě z každé vstupenky odtrhla kupon a bylo po nápadech. Navíc ještě děti cirkusáků obcházely s bičikem v ruce kolem stanu a neopatrné kluky občas přetáhly.

Chvilé představení se blížila, napětí vzrůstalo. Uvnitř už byla hlava na hlavě, menší vzadu přes velké neviděli ani do šapitó, vždyť všechna místa byla jen k stání, a to ještě do prvních řad. Že už tu nebylo k dýchání, vůbec nevadilo ředitelovi cirkusu, aby nadále nevyvolával a nezval další dovnitř. Stále vykřikoval stejné: „Senzace, senzace, vážení. Vstupte, za pouhou korunu uvidíte zápas století. Mistr Kaněrka se postaví proti medvědovi, který na svobodě rozsápal koně, ovce a dokonce tři lidi. Váš hrdina, mistr krejčovský, má dostatek odvahy a zkříží s ním své síly. Vážení, za pouhou korunu zážitek pro celý život. Postupujte, jen postupujte dovnitř, za chvíli začínáme.“

Tohle zabralo, lidé se jen hrnuli, stan se stále více nadýmal a netrpělivost těch uvnitř narůstala, vždyť také současně ubýval drahocenný pouťový čas a zvenku sem doléhalo jen: „Vstupte, postupte si, právě začínáme!“ A naproti tomu nezačínalo stále nic.

Dočkali jsme se! Do manéže vstoupil oprýmkovaný ředitel, krotitel, ošetřovatel, stavěč stanu, principál, a to všechno v jedné osobě a chraptivým hlasem přivítal přítomné, upozornil, jak se máme chovat v přítomnosti dravé zvěře, která za chvíli nastoupí, aby nedošlo k neštěstí. Pak vedl ještě dlouhou řadu jiných zbytečných řečí, ale už do programu započítávaných. Nakonec ještě nakroutil své navoskované vousy ještě do větších špiček a představení mohlo začít. Domorodý dav diváků se musel u vchodu ještě víc stěsnat, uvolnit cestu a do manéže se prodrali dva ředitelovi synové s bičíky v rukách a těmi dvěma „oříšky“ odvázanými od vozu. Psi se chvíli honili, přes bičíky přeskakovali, pak jeden skákal přes druhého. Po žebříku lezli i nějaký přemet udělali. V nastalém tichu se ozval dětský hlásek: „Já nic nevidím,“ aby hned z druhé strany nepřišla basová odpověď: „Já taky ne.“ Nebyli však sami, to jim mohlo být útěchou. Nakonec si psi i mladí krotitelé vysloužili potlesk, pak ještě dvakrát oběhli kolo a drali se zase ven.

Teď paní ředitelová, žena nejlepších let i váhy, táhla za sebou oslíka, kterému se dovnitř jednak nechtělo, jednak byl tak tísněn, že ani nemohl. Pan ředitel nás seznámil s tím, že toto zvíře je nesmírně cenné a nadané, vždyť dokáže počítat. Paní ředitelová mu položila otázku, zda ví, kolikrát je: „dvakrát dvě.“ Pohládila jej po hubě a oslík čtyřikrát hrábl přední nohou. Byl samozřejmě pochválen, dostal kostku cukru a diváci aplaudovali. Pak jej vyzvala, aby spočítal, kolik je třikrát dvě. Zase ho stejně pohládila a oslík hrábl šestkrát. Nadšení neznalo míry, kdo jaktěživ viděl, aby oslík uměl počítat? Pak ještě zadníma nohama několikrát vyhodil, až hlína litala mezi diváky.

Nedlouhý program měl vystřídat zlatý hřeb programu. Teď se cesta do šapita rozšířila bez jakéhokoliv násilí, vždyť měl přijít medvěd, ta šelma krvelačná, jak jej nazval ředitel. Každý chtěl být raději dál od toho chlupáče, co kdyby... V ringu mu ředitel ještě nasadil na přední tlapy kožené rukavice, když náhubek už měl. Po zadních několikrát obešel kolo, přezíravě se díval na venkovany, jimž se dech zatajoval. Tu se z davu vynořil mistr Kaněrka ve štráfátém triku, jistě rekvizitě ředitelově. Byl v něm ještě tenčí než ve skutečnosti. Plandal na něm jako prapor ve větru, rukávy dlouhé podkasané. Žlutý v obličejí jako Číňan, kolena se mu třásla víc než třtina za bouře a bylo jen nebezpečí, že se složí dříve, než vůbec dojde k zápasu, od něhož jsme si tolik slibovali. Ze všech stran se ozývaly povzbuzující hlasy, dodávající odvahy. Ani neslyšel svých nejbližších přátel: „Jardo, neboj se, bouchni s ním o zem, vydrž ty tři kola, on si pak lehne sám,“ a podobné.

Ředitel cirkusu tuhleto chvíli záměrně prodlužoval, představoval velectěnému publiku neohroženého mistra, uváděl jeho stáří a vypočítával všemožné skutky, které prý už kdysi vykonal nebo také nevykonal. Nebylo to třeba, vždyť jsme ho všichni znali rozhodně lépe než mluvčí. Pak zase stejně obřadně i medvěda. Jeho váhu, stáří, počet zápasů i počet vítězství, ba i porážek, což mělo zvýšit napětí. Medvěd nemohl proti jeho řečem odporovat, stejně ničemu nerozuměl. Ředitel dobře věděl, jak brzy celé utkání skončí, proto je nechtěl k sobě ještě pustit, to by se diváci cítili okradeni, sice o pouhou korunu, ale celé představení by netrvalo ani tak dlouho jako čekání na zahájení. Natahovat začátek už nešel, nebylo co povídat, proto si oba borci podali ruce, medvěd nastavil tlapu, mistr mu do ní pleskl a pro jistotu hned odskočil, div ne mezi diváky. Teď vynikl rozdíl vah. Medvěd převyšoval protivníka alespoň o půl metru a takové mistry mohl vzít do náruče tři najednou.

„Ring volný,“ zahřměl ředitel. Mistr udělal několik úhybových manévru, ač vůbec nemusel, protože medvěd čekal, co se bude dít. Ale buďsi, to také patří do ringu. Pak se medvěd za mistrem rozběhl, tlapami jej udeřil kamsi do ramen a ten vyletěl z šapita jako vystřelený až kamsi mezi diváky. Přitom ředitel držel medvěda stále na řetízku, aby dále neútočil, když se protivník nemohl probrat ze šoku stále ještě v řadách diváků. Ředitel nyní

oznámil, že sice boj je jednoznačně rozhodnut, že mistr nemůže slíbenou prémie už dostat, ale aby prý publikum nebylo škodno, že nabízí mistrovi ještě možnost pokračování. Mistr se dlouho zdráhal, ale ředitel slíbil za vítězství už jen polovinu původní vypsání odměny. Žádné pokračování, žádný další zápas, krejčík už měl žíhané triko ze sebe dole a tlačil se mezi diváky, jen aby mohl zmizet.

Kdosi zavolal: „Ale to je podvod, copak to byl nějaký zápas?“ „Jaký podvod, copak za to můžeme, že krejčí nevydržel?“ volala mocným hlasem ředitelova žena. Nedalo se nic dělat, dav musel boudu opustit ve velikém zklamání. Jen ředitel si mnul ruce, osvědčená reklama zase zabrala.

Klukům se ze všeho nejvíc líbil ten oslík a přemýšleli, jak jen to je možné, že umí počítat. Ten pokojně stál u vozu a přehlížel dotěrné kluky a nic nedbal, že mu kladli stejné otázky. On stále nic, ani nohou nehrábl. Načež Mirek důležitě povídá: „Kluci, ten je zvyklý jen na hlas krotitelky.“ Sotva dopověděl, vyrazil mu někdo načaté lízátko. Mirek si jen ulevil: „Ty jsi ale vů!“; ale lízátko už bylo k nepotřebě, samé bláto. Žádná škoda to stejně nebyla, vždyť bylo téměř vycucané, jen slupka z něho zbyla. Mirek ho sebral, položil na dlaň a srdnatě nabídl oslíkovi. Ten jej elegantně pysky sebral z dlaně a čtyřikrát hrábl přední nohou. „To je ono,“ praví rozšafně Milan a vylovil z kapsy dvě maliny a nabídl je stejným způsobem tomu počtáři. Ten teď hrábl šestkrát. Světe, div se, tajemství bylo odhaleno. Kluci ze samé radosti si začali tuto novinku hlasitě sdělovat, až to zaslechl ředitel cirkusu, popadl bič a celou společnost kluků hnál od vozu, ačkoliv je před chvílí tak srdečně do boudy zval. Rozběhl se za kluky až na roh „Baťovny“. Teprve tady otočil a volným krokem, jak se na ředitele podniku slušelo, krácel zpět ke své boudě, točíc bičem nad hlavou. Před svým podnikem uplivil a odlehčil si: „Banda nevychovaná vesnická!“

Teď bylo nejvíce živo kolem střelnice. Moji vrstevníci se ani k pultu nedostali, ten obsadili starší dospívající kluci. Strkanice tu byla velká, každý chtěl vidět. Provoz tu zajišťovala mladá černovláska s lesklými náušnicemi, koly jak od „kafemlenku“. Takové neměla ani jediná žena v celé obci. Ty se nejvíc líbily Lojzovi stojícímu vedle mne. Nakonec povídá: „Na těch by se mohly houpat opice“, čímž završil svůj obdiv.

Vzduchovky šly z ruky do ruky a ti velcí kluci mířili na růže. „Ty chtějí dát holkám“, zase podotkl Lojza, ale nikdo mu neodpověděl, vždyť to bylo přeci jasné. Já se ani moc netlačil, v kapse už toho mnoho necinkalo, jen nějaké drobné, takže žádné velké vytahování. Byl jsem přesvědčen, kdybych vzal vzduchovku a střílel štětinkami, že vystřílím zcela jistě tu velkou pannu vzadu zavěšenou, tu, kterou vozí po poutích už kolikátý rok a dosud nikdo ji nedokázal získat. To by kluci koukali, ale tolik peněz nemám a to může být ta holka ze střelnice ráda, že nemám dost peněz. To by měli škodu!

Ti, co netrefovali, tvrdili, že flinty střílejí za roh, ačkoliv Tonda z Bohdálu už měl těch růží celý pugét. Rozdával je holkám a vytahoval se. To je toho, šťouchal do mne Lojza a dodával: „Až já budu mít dost peněz, já všem ukážu, ať už se holky na růže těšej!“ Tak on i Lojza má stejné myšlenky. Z toho rozjímání mne vytrhl hlas staršího bratra a strkal mi půl kornoutu pražených mandlí. „Dík!“ Asi mu nejedou, proletěla mi hlavou myšlenka, ale křivdil jsem mu, byly dobré. Odtud jsem zase táhl ke kolotoči, odkud se ozýval výskot.

Ruch, jaký se na našem městečku objevoval jen jednou za rok, pomalu se blížil svému konci k naší preveliké lítosti. Kolem bud s cukrovím a hračkami se už netísnily davy, připravené peníze se z kapes občanů přestěhovaly k prodávajícím a ruch pomalu končil. Byl také čas začít s krmením dobytka, a tak nejdřív odcházeli dospělí. Někteří kramáři začali sbírat neprodané zbytky z pultů a z celé té slávy zůstávaly po náměstí jen rozházené papírky od bonbonů.

Pout' skončila, ale ještě několik dnů potom bylo o čem povídat. Vždyť tu byli kameničtí, pálečtí, lukovští, vrbičanští, ba i černochovtí a kdoví kteří ještě. Největší slávu měl samozřejmě mistr Kaněrka a byl ještě po dlouhou dobu terčem posměchu, ačkoliv měl dobrý

úmysl proslavit nejen sebe, ale i celou naši obec a předpokládal, že se dostane na čelné místo obecní kroniky. Stačilo k tomu přeci jen tak málo – položit medvěda na lopatky. Nevyšlo to, tak snad až někdy jindy.

Snědli jsme doma dobrou pouťovou večeří, popadli ještě kus koláče na cestu a honem k Rackovic hospodě, kde se shromažďovali tancechtiví občané. Z otevřených oken sálu zněla polka za polkou, občasný valčík, ba i mazurka, ale to jsme příliš nerozeznávali. Nám malým posluchačům se líbilo všechno stejně. Jen jsme litovali, že okna byla v prvním poschodí a tak jsme ani nahlédnout nemohli, ač jsme byli nesmírně zvědaví. Pro nás už to byly jen dozvuky poutě, labutí píseň, protože bylo nutno pomýšlet na návrat domů k naší největší žalosti.

Mohli jsme jen zvolat: „Ať žije pouť!“

Almužny

Náš dům byl stanicí všech světem jdoucích. U našich dveří se každý z nich zastavil, ať to byl žebrák, flašinetář, šumař či kdokoli jiný. Byla-li zrovna teplá bramborová polévka, dostal vrchovatý talíř, nebo čerstvě pečená placka či vdolek, byl jeho. Jindy alespoň kousek chleba a ten byl u nás bohudík vždycky.

Celá řada těchto lidí chodila pravidelně a ti už věděli, kde vzít za kliku či kterému domku nebo dokonce statku se vyhnout. Stejně tak kolovrátkáři neprošli kolem, aby u nás nezahráli a někdy dokonce přidávali i druhý kousek, když byli dobře obdarováni. Jen houslista a zpěvák v jedné osobě zpravidla u nás nedohrál. Sotva spustil, už maminka běžela a dala z toho mála, co v domě bylo a říkávala mu: „Dohrát to nemusíte, stejně se za ten den nahrajete až až.“ Šumař tedy zasunul housle pod levou paži a bral se dál. Vyptávali jsme se maminky, proč nenechává dohrát písničku a ta nám jen odpovídala: „Vždyť vidíte, že hrát neumí a zpívat také ne. Co neumí vyhrát, chce vyzpívat a vidíte, jak se při obojím trápí.“

K takovým vandrovním neměl tatínek nikdy připomínky, bývali to převážně lidé staří, práce neschopní, ale přišel-li mladý cikán či cikánka, ti nedostali nic, pokud byl tatínek doma. K tomu ještě dodával: „Mladí, ti si mohou vydělat, ti stejně jen koukají, kde by co mohli ukrást, ty, maminko, nepodporuj!“

Svou stanicí měl u nás slovenský drotár Jura, odkudsi od Spišské Nové Vsi. Ten chodíval po několik let s celým svým majetkem v krosně na zádech a s několika instrumenty potřebnými k opravám hrnců, zejména tehdy často používaných kamenáčů. Na prodej měl vařečky, kvedlačky, mašlovačky apod. Vedle toho drát na stažení hrnce, kleštičky atd. Mladý, silný člověk, často vyprávějící o své rodině, kterou opouští na celé měsíce, u nás snímal krosnu ze zad a u stolu s námi poseděl.

Pak vesnicí procházeli různí obchodníci, nabízející látky, oděvní součástky, ale to už byla hodnostně vyšší společnost, ti nebrali milodary.

Krajem projížděly vozy tažené koňmi, jejichž kočové a současně vápeníci vyvolávali: „Vápno, vápno!“ Sotva poodjeli, volali jsme my kluci také: „Vápno, vápno!“, jak nám to znělo ještě v uších. Jindy to byl zase povoz z dalekého Pecínova, ležícího až u Nového Strašecí. Ti vozívali hrabičky, košťata z březového proutí a podobné předměty.

Jarním a letním podvečerem se často ozývalo známé: „Sa, sa, sa, salát, ten se musí zalejvat,“ a všem bylo v tu chvíli jasné, že jede místní zahradník s čerstvou zeleninou. Často ten salát ani nevezl, ale to naučené: „Sa, sa, sa, salát...“ bylo dokonalou vizitkou a snad i proto, že v řeči zadržoval a začínat něčím jiným mu dělalo ještě více potíží. Škoda některých věcí, které se do dnešních dnů nedochovaly.

Nejen hlasy obchodníků se občas rozléhaly vesnicí, o polednách to býval buben obecního strážníka, který rozbouřil celou vesnici. Buben na krku zavěšený se rozezvučel, nikoho nenechal v klidu, vždyť po něm následovala zpráva obecního úřadu všem občanům sdělovaná. Ten jeho bubínek dokázal jednoruč rozezvučit jako africký tamtam a my kluci

chtěli být také jednou takovými obecními policajty, už pro ten buben. Strážník pak oznámil, kdy je kontumace psů a jejich očkování, kdy dražba na klestí v lese nebo kdy bude hasičský bál.

Zápas

Hrát fotbalový zápas právě o pouti přináší s sebou vždycky velikou snahu domácích po vítězství. Na vesnici přijde na zápas obvykle třicet, čtyřicet diváků, ale o pouti jsou to davy, ač svátečních, kteří jindy nechodí, nebo těch, kteří se jednou za rok přijeli podívat na rodnou vísku. Ti bývají největšími patrioty. Tady na čerstvém vzduchu se dobře tráví po mastné huse a knedlíkách a navíc se tu mohou podle libosti vykřičet. Copak je možné postavit se na ulici a začít vyvolávat? Tady se nad tím nikdo nepozastaví, tady je ledacos dovoleno, třeba i soudci nadávat, ať právem či neprávem. Tady se každý může odreagovat a vytrávit. Ti stálí fandové se dvěma lahvemi piva v kapse, aby nevyschli, dávají tu o sobě také vědět.

Panenský Týnec měl pout' a naneštěstí si pozval sousedního rivala Vraný. Takový zápas pak bývá zlý, když vyhrát přece musí domácí podle hesla: „čí je pout'?“

Na Tenici, jak se u nás říkalo, jsme dorazili na kolách a stále jsme ještě nechtěli věřit, jak těžký úkol nás tu bude čekat. Delegovaný rozhodčí nikde! Kdo bude pískat? Nebylo jiného vyhnutí než přijmout domorodce, ať je jakýkoli. Stejně jsme ho nikdo neznal, a tak jaképak námitky.

Dali jsme si na hřišti malou rozcvičku s míčem, což znamenalo, že si každý kopl dvakrát do míče a už to sudí svolával do středu. Nezbytné třikrát „Zdar!“ ukončilo impozantní nástup.

Hrálo se už dost dlouho, gól nepadl žádný. Přece jen domácí dali jeden takový ušmudlaný, ale my brzy vyrovnali a poločas skončil smírně. Po přestávce jsme se do nich dali a brzy jsme vedli 3 : 1. Zdálo se být všechno jasné, rozhodnuté. Radovali jsme se, jak zkazíme domácím pout' a jak budou večer u muziky smutní. Jak už to tak bývá, neštěstí nepřichází, když je očekáváno, ale přijde náhle, kdy se s ním nepočítá. Blížil se konec zápasu, snad jen pět minut scházelo a domácí dali do naší sítě druhý gól. Svitla jim naděje alespoň na vyrovnání a teď zase oni bušili do nás. Měli jsme je přece jen nechat vyrovnat a mohlo být všechno dobré, ale my nechtěli. Teď jim už i rozhodčí pomáhal, ale všecko marno, bránili jsme se dobře. Zápas se protahoval a my mysleli, že rozhodčí ztratil hodinky nebo se mu zastavily. Konec odpískat stále nechtěl. Ukazovali jsme mu, že už je dávno odehráno, protestovali jsme, vyhrožovali, vždyť už dvacet minut přetahujeme. Už jsme byli samá modřina a nakonec nám bylo oznámeno, že opustíme-li hřiště, bude prý vyhlášen kontumační výsledek 3 : 0 pro domácí a navíc nám kapitán domácích sdělil, že za takových okolností bychom ani nemohli dostat sjednanou finanční odměnu. To nás nesmírně rozpálilo. Tak hrajeme dál. Utíkaly minuty, snad celé desítky minut, nohy už jsme nemohli utáhnout, stejně domácí jako my. Nastával obraz bídy a utrpení, jen ti skalní za čárou stále vyvolávali: „Vyrovnat, vyrovnat!“

Nějakým nedopatřením se nám přece jen podařilo dát ještě jeden regulérní gól, ale rozhodčí jej nechtěl uznat. Veliké dohadování nastalo a my museli nakonec přijmout kompromis. „Dobře, tak gól to nebyl, ale zápas bude ukončen a výsledek zůstane tak jak je, 3 : 2 pro nás. Tak se také stalo. Místo devadesáti minut jsme se tu plazili celých sto čtyřicet dva.

Nedopřáli jsme domácím vyrovnat, stihla nás msta. Všechna naše kola stála se splasklými pneumatikami. To se nám ti skalní fandové tak odvděčili, a tak vyhráli alespoň v tomhle.

Nemoc

To se nemělo stát! Pojednou jsme stáli všichni, ač nás byl houf, zcela bezradní. Maminku přepadla choroba. Dlouho nechtěla před námi projevit její vážnost, ba ani sama před sebou, a stále se utěšovala, že všechno zase přejde, že čas zhojí každou nemoc. Copak si mohla dovolit stonat? Denně čekalo tolik práce a povinností. Někdo přece musel dvě krávy nakrmit a podojit, čuníkovi ohřát snídani, nás do školy vypravit, hladové slepice také chtěly své, stejně jako králíci a husy. Na poli také práce hromada a ani tam nic nečeká. Opozdíš se, obilí povyroste a bodlák z něj už nedostaneš a do pýru se také nedá všechno sázet a sít. Kdo oběd uvaří, až se sejde tolik hladových ke stolu? Také přeprat se musí téměř denně, alespoň kousek. Kdo v pondělí vypere velké prádlo, toho bylo! Nadojené mléko také musel někdo odnést do sběrný na městěčku a hned tam nakoupit všechno, co kuchyň potřebuje. Když nic jiného, alespoň chleba. Den se převálil a všechno se opakovalo „předvečer“. Krmit, dojit, navíc odstřeďovat mléko, občas máslo stlouci a kdo mohl kousek placky upéci, když ne maminka? Velké prádlo v neckách a na valše, to bylo dílo celého dne. Potom žehlení a hlavně látání. Kluci, to byli hotoví trhani, nebylo ale divu, vždyť jsme nosili prádlo a šatstvo jeden po druhém tak dlouho, dokud drželo pohromadě.

Je možné tohle opustit? Kdo to může udělat, když tatínek už o páté ráno nebo snad ještě o něco dříve šlapal svůj velociped směr Zlonice? Továrna nečekala a kliš musel být teplý, jakmile dělníci o šesté nastoupí. Vynechat byt jediný den nešlo, kdo by jej zastoupil? O práci přijít nesměl, a tak za svitu karbidky časně vyjížděl a vracel se odpoledne až o půl čtvrté. Ten jeho vehikl byl pro nás nedotknutelný, vždyť to byl vlastně náš výrobní prostředek, bez něj bylo nemyslitelné denně takovou dálavu do Zlonic překonat. To spojovalo zdroj výdělků a zabezpečovalo tak celou rodinu.

Marně maminka bojovala s nemocí i sama se sebou, už nemohla své denní povinnosti plnit, polehávala a noha bolela víc a víc, hrozilo otevření.

Musela vyhledat lékaře a jeho rezultat nás tak srazil na kolena, že snad ani úder blesku nemohl mít horší následky.

Maminka musí do nemocnice!

Ti nejmladší tu najednou stáli jako sirotci a nedovedli si srovnat, že bez maminky je vůbec život možný, jenže ten se zastavit nedá. Žít se musí, ať jsou podmínky sebesthorší a cesta samý trn. Celý večer jsme společně promýšleli jak dál a tatínek rozdělával úlohy. Dva nejstarší dostali do péče krávy včetně krmení a dojení. Nikdo z nich ani slovem neodporoval, že dojit neumí, že to ještě nikdy nezkoušel. Byla to nezbytnost a žádná jiná alternativa neexistovala. Já třetí v řadě dostal na starost slepice, husy a králíky. Nařezání řezanky musel obstarat ten, kdo první přijde ze školy. Na pašika se zapomnělo. Dodatečně jej dostali tedy zase ti dva nejstarší. Kávu z melty vařil tatínek každý večer na příští den a hrnec s ní bude stát stále na plotně a každý si musí sám posloužit. Zatápět v kamnech nesměl nikdo jiný, než zase nejstarší Toník a Vašek. Mladší se musí do školy vypravovat sami a jen nejmladšího Fandu budeme střídavě opatrovat, kdy my tři nejstarší zůstaneme doma. Do školy nepůjde nejdříve nejstarší, pak ten druhý a třetí den já. Tak se to bude střídát do doby maminčina návratu. Představovali jsme si všechno tak, jak staré Rakousko-Uhersko, když vstupovalo do války proti Srbsku, že to hodně brzy skončí. A mýlili jsme se zrovna jako císař pán.

Největší díl povinností zůstal na tatínkovi. Ten musel po návratu z celodenní dřiny večer krmit, i trochu uklízet a hlavně navařit na příští den. Právě tady byl kámen úrazu, vždyť nikdy nevařil, ba ani nepomáhal, jednak na to neměl čas, jednak ani zájem. Vyhnutí ale nebylo. Věřili jsme, že se i s tím nějak vyrovná, tak jako se vším, co kdy a kde musel udělat.

Nejprve nakoupil levné hovězí maso a dal se do vaření. Našel největší kastrol, jaký jsme doma měli, v němž se jednou ročně po zabíječce škvařilo sádlo. Loupal cibuli jednu za druhou, až mu oči slzely i nos si musel stále utírat, ale hrdinně vydržel a naloupal cibule

pořádnou hromadu. Pak maso na kousky nakrájel, koření přidal, pepřem nešetřil a kotel guláše šel na plotnu. Tak přeci jen budeme mít co jíst – sláva, zajásali jsme, duše naivní.

Tím jsme měli postaráno o obědy na celý týden a byli jsme přesvědčeni, že je celý problém s vařením odstraněn, vždyť maminka do té doby bude jistě dávno doma. Odhad však to reálný nebyl, jen naše přání.

Dny utíkaly, guláš byl čím dále ostřejší, ústa páčila, zkoušeli jsme jej s chlebem, houskou i brambory, ale všechno marné, co je moc, to je moc. Měl také svoji výhodu, snědlo se ho málo a raději větší kus chleba. Jen při pomyslení, že zítra bude zase k obědu ten pálivý guláš, jaksi už hlad přecházel. Konečně jsme ho společně se psem Běloušem, který statečně pomáhal, ovšem tajně, aby tatínek nevěděl, snědli. Nezbylo, než znovu začít vařit a tatínek se k tomu odhodlaně postavil. Sotva jsme viděli tatínka krájet cibuli, bylo nám jasno a přitom i trochu nevolno, jaké menu můžeme tentokrát očekávat. Samozřejmě, guláš! Kdyby pro jeden či dva dny, ale zase taková porce. Nikdo z nás však neprojevil nejmenší známky nespokojenosti, jednak pro tatínkovu autoritu a za druhé nám bylo jasno, že je to jeho jediné kuchařské umění. On však poučen zkušenostmi byl mírnější v přidávání přísad a koření, asi počítal, koncem týdne stejně dojde. Nezbyvalo než celý týden chodit, den po dnu, pro toto chutné menu. Ale stejně ubýval pomalu, že bychom se byli sázeli, že vydrží přes dvě neděle.

Všechno má svůj konec, jen jaternice několik, a všechno dobře dopadlo. Maminka se vrátila a hned napekla vdolky, po nichž se nám tolik stýskalo, a kdyby navařila šklubanky, ani jediný hlas by se byl neozval, že ho po nich zebou nohy, jak by se stalo jindy.

Zase se vrátil do domu obvyklý rytmus a pořádek, už zase byly bramboráky, bramborové knedlíky se zelím a cibulkou, bramborová kaše, knedlíky s rajskou omáčkou, knedlíky s vajíčky a neděle byla oslavená králíkem na smetaně.

Pak už zase bramborový guláš, ovocné knedlíky, jen zelenina se u nás nesměla objevit, tu tatínek nesnášel, proč nevím.

Ten trudný čas jsme přežili a s námi celé osazenstvo domácnosti včetně psa, kočky a hospodářských zvířat a mně dodnes zůstal jakýsi odpor k hovězímu guláši, ač nevím proč.

Babička

Neděle přede dveřmi a maminka chystala věci, které ponese babičce do Kobylník. Jak bychom mohli některou neděli vynechat? Vždyť tam žila v malém domečku docela sama, jen se svými slípkami a jednou kozičkou. Ani kočku neměla. Dědeček odešel na věčnost někdy v roce 1928 a babičce bylo smutno.

Šlapali jsme statečně přes Vrbičany i Klobuky do Kobylník, a to už byla pěkná dálka pro nás malé. Vedle toho ještě maminka obvykle strkala kočárek, jak jsme postupně přibývali. Ti největší občas vzali menší na záda, každý kousek cesty byl dobrý. Vrbičany bylo třeba přejít po celé délce, Klobuky zůstávaly trochu stranou. Šli jsme přes nádraží, pak pěšinou dolů k cukrovaru a lukami přes potok do Kobylník. Nebyl-li kočárek, bylo možné si cestu trochu zkrátit. Ani do Vrbičan nebylo třeba jít, už na Rovinách se odbočilo doleva, sice jen po mezi, ale dostali jsme se přes silnici spojující Vrbičany s Pálčí na polní cestu a ta nás vyvedla na vrcholek zvlněné krajiny. Tam bývalo naše útočiště, odpočinek. Suchopár, nikdy neobdělávaný, ani tráva tu nerostla tak jako jinde. Opuková skála vystupovala na povrch, na ni se pěkně sedalo. Zahřátá sluncem se rozpalovala a mohutně hřála. Sahara to ale nebyla, rostly tady suchomilné rostliny a toho hmyzu na nich! Dokonce i motýlové tu byli trochu jiní než jinde. Nepotkat tady otakárka fenyklového, to snad nebylo možné. Rostly tu čekanky s modravými kvítky, blankytnými, rudé hvozdíky kartouzky, námi nazývané slzičky, jimiž jsme si museli přetřít oči, abychom stále dobře viděli, sem tam vykvétal jitrocel, ten slavný lékař, hojící všechny rány a neduhy. Místy i koberec komonice přitahující svou přesladkou vůní hmyz a včely z dalekého okolí. Neznal jsem ještě všechny druhy deroucí se z puklin opukové

skály a živořící při nedostatku vláhy. Brouků tu bylo bezpočet a ještěrky si hověly na všech plochých kamenech. Much a sluníček sedmítečných všude plno. Byl to zajímavý koutek země, kousek jiného světa. V pozdním létě často vysušený do žluta nebo hněda. Každý, kdo potřeboval ohřát své tělíčko, spěchal sem.

Odtud nás svedla dolů úvozová cesta a sotva jsme překřížovali další silnici, už jsme vyšlapovali podle plotů prvních domků cíle naší cesty. Konečně za zákrutou se objevila vrata velkostatku a to už bylo opravdu jen pár kroků k babiččině chudé chaloupce s okénky malými, vzhlížejícími do malé zahrádky ze štítu domku. Těmi nás už vyhlížela každé nedělní odpoledne. Sotva jsme otevřeli branku, slepice se s pokřikem rozletěly a prchaly po dvorečku štíhlém jako had kamsi dozadu za domek. Nebyly zvyklé na takovou hlučnou společnost, když babička tu s nimi dlela stále sama, chodívala pomalu a ještě si s nimi vyprávěla, té se bát nemusely. Dobře dělaly, že před těmi draky, ženoucími se jako vítr, dvorečkem prchaly.

V přední zahrádce nebyvalo květin mnoho, vždyť byla sotva větší než dlaň. Byly tu dva keře rybízu, nějaký keř pivoňek a na jiné už nezbyvalo místa. Dřevěný domek pod tou velikou hrušní se docela ztrácel a krčil, proto se zdál tak maličký. Dlážděné zápraží kolem domku opukovými deskami bylo téměř vždycky suché, jen v zimě sem vítr sněhu navál.

Už se rozletěly dveře do chodby, v níž stále panovalo přítmí, když větve hrušky obvykle obalené plody sahaly až k zemi. Babička je nikdy neseřezávala, jak by taky mohla, chuděra stará. Z předsíně se uhnulo doprava a tady už nás vítávala babička. Byla to kuchyňka, pokoj i ložnice, inu, jak to dříve bývalo. To bylo její království, které nechtěla za nic na světě opustit, ať maminka slibovala cokoli, ba i samostatnou světničku u nás. Babička tu prožila celý život mimo dětství, a proto se nemohla rozloučit ani s hokynářským krámkem, jediným v obci, nebo snad s dřevěnou zvoničkou, k níž ji vázala stálá vzpomínka na dědečka – zvoníka.

Dvě malá okénka do světničky také příliš světla nepouštěla. Ještě štěstí, že tu bylo třetí, mířící na dvorek pod hrušku. Na kamnech tu obvykle bublala v hrnci bramboračka, denní jídlo, bez něhož si babička nedovedla život představit.

U kamen otýpka chrástí babičkou těžce sháněného, když v celém okolí nebyl kousek lesa. Suché větve stromů musely les zastoupit. Byly sbírány v alejích podél cest ke Kokovicím či Třebízi.

Stůl, jako vždy prázdný. Jen holá dubová deska, rýžákem vydrbaná, nesla stopy letitého užívání. Za stolem v okně stála lampa petrolejka, mezi okny zavěšené hodiny stále jdoucí, ale řídit se jimi možné nebylo. Jednou šly o hodinu dopředu, jindy zase pozdě. K čemu by babička také potřebovala přesný čas. Slunce jí říkalo, kdy je čas k vstávání, k jídlu i krmení kozy či slepic. Docela tu chyběl kalendář. Od neděle do neděle si babička dny spočítala a to přece stačilo.

Vedle stolu stály dvě židle a po stranách světničky dvě postele, ač tu byla babička sama. Ta dědečkova tu byla stále, nastlaná peřinami. Na tu si nesměl nikdo ani sednout. Ta byla držena v pietě snad i proto, že na hrob do Klobuk bylo na babičku už daleko. Ta musela zůstat netknuta, jako by se měl dědeček vrátit.

Trámy stropu probíhající podél byly často nastaveny tak, že úder těch vyčouhlých kluků do hlavy byl dost častý. Dědeček býval také dost velký, ale byl jistě pamětliv, jak takový úder bolí. To se stávalo jen těm divochům. K babičce jiná návštěva ani nechodila, snad někdo občas ze sousedů se zastavil, ale neděle byly naše, to nechodil nikdo. Na takové vesnici nebylo času na táčky nikdy, každý se musel ohánět a shánět živobyť. Teď nebylo ani kam sednout. Babička sice vzala za vděk stoličkou za kamny, ale my obsadili babiččinu postel. Dlouho jsme na ní sedět nevydrželi, pelest' tolik tlačila. Raději jsme usedli na lavičku na zápraží.

V domě byla také ještě komora a do té jsme chodívali rádi. Tam byla pícka, kde se kdysi pekl chleba, ale hlavně tam byly sušeny malé hruštičky z toho prevelikého stromu. Bývaly sušené celé, jen málo větší fiků, ale nesmírně sladké. Jejich slupka byla usušena a vnitřek

sotva napolovic, na houbovito, žádný koráb. Ty jsme žvýkali bez přestání, dokud kapsa neřekla dost, došly! Tady v komoře byly připraveny jen pro nás. Vedle pícky stála díže a v ní kopist ještě z doby, kdy byla celá rodina pohromadě, kdy tu vyrůstaly tři děti, kterým jistě domácí chléb náramně chutnal. Na zdi visela velká řidice (síta), v koutě stůl a pak, pak už jen nějaké maličkosti. Chudé království, které teď babička nechtěla opustit, ačkoliv maminka mívala starost, co kdyby se jí něco stalo a zůstala by tu zcela bez pomoci. Všecko přemlouvání marné!

„Kdo by chodil sbírat klásky pro slepice a kdo by nosil koze denně ranec trávy?“ Slepice také přece není možné zabít, když tak dobře nesou a kozu také nedám a u vás to neznám. Kam bych chodila na trávu?“ Nedovedla si představit, že by nemohla denně nosit ranec trávy, co by to bylo za život? Ba i nasušit na zimu musela sena voňavého.

Zato pro maminku byly tyhle cesty vyčerpávající. Celý týden dřít na poli, vařit, prát, zašívát, a místo chvíle odpočinku taková štrapáce. To ještě musela vždycky napéci něco babičce, vždyť viděla, jak se babička odbývá. Jindy jsme zase museli i v týdnu sednout na kolo a před večerem za ní sjet s obědem nebo večerí. Někdy jsme chodili my kluci ve dvou sami.

Ještě za dědečkova života byl k domku přikoupen kousek pole navazující vzadu na stavební parcelu a na něm vysázeno několik stromů, většinou jabloní a ty jsme také samozřejmě rádi chodili česat. Ba i kousek zahradních jahod tu byl, pro nás jinak lahůdka nedostižná. Také třešně chrupky nás často lákaly a dobrovolně jsme se nabízeli, že do Kobylník zajedeme.

Zvědaví kluci jsme jednou našli v zásuvce stolu „Katolický kalendář“, někdy z roku 1910. Byla to jediná kniha v domku, schovávaná celá desetiletí a jistě mnohokrátě čtená, jak dokazovaly promaštěné listy. Na předním čistém listě byly tužkou psány nějaké záznamy o dřevu a vedle toho výpočty. Ty nás velice zajímaly a snad každý z nás šesti je znovu znásobil, aby se přesvědčil, zda dědeček počítal správně.

Les

Hřeblo, můj milovaný les, v němž jsem prožil kus dětského života. Měl jsem do něho blizoučko a rostlo v něm tolik, tolik hub! Kdybych měl popsat, čím byl výjimečný, těžko bych hledal důvod. Ale znal jsem v něm každý strom, každou králičí noru, každý ohoz zvěře a snad i každého zpěváčka. Těch hub, co jsem domů nosil! Na ryzce jsem chodíval s bramborovým košíkem a to jsem bral jen nakládáčky, hlavičky trochu větší než zátka od lahve. Těch se potom do košíku vešlo! Na příčné cestě, to byla ta od pálečské silnice k cestě slánské, jich rostlo nejvíce. Tady bylo třeba lézt po kolenou a jen sbírat. Jen ty větší se neměly plést pod nohy, ale nakonec bylo jedno, klečím-li ve vlhkém mechu, nebo na větším ryzci. Zpravidla nebylo ani nutné celou cestu přejít a bylo jich v košíku tisíce, až přes okraj přepadávaly. Jejich sbírání nedalo mnoho práce, ani jejich čištění, což bylo nejdůležitější. Ty pak v octě chutnaly znamenitě.

Na travní špičky do bramborové polévky jsem zase chodíval do Vobrova lesa. To ani les nebyl, jen zalesněné stránky nebo spíš jazyky, vybíhající v pole. Pískovcové skalky mezi stromy a mezi nimi smrky po léta stejně velké, snad vůbec nerostoucí. Stále byly stejné, ani slabé ani silné, stále jen tyčovina. Stovky pečárek tu vystřídaly tisíce špiček travních, ač tu nebylo jediné travičky. Kam šlápnout nebylo, vzhůru do stráně se muselo jen po hlavičkách houbiček. Ty starší s klobouky rozloženými jako deštníky, malé s hlavičkami tmavšími, ještě sklopenými. Ty bylo třeba nehty uštipovat, když třeh byla tuhá a v žádné polévce nezměkla. Nejlepší byly ty, jejichž hlavičky dosahovaly sotva velikosti košilového knoflíku. Ty byly ještě vlhké, ač vyrůstaly za úplného sucha. Jen v tašce to zoufale pomalu přibývalo.

Trouba našich kamen byla stále obložena buď těmi malými, nebo krájenými plátky těch větších.

Dokázal jsem si i vysvětlit, proč tolik hub rostlo. Na vesnici neměli lidé mnoho času nazbyt. Kdo měl dvě ruce, musel na žních pomáhat. Lidé si navíc vzájemně vypomáhali, zvali i své příbuzné, jak aby byla úroda pod střechou, a tak kdo by ještě mohl myslet na houby. Ty tu často vyžíraly, vítr výtrusy kolem roznášel, nebylo třeba se strachovat o zachování rodu.

Dnes je tomu zcela jinak.

Klukovská válka

Předjaří, čas nepřející klukům. Všude bláto, mokro, každou chvílí se přehnala dešťová sprška. Kdo v takovém čase mohl běhat po lese a polích? Dočkali jsme se a jaro otevřelo svou milostivou náruč. My mohli zase na naši milovanou „Strouhu“, jak jsme říkali okolí vranského potoka pod Plívovic zahradou. U můstku jsme si přehradili vody potoka a vytvořili tak nevelkou přehradu, na níž se dalo při dobrém stavu vod dokonce jezdit na neckách. Maminka bývala překvapena naší ochotou donést necky na potok k namočení, sotva se rozeschly. Brzy dřevo nabobtnalo a pak to byly plavby od břehu k břehu. Tady jsme dokázali ujet i deset metrů proti proudu a to byl čin zaznamenání hodný. Delší cesty dělat nebylo možné, mělká voda nedovolovala. Tady jsme měli klid. Ti velcí klackové sem nechodili, ti měli místa jiná, a tak jsme se scházivali pod mostem, jediným klenutým obloukem ne vyšším dvou metrů. Rachot jedoucího povozu po mostě nám byl zvláštní hudbou a potěšením, ač dnes nedovedu pochopit proč.

Po pravém břehu našeho jezera byla neproniknutelná houština. Pámelníky, tavalníky, šípky i pnoucí růže z Jericha tu byly a docela vzadu, při poli, dlouhé šlahouny chmelu. Tady nacházela úkryt nejen zvěř a zpěváčci, ale také Podbraňáci v kotli vystlaném travou. Tady se kuly plány na všechny výpravy a výpady za ovocem, splétaly se tu i léčky na kluky, s nimiž jsme nebyli v dobrém spojení, i proti těm protivným Bohdalákům. Tady se vzájemně sdělovala různá tajemství, tady se přísahalo, že nikdo nikdy nic nevyzradí. Sotva kdo úkryt opustil, stejně tajemství sděloval, sice jen těm nejvěrnějším kamarádům, ale ti zase jen těm svým, a tak za chvíli bylo všechno vyzraženo. Ještě štěstí, že to byla tajemství jen klukovská.

Do našeho krytu se lezlo po kolenou, ať bylo sucho nebo bláto. Jiný vstup možný nebyl. Cizí kluci sotva to místo mohli objevit a zatoulal-li se sem nějaký cizinec, nebyl dovnitř vpuštěn, vždyť to bylo místo nám docela posvátné. Tady jsme také jednou naplánovali válečné tažení proti Bohdalákům. Byl tu spočítán stav mužstva. Někteří kluci byli hned jako nepotřební odepsáni buď pro jejich bázeň, nebo nespolehlivost. Takhle jsme sestavovali plán, ale čím víc se blížila skutečnost, byli i takoví bráni v úvahu, protože i počet mohl rozhodovat. Pak byla dáována dohromady výzbroj, praky, děla, šavle, kopí i štíty. Bohouš přišel

s dělem, jaké prý jde udělat z koleček od pluhu a ostatní na ně namontovat. To mělo být překvapením pro protivníka a přivést ho k útěku. Kovová kolečka, to nebyla hračka, ta musela tahat dvojice kluků pořádně silných. Do oblouku tam, kde jindy je navlečeno ráhno, byla přivazována plechovka od barev i s víčkem a ta sloužila jako lafeta.

Práce s takovým dělem jsme měli dost, víčko od plechovky muselo být dobře na šňůře uvázáno, aby se dalo po výstřelu zase stáhnout zpět a znovu nabít. To byl vlastně granát, který vyletěl proti nepříteli. Pak bylo třeba do plechovky navrtat díрку, vložit do ní karbid, víčkem utěsnit a samozřejmě dostat dovnitř i tekutiny potřebné k rozhašení karbidu. O tekutiny se museli postarat dělostřelci, vem, kde vem, třeba z vlastních zdrojů. V uzavřené plechovce se utvořil plyn a pak stačilo škrtnout zápalkou, přiložit ji k navrtnému otvoru v plechovce a dělo vystřelilo.

Sjednaný den střetu se blížil a naše přípravy vrcholily. Jen naše tajná výzvědná služba dobře nepracovala a tak jsme neměli ani tušení, s čím na nás přijde protivník.

Konečně jsme táhli na bojiště ke Hřeblu, nikoliv v šiku, ale v houfu. Bylo nám jasné, že zvítězíme my, tak nač nějaké parády. Hrdinných činů jsme si předem naplánovali tolik, že by musely vystačit na dvě takové války. Bohouš prohlašoval, že bude stačit na tři kluky, Pepík se špuntovkou zase tvrdil, že by je stačil sám rozehnat. Kdybychom bývali měli válečná vyznamenání, museli bychom je rozdat už předem jen za ty chrabré řeči a vysokou bojovou morálku. Přizvali jsme do našich řad i několik kluků z městečka, kteří nepatřili ani k nám ani k Bohdalákům a ti nám teď měli pomoci. Lád'a s Vaškem měli velké poklice z kotle na brambory, sice už řádně rezem proděravělé, ale stále ještě dobré jako ochranné štíty byly a s holí v ruce se stavěli do pozic neporažených. Špunt malý, Karlík, mával ometeným proutěným koštětem a jen se pletl. Proto musel být vykázán mimo hlavní voj a mohl nás válečníky sledovat v pozadí. Stejně nám nestačil a zaostával. Každý si nesl výzbroj, jakou sehnal. Táhnoucí vojsko vytvářelo takový kravál, jeden překřikoval druhého, až musel Tonda úderem klacku do jakéhosi hrnce zjednat pořádek a ticho.

Velitel Franta dovedl celé vojsko v počtu asi třiceti neohrožených do kraje lesa. Zaujala se bojová pozice. Otevřená krajina svažující se k obci dávala znamenitý přehled o všem, co se v obci dělo. Nepřítel bude muset přeci proti nám táhnout otevřeným polem a budeme na něho moci zaútočit z kopce, však jsme si terén také sami určili. Tady v kraji lesa ho jistě překvapíme, až vylétnou naše první kameny, jichž jsme si nanosili hromady. Čepice kšiltovky jsme si museli nasadit obráceně, vždyť by mohl nepřítel některý kšilt zahlédnout a to by nás mohlo zradit. Moment překvapení tu musel sehrát svou roli a ještě k tomu ta střelba. Franta ještě obcházel linii, určoval vzdálenosti mezi bojovníky podle druhu zbraně. Sotva však poodešel, už se zase někteří bojovníci slézali dohromady, kde se cítili v houfu bezpečnější. Za námi hustý les, kdo mu mohl věřit? Musel začít nadávat a dávat tak linii znovu do pořádku. Konečně nastalo uklidnění a očekávání. Byl to klid před bouří.

Smluvený čas se naplňoval, ale nepřítel nepřicházel. Měl snad z nás strach? Asi vůbec nepřijde. Možná, že se jim nesešlo dost válečníků a boj bude muset být odložen na jindy. Špionáž nefungovala, bylo tedy třeba čekat. Dlouhé čekání bylo věcí nesmírně nemilou. Frantovy hrozby a nadávky přestávaly účinkovat v rozkladu naší armády. Jednotlivci opouštěli svá místa, a to už ne plazením po zemi jako na začátku, teď docela veřejně přeběhnutím. To by musel být nepřítel slepý, aby neviděl, kde jsme. Pak na sebe kluci pokřikovali přes celou naši frontu a mnozí nevěřili, že vůbec k nějaké bitvě ještě dojde, když už je tak pozdě a my neviděli jediného kluka z Bohdálu. Došlo to tak daleko, že Vašek se zvedl i se svým obranným štítem a vykročil do pole směrem k domovu. „Kam jdeš?“ volá velitel.

„Já už musím domů,“ odpoví dezertér, aniž by se ohlédl. Budou ho následovat další? To byla nezodpovězená otázka pro tuto chvíli. Zatím nikdo a Franta si mohl oddychnout. Armádu má pevnou. Co chvíli hlásil některý kluk, že někoho zahlédl u hřbitova, nebo že se zase jinde schovává za koruny stromů. Ale kdepak, byla to jen pasoucí se koza, jak se později ukázalo, a na hřbitov šla babička zalévat. Tedy zase nic.

Konečně se nad Vinným sklepem podle meze plazili dva kluci. „Pozor, nepřítel jde!“ zazněl Frantův rozkaz. Občas to ti dva vzali přískokem, protože takovou vzdálenost by plazením sotva překonali za dva dny. Sotva se jeden z nich ukázal, nastal pokřik našich a ač to Franta zakazoval, všecko marné. „Neřvěte, vždyť o nás budou vědět!“ Ti by už teď museli být hlší. To nebyl pokřik, to bylo burácení spíše sílící než utichávající.

Proč tudy táhnou jen dva? Kde jsou ostatní? Napětí narůstalo, kolena se začínala třást i vleže, střet se blížil. Kanonýři teď už plivali do plechovky na karbid, zaměřeno bylo na vesnici. Zvláště pečlivě byl hlídán malý údol při potůčku pod lesem.

Za našimi zády se rázem rozvlnily smrkové větévky, v pasece to jen zapraskalo a s hrozným povykem se na nás ležící řítíl z kopce nepřítel. V jednom houfu napadl střed naší fronty, ta se rozpadla na dvě části a celý náš střed se hnál v divém úprku k vesnici bez ohledu

na sousedy vpravo nebo vlevo. Kdo v oranici upadl, byl ztracen, nepřítel jej dohonil a zajal. Víc než třetina našich hledala azyl v kapličce, stojící tu jako němý svědek z dob napoleonských. Nad střechou zdvojený kříž ukazoval, že tu pravoslavní pochovali své vojáky, otrávené požitím hub.

Ti by jistě před nepřítelem tak neprchali jako naši. Pro nás bylo štěstím, že kaplička dovedla jen mlčet, že nemohla povědět o naší porážce. Pravda, boj ještě skončen nebyl, protože obě naše křídla vyběhla do pole také a hnala se na Bohdaláky, a protože i kanonáda začala pálit, ale mířila teď stejně na nás jako na protivníky. Teď už se v boji nikdo nevyznal. Byla to jen motanice kluků mezi hroudami. Naše děla z lesa nemohla, v kypré půdě nebyla k utažení, a tak se střelba ozvala sotva jednou za čas z dálky.

Marně jsme se snažili ztracený boj ještě zvrátit. Naši ukrytí za kapličkou ani hlavy nevystrčili a my rozházení už v menšině jsme nemohli zachránit ztracené. Nejstatečnější z nás sice nějakou tu herdu soupeři dali, ač podle dojednání k tomu dojít nemělo. Na bojišti se začal rozléhat pláč a nářek, když někdo byl trefen hroudou zrovna do hlavy, nebo při šermování klacky dostal přes ruku.

Převelice smutní jsme museli další boj vzdát. Stejně se schylovalo k pranici a nás teď ještě bojechtivých bylo jen málo. Vítězové nám ukradli ještě naše štíty a nějaké hole. K naší útěše si však nevzpomněli na naše kanony. Kdoví, zdali je vůbec zaregistrovali. Vždyť je ani neviděli a mnoho hrůzy jim asi také to bouchání nenahnalo. Teď Bohdaláci táhli zase v jednom houfu a my se raději ztráceli z bojiště a vcházeli domů, pokud to šlo, zadními vrátky. Zmazání jsme z té oranice byli, jak zákon káže. To by ani tak nevadilo, jen prohrát jsme neměli.

Na druhý den se nám ani do školy nechtělo, věděli jsme, co nás od těch protivů čeká. Celkem právem, protože celých čtrnáct dnů o ničem jiném nemluvili a jen se vytahovali.

Dlouho jsme se s porážkou nemohli smířit. Bylo třeba vymyslet odvetu. Až Jarda na to přišel, když prohlásil: „Kluci, dáme si to s nimi ve fotbale, ty snadno porazíme.“ To byl nápad! Zápas začal vyjednávat opět Franta, protože byl z nás nejsilnější a žádný kluk ho nepřepral. Lest se nám podařila – nepřítel přijal. Za hřiště byl přijat právě vypuštěný Víchovic rybník. Bahno bylo suché, kdo upadl, ani se moc neuhodil. Jen bylo třeba ještě před zápasem vybrat z jeho dna staré hrnce a kameny a mohlo se začít. Hluboko rozpraskaná půda, tvořící mozaiku, byla ale rovná jako stůl. Míč sice od země málo odskakoval, ale kdo by na takové maličkosti vůbec myslel. Nejdůležitější ze všeho bylo – vyhrát.

Zápas začal. Láďa nás stále povzbuzoval: „Kluci, do nich!“ Místo branek zapíchnuté v zemi dva klacky, to abychom zarazili hádání, jestli byl nebo nebyl gól. Hrál se bez rozhodčího a tak bylo víc hádání než hry. Abychom se poznali, hráli hosté v košilích nebo tričkách, co kdo právě měl na sobě, a my domácí museli nastoupit nazí, jen v trenýrkách. Chvilí se hrálo a náš brankář se o čemsi začal dohadovat s kluky stojícími za jeho zády a ani nepostřehl, že mu míč proběhl mezi tyče. Takový šourák! Nijak růžově to s námi nevypadalo. Co kdyby teď v nějaké hádce soupeř odešel z hřiště? Tak má zase navrch. To jsme nesměli připustit a raději ho nechali něco uhádat a museli jedno oko zavřít. Když jsme pak už vedli o tři branky, to bylo něco jiného, to jsme s nimi už neměli slitování a neslevili ani chlup. Láďa prokličkoval mezi obránci, za tričko jej podržet nemohli, když žádné neměl, a dal další gól. „To byla výška,“ křičeli Bohdaláci. My zase tvrdili, že to bylo nízko, jen kdyby jejich brankář natáhl pořádně ruce. To byl spor opravdu vážný, došlo i k šarvátce a štouchání a najednou byl někdo na zemi a začala mela. Tím zápas skončil, ač nebylo jasno, jestli čtyři ku jedné či pět ku jedné. Nejdůležitější bylo, že jsme se my mohli nazývat vítězi.

Čas zahojil všechno, i nějaký ten škrábanec v závěru zápasu utržený, modřina se také časem ztratila, vše bylo odpuštěno, protože jsme vyhráli.

Pak na dlouhý čas zavládlo příměří mezi oběma částmi obce, vždyť to teď vlastně bylo srovnané na 1 : 1.

Na lavici

Městečko nemělo cukráře a pro nás nějaké dorty či jiné sladkosti byly velice vzácné. Občas jen do konzumu – Včely – přivezli nějaký kousek a pak zase celý týden nic. Nám bylo celkem lhostejné, kolikrát týdně se co dovezlo, my jsme to stejně nekupovali. Jak jsme neznali šlehačkové dorty nebo poháry, tak nám vůbec nevadilo, že nebyly. Komupak na vesnici na takové zbytečnosti zbývalo?

Jen když se ulicí rozlehl hlas zvonku, byly všechny děti pohotově. Zmrzlinář přijel! Kolo upravené jako rikšu, místo pasažéra nádobu na zmrzlinu, obloženou ledem. Nejezdil často, ale sotva se objevil, musela maminka sáhnout do kapsáře nebo až na dno domácí pokladny a vylovit nějaký ten groš. Aby nás odbyla, na to neměla srdce. Když byla zmrzlina, nebylo zase druhé. Takový to byl zákon.

Vzpomínat na mládí přináší ještě dnes mnohé vzpomínky, jak jsme s případně vydělaným haléřem hospodařili. Za drobnou službu sousedovi jsem býval odměněn šestáčkem (dvacetihaléřem) a pak jsem stál před velkým problémem, co za něj koupit. Mohl jsem mít malou čokoládičku v pestrém balení, to byla dvě velká sousta, nebo čtyři malá, nebo do kornoutu cucavé cukroví, nějaké tvrdé bonbony, dnes řečený drops. Mohl být také jeden špalek s kytičkou uprostřed a ten vydal skoro na celý půlden. Nakonec padla volba na sáček kyselého sudového zelí. Byl ho pořádný kornout, jaký vždy ukroutil pro takový účel pan Jirásek. Špatně se to jedlo, brzy byl papírový obal promáčen, zelí spodem vypadávalo do dlaně a šťáva tekla mnohdy až do rukávu po samý loket. Všecko se muselo zužitkovat a ruce byly olizovány, jen zachránit, co se dá! Vždyť i ta šťáva byla zaplácena a chutnala znamenitě, ať už ruce byly omyté či trochu od klukovské práce ušpiněné.

Sednout si se sáčkem někde u Baťovny nebylo radno. Hned byl kolem houf loudících kamarádů. Bylo to stejné jako vystavit zboží do výlohy a kluci se sbíhali jako vosy na sladoučký bonbon. Když neloudili, alespoň žádostivě hleděli na každé sousto a snad i pomlaskávali, ale jisto jistě jim v pusách slin přibývalo. Kdo by potom nedal? Brzy bylo po zelí. Snad od nich taky někdy dostanu, utěšoval jsem se. I ta poslední kapka z kouta sáčku byla vypita a společnost se začala rozcházet. Snad i proto, že den se k večeru nachyloval a do vrat velkostatku vjížděl jeden povoz za druhým vracející se z pole. Nejprve projely potahy koňské, pak volské. Ženy pracující na panském slézaly z vozů a rozbíhaly se, každá za svými povinnostmi, jež doma čekaly. Jen poklasný stále ještě stál před vraty, jako by mu někdo chyběl nebo jako by bilancoval dnešní den. Pro něho denní shánka končila, a proto si mohl dovolit trochu postát.

Na dvoře velkostatku bylo živo. Kočové vypřahali, tahouny odváděli do stájí i chlévů, aby ještě pokrmili, napojili. „Švýcaři“, jak se říkalo dojičům krav, pobíhali s dížkami plnými mléka a byli v neustálém spěchu. Podojit tolik krav, to musely ruce bolet! Stály tu řady po obou stranách stání, samé červenostrakaté a bylo jich snad dvě stě. Ani spočítat jsme je nemohli. Tady jsme neměli co pohledávat, sem jsme směli jen výjimečně, když šel s námi Tonda Hofmanů, to jako budoucí „Švýcar“, Stejně jen na kratičkou chvíli a pak nás stejně vyhnali. „Ve stáji nemáte co pohledávat a koukejte zmizet i ze dvora, bando!“ To nás hnál šafář dohlížející na pořádek ve dvoře, aby vozy stály seřazeny podle daného pořádku, v řadách vyrovnaných jako na vojně.

Takovou kázeň a pořádek bychom potřebovali dodržovat všichni. Na to jsem vzpomínal vždycky, překročil-li jsem práh nově se rodícího JZD. V panském dvoře nikdo nebyl přesvědčován, dostával vše příkazem a ten byl také plněn.

Vyběhl jsem ze vrat jako o závod a hnal se lipami, seřazenými podél náměstí, podél zdi kravína a vůně z otevřených okének mne provázela v celé aleji. Která vůně byla silnější dnes už nevím, ale byla to prapodivná směs vůně kvetoucích lip s potem dojnic a močůvky. To také

patřilo k zemědělské obci. Přehnal jsem se dál kolem řeznického krámu, před nímž býval přepychový chodník, celý vybetonovaný. Zbývalo ještě proletět kolem pekaře a už z kopce dolů k bráně. Tady jsem proběhl malou brankou navazující na velkou. Ta malá byla na vyvýšeném tarasu. Zbývalo skočit z několika schodů a byl jsem doma.

Po večeři všechna práce v domě utichla a nastal čas vyjít před dům a zasednout na lavici. Tam už první hosté seděli a další se scházeli. Lavička brzy nestačila, bylo nutno přinést z kuchyně židle, sedačky. Právě před našich se scházela velká společnost, snad také proto, že prostranství, nebo chcete-li chodník před domem byl značně široký a houf lidí tu nemohl nikomu překážet. Také ta studna tu hrála svou roli. Kolem pumpy stála obvykle baterie konví, věder a puten, s popruhy na záda, aby se do nich vešlo vody co nejvíce. Každý spojoval užitečné s příjemným, ale myslím, že příjemné bylo rozhodující a ta voda, jen aby se neřeklo.

Sem chodila pro vodu celá Podbrána, i kdy v některých domcích měli vlastní studny, ale tam bývala voda tak pro dobytek dobrá. Málo braná. Ta od našich byla nejlepší, studená, chuti dobré. Bez ní se nedalo být. „Ta rozumu nekalí,“ říkala maminka. Však se tu za večer vystřídalo lidí! Ale ne každý se zdržel, to zas ne, ale aspoň na pár slov se zastavil. Zůstávali „štamgastí“, ti samozřejmě na celý večer.

Tady jsem nesměl chybět nikdy. Tady se vedly řeči, pane! Tady jsem se dozvěděl, proč soused Sláva má letos dobrou pšenici na Skřivánčí i proč málo dojí krávy kostelníkovi, proč stará Dvořáčková stále stůně a že za Máňou z kopečka chodí nějaký hoch z Pálče. Tady se semlelo všechno dohromady, živí i mrtví. Dostalo se na každého. Tu zase měl kdosi poznámku, že starý Řípa prošel s konvičkou v ruce směrem ke hřbitovu, že už je to počtvrté v týdnu, že na nebožku asi moc vzpomíná. „Jak by nevzpomínal, vždyť si ani uvařit neumí a je mu teď krušno, když je sám. Dokud měl nebožku, bylo mu hej, ale teď...“ „Ani za jejího života si jí tolik nepovažoval. Tak to bývá, cenu poznáš, až když ztratíš,“ filosofovala sousedka. Hlasy umlkly, soused Řípa se přiblížil a povídá: „Ženské, to jsem si dneska dal, udělal jsem si k večeři bramborové placky a mám ještě teď mastnou hubu.“ Následovaly jen tázavé pohledy sousedek a byl téhle debaty konec.

„Slyšeli jste to někdo, to je žrout, co?“ začal soused Čaj. „To je dávka na jedno posezení!“ Nikdo nevěděl, oč jde, musel začít od Adama. „No přeci v sobotu večer v Horní hospodě. Tam se vsadil Franta Fišer, že sní na posezení čtyřicet vajec udělaných v rendlíku. Chlapi mu to nechtěli věřit, mysleli, že na ně chystá nějaký podvod a než sázku uzavřeli, musel přistoupit na to, že vajíčka udělá hostinská jen tak na měkko. Oč se vsadili, nevím,“ vedl svou soused. „Ale faktem je, že Franta sázku vyhrál a prý se ještě dojídal vuřty, těch si dal navrch jen osm. To prý proto, aby si nemysleli, že ho nějak oddělali. Vypil na to ještě pár piv a samozřejmě bez placení mohl se hotovit k domovu. Ten je doběhl, cha, cha, cha!“ „To není možná,“ divili se sousedé. „Já když sním čtyři vajíčka, tak toho mám až až!“ dodává hořejší soused.

„No jo, ale Franta bez chleba, jen tak,“ vysvětluje soused.

„Aťsi, byla by to stejně moje smrt,“ přidává se tatínek.

„Tys' jako sušinka, ale on je vazba, ten musí mít žaludek jako rukáv od zimmíku,“ hned si přisazuje soused Čaj.

„Vy se divíte a co provedl zámečník Linkard, to nevíte?“ Zase ticho jak v kostele a to přímo vybízelo sousedku, aby také přišla se svou troškou do mlýna.

„Jeho žena si před poutí chtěla udělat strýčka, proto upekla kachnu už v sobotu a dala ji i s pekáčem do komory. Ta se zítra hodí, budu mít míň práce, si prý řekla. Navečer, když se zešerilo, odešel mistr zámečnický na pivečko. Domů se vracel někdy o půlnoci a hlad asi měl. Podíval se do komory na kachnu a obíral a obíral, až z ní jen kosti zbyly. Považte, celou kachnu! Šťávu ještě chlebem vytřel, aby odvedl čistou práci a pak spokojeně ulehl. Ráno jde mistrová do komory a zraku nechce uvěřit, z kachny zbyla jen hromádka kostí a ta jí řekla

všechno. Tak prý měli pouť hodně veselou už od samého rána,“ smála se vypravěčka, smáli se i všichni posluchači.

„Však on má břich, tam se mu něco vejde a tváře má zrovna na facky stavěné,“ dodal starý mládenec Jarouš. A když měl slovo, pokračoval: „To teď chodí lidi do kostela, vidíte!“ Nechápaté pohledy se překřížily s nevyřčeným proč a Jarouš mohl pokračovat: „Hlavně mladý ženský a vdaný a sedají hned do prvních lavic.“ Zase ty tázavé zraky. „Je tu mladý velebníček, fešák. Má černé vlasy, černé oči a postavu kováře. Ženský jsou celý zblázněný do jeho kázání o mravnosti a přitom mu nadbíhají, jak jen mohou. Já ho už třikrát viděl, pořád s ním chodí vlčák, pes jako tele. Jen do kostela ho s sebou nebere. Na motorce jezdí jako čert, rachotu s tím nadělá až až. Takovou motorku tady nemá nikdo, prý je nějaký Ariel nebo Anděl, tak nějak. Kostelník mi také povídal, že jezdí každý týden boxovat do Herosu do Slaného.“

„Co to je ten Heros?“ ptala se sousedka Čajová. „No tam boxují nebo šermují,“ důležitě sděloval Jarouš.

„A to ten velebníček se s klukama taky pere?“ nevěřicně se ptala druhá sousedka.

„Asi jo, co by tam jinak každý týden dělal?“

„To je svět na ruby,“ přidal se Sláva. „Jo, musíme si zvykat, kdoví, co nás ještě potká, těch novinek pořád je!“ Pak nastala dlouhá pauza, bylo třeba si tyhle novinky nejdřív v hlavě srovnat.

„Chlapi na městečku tuhle povídali, že tady budou do každého baráku zavádět elektriku.“

Beseda nebrala konce, my děti poslouchaly s otevřenými ústy, jen aby ani slovíčko nám neuniklo. Už se stmívalo, kdy se jeden zvedl a to byl nevyřčený povel pro ostatní, aby následovali. Ve chvíli lavice zmlkla a osiřela.

Teprve druhý večer mohla být zase navázána nit hovoru na včerejší elektriku. „Ta může člověka snadno zabít,“ povídala babička. „Já o to zrovna moc nestojím. Lidi to chválí, ale znáte to, když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají. Kdoví, co to bude stát a já na takové novoty moc nejsem. Když jsem to vydržela sedmdesát let, vydržím bez ní dál.“ Jen soused Čaj oponoval: „Nekouří to, nesmrdí a platit budeme jen přípojku, ostatní zaplatí obec nebo stát, copak já vím kdo. Světlo to je přeci jen jiné. Vidíte, ve městě už by petrolejku nechtěl nikdo. Kdo jednou zkusí elektriku, zpátky na petrolej nechce. Ani ty plynové lampy nejsou proti elektrice nic.“ Jen pokyvování hlavami zúčastněných nechávalo každému na vybranou. Souhlas či nesouhlas? To se chystala v obci převratná událost, jaká neměla obdoby. Dál už se diskutovat nemohlo, protože dědeček už měl snesen na stolečku gramofon s tou velikou troubou a stroj začal klikou natahovat. Bylo jasno, co se bude dít. Založil na desku jehlu a Podbránou se nesl Radeckého marš. Tahle muzika, to bylo táhlo, přitahující mladé z celého okolí. Postávali kolem, ale jen do doby, než se první pár v kole zatočil. Na udusané zemi vytáčeli, až se kolem prášilo. „Na krásném modrém Dunaji, Kolíne, Kolíne...“ to byl repertoár!

Smíchu a veselí bylo dost. Nejvíce ho ale bylo, když gramofonu „docházel dech,“ jak říkal dědeček, když už nebyl dostatečně natažen a „dodělával“. Jindy se stalo, že stará obehnaná deska nechtěla jehlu dál pustit a ta naříkala stále na jednom místě. To kapelník dědeček prstem jehlu postrčil a jelo se dál. Někdy byl tenhle večerní koncert dost dlouhý, kdy teplý vlahý večer držel všechny účastníky pohromadě. Že už byl hrán některý valčík po kolikáté, nevadilo nikomu. Co na tom?

Ta selanka končila v nevlídném podzimu. Čekalo se až do vzdáleného jara, ale zase se všechno vrátilo do starých kolejí. Sousedi se bez zvaní sešli a mohlo se dopovědět to, nač bylo vloni zapomenuto.

Nešťastná slepice

„Já bych se chtěl podívat do Černuce na pout', mohu, mami?“

„Jed' si, kam chceš, já tam za tebou nepojedu.“

„To je tedy něco, u tety bude dobrý oběd, koláčů, co se do mne vejde, to si dám!“

Kolo jsem přešel hadrem, setřel trochu prach, vždyť pojedu v nových šatech, ty si přeci nesmím umazat. Kus cesty to pravda je, jiná možnost není než na kole. Co to bylo pro kluka nějakých osmnáct kilometrů? Autobus tím směrem nejezdil a stejně byla neděle, to nejel vůbec žádný a vlakem bych mohl, ale musel bych do Zlonic na nádraží pěšky a to bylo zase asi sedm kilometrů, a pak bych musel platit za jízdenku.

Neděle byla od rána jako vymalovaná. Noční déšť smyl všecku špínu a prach a slunce se od samého rána jen smálo. Doma jsem tedy zůstat nemohl, když mi všechno nahrávalo. Jelo se mi dobře, přes Kamenici, Oudešice, Jarpice, Šlapanice až do Poštovic. Po silnici nepojedu, je to do kopce, vždyť mohu stále po rovině pěšinou kolem železniční trati. Navíc kolem hospozínského cukrovaru silnice dlážděná, že bych si mohl ještě jazyk překousnout, samá kočičí hlava. Takhle všemu pěkně uhnu. Taková řepná kampaň dá silnici pořádně zabrat, tu nestačí nikdo spravovat. Jen toho bahna co tu bývá, ani shrabovat jej nikdo nestačí a bahno jako mýdlo. Ted' před kampaní by to snad tak zlé nebylo, ale nemusím se hrkat, když ta druhá možnost je lepší. Možná, že i nějaký metr ušetřím.

Cesta sypaná škvárou, jen sem tam nějaká louže, mezi nimiž jsem kličkoval slalom, ale jen do chvíle, kdy z obilí u samé cesty vyrazily dvě slepice. Jedna z nich zamířila zrovna pod moje kolo a rázem měla hřbet až po samý zadek holý a s velikým rámusem vběhla pod vrata domku. Chvilíčku jsem balancoval jako provazochodec a pak krásným plavným pádem jsem poznal účinnost přitažlivosti země. Louže z nočního deště mohla také být alespoň o kousíček dál, nemuselo to být tak tragické. Jemné bahno se mi přilepilo nejen na kolena, ale i na zadní část kalhot, ba i lokte změnilly barvu. Sako i kalhoty k nepoznání a krvavá dlaň dílo zkázy dovršovala. Zvedaje se z hromady peří, bylo hlavní mou starostí, aby nebylo na mně něco roztrháno. Bohudíky dobře to dopadlo! Bylo třeba ještě srovnat řídítka na stranu uhnutá a dalo se pokračovat. Raději pryč odtud, než příběhne selka a ještě mi vynadá. To víte, na kluka si dovolí každý, to jako skrz tu slepici. Proto ten spěch. Za vesnicí jsem zastavil a dlouho uvažoval, co dál. Vrátit se? Dojet do Černuce? Je to už na dosah. Ted' byla dobrá rada dobrá.

Přece jen Černuc převážila. Tam se sice podivili mému vzezření, ale pomohli. Omyl jsem si ruce, trochu zalepil náplastí, šaty mi sestřenice Líba přečistila, přežehlila. Seděl jsem sice celé odpoledne v kuchyni jen v trenýrkách a ani jídlo mi tolik nechutnalo, ale všechno dobře dopadlo.

Letní večery

Když už jsem nosil dlouhé nohavice, směl jsem trávit večery mezi vrstevníky mimo domov. Scházivalo se nás na návsi deset, jindy i patnáct a vymýšleli jsme klukoviny a legrácky. Nejvíce se nám líbil klidný a tichý kout obce kolem školy a cesta k zámku, upravená, vypískovaná, z obou stran lemovaná zelení. Po jedné straně stále upravovaná zámecká zahrada, z této strany oplocená nevysokým plaňkovým plůtkem, po straně druhé malý otevřený parčík před kostelem, navazující na hřbitůvek kolem kostela, obehnaný zdí. Zeď byla schována v neprostupných keřích kolem. Večerem tu zavoněly kvetoucí skály svou omamnou vůní, později je vystřídaly lípy a sladko bylo, že včely z celého okolí neznaly jinou cestu než sem. Ted' z večera už po celodenní snůšce odpočívaly a jen šum těch velikánů rušil absolutní ticho. Vzbouřil-li se vítr, haluze starých stromů zavržaly, aby hned zase utichly. Bývalo tu překrásně, sedávali jsme na zeď zámecké zahrady, spíš školky ovocných stromů, zrovna proti škole a bavili se.

Tak tomu bylo téměř denně, ale jen do doby, než začal zrát v Okrouhlíku hrách na panském poli. Pak se celá společnost stěhovala za obec k poli.

Jindy zase lákaly hrušky máslovky do farské zahrady, vždyť byly tolik sladké. Kdysi tu bývala veliká, pěkně udržovaná zahrada, ale stromy zestárly stejně jako pan farář, nebylo sil k údržbě a snad ani chuti. Plevel se tu rozrostl, jen neprořezané stromy tu stály jako svědkové zašlé slávy. Nebyla to žádná zahrádka, ale pořádná zahrada, kolem níž bylo zdivo na mnoha místech zubem času narušeno a na co nestačila nepřízeň počasí, tomu dopomohli kluci z Bohdálu, kteří sem měli nejbliž a jimž také teď zahrada patřila. Nikoho se tu bát nemuseli, pan farář už téměř nevycházel, a i kdyby, bylo tu tolik divoké buřeně, že bylo kde se skrýt. Naše večerní návštěvy byly přece jen poznamenány rizikem. Ne, že by nás někdo chytil nebo vyrušil, ale v šeru bylo těžko poznat, čím se kdo prodírá, nejsou-li to zrovna nepříjemné kopřivy dosahující až k hlavě.

Do zámeckého parku jsme příliš nechodili. Nebylo tu nic k jídlu. Chodívali jsme tady jen po pěšinách. Přeci jen nám bylo líto poškodit celoroční práci zahradníka. V tato tichá a milá místa o to více chodívali ti starší ve dvojicích. Ti chtěli být obvykle sami a tady byla různá zákoutí, kam ani měsíc nebyl s to nahlédnout.

Krásný teplý večer nás vylákal do parku v počtu neobvyklém. Luna byla v úplňku, smála se na nás svým bledým svitem, bylo jako ve dne. Zasedli jsme v altánku, kde obvykle v neděli pak správce, důchodní, adjunkt spolu se šafářem a poklasným hrávali kuželky. Altán měl pevnou střechu, jen stěny byly z laťoví, pěkně kříženého, a tak i sem se draly ty bledé paprsky. Kluci dostali šílený nápad. „Kluci, dneska se tu někdo z nás oběsí, to bude legrace.“ Vysvětlil svůj plán a my jej hned přijali.

Pepík doběhl domů pro provaz, kterým jsme ovázali Vaška, převázali mu e přes prsa pod obě paže, pak na něho navlékli jeho kožený kabát a vyčnívající konce provazu uvázali na trámek pod střechou. Aby dlouho netrpěl, než přijde nějaká dvojice, stál na lavici, která tu byla k dispozici. Konečně se v zákrutu pěšiny sem směřující mihly dva stíny. „Někdo jde!“ Zalezli jsme za boudu, lehli si na břicha a čekali. Vašek se v příhodné době z lavice zhoupal a zůstal viset. Dvojice se pomalu blížila. Napětí za altánem narůstalo. Podaří se? První jej spatřila ona.

Vykřikla úděsem, rukama gestikulovala, až jsme se museli smát, ale spíš smích zadržovat. „Tam je oběšený!“ Obrátila se a na víc nečekala. Hleděla zmizet z parku nejkratší cestou. Stejně museli obejít celý zámek, ke škole bylo daleko.

Zato my jsme se činili. Vaška odvázáli a přeskočili zeď, kolem níž jsme hnali ke škole. Byli jsme tam dřív než naše dvojice. Pepík doprovázející milou věděl, jaká je jeho povinnost a hned nám hlásil, že v parku je oběšenec a že bychom měli běžet jej odříznout. Možná, že by se dal ještě zachránit. Jeho tvrzení jsme se podívovali, i nejspíše poznámky padaly, a Pepík ještě dodával podrobnosti, že jej zcela zřetelně viděl. Ještě prý se pohupoval a na sobě měl kostkované šaty.

Jen vyděšená Marie za žádnou cenu nechtěla jít s námi. Cestou jsme se Pepíka vyptávali, proč jej neodřízl sám, ale on se bránil tím, že jej Marie odtáhla pryč. Teď dělal hrdinu, ač jsme věděli, jak od altánu uháněl. Padaly ještě další otázky jako: „Víš to jistě, nepopletl sis to s něčím?“ To Pepíka málem urazilo: „Však uvidíte!“

Přidali jsme do kroku a připojili další silácké řeči. Domlouvali jsme se, jak s mrtvým budeme nakládat, dohadovali jsme se, kdo poběží pro lékaře atd. Řečí tu byla hromada. Po pěšinách parku už klusáme, jen abychom jej ještě zachránili. „Kdo to jen může být, proč to udělal?“

Altánek už v dohledu, poslední zákruta a máme jej jako na dlani. Vidět bylo jako ve dne, jen stíny stromů místy clonily. V altánku nikdo, všude klid a mír, jen ze skupiny smrků se ozýval melodický zpěv skřivana lesního.

„To není možné,“ vyrazil ze sebe Pepík. „Před chvílí tu přece visel, vítr s ním pohupoval a na sobě měl kabát s velkými čtverci.“

Začali jsme se mu vysmívat, že ze strachu viděl to, co vůbec nebylo, a doporučovali, aby napříště chodil raději s Mařkou jen na návsi.

Tenhle případ nám vyšel na výbornou a znamenitě nás povzbudil k dalším krokům. Proto netrvalo dlouho a Pepík ze statku přinesl jakousi plechovku po okraj naplněnou. Prý se tím tráví myši, jichž bylo ten rok převelice. Pole byla od nich provrtaná, brambory z pole sežrané a kdo by byl řekl, že je nemá doma v kuchyni, ten by lhal.

V plechovce byla kaše namíchaná s jakýmsi fosforem a tou stačilo přejet kamarádovi po zádech, třikrát přetřít dlaní a svítil do tmy jako bludička.

„Kluci, to bude něco, namažem si ruce, na hřbitově se postavíme do řady podle zdi a ostatní uvidíte.“ „Na jakous' to zase přišel blbost?“ „Žádná blbost, jdem'!“

Rozestavili jsme se podél hřbitovní zdi u kostela, někteří vylezli na náhrobky a čekalo se. Konečně jde kolem nás pár mladých lidí za večerní tmy a najednou se za zdi vynoří čtyřicet rukou, ozářených matným světlem, kývajících na příchozí. Ruce občas mizely, aby byly znovu zvednuty a světlo opět zesílilo mezi náhrobky a kříži.

Účinek na sebe nenechal dlouho čekat. Dvojice vzala prudký obrat a poklusem hnala ke škole a kdoví kam dál. Už jsme je nikdo ani nespatriil.

Zase dobrý kousek.

Jindy zase Sláva přinesl žebřík, přistavili jsme ho opatrně k otevřeným oknům prvního patra velkostatku a po něm jsme snesli všechny květiny z okna na zem a tady je srovnali do jedné řady a zase tiše zmizeli. Věděli jsme, že budeme-li sundávat tiše květiny z oken pokoje, v ložnici nás neuslyší. Tak se také stalo.

To bylo ranního divení! Kde jsou z oken květiny? Snad je vítr shodil? Jak je možné, že se žádný květináč nerozbil a stojí dole pod okny? To byly otázky dlouho neřešitelné.

Zrály švestky a bylo třeba změnit směr našeho večerního korza. Tentokrát jsme táhli důvodně ke Kamenici a ejhle, na souvrati odstavené dřevěné válce. Sedlák válel pole, snad nedokončil a nechal je tu na druhý den. Neměli jsme nic jiného na práci než je společnými silami vytáhnout do korun stromů a přivázat je tam. Původní úmysl však dokončen nebyl. Dalo nám dost práce a dřiny zvedat se s jedním. Do druhého se už nikomu nechtělo. Jak byl sedlák překvapen, neví nikdo.

V ulici k Černochovu zase stával na ulici kravský vůz. Ne zrovna nejtěžší, ten by kravky utáhly, ale jak jsme sami poznali, lehký také nebyl. Proč jej domkář neukládal na dvůr, bylo záhadou, když tam měl místa pro deset vozů. To nás dráždilo! Parta se rozhodla, že se to tak nenechá. Vůz musí odtud jednou zmizet. Slovo dalo slovo, vůz byl ve chvílce rozebrán, brankou v plotě zanesen do malé zahrádky a tam zase dán dohromady. Ráno nebylo jediného, kdo by se nedivil, jak mohl vůz vjet do zahrádky těmi úzkými vrátky. Hotová záhada!

Od té doby už nikdy vůz na ulici přes noc nepřebýval.

Křečci

„To je zase letos křečků,“ prohlásil tatínek. Jeho slova nám byla nadějí, že se něco chystá a právem jsme se domnívali, že na ně brzy půjdeme, a to byl důvod k radosti, div ne jásotu. Bylo jisté, půjde se na ně, ale s čím? S vozníci vody? S karbidem? Z první možnosti mnoho radosti nebylo, druhá skýtala větší povyražení.

Tatínek rozhodl, že na ně vyrazíme s vozníci močůvky, a tak naše nadšení přece jen trochu pohaslo. V neděli byly zapřaženy kravičky do vozu a jelo se. Hadicí jsme pak napouštěli nelibě páchnoucí močůvku do křeččích nor. Samozřejmě všechny vchody musely být náležitě ucpány drny a jediným otevřeným plněny. Někdy se do nich vešlo mnoho té tekutiny, jindy málo, snad podle velikosti a stáří nor, nebo křeček prý někdy zadečkem ucpe

díru a v kotli má stále sucho. To jsem si ověřit nemohl, do nor vidět nebylo. Jen málokdy se podařilo nenasytovi z nory vyrazit pod naši připravenou lopatu.

Rozkopávat meze nebylo snadné. Rozvětvené podzemní chodby šly často i do velikých dálek.

Jít na ně s karbidem, to byla jiná! Hotové dobrodružství! To jsme ukopli z meze několik drnů na utěsnění děr a do poslední jsme vložili dávku karbidu, trochu zalili vodou, také ještě utěsnili a chvíli čekali. Vytvořící se plyn naplnil chodby a nastala hodina H. Nejstarší bratr pak, leže na břiše vedle nory, poodkryl jeden z východů a hořícím věchtem trávy plyn zapálil. Nastal výbuch, mez vyletěla do povětří a celé okolí zasypala hlínou.

Takovou práci mohli konat jen ti velcí, my museli ležet v povzdálí a jen jsme se těšili, až povyroste, že budeme střelmistry zase my. K tomu jsme se hlásili dobrovolně a moc rádi. Horší pak to bývalo s naší pomocí, chtěla-li maminka pomocníky na okopávání řepy, a ještě horší bylo jednocení. Stále jen po kolenou a pole bylo nesmírně dlouhé, jak se nám zdálo. Když pak jsme se doplazili na jeho konec, bylo třeba obrátit a lézt zase zpátky. Stejně neoblíbené bylo i vypichování bodláků v ozimech. To už sběr brambor byl veselejší záležitostí, ač to byla práce těžší. Když pak bramborovina zahořela a zakouřila, byla tu naděje na pečené brambory. Na každý vyoraný řádek jsme se vrhli jako kobyly a náš nevelký lán byl brzy sklizen.

Jen řepu jsme neměli rádi, a to od jara až do námrazu. I sklizeň byla zlá, podzimní plískanice, často se sněhem i mrazíky, mrznoucí ruce a kapička u nosu vždycky tyhle práce provázela. Jediné, co z řepy bylo dobré, byl sirup a chleba v něm máčený.

Pečené mřenky

Celá parta nás táhla k Práči. Práč je les a není to les. Jsou to zalesněné stráně podél potoka a pískovcových skal a srázů. Taková „Čertovka“, ta uměla kluky přitahovat. Na jedné straně zcela obnažená skála, z jejíhož horního plata bylo možno pohledět na vrcholky okolních stromů i střechy nedalekého mlýna, jindy zcela ukrytého pod hrází mlýnského nevelkého potoka. Vždycky se mi ten Hajných mlýn zdál záměrně našim zrakům uschovaný, jen odtud nikoliv. Tady nahoře se odpočívalo! Ze všeho nejraději jsme tady lezli v mnohá nebezpečná místa. Kterýpak kluk by netoužil po dobrodružství? Pro nás bylo už slušným výkonem přeskocit přes puklou skálu v šíři dobrého metru a dívat se pod sebe do propasti dobré na zlámání údů. Na té skále byly podpisy nebo iniciály všech vranských kluků, jak by tu pak mohl chybět i ten náš? Některé byly škrabány donesenými nástroji, ty tu měly zůstat na věčné časy a možná ještě déle. Jiné byly neumělé nebo jen odbyté, práce, za kterou by se musel pořádný kluk stydět.

Ta skála nepřitahovala jen nás. Chodil sem občas i mlynářův syn s housličkami v podpaží, aby tu v předvečerní době zahrál nádherně tesklivé písně. Počkal, kdy ptáci ztichli, kdy den končil, všechno se připravovalo k nočnímu spánku, kdy borovice zavoněly ve večerní rose pryskyřičnou vůní. Hudec věděl, kdy je nejvhodnější doba, kdy lidské ucho je nejvnímavější. Nedělal to pro slávu, nikdy sem posluchače nezval, bylo to jeho vyznání velebné přírodě. Vesnice byla daleko a lidé v drtivé většině se po celý den lopotili v okolních polích. Práce je unavovala stejně tak jako tažné kravky či hřebce pod jhem. Kdo by ještě po té dřině měl chuť jít takovou dálavu?

Tak tu hudec obvykle dlíval sám, hrál pro svoji potěchu a snad i všem živočichům v celé krajině, která bývala posluchačem nikdy nechybějícím. Nebývalo tomu tak vždycky, často ani nevěděl, že má posluchače z vesnice, kteří rozsazeni po okolí naslouchali. Někdy i my, kluci, hlavně o prázdninách, kdy nebyla večerka maminkou tak bedlivě střežena, jsme tu mohli zůstat do té povznášející chvíle, kdy jsme zapomínali i na vyvádění klukovin. Všichni do jednoho jsme si slibovali, že až budeme velkými, že sem budeme také chodit hrát. To jsme si

ještě mysleli, že hru na housle zvládneme za několik večerů. Kolik ale zůstalo takových plánů a předsevzetí splněno?

Když pak v takový večer soumrak padl na kraj, lesní stráně zešedly, skály se mezi stromy ukryly, kdy i nezbedný komár ztichl, přeskočil hudec na druhé plato skály a pak již mohl bezpečně strání sejít do údolí. Cestou ještě vyrušil divoké králíky, jichž tu bylo bezpočet.

Dneska jsme nešli poslouchat, vždyť bylo sotva po poledni. Mířili jsme studenou strání, na níž tmavozelené koberce trávy dávaly tušit místa růstu hub májovek nebo travních špiček. Náš zájem dnes poutal potok a v něm mřenky, bystré, štíhlé rybičky, vodou ujíždějící jako šipky. Marň jsme lovili rukama pod břehy, ne a ne nějakou chytit. Kdo vytrvá – dočká se! I my měli štěstí, dokonce tři už se podařilo chytit. Kdosi dodal znamenitý nápad: „Ryby pečené v jílu, to něco, kluci!“

„Jo, to by bylo něco,“ opáčil jsem, „ale kde vzít sirky?“ Sláva, o dva roky starší, nezvolené, ale všemi uznávané kápo naší bandy, zachrastil v kapse krabičkou a rázem bylo všechno jasné. Pečené ryby budou. Kdyby ryby, jen rybičky, ale malá ryba taky ryba! Nebyla větší než olejovky, museli jsme brát takové, jaké byly. Tak byl vlastně vyřčen ortel nad těmi malými. Pak ještě dvě přibyly do Slávovy kapsy a byl nejvyšší čas hledat potřebný jíl. Kol dokola samé pískovcové skály, jen jíl žádný.

„Kluci, já vím o jílu,“ vyhrkl Karel. „Je to dost daleko, ale je tam takový namodralý a narezavělý.“ „Kde to je?“ ptal se Sláva. „Za mlýnem, u té velké lípy.“

„Jdem tam,“ ozvalo se sborem. Bylo nás dneska šest a rybiček jen pět, ale o případném dělení teď nikdo neuvažoval. Jasné bylo jen to, že Sláva dostane největší, o tom nemohlo být pochyb. Co říkám, dostane. On si ji vezme právem silnějšího. Dva nejmladší téhle party, bratr Karel a Pepík Fišerů se o jednu rozdělí, to bylo také jasné. Tak jaképak přemýšlení nebo dohadování. Já, jako druhý podle věku jsem si mohl nárokovat druhou největší. Mohl bych se pak s mladším bratrem podělit, ale to by mohla moje prestiž upadnout, to jsem zavrhl.

Konečně tu byla stránka, snad bývalý břeh rybníka, bylo tu něco, co se mazalo, jílu sice málo podobné, ale se do toho balit daly. Tušení nebývalé dobroty se nás zmocnilo a pobízelo lámat ve stráni pod Žižkaperkem suché větve na oheň. Rybičky včetně vnitřností zaobalené v téhle hlíně poklidně čekaly svého osudu. „Vnitřnosti není třeba vyndávat,“ prohlásil Sláva, „vždyť žijou v čisté vodě.“ Proti tomu nikdo ani nehlesl.

Oheň zapraskal, bylo naděláno trochu popela a rybičky se stěhovaly do něho. Sláva zatím vylezl na nejbližší skalku a zpíval svého oblíbeného „Rinaldina“. Hlas měl melodický a hlavně silný, bylo ho slyšet jistě až v Kamenici a možná i v Lukově. Sotva spustil „Rinaldino měl milenku, která ho milovala...“ museli jsme ho uznávat za vůdce bandy už kvůli tomu zpěvu. Ten si pamatoval tolik slok, no zkrátka, na to jsme nikdo neměl.

Na koleji vyjeté cesty jsme rybičkám topili asi víc, než bylo zdrávo, a tak jsme brzy celí umounění očekávali tu slavnou svačinu. Konečně Sláva dozpíval, vzal do ruky hůl, vhodnou názvu kyj, slezl z výšin a loudavým krokem přistoupil k ohni. Odstrčil ty malé, dvakrát hrábl do ohně a vyvalil z něj kus spečené hlíny, zřejmě obal z ryby. Vyhraboval kousek po kousku, jen ryby jakoby se do země propadly, nikde ani kousíček, ani stopa po nich. Ty byly jistě upáleny na hranici jako čarodějnice. Zklamání nebralo konce a Karel, který nás sem na jíl zavedl, dostal nakonec svůj díl, že to je jeho vina. Na někoho se to přece svést muselo.

Místo nadějí jsme opouštěli s jedinou myšlenkou, jak naši dávní předkové měli ten život těžký. Raději jsme vylezli na kopec, nesoucí Žižkovo jméno, tam zrály angrešty. Ty tu rostly od nepaměti, zplanělé, žlutozelené a ochmýřené, ale k naší žalosti jen malé bobulky. Teď v druhé polovině prázdnin byly vyzrálé, velice sladké. Tak se přeci jen něco našlo do našich lačných hrdel.

Vinný sklep

Lán panského pole, svažující se k vranskému potoku, nazývaný Vinný sklep, patřil do areálu našich her a honiček. V době dozrávání ovoce nás sem přitahovalo několik roztroušených stromů při jeho okrajích. Ty jsme poctivě obhospodařovali my, zejména pokud šlo o sklizeň. Sadař každým rokem vykupoval všechno ovoce na stromech, ale tihle jedinci nestáli za jeho pozornost. Sice žádné James Grieve, Jonatány či Spartaky tu nerostly, ale pěkná panenská jablíčka nebyla přece k zahození. Na konci pole u lesa Obory byl strom míšeňských, to snad pro zpestřední chuti, a kousek dál i hrušeň, rodící Koprčky, jež jsou dnešním dětem jistě docela neznámé.

Proč se tady říkalo na Vinném sklepě, nevěděl nikdo. Tady se přeci víno nikdy nepěstovalo – alespoň pokud lidská paměť a ústní podání sahalo. Navíc pozemek skloněn poněkud k severu nebyl nejvhodnějším místem pro takové počínání. To nás kluky nezajímalo. My měli jiné starosti, docela prozaičtější, a to kde co roste a je k jídlu nebo kde budeme moci zase dovádět.

Až jednou! V poli se propadl kousek země a vznikl sopouch, jehož dna nebylo možno pouhým okem dohlédnout, byť jste kolem leželi na břichách a mohli si oči vykoukat. Tahle zpráva se roznesla městečkem, šla od jedněch úst ke druhým a zvědavců tu bylo rázem víc, než bylo nám klukům milo. Cítili jsme to jako zásah do naší působnosti. Když tu nic nebylo, tak sem nešel nikdo a zrovna teď se sem valí proudy lidí.

Bylo třeba provést průzkumnou akci a na tu jsme měli přece jen nejvíce času my, kluci z Podbrány. Kdepak pustit sem Bohdaláky! Ani pomyšlení! My jim tam taky nelezeme! Sehnali jsme lopatu, lopatku i baterku a ještě téhož dne začali. Kužel světla vržený do otvoru ukázal, že jde o prostor asi čtyři metry hluboký a dno že je hladké, snad dlážděné. Bylo jasno, nejedná se jen o nějakou díru, ale stavbu z pradávných let.

Spustit se dírou? Kdepak, na to neměl ani jediný dostatek odvahy. Co když tam bude něco živého, nějaké zvíře nebo kostra člověka? Jak potom odtud uniknout? O nějaké možnosti výskytu plynů jsme neměli ani tuchy. Kde v okolí jaký hrbolek či krtčí hromádka, tam jsme hledali možný vchod do podzemní říše. Přehazovali jsme hlínu z místa na místo jako diví a stále nic. Co jsme včera přeházeli, dnes jsme zase vraceli zpět a hledali dál. Úspěch žádný nepřicházel. Až jednoho dne přišel Láďa s tím, že tam může být poklad, že to říkal jejich soused a to byl podle našeho soudu člověk zkušený, žádný mluvk. Tahle injekce přišla právě včas, neboť naše horlivost dostávala notné trhliny. Někteří kluci už sem vůbec nechodili. Teď bylo zase jinak, každý chtěl být při tom otvírání a dělení.

Ještě pod peřinou jsem uvažoval, jaké by bylo štěstí přinést domů hromadu zlatáků. Ovlivněn pohádkami jsem tajně věřil, že mne to musí také potkat. Mezi kluky se o dělení také hovořilo, ale nakonec to vyznělo v tom smyslu, že „kdo si co sebere, bude jeho!“ Viděl jsem své kapsy nabité zlatem a stříbrem a možná i drahými kameny. Denně jsme hrabali, zkoušeli, jenže teď už se mezi námi, pod dojmem fámy o pokladu, míchali i halamové čtrnáctiletí i sedmnáctiletí a ti nás stále odháněli. Tím naše naděje na bohatou kořist poněkud zeslábla, protože jsme poznali, že jsme jim dobří jen na práci a že stejně z pokladu nám nedají ani co by se za nehet vešlo.

Ti velcí klackové měli docela jiné představy o pokladu. Ti čekali, jen až narazí na sudy plné vína nebo alespoň jediný a ten podle jejich mínění tam musel být. Každý jsme si to představoval po svém. Kdo bude mít pravdu? Kopalo se, hrabalo se kolik dnů a stále marně, vchod nalezen nebyl. Horečka zase pomalu opadávala a zdálo se, že všechno dojde stejně zase jednou v zapomenutí, když kluci příběhli, že na Vinném sklepě byl konečně nalezen otvor, zřejmě bývalý vchod. U toho jsme přeci nemohli chybět.

Nemohl jsem vydržet a dezertoval jsem, ač můj úkol byl odpovědný. Jezdit s kočárkem a vozit Andulku, aby nebrečela, dokud maminka neskončí večerní práce kolem dobytka.

Řekněte, kdo by to vydržel, když je poklad tak blizoučko. Jistě mi rodiče odpustí, přinesu-li kapsy plné zlata.

Byla tu jen nepatrná díra do strážky a tu ještě drželi v plné moci ti velcí kluci. My směli přihlížet jen z uctivé vzdálenosti.

„Co jsem se naházel a nahrabal a teď všechno rozkradou kluci přišli až z městečka. To je nějaká spravedlnost?“ zanařikal jsem.

Nikdo mi neodpověděl ani nelitoval, ač na tom byli ostatní stejně jako já.

Napětí narostlo, když Tonda, dlouhán jeden, poklekl, pak na břicho lehl a se svíčkou v ruce se začal soukat do té díry. Ubývalo ho, až jen podrážky jeho bot ukazovaly, kde je ho konec. Ti velcí kluci teď otvor zvětšovali, házeli jako o závod a byl vůbec div, že se vzájemně nepotloukli. Proto nás tam taky nemohli potřebovat. Teď, když byli u cíle a měli jistě bohatou kořist na dosah, vedl v ústraní Pepík svůj monolog: „Jen ať si nemyslí, já to na ně stejně řeknu, že všechno ukradli.“

Kolem horního propadlého otvoru také stála skupina kluků, pořád svítili do té díry, na břicha lehali a vykřikovali: „Je tam něco?“ Jen Tonda stále nic, a pokud se ozval jeho dutý hlas, nemohli jsme na odstup slova rozumět. Podle toho, že nevládl žádný mimořádný rozruch, jsme mohli soudit, že v hlubinách země není mnoho nalezeno a to přinášelo mírné ochlazení. Konečně přišlo, když Tonda vystrčil z díry hořící svíci a hlavu, obstoupen nedočkavým davem, stále ještě mlčel, čímž zvyšoval napětí do nemožnosti. Kluci se kolem něj tlačili, div na něho některý nešlápl, a pak teprve Tonda ke zklamání všech povídá: „Nic tam není, je to jen prázdný sklep, ale pořádně velký.“

„Nelže?“ napadlo nás. Třeba si sem večer zajde a všechno odnese. Copak by nám to teď věšel na nos?

Jenže pak v díře zmizel Mirek a ve chvílce byl zpátky. Dívali jsme se podezíravě na jeho kapsy, zda se nezaleskne kousek drahého kamene, ale kdepak, kapsy splasklé, asi v nich opravdu nic nemá.

Ten večer jsem ještě dlouho na posteli přemýšlel o tom, jak může být tak veliký sklep bez jediné cennosti i o tom, jakou mám smůlu, že ten poklad nebyl. Snad by pak i na mne kousek zůstal. Proč byl tak veliký sklep zakryt zeminou, že po něm koně vozy tahaly, půdu při orbě převraceli? To byly otázky, které nenechávaly usnout. Jak je možné, že o něm taková léta nikdo nevěděl?

Kolik dnů po odkrytí vchodu proudily spousty lidí podívat se na tu neobvyklou věc. To už se mohlo dovnitř pohodlně vstupovat. Kamenné pískovcové bloky místy opocené tvořily stěny, strop i podlahu sklepa, používaného jistě před několika staletími. Dobře jej naši předkové uklidili, ač jsme časem všechny spáry prohmatali, mezi kameny nahlédli, kouty vymetli. Ani kousíček starého železa, ani jediný volný kámen tu neležel, každá stopa po činnosti chyběla. Jen dílo stavitelů zůstalo zachováno.

Po obci se šířily báje a pověsti o jeho vzniku kdoví kde sebrané. Bylo zkrátka na dlouhou dobu o čem povídat.

Čas odvál všechno, sklep ztratil přitažlivost a jen občas jsme v něm konali sezení, zejména v době dešťů. Tady jsme nacházeli střechu nad hlavou a místo přece jen tajemné ke sdělování si věcí velice tajných, při nichž bylo nutno dávat čestné slovo, že nebudou vyzrazeny.

Veverka

Ještě ani celý týden neuplynul a měla se opakovat naše anabáze do Práče. Sešli jsme se zase se svým vůdcem Slávou, patřícím mezi Bohdaláky, ale on byl trvale spíš neutrální, čehož ti kluci protivní z druhého konce vesnice dost litovali. Tak byl stejně náš jako jejich. Dnes jsme táhli přes Ostrov po strništi k lukám. Cestou jsme se třikrát lekli, pokaždé, když vyletělo

hejno mladých koroptví. Odtud jsme zabočili do skal, dnes mimořádně tichých. Nikdo tu skály nelámá, neodlupoval kusy ani palicí nedrtil úlomky na krupici. Snad nebyl odbyt nebo byli skaláci na jiné práci. To nás však mnoho nezajímalo, jen když jsme měli klid a mohli slézat, nikým nenapomínání ani nevyhánění z jedné skály na druhou. Tady bylo možno dokázat zdatnost, umění i odvahu, a to se mezi kluky cenilo.

Ještě poměrně daleko od lesa objevil Pepík veverku. Co tady dělala? V mladé vojtěšce nemohla mnoho utíkat nebo spíš nemohla vůbec. Byla raněná nebo nemocná? Brzy byla smečkou kluků dostižena a v honičce na ni Mirda, mladší bráška Slávy, šlápl a všemu byl konec.

„Škoda jí,“ poznamenal Karel, „ale tady jich ještě je,“ dodal. A bylo! Desítku jsme jich potkali, než jsme došli pod Čertovku. Teď chtěl každý nést mrtvou veverku, ale jen do doby, než Láďa prohlásil, že veverky jsou plné blech. Pak zase musela nastoupit přesvědčovací akce, aby ji vůbec někdo vzal do ruky a nesl.

„Proč ji musím nést zrovna já?“ ptal se Karel.

„Vždyť si ji upečeme, dostaneš taky kousek.“ „Veverky mohli jíst králové, jsou jistě dobré, tak si dáme taky,“ prohlásil Sláva a k tomu ještě zajódloval. Tím svůj výrok náležitě posílil a už nikdo neodporoval. Karel jako nejmladší se musel podřídít, jinak by nemohl v partě zůstat. To věděl moc dobře.

Na krajním platu Čertovky jsme rozdělali oheň. Sláva zatím tupou kudlou – rybičkou, veverku stáhl a vykuchal. Napíchl ji na lískový prut a grilování mohlo začít. Tenhle důležitý úkon nikomu nesvěřil, ba nikdo se ho teď nesměl ani dotknout. Ani mně na chvíli nedal prut do ruky, ač jsem se pokládal za druhého náčelníka. Ale co naplat, on byl první! Příkladali jsme, on veverkou točil a při větších plamenech ji z ohně stahoval a v takové chvíli klel jako starý panský hajný, čímž jeho důležitost ještě narůstala. Místy začalo růžové masíčko černat a prskat.

„Dalo by se to už jíst?“ ozývaly se hlasy.

„Tak to zkus,“ vybídl Sláva. Začalo tedy všeobecné ochutnávání. Maso neslané, nemastné, na povrchu na uhel spálené v ústech chřupal jako bys písek kousal. Jen nějaká chuť tomu chyběla. Stačilo, aby jeden sousto vyplivl, hned jako lavina plivala celá společnost.

„Kluci, to není k jídlu!“ konstatoval jeden, ale říkat to nemusel, stejného mínění byli všichni.

„Teď přijde, pánové, to nejlepší, tady bude masíčko jako mandle,“ utěšoval přítomné Sláva. Pod černou slupkou bylo maso narůžovělé, trochu očouzené, jen ne pečené. Nedal se ani kousek odtrhnout ani ukousnout. Jen Mirkovi se podařilo kousek servat ze stehýnka. Několikrát jej v ústech převrátil jako košťýt víno a putovalo také do hlubin pod Čertovkou.

Tak skončila masitá svačina z místních zdrojů. Zaříkali jsme se, že už nikdy víc nechceme ani ochutnat. „To nemá cenu!“ konečným slovem uzavřel Pepík akci veverka.

Co teď s tou nepřijemnou chutí v ústech? „Tu zaženeme, kluci, na lukovské silnici, tam jsou zralé švestky,“ přišel s návrhem Karel. Jednomyslně schváleno, jde se.

Toho dne naše výprava končila a my s nadytými kapsami švestek se loudali k Víchovic rybníku.

Další odpoledne, sotva oběd skončil, zase jsme se scházeli na Ostrově. Tam dosud bafal parní kotel a roztáčel kola a kolečka mlátičky, kolem níž bylo stále živo. Bylo nač se dívat, kde se plést, a to všetečným klukům vyhovovalo nejvíce. Marně jsme dneska čekali na Slávu a Mirdu, ač účast na dnešním tažení jistojistě přislíbili. Celý ten den byl až neobvykle klidný, nic jsme neprovedli, ani jsme se moc nehonili a vydrželi jsme na tom Ostrově až do samého večera.

Mirda nemohl toho dne přijít, protože se zánětem slepého střeva už byl ve slánské nemocnici.

„To dostal z té veveryky,“ oznámil o několik dnů později Sláva. Do jednoho jsme se na věčné časy zřekli pečených veverek, jídla královského.

Louka

„Kdo nemá peníze, nemá ani rozum,“ říkával tatínek, a jindy také: „chudobný člověk, hotová opice“. Takovými rčeními doprovázel také koupi kousku louky. Na nákup políčka nebylo, to bylo příliš drahé a nikdo ho ani prodat nechtěl. V té době se půda velmi cenila, protože kdo měl půdu, byl pán. Komu chyběla, jenom kmán. Půda byla tehdy zárukou živobytí, někdy nuzného, ale krajíc chleba z ní přeci jen byl. My jsme dorůstali, stále při chuti, a tak spotřeba rostla a kde brát, když v továrně byly výdělky spíš menší než větší? Doba krize doléhala na každého. Nezaměstnaných přibývalo, pracovní síly se podbízely a bylo rozumnější držet se alespoň toho mála, které bylo. Bez toho by bylo teprve zle.

Měli jsme už dva kousky pole, ale to rozrůstající se rodině nestačilo. A právě letos nám na Pastušině vyšla řepa. Sklizeň tu byla mimořádná, pár korun to dalo a tatínek rozhodl, že tuhleto příležitost musí využít.

Vysoký rákos se v louce vlnil, šuměl vedle ostrůvků husté ostřice, a to mělo být naše nové políčko. Pozemek to nebyl drahý, snad jen pro pěstování rýže vhodný. Nad tatínkovými plány kroutila maminka jen hlavou, ale ani slova neřekla. Kdoví, co se jí prohánělo hlavou, když o té koupi přemýšlela při zašívání našich roztrhaných trik a košil. Ona nejlépe znala potřeby našeho ošacení. Toník by potřeboval nové šaty, vždyť už jde do učení. Vašek má zase boty, že z nich prsty lezou. Jak v nich bude moci chodit do školy na Peruc? Pepíkovo triko zašít už také nejde, je to záplata na záplatě a Karlík, ten by potřeboval... a raději nedomyslila. Mamince jistě při tomhle výčtu chrastil v hlavě větrem rozkolébaný rákos na naší nové louce. Vzkročit se do ní nedá, voda čvachtá a stříká na všechny strany, sotva to zkusíš. Co z té louky může být?

Tatínek, optimista, nám klukům dal bojový úkol oběhnout všechna panská pole, zjistit, kde je jaká skládka z pole vyneseno kamene, projít všechny opukové lomy a vyhlídnout vhodný kámen na drenážování. Kdepak drenážní trubky, ty snad také ani nebyly a pokud byly, zcela určitě nebyly vhodné pro naše finanční poměry.

Jaro se tentokrát hlásilo brzy, slunce vysušovalo kaluže, deště přicházelo málo, jen ta naše louka byla stále močáliskem. Jednou se u nás objevily takové divné dlouhé rýče. „Říká se jim sakováky,“ poučil nás tatínek. Vedle nich stály motyky, rýče obyčejné, lopaty.

„Tak, kluci, v neděli ráno vyrazíme.“ Těšili jsme se, představit si takovou práci nikdo z nás nedovedl a nevěděli jsme tedy, co nás čeká a nemine. Brali jsme na vědomí, že uděláme strouhy, několik vedle sebe, a voda v nich pak oteče do nedalekého potoka sama. Ono to v podstatě tak jednoduché je, jenže kořeny rákosu, silné a pevné jako lana a drny ostřice držící kořinky v pevném společenství nám brzy daly poznat nesnadnost úkolu. Sotva byl vykopán kousek příkopu, byl hned zaplněn vodou. Spíš kapry bychom tu mohli chovat. Spodní mazlavý jíl byl jako kolomaz. Lepil se na boty stejně jako na rýče. Sundat ho pak z lopaty nebylo vůbec snadné. Všude stála rezavá voda, jíl byl také rezatý a zaschl-li na sakováku, odstranit jej bylo kusem umění. Zabořený rýč v půdě jen mlaskal.

Já, jako třetí v řadě kluků, nemusel jsem takovou práci zastat, a byla mně a mladšímu Karlíkovi přidělena práce jiná. Nosili jsme kameny z hromady vedle louky a pokládali je podle vykopaných rýh. Nohy v té mazlavé hmotě ujížděly na všechny strany a nebylo proto divu, že jsme každou chvíli otiskovali své tělesné proporce do té kaše. Stejně se vedlo i těm starším, když udržet rovnováhu nebylo vůbec snadné. Tahle práce se nás držela od jara až do doby, kdy začínaly školní prázdniny. Nebylo divu, muselo se při ní také sít, sklízet seno a všechno ostatní, co k našemu malému hospodářství přináleželo. Nejhorší bylo, že tatínek mohl na louku jen v neděli. Jen díky delším letním večerům se práce na výkopech přece jen

blížila ke konci. Na dno už jsme mohli klást ploché kameny, pak další na ně nastavět, tak, aby voda mohla mezi nimi volně odtékat. Jen toho zahazování výkopů kdyby nebylo. Jíl na vzduchu vyschnul, utvrdil a změnil se v beton. To byla dřina!

Prvním rokem nebylo vůbec znát, že se tu něco dělalo. Vody bylo všude stále plno. Zase ta ostřice a znovu vyrážel rákos. Ten jsme v pozdním podzimu museli kosit a vynášet na hromadu v kraji louky. Následující rok se přece jen louka – i když pomalu – začínala měnit a za letního sucha mohla být dokonce rozorána. Byla to prapodivná oranice, jen pruhy převrácených jílových drnů, vedle sebe naskládaných a kořínky navzájem spojených po celé délce louky. Podzim byl také suchý a dovolil provedení orby příčné. Z provazců se staly kusy. Ty jsme museli zase obracet drnem dolů. Aby plevele trochu zahrávaly. Jiného se s tím zatím nedalo dělat nic.

Zase uplynul rok a z louky žádný užitek, zatímco práce na ní nepřestávala. Už byla docela nezajímavá a dokonce i tatínek začínal hubovat, a to bylo něco neobvyklého. Jen maminka stále zůstávala stranou všeho toho dění kolem louky. Myslím si, že asi mezi rodiči nebyl soulad v názorech na koupi louky, ale jistě bez naší asistence. Kdo ví? Jen to mlčení se mi zdálo podivně nezvyklé.

Další rok byla louka znovu rozorána a dokonce oseta řepou. Žádné zázraky tu ale nevyrostly. Výnos byl sotva poloviční, než na sousedních polích, ale přeci jen něco. Teprve další rok se vyvedl. Rok to byl suchý, kolem úroda hynula, ječmeny vyběhly sotva do výše třiceti centimetrů, pšenice a žito sotva do padesáti. Klásky jako nic, špičky hluché, jen v patkách něco slabých zrn. Jen naše pšenice na louce, jak jsme našemu nyní už poli stále říkali, měla vláhy dostatek, a proto byla silná, vysoká, stébla podobná rákosovým, vlnila se a zlátlá. Stalo se jednu neděli přede žněmi něco neobvyklého. Maminka se šla na ni zvlášť podívat. Po návratu se mi zdála usmířená, dokonce s tatínkem o ní i několik slov promluvila. Byla to její první slova o louce snad vůbec. Copak to mohla vydržet, když sousedé ji tolik chválili a možná i záviděli? Pšenice, nějaká červenka, jak tatínek říkal, měla klas nabitý, bohatý až do samé špičky.

Slunce se na ni denně smálo, ač na sousedních polích byly jeho paprsky až nesnesitelné. Jí nevadilo, vláhy měla stále habaděj. Všecky mozoly, dřina, strádání, hřbetů ohýbání začínalo být odškodňováno.

Po žních kde kdo naříkal na neúrodu zrna, chalupníci stejně jako domkáři, nevyjímaje ani sedláky. Nebylo tedy zrno, nebylo krmení, nebyla sláma ani na podestýlku. Ani prý nebude dostatek hnoje pod brambory na léta příští. Jen u nás tak zle nebylo. Louka nás zachránila. Dosud s jejími výnosy nebylo počítáno a teď takové radostné nadělení!

Dokonce jednou i tatínek, starý bezvěrec, řekl: „Človče, přičiň se a Pán ti pomůže.“ Od té doby na louku u nás už nikdo nehuboval, i když výnosy nebyly každým rokem tak oslnivé – všechno záleželo na počasí. Bylo-li sucho, narostlo tady, bylo-li mokro, narostlo zase více na písku v Okrouhlíku či u Kamenice.

Velká cesta

„Kluci, uděláme si výlet, naši mi půjčí stan!“ To bylo terno. Stan, to byla touha všech kluků. Teď Pepík nabízí nevídanou možnost, dobrodružství na dosah ruky, jen ho nepustit! O něčem takovém se nám dosud mohlo jen zdát. Spánek pod stanem. Ta kouzelná představa pro dvanáctileté kluky námi pořádně zacloumala. To nebylo jako dnes, aby stan byl v každém pořádném baráku. Kdepak, to byl jen sen.

„Fakt, kluci, to berem, to není k zahození!“ byl jsem odhodlán cokoli podstoupit, jen když budeme moci s partou vyrazit někam do neznáma.

„To bychom mohli jít spát třeba do Práče, ne?“ zauvažoval jsem.

„Ty jsi blázen, do Práce! Jeli bychom na kolech někam daleko!“ horoval Tonda. „Mohli bychom tam být třeba i tři dny, když jsou prázdniny,“ přidal.

První žár, jak se mi zdálo, začal mizet z očí Bohouše a brzy jsme se také dozvěděli proč. „To já nejedu, naši mě na tři dny nepustí,“ dodal posmutněle.

„Mě zas jo,“ suverénně prohlašoval Tonda a pro jistotu se ještě jednou zeptal: „A opravdu ti Vaši ten stan půjčí?“

„To když by to bylo na tři dny, to se budu muset ještě jednou zeptat,“ přitakal Pepík.

Já mu stejně mnoho nevěřil. Měl jsem dojem, že je to spíš jeho tajné přání než možnost. Musel jsem alespoň trochu oponovat. „Že by ti vaši takovou drahou věc půjčili na tři dny, to se mi moc nezdá.“

Celé sezení na bobcích skončilo tím, že se nejdříve doma poptáme a pak se uvidí. Jaké řeči se kolem navrženého výletu u nás vedly, už si ani nepamatuji. Vyjednávání bylo jistě dlouhé, ale nakonec úspěšné, i když končilo výstražným: „Když si kolo rozbiješ, nebo ti ho někdo ukradne, jiné mít nebudeš a budeš potom chodit na Peruc do školy pěšky. Jed' si, kam chceš, ale třetí den musíš být doma,“ rozhodl tatínek, když se v něm asi probudil plamínek jeho klukovské touhy. Jen mamince se stále ještě mnohé na podniku nelíbilo. „Co tam budeš jíst, čím se v noci přikreješ, až ti bude k ránu zima? Co když se ti cestou kolo rozbije, jak se potom dostaneš domů?“

Na takové otázky jsem odpověď neznal a maminka jistě počítala s tím, že taková „bláznivost“, jak prohlašovala, mne určitě přejde a stejně nikam nepojedu. Ale to neznala neukojenou touhu kluků!

Další schůzka kandidátů nevidaného výletu, jaký nám budou jistě všichni kluci z vesnice závidět, proběhla sdělováním si našich jednání s rodiči. Bohouš usuzoval správně hned při minulém sezení, že nebude smět. Tonda i já jsme měli zelenou a byli jsme odhodláni jet třeba až do Prahy. Napětí vzrostlo, sotva se Pepík ujal slova. Nejdříve nás trochu napínal, ale tak neobratně, že jsme věděli, že souhlas má. Bylo vyhráno! Zůstali jsme tři jako mušketýři, a to bylo právě dost na obsazení stanu. Čtyři bychom se tam stejně nevešli.

Radostná perspektiva byla před námi. Představy dále byly nevýslovně krásné, ale současně začaly narůstat dosud nepoznané a neřečené problémy. Kde vzít peníze na cestu? Nějaké přece jen budeme potřebovat, i když počítáme s jídlem z domova a potom, brambor v poli je dostatek. Tonda byl názoru, že by nás samotné brambory tři dny přece uživily, s čímž jsem nechtěl souhlasit. „Nějaké peníze musíme mít, to jinak nejde,“ hájil jsem svůj názor.

„Tak pojedeme až za čtrnáct dnů a do té doby si musí každý nějaké sehnat,“ rozhodl Pepík, a protože stan byl jeho, bylo všecko vetováno.

„Kam vůbec pojedeme?“ ptal jsem se. Teď nikdo nevěděl.

„No, někam, kde je to pěkné,“ řekl Pepík moudře.

„No jo, ale kde to je?“ opáčil Tonda a hned dodal: „Já bych nejraději na Karlštejn.“ Návrh to byl velice lákavý, ale měl jsem přece jen námitku: „Tam je moc lidí a mohl by nás tam někdo okrást, těch pásků tam chodí!“ Také Pepík s tím souhlasil. Měl strach o svůj stan a chtěl raději někam, kde nejsou lidi. Radili jsme se dlouho, předlouho, a ne a ne se shodnout. Pomalu začínalo naše jednání být beznadějně: „Ani se nakonec neshodneme a zase budeme doma,“ řekl skepticky Pepík.

„Kluci, já navrhuju jet k Vltavě do Kralup a pak ještě kousek dál proti proudu ke Praze. Kam dojedeme, tam zůstaneme. Tam si budeme moci postavit stan, kde budeme chtít. Tam je to pěkné. Já to viděl z vlaku.“ Konečně můj návrh zabral, i když k němu byla zase řada připomínek a námitek.

Pak přišla na pořad jednání druhá závažná otázka. Jak se na takovou cestu obléci. Jak se vystrojíme. Spacáky jsme samozřejmě žádné neměli a musela je zastoupit deka. Já prohlásil, že si ještě vezmu zimník. To pro případ studené noci. Následoval veliký řehot kamarádů, čímž

mě nesmírně urazili. „Já si ho stejně vezmu, vždyť může třeba pršet a pak budu rád, že ho budu mít!“ Oba kumpáni ten nápad zamítli jako blbost na kvadrát.

Čas se nezastavil a než se kdo nadál, dny příprav utekly jako voda ve vranském potoce. Přece jen se mi podařilo sehnat pár korun. Něco z honů za koroptve, něco málo od babičky za posluhu, kde jsem v poslední době zvláště horlivě pomáhal. Nakonec i maminka něčím přispěla a já disponoval nebývalým kapitálem bezmála deseti korun. Výbavu jsem doplňoval, jak se dalo. Babička mi půjčila ruksak, do něhož se vešel bochník i hromada jídla. Pak ještě brašničku přes řídítka kola a byl jsem připraven na nedozírné dálky. Chleba, koláče, kousek másla, sůl, zápalky a kdovíco ještě se vedle sebe tísnilo a dávalo záruku zachování života.

Konečně přišel den X. Sraz se konal za časného rána. Tonda už čekal, jen Pepík stále ještě chyběl. Konečně! Objevil se ve dveřích jejich domku a pak objel taras u brány, doprovázen oběma rodiči. Stan na nosiči, vlastně jakýsi ranec, se povážlivě nakláněl na všechny strany. Bylo jej třeba ještě připevnit. Vždyť by ho ztratil dříve, než dojedeme do Kamenice. Kolo měl ověšeno, na obou řídítkách rance. To vypadalo, že hodlalo zdolat alespoň Himáláje. Zátěž na řídítkách s ním mávala a nebylo radno jet vedle něj. Konečně u Jarpic na to přišel, že je lépe si uvázat alespoň jeden ranec na rameno, spíš na záda. Tomu jeho ranci jsme začali hned od počátku říkat „žebradlo“. Vypadalo tak.

Poslední ohlédnutí za domovem, vranský kostelík už mizel v oparu a po několika metrech se ponořil za kopec a ztratili jsme tak poslední jistotu, kterou jsme ještě měli. Teď začínala opravdová cizina. Bylo nám v té chvíli asi všem třem stejně těžko, ač jsme dělali hrdiny a nenechávali na sobě znát nejmenší špetku obav. Rovina kolem Budeniček, přes Šlapánice, a byli jsme v širém světě, z něhož třeba nemusí být návratu, jak poznamenal Pepík. vzdalovali jsme se pomalu, ale jistě přístavu, jemuž jsme říkali domov, přístavu nejjistějšímu. Teď se ohlízet už bylo zbytečné a plní odhodlání šlapali jsme poměrnou rovinou dál přes Hospozín. Hned za cukrovarem jsme nabrali směr na Černuc, a než jsme se nadáli, stála u cesty tabule „Velvary“.

Tady už jsme byli ve městě, kde bylo nutno slézt z kol, obejít náměstí, před kostelem zastavit a zamířit k úzké velvarské bráně. Ta nás bez mýtného pustila, a mohlo se nasedat směr Kralupy. Silnice stále stoupala do mírného kopce, kde jít pěšky se nechtělo a jet to také mnoho nešlo. Nekonečná cesta! Nikde ani domek při ní, až to otravovalo. Jediné protržení nudné cesty bylo u odbočky a s ukazatelem „Uha – 2 km“.

„Co to je?“ ptá se Tonda. „Já nevím, asi se tak jmenuje vesnice, uvedl věc na pravou míru Pepík. Konečně se blížil konec stoupání a na samém vrcholku domeček, patřící k lokální železniční trati. Celou tu cestu nás doprovázel zpěv skřivana a ta trať, po níž nejelo nic. Od toho domku už byly vidět Kralupy. Dolů se jelo znamenitě, kilometry ubíhaly. Železniční trať nás opustila a my vjžděli do „Růžového údolí“, části Kralup. Marně jsme se ohlíželi po nějakých růžích. Ne, že by tam vůbec žádné nebyly, to ne, ale asi tolik jako jinde a nám bylo divné, proč tedy „Růžové údolí“. Možná, že růže byly tam, kam jsme se ani nedostali. Tady už ani mapa nestačila. Bylo nutno se poptávat na další cestu a nebylo pro nás nijak lehké najít nádraží. Tady jsme už začínali cítit vodu Vltavy, a tady nás jakýsi železničář poslal pěšinou přes nádražní koleje a pak dál pěknou polní pěšinou, tvrdou jako mlat, vedoucí až do Dolan.

Už jsme se blížili cíli naší cesty. Stráně tu lemovaly řeku z obou stran, místy skalnaté nebo příkré jako střechy domků. Všude zahrádky a celé kolonie, v nichž trnily chaty, chatky i chatičky. Teď už nebylo třeba se ptát na další cestu. Z Dolan šla jediná podle vody na Libčice Letky. Akátové porosty na nás mávaly třepotem lístků a my se cítili na jiném světě. Břeh byl překrásný, ale Tonda lákal ten protější, prý ještě o chlup krásnější, jak pravil. Sotva jsme uviděli přívozníka, bylo jasno, že musíme na druhou stranu řeky, ač jsme s Tondou tak docela nesouhlasili, ale byl tu převoz a to bylo něco neobvyklého. My kluci z Vraného a plavit se přes takovou řeku! Zatím jsme největší plavby podnikli na neckách po vranském rybníku a to se nedalo s dneškem přece jen srovnávat. Však to také byl zážitek! Na lodi jsme

zasedli u boku, ruce máčeli ve vodě, zážitek na celý život. Strach jsme neměli. Věděli jsme, že loď je upevněna na drátě, nikam uplavat nemůže, ale stejně opravdické dobrodružství už tu bylo. Konečně jsme stanuli zase na břehu, čehož jsme litovali. Nejradyji bychom byli obrátili a jeli nazpátek, jak se nám to líbilo. Stáli jsme na pravém břehu a najednou se nám zdál ten námi opuštěný přece jen trochu hezčí.

Únava konala své dílo pomalu, ale jistě, a tak jsme ani nenedali a raději vedli kola kolem vody proti proudu. Odpoledne pokročilo a po poradě jsme si vybrali palouček u osady Husinec za místo dnešního pobytu i prvního noclehu. Kde budeme asi spát zítra, táhlo nám hlavou.

Usedli jsme do trávy a vedli vědecko-historický spor, zda odtud snad nepocházel Mistr Jan Hus. Byly hlasy pro i proti, nakonec zůstalo dilema otevřeno. Hlad byl silnější než všechny úvahy a učené disputace. Vybalily se zásoby a tím vlastně všechno skončilo. Nesmírně nám chutnalo a nezasvěcený by musel dojít k názoru, že se vlci dělí o posledního beránka ze stáda a po něm že přijde předlouhý půst. Den se pomalu nachyloval, bylo třeba myslet na oheň, stavění stanu a donesení vody na čaj až odněkud z Husince. Stihli jsme všecko, a když čaj v Tondově starém kotlíku zabublal, byl znovu důvod k jídlu.

Konečně bylo také třeba myslet na bezpečnost, když noc se do našeho údolu tak vehementně drala. „Budeme se v hlídání střídat. Jeden asi od 10. Večer do půlnoci, druhý pak do dvou a třetí do čtyř. To jistě stačí, noc je teď krátká,“ pronesl Pepík. Jasně odsouhlaseno a nastalo nezbytné rozpočítávání, kdo začne, kdo bude druhý či třetí. První Pepík, druhý já, třetí Tonda.

Nad řeku se snášel opar jako mlha, citelně se ochladilo, jen jak slunce za protější stráně zapadlo. Vytáhl jsem zimmník, uložil se vedle Tondy do stanu. Stan neměl žádnou matraci. Kdepak, takový přepych nebyl ještě vynalezen. Museli jsme vzít vděkem smrkové větvičky po zemi rozestlané. Trochu to místy tlačilo nebo i píchalo, ale to nic, to se musí vydržet!

Jen spát se dosud nikomu nechťelo, ač doma bych už o světě dávno nevěděl. Ještě poslední kousek koláče jsem do sebe nasoukal, Tonda také vedle pomlaskával a Pepík si pro jistotu vzal celý balík jídla na noční službu s sebou. Seděl v kraji stanu a vyhlížel možného nepřítele.

Měl štěstí, dočkal se ho nečekaně brzy. Budit nás ani nemusel a už hlásil: „Kluci, támhle někdo stojí, čeká a občas se pohne. Ten nás chce přepadnout!“ To bylo nadělení. Bali jsme se najednou hlavy ze stanu vystrčit, ale nedalo se nic dělat, bylo třeba připravit se na obranu.

„Koukejte ho, stojí vedle stromu, schovává se za něj a myslí si, že ho nevidíme,“ hlásí Pepík. A opravdu! Časem hlavou pohnul, někdy i rukama, ale od stromu se ani na krok nehnu. Šeptem jsme se domluvili, že spustíme společný rámus. Jistě se nás lekne a uteče, když pozná, že je sledován. Pak trio hlasů ve stanu spustilo: „My tě vidíme, koukej zmizet!“ Ani se nepohnul, jen hlavu za kmen trošičku schoval. Hlas se nám trásl stejně jako kolena, ale naše výzva se znovu rozlehla údolím.

Pepík byl prozíravý a hned na počátku své služby si nanosil na hromádku kameny, s nimiž jsme teď mohli společně zaútočit. Zůstávala jen otázka, kdo první vyleze ze stanu. Nastal zase těžko řešitelný problém. Nakonec jsme to vzali jaksi společně, div se stan nerozvalil. Naše kameny letěly k topolu, ale stejně se nikdo nepohnul, jen mírný větříček načechrával naše hřívky. Ani na třetí palbu se nic nepohnulo, ač Tondův kámen udeřil do kmene stromu, až to zadunělo. To už přeci není možné! Blížíme se pomalu ke stromu, krok za krokem, a udělal-li kdo krok trochu delší, jistě následující byl kratší, jen abychom byli stále vedle sebe.

Výhony topolu, vyrážející od samé země utéci nemohly, ať jsme vyhrožovali sebevíce, nebo metali kameny sebezpečněji.

Vraceli jsme se sice jako vítězové, ale takoví nějací divní. Nikdo raději ani slovo nepromluvil a stejně jsme do rána skoro vůbec nespali. Jednou nad námi ve stráni cosi

zaharašilo, pak se nad vodou ozval přepodivný, neslýchaný zvuk a v nedalekém Husinci se rozštěkali všichni psi, což mohlo být pro nás zlým znamením.

Krásná letní noc byla pro nás nekonečně dlouhá a zbývalo tedy jediné. Krátit ji jídlem, a to jsme také činili tak přepoctivě, že ráno bylo společně prohlášeno, že už nikdo nic k jídlu nemá. Provedenou inventurou potravin byla tato skutečnost jenom potvrzena a bylo jasné, že tři dny nemůžeme vydržet, ledaže bychom se vrhli na lesní kořínky.

Bylo třeba nakupovat! Pole kol kolem žádná nebyla, tudíž nikde ani brambor, ba ani hruška. Tonda se ještě za kuropění vydal do Husince a v jakémsi domku se nad ním slítovali a prodali mu do kastrolu mléko. Kastrol koloval od úst k ústům, dokud v něm kapička byla. Teď už bylo vše jasné. Návrat domů se musí konat ještě dnes. Nakonec jsme byli všichni rádi, že to můžeme svést na nedostatek potravin, jen když nikdo nemusel vyslovit to, co jsme všichni tři věděli. Další noc bychom asi nepřežili.

Jen naši se trochu divili mému předčasnému návratu a myslím si, že maminka si stejně oddychla, když nás zase měla všechny doma pod dohledem.

Polévka

V našem malém chlévě stály vedle sebe dvě krávy a chtěl-li kdo do chléva vejít, musel nejdříve míchárou. Tady stála řezačka na seno a slámu s velikým kolem a v koutě krouhačka na řepu. Ve druhém pak nějaký pytel se šrotem a otrubami.

Kolo řezačky jsme denně roztáčeli, aby řezanka byla stále v zásobě. Jeden z nás točil, druhý, obvykle ten starší, nastýlal, to jest: kladl do dřevěného žlabu – musel být opatrný, aby tam nenechal palec. U krouhačky stačil jeden.

Míchárna přitahovala vrabce z celého okolí. Tady bylo stále prostřeno, a tak, kdykoliv jsme vcházeli, div nám některý z těch uličníků neurazil hlavu, jak odtud prchali. Pokud nemohli proletět dveřmi, pak to brali přes chlév a otevřeným oknem. Rozehnáni, sesedli se po okolních zdech a stříškách, jen aby se mohli snadno zase vrátit k bezpracným hodům.

„Vy bando zlodějská!“ hrozil otec. To mělo docela stejný účinek, jako by jim říkal: „Přijďte, braši, jen přijďte!“

„Kluci, nemáte co dělat, vychyptejte tu havěť pod řidici.“ To byl nápad! Kulaté síto viselo na zápraží stodůlky, špalík dřeva byl v hranici paliva narovnaného podle zdi, jen potřebný motouz musel být hledán. Nakonec i tohle bylo nalezeno a svázáno z několika kousků a bylo vše připraveno. Mohlo se začít. Stačila hrst pšenice vhozená pod síto a už lákala všechno živé. Nejdříve tu byly slepice a vůbec se neohlížely, zda shodí nalíčený kolík a řidice na ně spadne. Jak se tak stalo, začaly vyvádět jako divé, až síto po dvorku nadskakovalo.

Marnost nad marnost! Znovu a znovu slepice, a když náhodou se pod síto i nějaký vrabec přimíchal, stejně uletěl dřív, než jsme doběhli. Tak jsme to museli vzdát. Přemýšleli jsme, jak to navléknout, aby ty protivné slepice k zobu nemohly. Vašek pak přišel na účinnější způsob odchyty.

Jednoduše jsme otevřeli okno do chléva i dveře do míchárou a za kuchyňskými okny jsme mohli sledovat, jak vrabci, jeden za druhým, využívají našeho pozvání. Jen jsme se nemohli dohodnout, kolik jich tam už máme. Vašek napočítal třicet šest, já třicet dva a mladší Karlík zase kolem čtyřiceti. To už byla pěkná dávka a nastal čas k akci. Hodina H uhodila. Jako zloději, po špičkách, jsme se vykradli na dvoreček, Vašek příkrčen se dostal až ke dveřím míchárou, a na pokyn jsem zavřel okno a současně Vašek dveře. Byli ve vězení. Tušili zradu, začali poletovat z chléva do míchárou a zase zpět, hledali únikovou cestu. Několik jich ještě sedělo po okolí a asi litovali, že také nemohou dovnitř. Jistě netušili nadcházející tragédii jejich soukmenovců. Jako vítr potom vletěl Vašek do míchárou, za ním i já, ale stejně se jich několik zachránilo. Byli rychlejší než my. Nastala honička, ometené proutěné koště svištělo vzduchem, sem tam nějaký spadl, jiní byli lapáni nalepeni na skle okna a ubývalo jich valem,

až i poslední končil strastiplnou pozemskou poutí. Na výřadu jich bylo dvaadvacet. Sotva to dílo uviděl tatínek, povídá: „Tak kluci, teď je stáhneme, vykucháme a bude polívčička.“ S nedůvěrou jsme na tatínka hleděli. Kdo to jakživ slyšel, vrabčí polévka, snad si z nás dělá legraci, mysleli jsme. Byl to však docela vážný návrh, když nás ubezpečoval, že už takovou zkusil a byla prý moc dobrá.

„Jak to budeme stahovat?“ divili jsme se. „Snad škubat, ne?“

„Ukaž, to se dělá takhle,“ a než jsme se nadáli, ležel před námi naháč. „No, ještě vykuchat a je to.“

Rozsazení po dvoře jsme se dali do práce. Nešikovně, hanba mluvit. Než my jednoho, tatínek čtyři. Při těch dalších jsme se přece jen polepšili, a tak posledních osm už zůstalo jen na nás.

„Co tu zas děláte za klukoviny?“ ozval se maminčin hlas za našimi zády. „Mami, my budeme vařit vrabčí polévku,“ hlásil se nejmenší Karlík.

„Jo, a kdepak?“ podivila se maminka, stále ještě nesoucí na zádech veliký ranec trávy. „No doma přece,“ odpovídal malý.

„Jen s tím dejte pokoj, na to vám hrnec nepůjčím!“

„Ale tatínek říkal...“ vedl Karlík svou.

„Ten táta nemá kapku rozumu, takhle vás zblázní a vy tomu věříte,“ a pokračovala: „Dejte to kočkám a bude od toho pokoj.“ Nestačila domluvit, kdy se tatínek včas na dvorečku objevil.

„Jen to kluci dodělejte, já je uvařím sám, když maminka nechce, a jestli nepříjde ke křížku, ani ochutnat jí nedáme.“ To byla slova do pranice. Maminka žuchla rancem o zem, a že na takovou hloupost hrnec nikomu nedá.

Nakonec stejně dala a vrabci se v hrnci vařili, ve vroucí vodě se obraceli, ti, co byli na vrchu, za okamžik byli zase vespod a druzí se drali vzhůru. Polévka žloutla, ok na ní přibývalo, voněla stále víc, až se laskominy dělaly a maminka musela uznat, že to nevypadá nejhůř, a když se tak stalo, bylo jí odpuštěno a získala nárok na pořádnou porci. Že se to s tím hrncem odehrálo tak snadno, jsme si mohli domyslet, vždyť se to vařilo v hrnci určeném pro vaření brambor pro dobytek.

Vaření vrabci se začali za našeho stálého sledování rozpadat na kusy, tomu odpadlo stehýnko, tomu už obě, a byl tedy čas, aby tatínek, coby vrchní kuchař, uznal za vhodné, že by mohli přijít na tabuli. Roznesl kolem talíře a pokládal je podle obvyklého pořádku. Tatínkovi do čela stolu, nejstarším vedle něho, to pro případ potřebného zásahu, nejmladším zase vedle maminky, to také pro případ potřeby.

Přidělovat polévku na jednotlivé talíře nebývalo u nás zvykem, té si bral každý podle chuti, jen těm nejmenším ji nalévala maminka. Tentokrát jsme si brali hodně opatrně, co kdyby... Nechávat to, co jednou přišlo na talíř, se nesmělo, proto ta opatrnost. Sotva jsme ochutnali, museli jsme uznat, že je lepší i mastnější než slepičí. Jen maminka najednou pro samou práci nemohla ke stolu přisednout a já ji měl v podezření, že stále váhá. Teprve, když jsme si dávali repete, neodolala. Zkusila, ochutnala, a pak už nebylo třeba nikoho pobízet. Kuchyní se linula příjemná vůně, ještě dnes ji cítím, ač je tomu už víc než půl století.

Nikdy jindy jsem už neměl možnost si takovou pochoutku dát.

Jsou to jistě jen předsudky, kterým někdy podléhám ještě dnes i já. Koňský salám, kdysi pochoutka pro jednoho, jíst nedokážu, a teď se zase smějete vy, kteří pohrdáte vrabčí polévkou.

Husák

Kdo by neměl strach z cizích štěkajících psů? Já se bez mučení přiznám, že jsem se jich bál a jak! Ať byl malý nebo velký, tlustý jako tenký, raději jsem před každým ustupoval nebo raději práskl vrátky a zůstal za nimi. Není pravdou, že každou usedlost hlídali přinejmenším dva vlčáci nebo ovčáci či bernardýni nebo alespoň jeden boxer, ale na nahánění strachu stačili obyčejní vesničtí oříškové. Psů tehdy tolik nebývalo jako dnes, vždyť po celé Podbráně bylo psů jen několik. U nás to byl starý dobrák Bělouš, jemuž bych byl měl pro věk již vykat. Byl mnohem starší než já. Hlídač to sice nebyl, stále jen pospával a přišel-li kdo, nechtěl jej ani očicháním přivítat. Hlídače jsme nepotřebovali, vlézt k nám na dvorek nebylo vůbec jednoduché. To by musel každý nejprve přelézt střechu chlěva, stodůlky nebo domku. Toho psa jsme měli asi z doby, kdy nás bylo v domě ještě málo, a když už nás byl dům plný, pak se tam musel i Bělouš vejít. Na zápraží dvorku slunce pěkně hrálo, tam mu bylo nejlépe, tam se mu to spalo! Jindy se zase natáhl do stínu před domem a vůbec nedbal, jde-li kdo k nám. Měl zkrátka rozum, věděl, že tam stejně není nic k ukradení, a tak proč by se vzrušoval.

Teprve druhý psík byl u dolních Plívů, ten se cukal na řetěze u boudy. Ven se nikdy nedostal, ten ani nevěděl, jak vypadá svět před jejich vraty. Byl vlastně odsouzen k doživotnímu trestu vězení, ač nikdy nic neprovedl. Jeho jediná vina byla, že byl pes.

Jemu podobný byl na dvorečku u kovářů Prokopů a o dalších už ani nevím. Možná, že jsem na některého zapomněl, to ať promine. Mohli byste vy, světa neznalí, namítnout, že tam třeba ani víc domků nebylo, ale neměli byste pravdu – dvacet osm jich bylo. Na to všechno stačili tři psi včetně toho našeho ospalce. Ani na městečku to nebylo o mnoho lepší, jen kolem Nebeských jsem chodíval raději po špičkách nebo kousek dál od železných vrat, za nimiž volně pobíhaly dvě dogy. Ty na ulici stejně nemohly, ale vyštěkly-li na vás zrovna za vraty, nebylo to nic příjemného. To nebýval štěkot, to byl řev dravé zvěře. Těm se tak dostat do spárů! Když jsem tak přemítal v hlavě klukovské myšlenky a starosti a nebyl připraven na koncert, jaký za vraty najednou spustili, byl to úlek, po němž se mi třásla kolena ještě u brány.

Proto jsem raději chodíval vozovkou, ač tu byl chodník čtyři metry široký. Stejně mě nemohl nikdo zajet. Aut nebylo a hrkal-li po prašné silnici povoz, toho by slyšel i hluchý.

Vedle psů tu bylo ještě další nebezpečí. Někde měli kohouta, který skočil až na hlavu a chtěl se prát, jinde zase hejno husí. Husy, starými Římany velebené pro záchranu Kapitolu, když křikem probudily obránce, a tak zachránily říši z nejmocnějších. Ty vranské konaly strážní službu stejně poctivě jako kapitolské. Nenechaly projít živáčka – to bylo najednou rámusu. Ty bývaly drženy ve všech domcích, chalupách i statcích, jen velikost hejna prozrazovala, komu asi patří. Z těch býval husák nejodvážnější a každého vetřelce provázel sykotem a krkem dopředu nataženým. Kdo uteče, ten vyhraje, bylo naše osvědčené heslo a v tomto střetu vždy uplatňované. Jen nejmladší našeho rodu nechtěl toto pravidlo dodržovat, nebo snad husák byl rychlejší než Fanda? Tak či onak, všechno rovno, o čemž nás zpravil Fanouš, ženoucí se s brekotem z městečka, nařikaje nad vlastním neštěstím. Držel si zadní část těla oběma rukama přesně tam, kde mu končila nohavice krátkých letních kalhot. Vypovědět o té strašné události pro slzy a vzlykání nemohl, ale stačil jediný pohled a bylo vše jasné. Modřina s otiskem husího zobáku byla příliš zřetelná, nebylo třeba slov.

Od té doby se staly vranské husy zase nenáviděnými a námi byly obcházeny ještě větším obloukem než dříve.

Balon

„Koukejte, spadne! A jsou tam lidi!“ Vysoký ženský hlas tuhle novinu vyvolával, ačkoliv nikde nebylo živáčka. Jen naše parta seděla za kovárnou v kleci, do níž bývala uvazována nepokojná zvířata. Krávy, které se nechtěly podrobit pedikúře, jak říkával mistr podkovář, byly sem zavedeny, pod břichem jim připnuty pásy a pak jednoduše kladkou maličko nad zem vyzdvíženy a byl od nich pokoj. Ani hnout se nemohly. To byla pro nás vždycky mimořádná podívaná, jak kravka potom pochodovala ve vzduchu a v bezmocnosti si musela nechat líbit všechno, co mistr s ní vyváděl. Klec byla ze silných trámů a na nich se pěkně lezlo i sedělo, ale to bývalo vždycky přitažlivé, protože kousek rizika a pádu tu byl a to nás mocně přitahovalo. Nebýt toho, jistě bychom tam nelezli.

Za rohem se znovu ozval ječivý hlas: „Balón, balón, už padá dolů!“ „No bodejť by padal nahoru,“ povídá Láďa, ale jen to dořekl, zvědavost nás hnala dolů a hajdy podívat se za roh kovárny. Nikde ani človíčka, jen výřečná žena námi nazývaná „baba“, a hubovala-li někdy na nás, pak: „baba čarodějná“.

Dneska nám ale vůbec nenadávala, zřejmě byla ráda, že takovou novinu může vůbec někomu sdělit, dneska jsme jí byli dobří. Jindy by o nás ani nezavadila, vždyť podle ní jsme všichni rostli pro kriminál.

„Kluci, koukejte, balon,“ ruka zvednutá k obloze, jakoby právě věštila. A opravdu, nad bránou se v mírném vánku tiše sunul balon, pomalu od severu k jihu, nikam nespěchaje, jen koš se pod ním maličko pohupoval a klonil. Vykukovaly z něho dvě hlavy. Na boku koše visely pytlíky. Koš byl spojen s balonem lany či provazy a všecko, jak bych tak řekl, na dosah ruky, všecko se dalo počítat a prohlédnout.

„Hurá, kluci, spadne k nám na zahradu,“ zajásal Karlík a kupodivu nikdo z nás mu neodporoval, když byl tak nízko. Sotva jsme přemohli první mžik překvapení a už se ženeme tryskem za humna. Tam podle nás měl balon končit vzduchoplaveckou pouť. Ženeme se jako diví a ta baba nám dneska docela stačila, což bylo pro nás překvapení a výstražné znamení, abychom ji příště příliš nedráždili. Ta hnala! Teprve za Bradovic stodolou jsme ji začali ztrácet, ale balon nic, zahradu Plívů přeletěl, dokonce i zahrady pod silnicí a sunul se dál nad Vinný sklep, i když se nám zdálo, že zase klesl.

Teď na žádnou klukovskou poradu nebyl čas a každý se choval podle vlastního rozhodnutí, každý na svou pěst. Určitě spadne do lánu řepy na Vinném sklepě, a proto jsme utíkali přes panský lán řepy, stále do kopečka. Hlavu zvrácenou vzhůru a nebylo divu, že každou chvíli se někdo zvedal z řepy. Ti větší byli samozřejmě vpředu, mrňousové vzadu.

Balon se však nechtěl podříditi našemu přání a letěl stále dál. Nestáčili jsme mu, začal se vzdalovat. Říkám si: „To nevádí, však ty si sedneš někde v Okrouhlíku, nejdál na rovinách u Vrbičan.“ Běžel jsem ještě s několika jako vypuštěný chrt, ani jsme neregistrovali, že polovina naší party odpadla již v tom řepném lánu. Tady po strništích se běželo lépe, jen podmínky byly nepřijemné. Naštěstí se políčka střídala po deseti či dvaceti metrech. Než jsme se nadáli, byli jsme na Rovinách a ejhle, balon zase v dohledu a zase o kousek níž. Už byl nad silnicí vedoucí z Vrbičan do Pálče a to už tak nízko, že by mohli z balonu česat švestky stojící při silnici. Dýchali jsme všichni jak parní oračky a se smutkem shledávali, že už má před námi slušný náskok, dobré dva kilometry. Srazili jsme se v prořídilý houfek: „Co teď?“

„Kluci, nepovolíme, ten už bude dole,“ vzkřikl Standa a to rozhodlo. Znovu do běhu, nyní z kopečka dolů a balon nám mezitím zmizel za horizontem a my nezkušení jsme se zase hnali někam a nevěděli jsme, kdy naše cesta skončí. Kdo by odolal, vždyť balon jsme viděli podruhé v životě a teď si snad takovou příležitost nechat ujít? Nikdy!

Vzduchodř jsme viděli také jen jednou a jinak v povětří nic jiného nelétalo. Byla letadla, ale tak žalostně málo, že se na Vraňáky nějak nedostalo, aby alespoň přeletělo.

Ted' byla možnost vidět všechno zblízka a dokonce i ty dva odvážlivce. Přeletěli jsme silnicí a ženeme se vzhůru a sousední Vrbičany už zůstávaly po pravé ruce za námi.

Teprve na vrcholku zvlněné krajiny nad klobuckým nádražím se hemžil dav lidí. Šťastnější byli kluci z Vrbičan i Klobuk, ti už se kolem balonu pohybovali, jako by celá ta atrakce patřila jen jim. Dospělí nás odháněli, mírnili naši zvědavost, že prý se tu jen pleteme, ale v houfu lidí jsme přece jen ty dva spatřili. Přílehlavé čepice, šály, ač bylo teplo, místo kalhot jen jakési krátké kalhotky, podkolenky a místo kabátů bundy. Na prsou se jim houpal dalekohled, tašky zavěšené na ramenou a pro nás to byl někdo, hodný veškeré úcty a vážnosti. Pro nás to nebyli žádní smrtelníci, ale pro venkovské ušmudlané kluky osoby nadlidské.

Z balonu už stejně k naší žalosti byla jen hromada pomalovaných, štráfatých a čímsi popsaných plachet. Jen koš byl neporušen a my celí šťastní se jej alespoň jedním prstem dotýkali a nahlíželi dovnitř, kde stejně nic nebylo. Blahem jsme se zrovna tetelili. Ti co odpadli, ti budou litovat!

Čas při tom koukání plynul a nebýt toho, že slunce prozrazovalo, že je čas, abychom se vrátili domů, jistě bychom ještě zůstali. Ale to už stálo nad menhirem stojícím v poli u Telec a teď jsme si uvědomovali, že jsme ještě dneska neobědvali.

Doma už na nás oběd nečekal. „Čí zmeškání, toho škoda!“ Maminka ani nehubovala, z čehož jsem měl největší strach, sotva se objevila střecha našeho domu. Tu mimořádnou událost pochopila, vždyť byla stejně celá ves z toho rozrušená.

Nakonec se bramboračka s chlebem našla a dokonce i švestkové knedlíky a docela teplé, uložené mezi dvěma talíři pod peřinou v posteli. Někdo je přece musel sníst, když už byly navářeny.

Ten den skončil v poklidu, my uhoněni, ale při večerní besedě před sousedy jsme mohli referovat, co a jak bylo u balonu a já měl dojem, že nám všichni posluchači závidí, že jsme byli mezi vyvolenými.

Ořechy

„Čeho je moc, toho je příliš.“ Přesně tak to bylo s našimi ořechy. Kluci nám záviděli, kolik jich máme, kolik jich můžeme sníst, ale o ostatním nevěděli.

„Ty kluku, ty si nemyješ ruce! Ukaž, od čeho to máš!“ Tak mne vítal při hodině počtů pan učitel. Ty moje hnědé ruce byly nápadné až od tabule, ač jsem seděl ve třetí lavici. Ruce jsem předložil k prohlídce a provinile jsem se omlouval, že doma musím vylupovat ořechy ze zelené slupky.

„No prosím tě, kolik jich máte, že máš takové ruce?“ Když jsem pak řekl, že dvanáct pytlů bramborových, spráskl pan učitel ruce a dodal: „To budeš mít takovéhle ruce nejmíň do Vánoc.“ Měl docela pravdu. Celá procedura ošetřování ořechů zůstávala na nás dětech. Tatínek stále v továrně nebo na cestě a maminka nevěděla, má-li raději zašívát nebo už zase prát či jít pracovat na pole. Začali jsme spravovat lísky na ořechy, sotva jsme je naklátili. Nechali jsme je nějaký čas v pytlích, aby se zapařily, slupka popraskala a pak teprve jsme mohli začít s vylupováním. Ruce zbarvené šťávou z nich nedokázal nikdo a ničím umýt. Jen čas zase všechno vracel do obvyklých kolejí. Pak jsme výlupky naházeli do necek, zalili vodou a starým ometeným proutěným koštětem je po neckách proháněli. Všechny musely svítit čistotou, zlatavou žlutí. Takové jsme rovnali na lísky k osušení a vyschnutí. Vystaveny na králíkárnách, kryty zápražím, schly pomalu. Jen když na ně slunce vysvitlo, bylo sušení rychlejší. Obraceli jsme jimi a začali z nich vybírat ty nejlepší semenáče, za ty se platila vyšší cena. Takové nesměly mít špičku uhnutou do strany či jednu polovinu trochu větší, či u „papíráků“ poškozenou skořápku. Posledním naším úkolem bylo jejich počítání. Nevážily se, prodávány byly na kopy. Podle kvality a velikosti byla také určována cena.

Najedli jsme se jich do sytosti, to je jisté, ale přestávaly nám i chutnat, když jich bylo tolik. Byli jsme ale důležitými pracovníky, když mohl tatínek prohlásit, že „tržba za ořechy od pole v Okrouhlíku byla větší, než co dostal za pšenici z celého pole.“ A to ještě ořesáky pole lemovaly jen po jedné straně, kolem silnice. Stromy to byly staré, pamatující možná desetiletí a možná i století.

Ze všech nejvíce jich snědl mladší Karlík. Maminka právem říkávala: „Ty kluku, ty nejsi tak těžký, kolik těch ořechů jsi už snědl.“

Na šišky

„Pepíku, pojd' sem,“ volá shora babička od své světničky. „Pojd' mi pomoci sníst nastavovanou kaši.“ Že bych po ní zrovna tolik toužil, se říci nedalo, ale u babičky jsem obědvával častěji, a kdybych dnes odmítl, třeba by mě víckrát nepozvala. Bylo teprve k jedenácté, to do našeho oběda ještě vytrávím. Maminka beztoho o mně říkávala, ale i o těch druhých, „Kluku, žaludek máš jako drátenický rukáv, kam to jídlo jen do sebe dáváš?“ Měla pravdu, upekla-li dva pekáče buchet, než odpoledne sluníčko za horizont zapadlo, zůstaly jen ty pekáče díky tomu, že byly z kovu.

Tak jdu na tu nastavovanou kaši, to bývala bramborová kaše nastavovaná krupkami, omaštěná a sypaná osmaženou cibulkou. No, jíst se to dalo. Jen aby babička neřekla: „Ty kluku mlsná, když ti kaše nejede, já ti extra budu vařit knedlíky, to víš!“

„Odpoledne půjdu do lesa na šišky, půjdeš se mnou?“ „No, já ale budu smět až po obědě.“

„Vždyť už jsi po obědě.“ „Doma ale ještě ne.“ „Tak já na tebe počkám.“ Takový jsme vedli dialog.

Konečně jsme vytáhli starý dětský kočárek, vhodili do něj pytel a brali jsme směr Hřeblo. „Pojedeme na Rovina, tam je dost šišek,“ rozhodla babička. „Když na Rovina, tak na Rovina,“ přitakal jsem.

Kočárek jsme naplnili brzy, jen do pytle přibývalo pomalu, zběhali jsme kus lesa a pořád v pytli málo. Až docela vzadu jich bylo víc, byla to fuška! Babička mě chtěla s sebou, jistě se sama bála, a tak já dělal kavalíra, případného zachránce. Přišel jsem si při tom na své. Jahody tu byly zralé, sladké, nikdo sem na ně nechodil. Byly zrovna žně a kdo ve Vraném ruce měl, musel do pole.

„Pojd' odtud, to jsem se lekla,“ povídala babička. „Hajný tu střílí, on by nám huboval, nerada bych se s ním setkala.“ Šišky by nám jistě nevzal, ale jinak měla pravdu. V obci jsem se bál obecního strážníka, v lese panského hajného, když on tak strašně hned nadával. Proto jahody nejahody, raději jsme ujížděli z lesa rovinou až k té stráni, svažující se do kraje lesa. Raději jsme ji objeli až na pálečskou pěšinu, abychom nakonec někde šišky nerozházeli. Než bys řekl švec, už jsme ujížděli s plným nákladem po silnici. To jsme si oddychli, tady už bylo možno jet volně. „To jsem ráda, žes byl se mnou,“ pravila babička v živůtku upjatém až k samému krku a dlouhých sukních, div s nimi silnici nezametala. Jen ten šátek na hlavě u ní působil nějak cizorodě, na babku jej jen zřídka vázala. Byla droboučká, malé postavy, jako věchýtek, kdyby byl větší vítr pořádně zadul, nevím, nevím...

U samých domků mi povídá: „Víš, oni někde zabili nějakou ženskou, proto jsem tě chtěla s sebou.“

„A kdo ji zabil?“ „To nevím, ženské o tom povídaly, já bych ted' sama do lesa nešla ani za nic.“

„To ji zabili v lese, babi?“

„Ty chceš vědět moc, to já sama nevím.“ „Já bych Vás, babi, nedal, já bych se s nimi pral a křičel!“

„To jsem ráda, hochu.“ Byl jsem hrdý na to, že babička na mne spoléhá a já si myslel, jaký už jsem chlap, i když do školy půjdu teprve po prázdninách.

Doma jsem dostal ještě od babičky dvacetník a to už byl pro mne slušný peníz. Ten mne nejdříve v dlani hřál a hřál, až začal docela pálit a nebylo jiné možnosti než jej někde proměnit v mls. U Pacholíků měli na zdi automat na malé čokoládičky, a to právě za dvacetník, v obalu pestře malovaném, zkrátka věc velice lákavou. Byl to sice jen malý kousek, tak třikrát do pusy, ale ta chuť! Odolat se nedalo, kdopak ví, kdy se mi zase kousek dostane.

Rozhodnutí tedy padlo, ale skutečně nebylo. Sotva hlavu ze dveří vystrčím, žene se kolem parta kluků pánující obruče z kopce. To byl rachot, to byl běh. Ženu se za nimi jako divý. Teprve na můstku před bednářem Plívou jsem je dohonil. „Kluci, kam tak ženete?“

„Pojď s námi, jdem na hrušky.“ „A kam?“ „Páni, ten je blbej,“ prohodí Tonda. „Ty nevíš, kde jsou hrušky?“ „Vím!“ „Tak se neptej a pojď.“ V Krajcových zahradě stála hrušeň u samé silnice a dole už byly napadané ty zralé nebo červem napadené. Ležely tu bez užitku, a když se některé hrušce zrovna ještě ze stromu nechtělo, té jsme pomohli. Tady jsme se bát nemuseli. Zahrada byla neoplocená za vesnicí a hrkal-li po silnici vůz, bylo ho slyšet na míli cesty. Hrušek tu byly celé kupy. Co se nevešlo do kapes, za košili jich bylo možno ještě pěknou řádku narovnat. Usazení zase na kamenné zdi můstku nad potokem jsme je konzumovali, ohryzky házeli do vody, prý rybám, jak prohlásil Bohouš.

Selanku ukončil ostrý hvizd z naší ulice. To Láďa, aniž by slovo řekl, sklopil hlavu a upaloval domů. Ten měl ale kázeň!

Byl to vlastně signál pro všechny, abychom pomýšleli na návrat domů a dnešní den ukončili.

Hrušek jsem snědl hromadu, ale hlad jsem nezahnal, ba zdálo se mi, že stále jen přirůstá. Vřítiv se do předsíně, odklopil jsem polici z velikého hrnce s vřelými ještě bramborami, tři oloupal a bez soli i tuku je slupl. Slupky jsem vracel do hrnce a hle, už mne někdo předešel, že by Vašek nebo Karlík?

Škola

Prvně do školy mne odvedla maminka až na druhý konec obce pod samý kostel. Tam stála mateřská škola vedená řádovými sestrami. Školka byla zařízená pro děti zaměstnanců velkostatku kapituly sv. Víta v Praze. Tatínek tehdy pracoval jako strojník na oračce, tedy dveře pro mne byly otevřeny. Dříve než jsem přestoupil práh školky, byl jsem ovlivněn tatínkovými odsudky řádových sester, jimž říkal „černé můry“. To se nakonec na mne mstilo, když jsem se jich obával, i když se chovaly ke všem dětem mírně, stejně jako ke mně. Jídla tam bylo dost a dobré, jen samé hry s dětmi, ale vydržet jsem nechtěl. Dost možná, že maminka měla být na mne přísnější a nedovolit můj odchod ze školky, ať jsem jakkoli prosil.

Do školky jsem tedy nemusel a čekala mne jen rozložená plachta na okraji pole, na níž jsem musel hlídat o dva roky mladšího bratra, který do školky ještě chodit nemohl. Na to byl ještě příliš malý. Nebyl to pro mne žádný med, ale přítomnost maminky všechno vynahrazovala.

Přešel čas a čekala na mne škola. Tam jsem musil, ať se mi na ní mnohé nelíbilo či líbilo. Škola stála vedle školky a cesta přes celou obec byla první dny dost dlouhá, ale opravdu jen první dny. Potom se mi už s kamarády chodilo dobře, dokonce cestu domů jsme si často záměrně prodlužovali, vždyť to byla doba volného času, doba běhání po obci.

Uběhlo dlouhých šest let a bylo nutno vyrazit do školy na Peruc, kde byla nejbližší měšťanka. To bylo náročné. Ráno před šestou vstávat, rychle obléknout, najíst a vyrazit. Cesta byla dlouhá pět kilometrů a v létě to ani mnoho potíží nedělalo, ale v zimě! Všude ještě tma a my už táhli, často pak závějemi po rovině, po níž se vítr honil, aniž by měl v cestě jedinou

překážku. Návrat domů býval odpoledne po třetí či čtvrté hodině. Pokud bylo hezky, museli jsme vždycky slézt pomník třech monarchů, kteří se v roce 1813 tady sešli, aby přehlédli svá vojska než dojde ke krvavé řezi u Lipska s vojsky Napoleonovými. Pomník postavený z žulových kvádrů nesl na vrcholku orla a pod ním byly na jedné kovové desce ty tři pomazané hlavy pěkně vedle sebe. Už předem jsme se hnali k pomníku, bylo jisto, kdo jej první dosáhne, bude také nejdříve na vrcholu sedět na orlu. Jiní se alespoň mohli podívat přímo do tváří těch třech.

Dny to tehdy byly dlouhé, od rána takřka do večera a obvykle jen s dvěma krajíci máslem mazanými nebo občas ještě s kouskem koláče nebo buchty. Mezi nejchudší jsem stejně nepatřil, dostával jsem denně padesát haléřů na polévku. Do hospody na náměstí nás přespolních chodilo dost, pravda, všichni ne. Polévka tu bývala dobrá a k ní se krajíc chleba lépe přikusoval než na sucho. Ti, co na ni neměli, nám záviděli a my zase záviděli několika selským synkům či dcerkám, kteří si mohli dát denně celý oběd.

Však jsme cestou k domovu, pokud zráló ovoce, doháněli nedostatek jídla hruškami či jablky. A když už nebylo, muselo to jít i bez toho.

Odpadla-li někdy hodina, už jsme se hnali k Boženině studánce či dokonce až k Oldřichovu dubu. Tam prý si kníže Oldřich uvázal u mladého doubku svého koně, aby se vydal lesem lovit zvěř. Ten doubek za ta léta trochu povyrosl a zesílil, takže teď nás jej nemohlo obejmout ani osm kluků, ať jsme natahovali paže sebevíc. Také ta věžička nad studánkou tehdy jistě nebyla, když tu spatřil Oldřich Boženu, prádlo peroucí.

Kamenné schodiště nás svedlo dolů k čisté vodě a mohli jsme jen uvažovat, jak to tenkrát doopravdy bylo. S hrdostí jsme toto místo opředené vznešenou bájí přestupovali. Podle ní se přece Božena Křesinová dostala na knížecí stolec. A že to byla jen pověst? To přece nevádí!

V druhém ročníku jsem už měl kolo, to byla výhoda! Kdepak nové, stará herka to byla, ale jezdilo! Ráno bylo možno spát o půlhodinu déle, odpoledne bylo delší pro naše hry. Světlo na kole jsem žádné neměl, vždyť ani nebylo třeba, i když se jezdívalo za tmy a někdy i za šera vracelo. Provoz na silnicích nebyl mimo povozů téměř žádný, nebezpečí srážky tedy nehrozilo. Toho si nikdo ani nevšiml, četníci to nebrali ani na vědomí. Pro chodce byl po straně vozovky vyšlapaný chodník, tak ani tady nikdo nemohl dojít újmý. Auta? Auta nebyla, v celé obci s tisícem obyvatel byla dvě a ta jezdila zoufale málo. Ale nemyslete, že Vraný byla obec, kde lišky dávaly dobrou noc. To zas ne, to byste mu křivdili. Takové auto, to byla legrace příliš drahá a koupit si ho jen pro svoji pohodlnost či potěchu nebylo vůbec možné.

Začalo-li kolo někdy trucovat a nechtělo jezdit, pak nastávala doba zlá. Není divu, že ze staré archy občas něco upadlo, co jsme sami nemohli opravit a bylo třeba čekat na neděli a prosit tatínka. Kde vzít jinou šlapku, když stará upadla a šroubení bylo strháno? Pak nezbylo než spoléhat na své dobré nohy a dobré kamarády, vezmou-li mne na rám nebo na špačka. Bývalo nám v takové chvíli trapně, když se kolem mihli kolaři a zmizeli kdesi v dáli a my pěšáci museli tak pomalu ukrajovat metr po metru.

Tenkrát nás táhlo pěšáků jen několik, když kolem projížděly holky, jedna za druhou. Záviděli jsme jim a tudíž i trochu zlobili. Poslední z nich byla poněkud silnější, odfukovala jako lokomotiva, jak do šlapání dávala všechny síly, aby ostatním stačila, a přesto byla stále na chvostu. Právě ta zlákala Mirdu, aby ji alespoň plácl po kulaté zadní části těla. Tak jsme se museli připojit všichni, a bylo nás pět. Pětkrát to mlasklo a byla karavana kolařek pryč.

Druhý den o velké přestávce jsme byli pozváni do ředitelny. Právě nás pět mušketýrů, a bylo nám jasno proč. V ředitelně jsme stáli v jedné řadě, jako bychom měli převzít udělené vyznamenání. Pan ředitel se postavil před prvního v řadě a zeptal se bez dlouhého vypytování: „Kolikrát sis včera plácl?“ Mirda odpověděl: „Jednou.“ Mlasklo to jedna radost! Mirda si drží tvář a cpe se ze dveří. „A ty?“ „Také jen jednou.“ Zas to mlasklo a první dva vyrazili na chodbu, aniž by čekali cokoli dalšího. Také Bohouš třetí v řadě nečekal na výslech a hrnul se

z této nehostinné místnosti. Toho stačil pan ředitel ještě v běhu dobře mířenou ranou počastovat. Hned za ním jsem se hnál já, a to v takovém spěchu, že mne už rána nedostihla, a poslední Karel snad byl venku dřív než já.

Tím končila exekuce nad námi a byli jsme rádi, že bez dalších následků.

Míle jsme pak často vyhrožovali, žalobníci užalovaný. Že zůstalo jen při slibech odplaty, je samozřejmé.

Triko

Takové triko, to byla nejdokonalejší část oděvu. Mělo zapínání vzadu, když se do něho nejdříve vstrčily nohy a ruce a pěkně přitážené k tělu hrálo, nikudy do něho ani fouknout nemohlo. Tělo v něm bylo v krunýři a takového bylo třeba na cestu do školy, na cestu dlouhou rovinatou, po níž se větry a fujavice honily. K tomu ještě punčochy nad kolena přidržívané gumovým podvazkem, krátké bytelné kalhoty, košile navlečená přes triko, k tomu ještě kabát po starším bratrovi a stejně tak zimník mnohé už pamatující, obvykle zvaný burnus a hlavní výstroj do té psoty byla. Ještě rukavice a nezbytná ušanka – beranice – a samozřejmě boty. Pak mohl začít odchod stanovený na půl sedmou ráno, aby byl do školy včasný příchod. Proti větru a časté plískanici bylo co dělat dorazit včas. Cesta domů už bývala přece jen lepší, jednak stále z nepatrného kopečka, obvykle po větru, od západu k východu, a pak na minutě přeci nezáleželo. Mohli jsme se třeba trochu pozdržet u těch třech potentátů, vzhlížejících na nás z kovové desky památníku asi uprostřed každodenní cesty.

Zde se v roce osmnáctistém třináctém sešli tři monarchové, aby se poradili na Napoleona. Byl to císař pruský, rakouský a car ruský. Teď tu na památníku vystavěném z kamenných bloků srovnání hlavami vedle sebe nechávali na sebe pršet či padat sníh a orlice s křídly rozepjatými nad nimi je hlídala. Na rovinách kolem prý byla seřazena vojska směřující k Lipsku.

Naší prestižní otázkou bylo, kdo z kluků bude dneska sedět na orlovi a to znamenalo, kdo nejrychleji po památníku vyleze nahoru. Ti druhí pak museli zůstat o stupínek níže a dívat se jen těm vousatým do tváří ze studeného kovu. Však ty jejich pohledy byly také studené, to když se vedle nich zazubil Vašek, to celý památník zrovna ožil.

Jen věž vranského kostela se vždycky přibližovala pomalu. Cestou jsme domlouvali, kde budeme sáňkovat, kde bruslit nebo kde zase vyvádět. Z jara pak kde hrát kuličky, špačka či kde zase co vyvedeme.

„Ten Jarda si mohl dneska taky dát pozor a nemluvit při počtech, když ví, jaký je učitel na nás pes,“ prohlásil u panských stodol Karel. „Kluci, pomoci mu musíme, vždyť by to proklínané – nemám mluvit – ani tisíckrát nenapsal.“ Bez mluvení rozdělili jsme trest mezi sebe, každý dvěštkrát. Takový už byl mezi námi zákon, dnes já tobě, zítra ty mně!

Psalo se do sloupců pěkně pod sebe, ale písmem malinkým – bleším, aby nikdo nepoznal rukopis. Ve sloupcích, vždy po desítkách, vypadalo to jako básně. Bylo to přehledné pro učitele a šidit se nedalo. Často jsme stejně trnuli hrůzou, přijde-li nám učitel na naši kolektivní práci a pak bychom mohli čekat následky. To jsme si dovedli živě představit. On však ve své přísnosti byl stejně tak velkorysý, když tohle přehlížel, ač písmo přeci jen bylo rozdílné, snadno rozpoznatelné.

Holky měly u něho protekci, nebo snad byly hodnější, ty takové dávky málokdy inkasovaly.

Často jsme na matematika hubovali pro jeho přísnost, ale jeho spravedlnost se nám všem jistě uchovala v paměti a vzpomínáme na něho jako na učitele z nejmilejších, ač mne často tahával za vlasy kolem uší, bylo-li toho třeba, a ač mi říkával „koňadro“, což vzbuzovalo veselí třídy.

Lovy

Nevlídne podzimní počasí s častou plískanicí věštilo loveckou sezónu. Nastával nepříjemný a zlý čas zajícům. Na neděli byl připravován hon.

Sotva se ve stanovený den trochu rozednilo, stálo už před hospodou u Fojtů několik povozů. Příliš časně to nemohlo být, vždyť ty listopadové dny jsou nekonečné. K hospodě vedly kroky všech místních lovců, se psy i bez nich. Přijížděli také přespolní, hlavně od vlaku se jich hnala celá řada. Nechyběli tu lukovští, kameničtí, vrbičanští a kdoví kteří ještě. Na pálečské bych byl zapomněl! Domácí dohlíželi, zda držková polévka už bude vařená, zda je dost kořeněná. Na to si myslivci zvláště potrpí, ta musí dát všem kuráž. Honci stáli dosud před hospodou v hloučku s klacky v ruce a vesele se vybavovali. Pak byli také oni pozváni dovnitř na talíř horké polévky. Ohaří se v šenkovně pletli pod nohy, každou chvíli některý vyštěkl, byla-li mu packa někým přislápnuta.

První leč tady v hospodě se vydařila, jen jeden z hostů vycházel ze šenku s kabátem pokropeným od límce až dolů. To když si jej pověsil za sebe na opěradlo židle a některý z ohařů mu jej pokropil se zvednutou nohou. O posměch se pak už vůbec nemusel starat, ten přišel sám.

To bylo lidu pohromadě! Při tom museli být snad všichni muži a odrostlejší kluci z vesnice. Hon znamenal pro každého možnost získat zajíce a to se cenilo. Nedostalo-li se na někoho, nevádí, ten si ho stejně ukradl. To jsem se nedobře vyjádřil slovem „ukradne“. Sebrání zajíce se přece za krádež vůbec nepovažovalo. Když pak honec nepřinesl domů ještě jednoho zajíce, kterého si nějakým způsobem zajistil jako deputát, takový pak neměl na honě co dělat. S tím se nesměl nikde ani pochlubit. Ztratil by sympatie všech ostatních honců. Chceš-li s vlky býti, musíš s nimi výti! Tady to platilo bez výjimky.

Za celý den se neudělalo víc než pět kruhových lečí a na vozech byly stovky zajíců. Copak se v takovém množství mohl někdo zabývat každým jediným zajícem? Vždyť jich nesl každý honec někdy plné ruce a pak snadno mu za mezí někde vypadl, nebo zrovna u keře či remízu. V lese jich pak řada visela na stromech. To pro jistotu, aby je nesebral nějaký lečí pobíhající pes. Ten by jej pak zase donesl svému pánovi. Když se někomu podařilo zajíce ve smrku zavěsit, měl jedinou starost. „Neviděl mne nikdo? Nesebere mi ho některý z honců? Nenajde ho sanita postupující za lečí? Snad bude nejlepší si ho pojistit ještě jedním!“

Ještě vám musím vysvětlit, co to bylo, řeknu-li „sanita“. Bylo to sice rizikové pracoviště, ale co by lidé pro kousek dobrého masa neudělali. Vytvořila se obvykle skupina tří až pěti mužů, sledujících zdravotní stav odbíhajících zajíců. Sanitáři museli být zkušení a poznat, který z ušáků si nese broky v kožiše. Aby tací dlouho netrpěli, o to se staraly hole v jejich rukách. Byl to takový malý hon ve vlastní režii. Riziko někdy vyplývalo z toho, že saniták někdy žádného nedohonil, nebo jindy zase hned několik. Ti se však nesměli přiblížit na dostřel. Mohli by i nějaký brok chytit. Museli se také neobvykle obléci, aby je místní myslivci nepoznali.

Hon končil v pozdním odpolední a na výřadu bývalo k tisícovce ušáků a revírník a jeho společnost byli obvykle spokojeni. Spokojenost vládla i mezi honci, když téměř každý svůj výřad měl kdesi ukrytý také.

Čekávali jsme, jen aby byly denní odměny honcům rozdány výměnou za ráno rozdané lístečky. Za lísteček zajíce, to byla odměna. Pak honem pojíst hospodský guláš zdarma rozdávaný a honem, než se docela setmí, běžet do pole či lesa pro svého zajíčka. Za tmy pak ho najít v pasece, nebo hustém lese nebylo jednoduché. To byl pak smrček jako smrček a byla fuška najít ten pravý.

Les i pole znovu ožily. Teď se to odehrávalo bez výstřelů a štěkotu psů. Jen postavy jako duchové se plíživě pohybovaly a vyhýbaly jedna druhé. Však to znáte, čert nikdy nespí!

Střelci při poslední leči nalévali do sebe vypocenou tekutinu, vyměňovali si veselé příhody pěkně za kamny v teple. Ubozí honci byli ještě v poli.

Stávalo se, že jeden si zajíce uschoval v domnění, že nebyl viděn, a zatím, než si pro něho došel, zajíc zmizel. Kdosi byl rychlejší. To nesvědčilo o veliké solidaritě, ale změnit se nedalo nic. Sám revírník věděl, že část zajíců kamsi mizí, ale musel to vzít na vědomí. Vždyť bez honců se nedal hon vůbec uspořádat. To byl nepsaný zákon platný ve Vraném stejně jako třeba v Klobukách či na Peruci. Že i já musel zachovávat staré dobré zvyky a tradice je nabíledni. Při jednom honě jsem měl smůlu. Stále jsem byl někomu na očích a ne a ne, aby mi mohl jeden zajíc z ruky vypadnout. Skončila poslední leč. „No to je můj konec,“ zauvažoval jsem. Táhnou pět zajíců silnicí na místo srazu. Jdu pomalu, nechce se mi. Předchází mne jeden střelec za druhým, až poslední čtyři zůstávají ještě za mnou. Spásný nápad přišel v poslední chvíli. Usedám na můstek. Jen malý kanálek pro vjezd potahem na pole a pokládám pět ušáků vedle. Otvor kanálku zarostlý vysokou trávou zrovna nabídl využití. Pomalu soukám nohou jednoho z nich příkopem, až zalezl dovnitř. Spustím nohy přes něho a stále čekám. Poslední střelec kolem prochází a jeho ohař se zastaví zrovna u mne, očichává zajíce a já jej pro jistotu posílám za pánem. Sotva odběhne, беру čtyři ušáky a posilněn odpočinkem razím na shromaždiště, kde jako poslední z honců předávám úlovek.

Měl jsem radost z vidiny dobrého oběda celé naší rodiny, ale pak jsem zase jen litoval, že ten kanálek nebyl stavěn alespoň pro dva.

Koroptve

Na sezonu koroptvích honů jsem se vždycky těšil. Pokud to jen trochu bylo možné, nevynechal jsem ani jediný hon. Každá středa odpoledne, sobota odpoledne a nedělní dopoledne muselo být pro ně vyhrazeno. Měl jsem svého střelce a mohl jsem být na něho hrdý. Ten uměl střílet: třicet – čtyřicet koroptviček byla jeho dávka za půlden. Druhý se spokojil třeba jen s deseti a byl nesmírně šťasten, jak mu to dneska šlo. Ten můj tu ale měl soupeře, domorodého železničáře Traxla. Jednou byl lepší ten, jindy onen.

Čekával jsem vždycky raději už čtvrt hodiny předem, jen abych nezmeškal a můj lovec Angr ze Slaného mě nikdy nezklamal. Přijížděl včas a nevynechal ani jednou a dokonce i se mnou počítal, a bylo jisté, že mi i kousek svačiny přiveze. Při každém honu musel být, vždyť to byla pro něho i trochu povinnost, když všechny střelené koroptvičky si odvážel s sebou do Slaného jako obchodník se zvěřinou. Na srazu mohlo čekat třeba deset kluků, bylo jisté, že si vybere právě mne. Byli jsme, tak říkajíc, sehraná dvojice. První rána, první koroptev byla vždycky moje, druhá rána, druhá koroptev zase jeho. Tu první jsem musel najít sám, ať to bylo v řepném poli nebo na strništi či v brambořišti, blízko nebo daleko, a nebyla-li na místě, musel jsem hlásit druh postřelení. „Křídlovaná, vypěšená atd.“ Podle toho se potom řídila dohledávka se psem. Nebývalo to jednoduché. Bylo třeba odhadnout vzdálenost, kolikátý asi řádek ode mne, kolik asi metrů a nejlépe bylo se řídit nějakým znamením, vyšším listem nebo listem zaschlým, pokud to bylo v řepě. Oči z takového znamení jsem nesměl spustit, víc bych jej nenašel. Znamenalo to nejpřímější cestou jít za ním, nedbat toho, co se kolem děje. Další koroptve vyletovaly, ty mne zajímat nesměly. Ba, ani okem po nich hodit. Svou službu jsem konal zřejmě dobře a to bylo velice důležité, aby ztrát z nepovedených dohledávek bylo co nejméně. Však on to také hodnotil a měl na každé velký interes, vždyť každá třetí byla jeho jako odměna – nástřelné.

V brašně pokryté srnčí dekou jsem nosíval svačiny pro pána i pro mne. Na jednom rameně tašku, na druhém očka a v nich stále stoupající počet úlovků. Slunce v době lovů, těsně po žních, dovedlo rozpálit vzduch, pole i louky, a k tomu ještě teplá tělíčka koroptví hřála jako kamínka, na prsou i na zádech. Pak nebylo divu, že mi pot po čele stékal a často i po těle do trenýrek. Vyčerpávající chůze oranicí, strništěm i okopaninami mi dávala zabrat,

když k tomu bylo třeba připočíst váhu čtyřiceti koroptví a třeba dvou či tři divokých králíků. To byla dřina.

To pak někde ve stínu u studánky chutnala houska se salámem a okurkou! Navrch ještě nějaké jablko či švestky a hned bylo zase lépe. Této vášni jsem propadl docela, byl jsem jak ti lovci a lovečtí psi, ač jsem býval vždycky tak trochu měkotina, na niž účinkovalo ze všeho nejvíce dobré slovo. Tohle jsem si odpustit nemohl, přestože tady umíralo tolik koroptviček. Jinak jsem nedokázal ublížit žádnému živočichovi, ani jsem se s kluky moc nepral. Dokonce i rybáře jsem odsuzoval za napichování rousnic na háček a považoval to za týrání.

Lovy končily v době, kdy koroptvičky začínaly čířikat, kdy oznamovaly, že je čas k večeři a ke spánku. Pak jsme táhli k dolní hospodě, kde jsem dostal očekávanou odměnu, celých pět korun! To byla odměna přímo královská, vždyť deputátník na statku za celý den práce víc nedostal, mimo nějakých naturálií, ty byly navíc.

Někdy k tomu přibyla ještě i rozstřílená koroptev, když byla střelena příliš zblízka a byla by stejně neprodejná. Někdy jsem zase šidil já. Když se mne střelec zeptal, kolik už jich v očkách mám, obvykle jsem se o jednu přepočítal a hlásil o jednu méně, aby také na mne zbylo. Pak ji, tu přebytečnou, stačilo vstrčit do kapsy nebo někde odložit a po honě si pro ni dojít. Dokonce se mi někdy zdálo, že hlásí sám o jednu méně, než jich skutečně bylo, aby mi alespoň jedna vybyla. Myslel asi při tom na mne, ale nevěděl, že je nás doma osm na tu malou. Ale díky za ni!

Pařezy

První mrazíky utáhly půdu, zatím nasucho. Zima se začala do kraje vkrádat, paliva bylo stále třeba a zejména v budoucnu ho musí být pořádná zásoba. Hospodáři starostlivě obhlíželi vzešlé ozimy, zda je mráz příliš nezvedá. Obvykle to pak odnesou zpřetrhané kořínky, a to není dobré. Jenže zemědělcům se nemůže zachovat nikdo. Padne-li brzy sníh a zůstane ležet, nezpřetrhají se kořínky, ale zase může plíseň škodit. Prší-li mnoho, je zle, prší-li málo, také. Žádné hromování a naříkání na počasí nebylo stejně nic platné, šlo stejně všechno po svém.

Teď nastal nejvyšší čas zajistit dostatek otopu pro domácnost. Práce v poli byly ukončeny, zbýval na to čas. U nás se převážně topilo dřevem, uhlí spíš jen jako doplněk a navíc, dřevo bylo přeci jen o nějakou korunu levnější. Práce se ovšem nikdo nesměl bát, ani s ní počítat.

Všechno začínalo dražbou v panském lese, kde byly na pasekách hromady klestu, pěkně očíslované. Vyhlášená dražba, to byla zábava nejen pro koupěchtivé, ale i pro diváky, jichž při takové příležitosti bývalo víc než dost. K těm po našem řečeno „čumilům“ jsme patřili také my, kluci. Každá hromada byla ze všech stran obhlížena a nakonec oceněna základní vyvolávací cenou pět korun. Pak se ze zástupu ozvalo: „Padesátník!“ Zase vyvolávající dráždil, teď už za pět padesát! „Kdo dá víc?“ „Dám šest,“ přihodil druhý. Čekalo se, zda se ještě někdo ozve či zůstane při šesti korunách.

Někdy se zdálo, že jsou přítomni lidé, kteří záměrně zvyšují ceny, aby pak včas od koupě ustoupili. Jiné zklamání pro dražitele nastalo, když nikdo ani halěr nepřihodil a pak musela být základní cena snížena. Každý kupující stejně počítal s tím, že ke koupené hromadě si ještě porazí nějakou soušku a tak i okolí často určovalo cenu hromady.

Hajný Zimerman, postavou malý, suchý jako houžev byl tím, kdo dražil. Jeho zvučný hlas, rovnající se hlasu Tarase Bulby, vykřikl tak, že se les rozezvučel, to bylo hotové hřmění. Kde se ten hlas v takovém tělíčku bral? Musel se stavět vždycky na pařez, aby jej bylo vidět a aby také on viděl na toho, kdo si přisadil. Lesní stěna v pozadí vracela jeho hlas ozvěnou, a když foukal náhodou vítr, tvrdili venkovští zlomyslníci, že jej slyšeli až v Pálči. Jednou, když už tak leze na vysoký pařez, ujela mu noha a posadil se vedle. To nebylo obyčejné zahřmění, to byla hotová bouře či kanonáda deroucí se z jeho útroh. Ten vám uměl klít a nadávat, že se i

smrky jindy zelené začaly červenat. Já bych chtěl tvrdit, že známé rčení: „Kleje jako starej hajnej“ pochází od něho. Pan důchodní, starý pán, soužící celý život majitelům panství – kapitule sv. Víta v Praze, jíž statky i lesy patřily, muž zbožný, marně krotil hajného, marně hlavu odvracel, a stejně hajný bral slova božího nadarmo. Jen chechot vesničanu jej sborem doprovázel.

Toto hajného musím trochu blíže popsat. Jednou kráčí lesem, pušku div ne po zemi za sebou tahá, a tu vidí na cestě před sebou dvě starší ženy, obdivující krásy lesa, a už z dálky na ně spustí bandurskou: „Co vy tady lesem couráte, vy coury jedny, kdejaká babská mrcha mi sem leze, zvěř plaší. Já vám, hergot aleluja, nasypu broky do kožichu.“

Při takovém klení se k nim přiblížil a najednou dělal překvapeného a moc se paní správcové a paní důchodní omlouval: „Račte mi prominout, milostpaní, já jich nepoznal, to bych si nikdy nedovolil, ale vědí, takovejch bab mi tu lesem courá až hanba, já to musím trochu honit.“

Večer pak v hospodě celou příhodu dával k lepšímu, jak se paní správcová před ním krčila a ještě dodal: „Ta to jistě řekne panu správci, ale ať jen pozná, kdo chrání panskou zvěř!“

To jsem trochu odbočil a je třeba se vrátit k té dražbě. Když pak se u poslední hromady ozvalo: „Nikdo víc, tedy po třetí!“ Tím také skončila první část dražby a celý průvod se stěhoval po pasece mezi jednotlivé díly pařezů v počtu asi dvaceti kusů.

Tatínek s ohledem na počet pracovních sil v dorůstajících klucích dával přednost pařezům. To bylo jiné topení, smolné kořeny dávaly žár.

Náš díl jsme si označili, kovář vykoval nově sekery i kovové klíny a to už šlo do tuhého. Ještě rýč, lopatu, provaz či řetěz a mohlo se vyrazit. Ale ouha, byly to pařezy borovic na suchých písčích rostlé a téměř každý měl hlavní kořen kolmo dolů, hledající vodu. Takový čep dovedl potrápít. Přístup k němu nebyl snadný, musela se zemina svázaná kořínky kolem odkopat, odházet, pak nastala roboty. Kořen přesekat, pokud možno hezky hluboko, vždyť to bylo palivo nejcennější. Kousičky, sotva třísky od čepu odletovaly nekonečně pomalu. Zkoušel se i „ouvin“, utvořený z řetězu a poraženého mladého doubku. Řetěz kolem pařezu klouzal, my zabírali, až žíly nabíhaly, ale kdepak. Zase znovu hrabat, sekát, a to tak dlouho, až přece jen pařez povolil. Tak končil jeden a my se těšili, že druhý snad nebude takový bezcitný vůči nám, ale on byl! Nadřeli jsme se dost, ale i ten poslední se vyvalil ze své jamky a pár kraviček mohl pro ně přijet. Muselo se pospíchat, než padne sníh, pak by to šlo teprve špatně.

Konečně srovnány na hromadě na chodníku před domem, čekaly na tužší mrazy. Při nich začala druhá etapa ohřívání se při čtvrcení pařezů. Zmrzlá šťáva v nich pomáhala trhat a dělit je. Nakonec došlo i na jejich řezání na krátké špalíky, a to vždycky jen ruční pilou. Cirkulárku jsme tehdy neměli, ani neznali.

Ti menší pak museli polínka rovnat do hranic, ale šlo to špatně, byla křivá. Nakonec mohlo dojít k poslednímu ohřátí se u pařezů, a to když v kamnech praskala a pryskyřičnou vůni zaplňovala celou kuchyň. Pak taková černá hodinka, kdy nás všech osm sedělo kolem stolu, když mráz venku štípal do tváří a metl sníh do obličeje, byla tím, co rodinu stmelovalo, kdy pocit uspokojení a jistoty přeskakoval z jednoho na druhého a kdy bylo dostatek času si o mnohém popovídat. Když pak k tomu z komory donesený domácí chléb, čerstvé domácí máslo a vyzrálý, téměř tekoucí sýr – kakánek – přišel na stůl, začaly se sbíhat sliny do všech koutků úst.

Maminka ještě zapálila knot petrolejky, nasadila nad plamínek cylindr, pečlivě vyčištěný nedělními novinami a začalo milé povídání.

Potvrdila se stará zkušenost, že pařezy zahřejí třikrát nebo dokonce čtyřikrát.

Patřila-li nám také ještě hromada větví, sekali jsme je na kousky, rovnali a vázali do otýpek, jak jsme říkali do válků, a ukládali pro potřebu rozdělení ohně či rychlého vaření. Ty se hodily, byla-li práce v poli a času málo. Při nich byly vdolky pečeny v mžiku. Pekly se bez

tuku jen na otřeném tálu plotny, mazány byly povidly, posypány tvarohem a zality hustou domácí smetanou. Takový oběd nesměl trvat déle než jednu hodinu a ještě se muselo stihnout dobytek nakrmit, a maminka rozdala rozkazy, kdo co ještě musí udělat, kdo dá slepicím, husám i králíkům. Jan pašíkovi, kočce a dvěma malým pejskům dávala sama.

Také se musím o těch našich psech ještě zmínit, pokud pro ně lze vůbec označení pes použít. Byli to zkrátka minipsi. Bělouš už byl delší dobu po smrti i s houfem svých blech v chlupatém kožiše a naše rodina se rozšířila nejdříve o Fifinku a pak jejího syna Punt'u. Já musím ty psy přiblížit ve hmotnosti. Každý z nich měl dobré kilo. Nožičky jako špejličky, oba celí černí se srstí hladkou, krátkou. Fifinka byla v rodině privilegována, ta si směla lehnout i na otoman, což, jak se patří, také využívala. V zimě se trásla jako řídký sulc. Aby jí nebylo smutno, zůstal i Punt'a. Maminka byla po léta zvyklá nosit nejmenší ratolest stále s sebou, teď nosila tyhle dva. Šla-li na pole, nesla je vždycky v zástěře, z níž jim hlavy koukaly. Na poli jim ustlala, trochu je zakryla a oni tak vydrželi celý půlden, jen když jim bylo teplo.

Nezbývá mi, než se divit, kde brala stále tolik něhy pro nás šest a ještě jí zbylo pro ty dva „psí trhany“.

Puškvorec

Na tuhle akci jsme se dlouho připravovali. Ne, že by nebylo času, ale nějak jsme stále váhali. Zkrátka nebylo jisté, zda se to vůbec podaří a hlavně, co tomu řekne maminka. Ani jsme se nezmínili, protože by nám věc jistě rozmluvila: „Dejte si zajít chuť.“

Podzim byl, uhodily mrazy a pořádně silné, mrzlo, až praštělo. Byl nejvyšší čas provést náš záměr. Sebral jsem sekeru, oblékl se jak při výpravě na severní točnu, ani klapky na uši jsem nezapomněl a navlékl na sebe ještě zimník po Vaškovi. Byl mi skoro na paty. Jak by nebyl velký na mou hubenou postavičku, vždyť Vašek byl o šest let starší.

Pro puškvorec se muselo jít až k Hajných mlýnu dobré dva kilometry. Cesta měla být ukončena nevýslovně dobrým pamlskem, jak kluci tvrdili. Sekeru jsem bral proto, abych prosekl led na mlýnském rybníku. Nevelký mlýn, schovaný pod hrází rybníka, vystrkoval jen střechu, ani vidět jej nebylo. Jen kouřící komín dával znamení, že tu žijí lidé, zcela oddělení od ostatních. Ve mlýně pracoval starý mlynář a jeho dva už dospělí synové. Všecku práci zastali domácí. Stanuli jsme na hrázi, kde se v létě proháněli tuční kapři, ale na pytláčení tu nebylo ani pomyslení.

Ti už odpočívali někde v bahně, jehož tu bylo nesmírné množství, když nebyl, kam sahala moje paměť, nikdy vyvážen a čištěn. Teď už se dalo na led vstoupit. Šourám se po zrcadlové ploše do kraje hustě obrostlé puškvorcem. Mladší bratr postával na hrázi, podupával, jak ho zábly nohy ve starých škrpálech. Měl štěstí. Hned u břehu podpatkem prorazil led a vytáhl dva oddenky, silné a dlouhé.

Nemohl jsem zaostat a následoval můj rozmach sekerou. Led zapraskal, voda se rozstříkla a prasklina dlouhá snad přes půl rybníka se natáhla jako had. Druhý úder, ač byl opatrnější, stačil, aby se přede mnou objevil v nehluboké vodě tolik lákavý puškvorec. Pak led sám od sebe zapraskal a já se ponořil do ledové vody po pás.

Brodil jsem se bahnem a vodou směřuje ke břehu. Šlo to špatně. Kraj ledu se přede mnou stále po kouscích odlamoval a nezbylo, než se k břehu přebrodit. V houšti puškvorce byl led stále slabší a slabší. Byl jen div, že jsem stačil vždy vytáhnout z bahna nejen nohu, ale i střevíc na ní. Kabát mne táhl dolů. Vážil teď strašně moc kil, krok se v něm nedal udělat. Konečně břeh!

Na ten jsem se dostal po čtyřech a ještě za pomoci mladšího Karlíka, stále držící sekeru v ruce, ale už s drkotajícimi zuby. Na pevné zemi jsem přece jen mohl začít utíkat k domovu. Nejkratší cestou, rovnou přes louky, kolem skal až k Ostrovu, dechu sotva popadaje. Uprostřed cesty začal kabát na mne namrzat. Tuhé šosy kabátu se začínaly plést mezi nohy,

ohýbat se nechtěly a chrastily jako chřestýš. Konečně byla nekonečná louka za mnou, a stejně zbýval ještě velký kus cesty. Blížil se konec strastiplné cesty a já byl sevřen v namrzlých šatech jako středověký rytíř v krunyři. Já jako vyžle a dlouhý „courák“, vážící určitě více než dvacet kilo, mi dal zabrat.

Co se potom doma dělo, lépe zamlčet. Ten počátek raději přeskočím a budu pokračovat až u toho, jak jsem seděl na stoličce u kamen s nohama v umývadle s teplou vodou, ale umývadle, co to říkám, u nás to byl přeci vždycky jen „lavór“. Horká melta mi měla dát rozehřát útrobám. Potom maminka odestýlala postel, kam jsem se přesunul. V koutě kuchyně v ní bylo brzy teploučko. Schoval jsem pod peřinu i hlavu, a to nejen abych se zahřál, ale hlavně, abych už raději nic neslyšel z připomínek vedených na mou adresu.

Vodu jsem celkem nikdy moc nemiloval, natož takovou ledovou. Lepší mi proto bylo pod duchnou, kde to málo lichotivé nebylo příliš slyšet.

V důsledku téhle koupele byl výpadek dvou dnů školní docházky, neboť se čekalo, co koupel se mnou provede. Ač jsem byl třetí v pořadí a za mnou ještě další tři děti, udělal jsem rodičům více starostí než jinde jedináček. Já byl ale od této chvíle přesvědčen, že odchod z tak početné rodiny by byl ještě větším neštěstím. Tady by netruchlili dva, ale hned celá kupa. V takové početné rodině bývají vzájemné vztahy silnější, když starší pomáhají mladším a ti malí zase úplně lpí na starších, když rodičové pro samou dřinu ani při nejlepší vůli času nazbyt nemají.

Triko, punčochy i kabát visící nad kamny, po dvou dnech už docela suchý, mne táhly z postele. Konečně jsem směl vylézt a mojí první starostí bylo, zda bratr alespoň ty dva kousky puškvorce, co on získal, přinesl. Donesl, bylo to dobré!

Očištěný puškvorec jsme nakrájeli na špalíčky a vařili. Stále nechtěl změkhnout a jeho hořko-bahnitá vůně se rozlévala už po celém domku. Moc jsme se těšili na kluky vychválenou dobrotu, jen chuť nám kazily maminčiny řeči, že s tím jen zlobíme, že to stejně k jídlu nebude. Stále jsme zkoušeli, jestli měkne, ale kdepak. Podvečer se kvapem blížil, na plotnu přišly jiné, důležitější věci a hrnec s naší dobrotou ji musel opustit. Na plotně teď trůnil hrnec s vodou na spaření otrub pro Plavku a Straku, hrnec brambor pro vepříky a naše večere.

Usmíření jsme se sesedli kolem našeho hrnce a vybírali jsme z vařící vody vidličkou kousek po kousku. Ochutnávali jsme jej, ale to nešlo vzít do úst. Ti starší to vzdali okamžitě a ještě si šli kamsi odplivnout, což jsem jako iniciátor akce nesl s nesmírnou křivdou. Když kluci řekli, že je to dobrý, tak to přece dobrý musí být.

Nechtěl jsem se vzdát, snad tomu přijdu na chuť. V ústech i krku se už začalo všechno svírat a bránilo se další „dobrotě“. Ztrácel jsem naději i víru i já. Voda s puškvorcem pomalu stydla a u hrnce jsem tvrdošijně seděl už jen já. Teprve, když maminka poklidila dobytek a měla trochu času na nás, vyčetla nám smutek z očí a poradila: „To snad by se dalo jíst máčené v cukru.“ K naší veliké radosti donesla trochu cukru krupice a začalo nové ochutnávání. Nakonec jsme se shodli, že na celém puškvorcovém cukroví je dobrý jen cukr a teď jsme litovali, proč jsme jen ten protivný puškvorec v něm máčeli. Mohli jsme mít cukr bez té protivné chuti. Tak u nás skončila výroba puškvorcového cukroví podle klukovského receptu pro věčné časy.

Ze všeho jsem se dostal dobře, ani rýma, ani kašel se nedostavil, snad proto, že jsem celou cestu od rybníka domů utíkal a neprochládl. Však se ze mne tenkrát jen kouřilo.

Mikuláš

Jednou Martin na bílém koni přijel, jindy se na sníh muselo čekat, a někdy hodně dlouho. Ještě štěstí, že den sv. Barbory nebyl na ničem závislý, ten přišel, ať bylo venku jakkoli.

Dokud jsme byli malí, přece jen jsme od ní nějaký mls očekávali. Sotva se začalo smrákat, už jsme kladli za okno punčochy, a klaplo-li venku něco, byli jsme ve střehu. Stačil

jen vítr, nebo když soused jdoucí před našich pro vodu trochu ovadil konví o patník – už jsme ji čekali. Každým rokem však marně. Přicházela pozdě v noci, kdy jsme ještě spali a teprve ráno byla nadílka objeována. Nikdy jsme se jí nedočkali a ani představu o ní jsme si tudíž nemohli udělat. Je mladá či stará, hubená či tlustá?

V punčoše býval na vrchu kousek uhle, pak nějaký syrový brambor a teprve pod ním pár ořechů, jablíčko a až docela ve špičce nějaké cukrátko. To uhlí a brambory prý za zlobení a ostatní za to, že jsme prý občas bývali i hodní. Tak to alespoň říkávala maminka.

Uběhlo sotva pár chvil a byl tu Mikuláš. Přicházel v bílé dlouhé říze, jakési noční košili s berlou a vysokou čepicí, s ním čert poměrně postavy v kožichu chlupatém s vidlemi, někdy ještě dokonce od hnoje a řetězem dělal takový rámus, že vlastního slova slyšet nebylo. Někdy přicházel i tichý anděl, postával vzadu a z košíku rozdával dárky. Obvykle sáčky, pro malé větší, pro velké menší. Mikuláš na mně chtěl, abych se pomodlil a já uměl jen „Andělíčku, můj strážníčku, opatruj mi mou dušičku,“ a tím jsem končil. Protože se mu to zdálo málo a stále chtěl, abych se modlil, přeříkal jsem mu to ještě jednou. Mladší Karlík také něco brebentil, čemuž rozuměla jen maminka, ta zkrátka rozuměla všemu a všem. Víte proč? Inu, byla to přeci maminka!

Když pak se čert vydováděl a předvedl, dostal každý svůj dárek, pytlík od mouky, v němž byla řada dobrot, ba i burské oříšky tu byly.

Sotva tihle svatí i s tím pekelníkem zavřeli dveře, nabral jsem dechu, a zhodnotil celou situaci. „Ten Mikuláš byl zrovna tak velký jako pan Dresler i tak podobně mluvil a čert měl boty jistě pana Švingra, on takové nosí.“

„Tys tomu dal,“ povídá tatínek. „Klepl hřebík na hlavičku,“ povídá obrátiv se na maminku. Já tomu dobře nerozuměl, vždyť jsem na nic neklepal, natož na hřebík.

Stejně jsem už přestával na Mikuláše věřit, vždyť jsem chodil první rok do školy a kluci říkali, že žádný Mikuláš ani čert není. A vida, měli pravdu.

Vánoce

Tmavé večery se vkrádaly do stavení sotva čtvrtá odpolední odbila a tím se blížily i Vánoce se všemi dětskými nadějemi. O páté už byla tma jako v pytli, na hry vidět nebylo, ale byla slyšet maminka svolávající nás domů. Přes takový příkaz se mohla ještě malá chvilka přetáhnout, ale dlouho ne. Pak obvykle následoval strohý, adresný příkaz: „Pepíku, domů!“

Pak zůstala hra nedohrána, ať to byla slepá bába, schovávaná nebo námi oblíbený „adršpuc“ nebo také jen „pucák“ nazývaný. Odkud se k nám takové jméno, připomínající Germány dostalo, nevím. Bylo však všem klukům v celé vsi známé. Byl to jakýsi druh vybíjené.

Doma v tu předvečerní chvíli na stole čadila petrolejka, jejíž světlo ozařovalo jen stůl a blízké okolí. Zvykli jsme si na něj a v přítmí skoro jako při svitu měsíčku v úplňku jsme pojedli brambory v troubě pečené, zapíjeli tučným podmáslem a sesazení kolem stolu podle hodností jsme pak už zůstali. Jen maminka s tatínkem ještě stále pobíhali kolem dobytka. My už měli volno a začali jsme připravovat Vánoce.

To nebylo jako dnes, kdy tatínek vytáhne z krabice elektrické osvětlení, rozhodí šňůry po stromečku, pak vyndá ještě od loňska schované skleněné ozdoby a zbyde jen navázání kolekce ze samé čokolády a celá taková příprava skončí za dvě hodiny. To se dá stihnout třeba až v poslední den.

Kdepak naše Vánoce! To se začínalo už koncem listopadu. Jen slepit dlouhé papírové řetězy, to byla práce! Takové řetězy, to byly jen ty nejobyčejnější, ty mohli dělat i ti menší. Ti zkušenější pak vytvářeli řetězy porůznu skládané. Pak přišlo stříhání slabých barevných papírků, na jejichž koncích muselo být třásnění, co jen těch muselo být! Do nich se balily karamelky, všechny druhy bonbonů, jež jsme měli k dispozici nebo jen kostky cukru či

kousky cukrkandlu. Také ořechy jsme barvili na zlato i stříbrno, to byla patálie s těmi nejmenšími sourozenci. Ti se do toho také hrnuli a vždycky to nedobře dopadlo. To býval stůl zlatý stejně jako nosy a udržet je nebylo možné. Sotva ořechy oschly, zapichovali jsme do nich vypálené sirky nebo kousky špejlí, a za ty byly přivazovány na stromeček. Tyhle nabarvené ořechy se už nikdy nejedly, ty zůstávaly na léta příští nebo se snad někde ztratily. Z půdy byl také snesen staniol, který zdobil vánoční strom loni, předloni... Musel být nehtem pěkně uhlazen, narovnan a zase mohl sloužit jako nový. Znovu se do něho balilo. Taková práce trvala kolik večerů a napětí očekávaného svatvečera narůstalo podle toho, jak se tyhle věci hromadily.

Ani dočkat jsme se nemohli, až na stromečku zahoří slabé barevné svíčky, kdy vyprsknou první prskavky. Mám dojem, že jsme si té levné krásy snad o trochu víc vážili než dnešní děti. Tvrdit to však nemohu, ztratil jsem dětské oči a dnešní můj pohled je zcela jistě jiný než kdysi. Ty dnešní stromky ověšené čokoládou a pokud možno jen z dovozu snad nedávají dětem tolik uspokojení z dobře vykonané přípravy, vždyť takový řetěz vlastní rukou vyrobený byl na celém stromečku to nejkrásnější a v tom asi bylo celé to kouzlo. Měli jsme také výhodu, že jsme věděli, v kterém papírku co je zabaleno, kde je jaká dobrota. Na stromečku pak musela být také maminkou napečená bílková pusinka či ořechová pracinka a pak ještě všelijaké to domácí pečivo, hvězdičky, srdíčka, kolečka atd. To domácí vydrželo na stromečku nejdéle. Nejdříve jsme takové brali z mísy stojící pod stromečkem, a když pak ani to nebylo, začalo česání stromku, a tak jen nemnoho kousků přežilo dny vánoční. Jen panenská jablíčka, malá červená, se na nás stále usmívala. Ta přežila všechno, vždyť jsme jich měli k dispozici sklep a tam jich bylo! Tam sebrat pět či šest jablíček do kapsy, to nebylo ani znát, to ani nebylo.

Pod stromečkem jich stejně také stála miska a pak pro každého jeden pomeranč, společný balíček fiků a dokonce krabička datlí. Vedle na misce zase pár para ořechů, burské oříšky a samozřejmě i naše vlašské. Jen banány jsme nemávali ani na ochutnání, snad byly drahé nebo se k nám na vesnici nedostaly? Tyhle dobroty na miskách, to byl také kousek nadílky. Dnes si už ani představit nedovedu, jak napínavé bylo dělení třeba jediné krabičky datlí. To bylo rozpočítávání a překrajování třeba jediné liché datle na několik dílků, jen aby spravedlnost byla zachována. Konečně bylo tohle rozděleno a směnná burza začala, jeden nabízel fik za datlí, druhý datlí za para ořech, třetí... Běda, prohlásil-li někdo po provedených směnách: „Ty datle jsou ale dobré...“, pak chtěl zase každý svůj díl a provedená výměna musela být zrušena. Vždyť takové hodnoty směňovat není vůbec jednoduché.

Na řadu přišly dárky, a to většinou jen praktické věci jako ošacení a obutí nebo nějaká pomůcka do školy. Pro jednoho triko se zapínáním vzadu jako nejčennější součást oděvu na cesty do školy v zimní fujavici. Druhý dostal ušanku, koženou čepici s chlupatými chloupky na uši. Byla sice trochu větší, ale prý: „však ty jí dorosteš“, jak prohlásila maminka. Třetí třeba jen punčochy, ale ty až nad kolena i s gumovými podvazky. Nové boty se objevily jen občas, snad jednou za tři roky, to už musela být potřeba opravdu naléhavá, když už je mistr ševcovský nechtěl spravovat. Ty jsme dědili jeden po druhém, a dokud na nože držely, byly stále ještě dobré. Oprava bot tenkrát byla snadnou záležitostí, ty mistr dokázal spravit z jednoho dne na druhý, takže i výpadek ze školní docházky býval minimální, což nám velkou radost nedělalo.

I starší brusle jsme tam našli, jen kličky scházely, ty si musel obdarovaný už opatřit na vlastní pěst, nejlépe někde mezi kluky. Ty se daly vyměnit za pár poštovních známek. Pro maminku býval šátek na hlavu, jindy zase zástěra, na niž jsme kolektivně šetřili. Pro tatínko to bylo docela jednoduché, ten dostával každoročně tolik „Zorek“, na kolik jsme našetřili. Za korunu jich bývalo tuším čtrnáct a kouření na celé svátky jsme tak zajišťovali.

Dnes bychom řekli chudé, převelice chudé Vánoce a nesmírně bychom se mýlili. Pokud jde o množství a kvalitu dárků ano, ale prostředí, v jakém jsme svátky prožívali, bylo k naprosté spokojenosti všech.

Docela jsem zapomněl na štědrovečerní menu. To bylo samozřejmě ještě před rozsvícením stromku. K večeři jsme sedali v rozrušení, jak malí, tak ti velcí. Hlad už obvykle mocně svíral útroby, vždyť jsme se poctivě snažili dodržet půst, ale zlaté prasátko na stěně jsme stejně nikdy neviděli, takže po několika letech přestávalo i tohle působit a hledali jsme po domě nějaké sousto, třeba aby maminka nevěděla.

Konečně přišla na stůl hovězí polévka s nudlemi, dnes dokonce s pokrájeným masem, což jindy nebývalo. Jako vždycky musela být scezena, když tatínek neuznával jedinou zeleninu za jedlou. Pak přišel kapr, osmažený, voňavý, a nezbytný bramborový salát, a pro ty nejmenší jen bramborová kaše. Protože „kapr chtěl stále plavat“ podle tatínka, musel některý z nás skočit se džbánkem pro pivo. V tenhle večer jsme šli rádi, třeba tři najednou, protože někde už za rozsvícenými okny jsme mohli zahlédnout stromeček a dokonce už s rozžatými svícemi, a to stálo přeci jen za to. Ti doma netrpělivě čekali na náš příchod, už aby bylo pivo doma a mohla slavná chvíle nastat.

Ten večer nestál na plotně hrnec „čulifindy“ – bílé kávy z melty, jak bylo jindy zvykem, ale dnes hrnec čaje a dokonce i s citronem. V ten večer bylo všechno docela jiné, dokonce i ten ubrus na stole byl vyhledán pro vzácnou příležitost až odněkud ze dna prádelníku, jemuž však babička neřekla jinak než „veškosn“. Všichni umyti, svátečně přioděni i naladěni a dokonce i babička s dědečkem ten večer přišli ještě k nám dolů. Zatímco tatínek zaléval kapra, my pili ještě čaj a přikusovali vánočku a z ní vybírali rozinky, to nejlepší nakonec!

Na dvorečku najednou cos cinklo a to zpravidla, když zrovna nebyl tatínek v kuchyni. Teď nastala ta pravá chvíle, kdy nás táhlo procesí po dřevěných vrzavých schodech do pokoje. Jen ten poslední ještě v mamčině náručí se ze všech nejvíc natahoval na ozářený stromeček. Postáli jsme u vytržení z té nádhery. Kdo se dosyta vynadával, mohl se podívat po svém dárku.

Následovalo nezbytné zkoušení velikostí dárků a hned zvažovány potřebné a někdy nezbytné korektury. Ba dokonce i tatínek se těšil ze svého dárku, ač desetiletí dopředu věděl, jaký ho bude zase dárek očekávat. Než se kdo nadál, byla tu sedmá hodina večerní a bylo třeba opustit vyhřátý domov, navléci na sebe burnusy a vyrazit před dům.

Od svého dětství jsem prožil řadu Vánoc, pěkných, jindy strastiplných v době druhé světové války, kdy Štědrý večer byl bez dárků, jen vzpomínky na nejbližší se mnou zůstávaly. Čekali jsme na úder radničních hodin a čekali na neopakovatelné kouzlo zimní noci. Sedmý úder dozněl a z věže kostela se nesly velebné tóny: „...nám, nám, narodil se...“ Trubka jen zpívala „Nesem Vám noviny, poslouchejte“, vše v pohádkovém vydání. Mrazivý vzduch dával táhlým melodiím zvláštního lesku a nádhery. To výborný hudebník Karel Vokoun dokázal z teplých chalup i statků vytáhnout své každoroční posluchače. V tu chvíli zůstali za kamny jen ti na lůžku uvázaní, jimž nemoc nedovolila vstát. Koledy se rozlévaly, jedna za druhou, nesly se po dalekém okolí pro potěchu malých i velkých, pro lesk slavného dne. Škoda, přeškoda, že také musil končit, vždyť se ještě nikomu domů nechtělo, ač nosy i tváře mrazem už zahořely a každý čekal, co kdyby snad ještě jednu přidal. Neměl to snadné, někdy mu trubka při hře zamrzala, ale posluchači byli stejně vděční. Nohy také pořádně zábly a těm malým visely u nosíků dokonce svíčky.

Teplý čas doma zase všechno napravil a zůstala jen vzpomínka a naděje, že příští Štědrý večer bude zase takový. Byl to večer plný poezie, násobený tím, že nás dnes nikdo nenutil jít spát, že jsme mohli prožívat ty hřejivé chvíle sounáležitosti celé rodiny, radovat se ze stromečku, dárků a her, které tam také někdy byly.

Žádné radio ani televize nerozháněla rodinu od jednoho stolu.

Pak jsme lili olovo, skořápky ořechů pouštěli po vodě v umývadle, krájeli jablka a radovali se ze šťastného znamení dlouhého života, jak jadřinec obvykle ukazoval. Dokonce i nějakou knížku jsme dostali, a tu bylo třeba hned kolektivně předčítat a pohádky toho večera byly mimořádně působivé, proto poslouchali všichni. Čas plynul a někteří začali odpadávat, počínaje těmi malými, a tak končil večer pro jednoho za druhým. Byl čas jít na kutě! Jen dva nejstarší se začínali strojit na půlnoční mši, ač se oba ani pomodlit neuměli.

Na jedny Vánoce je třeba zvlášť vzpomenout, kdy jsme dostali dárek jaksi kolektivní a kvůli němuž se nám ani o Boží hod ještě nechtělo světlici opustit. Ten také nakonec přinesl řadu nedorozumění, to když jsme si s ním chtěli hrát všichni najednou.

Celá ta věc začala dobré tři týdny před Vánocemi, kdy tatínek přinesl vypůjčené formy na olovené vojáky. Bylo jich několik, pro střelce, klečící střelce i jízdní na koních, stromy, ploty. Byl nám uložen úkol přinést olovo. Ti malí nosili domů plechy, staré hrnce, kusy železa i oceli v domnění, že z toho budou vojáci. K jejich velkému zklamání to muselo být kamsi vyhozeno. Konečně nejstarší přinesl opravdové olovené trubky, asi kdysi pivní. Možná, že je někde vyměnil, ale rozhodující bylo, že tady byly a že jich bylo dost. Jeho prestiž náramně vzrostla a celá akce nabývala reálný základ. Teď se zapojil tatínek. Staré naběrače udělal kleštěmi hubičku k lepšímu lití roztaveného olova, když bylo třeba malými otvory ve formách do nich nalévat tekutý kov. Pak bylo přineseno prkno, tatínek přiložil do sporáku, vstrčil naběračku s kousky olova do ohně a už jsme netrpělivě čekali. Museli jsme přihlížet jen zpovzdálí, abychom nezakopli o prkno. Ani kolem poskakovat jsme nesměli. „Podaří se alchymistovi udělat z kousku kovu vojáka?“ byla naše nevyslovená otázka. Konečně dostalo olovo stříbrný lesk a začalo se ve sběrače pohupovat, konečně nastal očekávaný okamžik a přestali jsme i dýchat. Povede se? Nikdo otázku nevyslovil, ale vyčíst z očí všech se dala. Konečně tekuté olovo začalo mizet v otvoru formy. Po vrch naplněna a začalo nalévání do druhé. Napětí rostlo, oči z důlků povylézaly, bude z toho vůbec něco? A bylo! Ne hned, až když forma vystydla a spony na nich povolily, vypadl z první voják lesklý, čistý, nádherný. To bylo najednou radosti, jásotu! Jen jestli se povedou i ty další figury?

Dočkali jsme se, proti sobě stály řady pěších i jízdních, nekrvavá válka mohla začít. Jen kdyby se nám ti nejmenší do toho stále nehrabali a neporáželi je...

Smutek

Rok devatenáctistý třicátý šestý. Proběhla příprava svátků vánočních podle vžitých zvyklostí. Těšili jsme se nejen na svátky, ale také na skutečnosti, že nebudeme muset do školy. Mohli jsme sáňkovat, lyžovat na prknech ze soudku či honit kámen po rybníce a říkat tomu hokej.

Jen Štědrý večer byl něčím zcela výjimečným, co nemělo srovnání. Že nemohl být tolik štědrý, co na tom. Byla v něm zakleta poezie, ukryto neopakovatelné kouzlo vřelých rodinných vztahů, při nichž jsme všichni nabývali životní jistoty, že pokud budeme pohromadě, bude stále dobře. Ale i ten ranní rozbřesk dne narození byl jiný než těch tři sta čtyřiašedesát ostatních. Snídaně bývala stejná jako jindy, očekávání věcí příštích přinášelo naději.

Během dne nás čekalo ještě mnoho práce, museli jsme pomoci loupat jablka na závin, pomáhali jsme s mimořádným úsilím a možná se i pletli. Nebylo třeba nikoho pobízet jako jindy. Den, jaký žádný druhý ani být nemůže. Všude kolem plno tajemství a nikdo nesměl nic vyzradit, ač jazyk pátil. Byla to zkouška pevnosti. A ta zvědavost, i když jsem mohl očekávat jen nové boty, když z těch starých mi už prsty lezly a do vlhka jsem s nimi nesměl. Dostanu je opravdu?

Toník s Vaškem, ale i já s Karlíkem jsme se už přestali počítat mezi děti, vždyť mně už bylo šestnáct, ale všechno marno, na Štědrý den se stává každý dospělý dítětem. Nám velkým

byl svěřen také úkol výzdoby stromečku. Snegli jsme všechny ozdoby z půdy. Bylo tomu přesně tak jako v letech minulých. A přece ten letošní byl trochu jiný. Nesměli jsme po schodech dupat a zbytečně mluvit, abychom nerušili nemocnou babičku, ležící ve vedlejším pokoji. O její život měli rodiče velikou starost. Těsně před obědem byl u nás lékař a u lůžka zůstal jen s rodiči. Co řekl, jsme se od nikoho nedozvěděli, ale vážnost jsme poznali snadno.

Maminka do zástěry stírala slzy, tatínek nemluvil. Nikdo se neodvážil zeptat. Těžká chvíle dolehla na nás všechny, i na ty nejmenší. Jen jsme se ohlíželi, kdy rodiče zasednou na svá místa u stolu, abychom poobědvali, protože veliký půst v tento den příliš dodržován nikdy nebyl. Rodičů jsme se ale nedočkali.

Celé odpoledne bylo podivné. Tatínek seděl většinu času v babiččině pokoji a maminka pobíhala stále dolů, nahoru, sem tam. Závin spálit nechtěla, kapr usmažen být musel, a tak nevěděla, kde být dřív. Vánoční nálada se vytratila, co bude dál? Bez tatínka a maminky?

Šestá už odbila, večeře dokončena nebyla, což se jindy nestávalo. Byl čas, aby na stromečku zaplály svíčky a zaleskl se staniol, aby prskavky rozstříkly své hvězdičky kolem, aby dětské oči zahořely okouzlením, abychom si uvědomili, jak šťastně se v takto chudíčkém domě žije, jsou-li kolem nejmilejší, na něž je vždycky spolehnutí.

Večeře začala kolem sedmé, ani zvoneček nezazvonil, aby ohlásil příchod Ježíška. „Nesmíme rušit babičku,“ vysvětlila maminka na naše udivené pohledy. Ke stolu jsme přece jen zasedli všichni, jen tatínek po třech soustech opouštěl stůl a odcházel do pokoje k nemocné. Všem se nám těžko polykalo. Naše pohledy se významně křížily čekající spásu u druhého, ale všichni marně. Pak i maminka nás opustila a my tu zůstali sami jako sirotkové. Dusivá tíha na nás dolehla, bylo to jako by nás rodiče navždy opustili, seděli jsme tu velcí i malí v bezradnosti. Mohl si někdo takový štedrý večer představit? Ještě včera bychom byli o sobě tvrdili, že jsme už tvrdí, zkušený chlapi, dokonce žulové skály, a zatím...

Jídla jak jindy neubývalo, nebylo co říci a udivený Fanda se stále kolem rozhlížel. Vždyť mu scházela jistota největší – maminka.

Do naprostého ticha zavrzaly dřevěné schody, do kuchyně k nám vešla tíše, tichounce maminka, obličej v zástěře a usedavě plakala. Tušili jsme, jaký osud nám dnešní večer připravil. Brzy i tatínek se objevil, bledý jako svíce a dvěma slovy řekl to, co už jsme všichni věděli: „Babička zemřela.“

Zůstali jsme na svých místech bez jediného slova a pohybu a všichni jsme se v duchu loučili s naší drobnou, vetchou stařenkou, nezající hubování, stále na nás drobnostmi pamatující soustem nebo dvacetníkem. Nemohl jsem uvěřit, že někdo může zemřít, když ještě před několika dny mezi námi chodil.

Byl už pozdní večerní čas, kdy jsme se dostali ke stromečku. Museli jsme však projít chodbou kolem zavřených dveří babiččina pokoje a nebylo nikoho z nás, kdo by se nezadíval na dveře, které už stará ruka nikdy neotevře. Prošli jsme po špičkách v bázni, doslova bez dechu. Kdyby se tak mohla ještě s námi těšit z dárků! Tak jsme jistě uvažovali všichni. Dárky byly tentokrát rozděleny neobvykle rychle, bez projevů radosti, jen jeden balíček zůstal pod stromečkem nepřidělen.

Ani svíčka na stromečku nezahořela, prskavka nevzplála, ač naproti přes ulici probíhal štedrý večer v obvyklém veselí.

Protože ten večer nebyl mrazivý, raději jsem odešel na ulici, vyhýbal se lidem i kamarádům, chtěl jsem být sám. Došel jsem až pod Hřeblo, kde nebylo živáčka a tady se mohl oddat svým myšlenkám a vzpomínkám na milou duši, kterou jsem teď ztratil provždycky. Tady jsem mohl i slzu uronit.

Půlnoční mše

Když už jsem se začal počítat mezi pány kluky, dostal jsem o jedněch Vánocích nové šaty a kalhoty dokonce s dlouhými nohavicemi. Nedobře se mi v nich první dny chodilo, byl to nezvyk. Široké nohavice se mi stále pletly mezi nohy. Přestával jsem už být dítětem, a už o rok později jsem si na rodičích vyprosil, že jsem směl jít na půlnoční mši.

Večer, ten slavný a tolik očekávaný skončil, už desátá odbila a u nás se schylovalo ke spaní. Ti malí již dávno oddychovali a já se cítil mužem. Chtěl jsem vydržet a jít do kostela. Vyrazili jsme tedy spolu s Vaškem o šest let starším. Ten mi přece jen mohl dělat záštitu. Já byl kluk zvaný ještě zelenáč, o němž nebylo ještě rozhodnuto, zda mu vůbec porostou vousy či cosi jiného na bradě a tvářích. Na ulici jsme se začali scházet s jinými, po pobožnosti prahnoucími kluky a před půlnocí už nás táhla hromada ke kostelu.

Jak bývaly bohoslužby navštěvovány nevím, ale tentokrát bylo plno. Lavice obsazeny, vzadu parta stojících, ba i za varhanami na kůru bylo plno. Byli tu i ti, co opustili před malou chvílí hospodu, když věděli, že stejně hostinský přestane brzy nalejvat a začne jednoho po druhém vyhazovat na mráz. Proto šli raději sem, když se jim domů ještě nechtělo a svatvečer si mohli ještě tady prodloužit.

Musím přiznat, že mši nikdo nerušil, ač vypité Krušovické k tomu dávalo podmínky.

Po mši jsme ještě po vsi trochu klábosili, dokud nás silný mráz nepobídl domů, do tepla.

Vlastivědný sborník

Jak se k nám do rodiny zatoulal „Vlastivědný sborník okresu slánského“ nevím, ale byl tu. Pro mne to bylo něco zcela nového, kdy jsem si mohl přeslabikovat zajímavé věci o okolních pamětihodnostech, o nichž jsem dosud neměl tušení. Byl tu článek o menhiru stojícím v polích u Klobuk a staviteli zlonického kostela Diezenhoferovi a dokonce i článek o naší skalkě! Ta naše skalka byla v poli u Kamenice. Měli jsme tam nepřilíš široký pás pole, mírně se sklánějící od silnice k lesu, jemuž jsme říkali „Vobrův lesík“. Políčko bylo ještě v dolní polovině půleno polní cestou. V té menší části vystupoval nad okolní terén kamenitý kopec, pískovcová skalka velikosti asi 15 x 20 metrů. Byl to opravdu jen asi půldruha metru vysoký pahrbek. Dvě neduživé, pokroucené borovice hledaly svými kořeny kousek vláhy, vinuly se tu jako hadi na všechny strany, objímaly všechny ty kameny a vděčně přijímaly vláhu z každé sebemenší prohlubně. Ty borovice snad ani nerostly. Po celou dobu mého dětství byly stejné. Sporá tráva zakrývala okolí a hlavně v letním suchém období skláněla se k zemi, zasýchala, žíznila.

Mezi ní se kupodivu dobře dařilo koniklecům, těm se odtud nechtělo, ač nedaleké okraje lesíka a po okolí roztroušené paloučky by mohly dát lepší podmínky i půdu. Jak se otevřelo jaro do plného květu, nechyběly tu ani tmavě fialové zvonečky do ostrůvků seskupeny jako ovečky do stáda, v pospolitosti snad hledaly bezpečí. V podzimu pak jejich chmýří se rozletovalo a, zdá se mi, marně. Nikde jinde se neusadilo.

Skalka ze všech stran obrostlá dozrávajícím žitem schovávala přede všemi svoje bohatství. Kdo by sem také chodil, žitem se brodil? Jen divoký králík se tu v písku bezpečně vyhříval, koniklec mu zřejmě nechutnal, a tak nebylo toho, kdo by koniklecům škodil.

Po celá dvě desetiletí jsem tenhle cyklus znal, kolonie neměnila stanoviště, ani se jediné semínko nikde neuchytilo. Tohle všechno jsem znal z vlastního pozorování, ale žádné bližší souvislosti jsem neznal, stejně jako jsem nevěděl, že koniklec, ta nenápadná květina, je nějakou raritou.

Teprve teď ve sborníku jsem se mohl dočíst, že v katastru obce Vraný je místo, kde roste vzácný koniklec. Prý jediná lokalita na Slánsku a stojí za plnou ochranu. „Tak vida, o naší

skalce se píše a my vůbec nevíme, jakou vzácnost vlastníme, a dokonce v tak odborném časopise“, jakým se mi vlastivědný sborník zdál. Tehdy mne mrzela jen jedna věc, proč tam není napsáno, že roste jen na skalce pana Sýkory nebo třeba Sýkorovic skalce. To bych se pak mohl před všemi kluky vytahovat! Takhle to bylo hezké, že se o ní píše, ale stejně nikdo neví, která to je. To jsem považoval za veliký nedostatek a neměl jsem tušení, že kdyby bylo místo přesně vyznačeno, že by mohlo dojít nerozumnými lidmi k invazi a možná i k likvidaci celé kolonie.

Pak tam byl článek o dřevěném kostelíku či zvonici v Kvílicích, což nebylo od nás tak daleko, ale tam jsem nikdy nebyl a bylo nutno ji zařadit do plánu cyklistického výletu.

V časopise bylo také několik dětských příspěvků z prózy i poezie. Takové pěkně dětské básničky se mi dostaly do rukou snad poprvé. Byly naivní, spíš rýmováčky, ale dětskému myšlení blízké a ty mne chytily, že jsem vzal tužku a zkoušel to také. Ne jednu, ale hned tři jsem napsal a poslal redakci. Za několik dnů jsem na ně docela zapomněl, bylo to jen vzplanutí. Dny běžely jeden za druhým, stále jen škola a zase škola, pak odpolední hry a honění se s kluky. Až jednou! Na stole po příchodu ze školy leží útlá knížečka už rozbalená a vedle obal s adresou: „Žák Josef Sýkora, Vraný čp. 154.“ „No to jsem přece já,“ zvolal jsem v nadšení. Odesílatel: „Redakce Vlastivědného sborníku pro okres slánský.“ Jedním skokem jsem popadl knížečku s líbivým obrázkem na titulní straně s nápisem „Lidka.“

Druhý list mi všechno objasnil, kde bylo černé na bílém, že je to autorská odměna za uveřejněnou básničku Saně a že mi ji věnuje redakce.

Radost jsem měl nevýslovnou, jako bych vyhrál v lotynce alespoň terno. Tak přeci jen budou všichni kluci koukat!

Nedivili se jen kluci, ale i všichni sousedé, ti zvláště, když pro ně bylo vzít do ruky pero výkonem nadlidským. Nějak se jim špatně jím vládlo, v ruce jej pro mozoly ani necítili, proto tak neradí po něm sahalí. Při večerních táčkách sousedů před našich putovala knížečka z ruky do ruky.

Jen já byl stále v rozpacích, za kterou básničku jsem knihu dostal, vždyť jsem poslal tři. Po velkém shánění a přemýšlení mi došlo, vždyť je to ve věnování napsáno, přeci za „Saně“.

„Lidku“ jsem potom četl snad pětkrát, ačkoliv do jiného čtení jsem se moc nehrnul. Byla to vlastně pohádka, jindy nazývaná „O třech oříšcích“. Té jsem si ze všech knih vážil nejvíce, tu jsem si vysloužil.

OBSAH:

Rybník	_____	s. 2	Zápas	_____	s. 44
U nás	_____	s. 4	Nemoc	_____	s. 45
Živá kronika	_____	s. 4	Babička	_____	s. 46
Koledy	_____	s. 6	Les	_____	s. 48
Dračky	_____	s. 8	Klukovská válka	_____	s. 49
Herci přijeli	_____	s. 11	Na lavici	_____	s. 52
Zimní radovánky	_____	s. 12	Nešťastná slepice	_____	s. 55
Masopust	_____	s. 14	Letní večery	_____	s. 55
Zabíjačka	_____	s. 15	Křecci	_____	s. 57
Sedlák Hruška	_____	s. 17	Pečené mřenky	_____	s. 58
Cikáni	_____	s. 18	Vinný sklep	_____	s. 60
Bylo Josefa	_____	s. 20	Veverka	_____	s. 61
Velký pátek	_____	s. 21	Louka	_____	s. 63
Pomlázka	_____	s. 22	Velká cesta	_____	s. 64
Teplo	_____	s. 23	Polévka	_____	s. 68
Stračena	_____	s. 23	Husák	_____	s. 70
Čarodějnice	_____	s. 25	Balon	_____	s. 71
Máje	_____	s. 27	Ořechy	_____	s. 72
U trafiky	_____	s. 28	Na šišky	_____	s. 73
Kino	_____	s. 29	Škola	_____	s. 74
Školní výlet	_____	s. 31	Triko	_____	s. 76
K Isidoru	_____	s. 32	Lovy	_____	s. 77
Božího těla	_____	s. 33	Koroptve	_____	s. 78
Jednička	_____	s. 34	Pařezy	_____	s. 79
Rybíz	_____	s. 35	Puškvorec	_____	s. 81
Jahody	_____	s. 36	Mikuláš	_____	s. 82
Praskáče, polní práce, kovárna	_____	s. 37	Vánoce	_____	s. 83
Pout'	_____	s. 39	Smutek	_____	s. 86
Almužny	_____	s. 43	Půlnoční mše	_____	s. 88
			Vlastivědný sborník	_____	s. 88

KRÁTCE O AUTOROVÍ

Dětství a mládí ve Vraném:

Josef Sýkora se narodil 16. července 1920 v městysi Vraný (tehdy okres Slaný). Jeho rodiči byli Antonín Sýkora (narozen 1885) a Anna Sýkorová rozená Konrádová z Kobylník (narozena 1894). S rodiči, pěti sourozenci a v určité době i s dědou a babičkou, žili ve Vraném v domě s pumpou pod branou. Josef měl dva starší a tři mladší sourozence. Bratr Antonín se narodil v roce 1912, Václav v roce 1914, Karel v roce 1922, sestra Anna v roce 1928 a bratr František v roce 1931. Josef chodil do školy na Peruc. Přestože vyrůstal v době hospodářské krize a v určité době panovalo i sucho a neúroda, vzpomínky na dětství a mládí si uchoval idylické. Bylo to dáno i pěknými vztahy v rodině, jeho srdečnou povahou i srdečností jeho maminky a dalších členů rodiny. Je tu však přítomna neustálá shánka po potravě pro všechny a nutnost zapojit se do poměrně tvrdé práce vedoucí k obživě. I to se ve vzpomínkách snaží podat s humorem sobě vlastním.

Z dalších osudů autora:

Na Vraném žil až do doby svého totálního nasazení za druhé světové války. Na práci do Německa musel odejít v prosinci 1942. Vrátil se až v červnu 1945. V Německu si psal deník, na jehož základě vytvořil vzpomínkovou knihu, která je na webových stránkách obce Vraný. Po válce pracoval ve Slaném, kde poznal Věnceslavu Otcovskou (narozena 1921). Po svatbě odešli do Frýdlantu v Čechách, kde Josef Sýkora pracoval jako hlavní účetní na Okresním národním výboru ve Frýdlantě. Po zrušení okresu ve Frýdlantě pracoval na místním školním statku a potom jako vedoucí střediska služeb také ve Frýdlantě. V důchodu působil jako správce ubytovny při nemocnici. Jeho manželka pracovala v Městském muzeu ve Frýdlantě. Měli tři dcery: Věnceslavu (narozena 1948), Dagmar (narozena 1950) a Annu (narozena 1958). Všechny žijí v Liberci.

Josef Sýkora měl mnoho zálib, například fotbal, myslivost, přírodu, historii. Ze vzpomínek na dětství poznáváme, že jeho koníčky měly svůj pramen už v dětství. Ve Frýdlantě byl aktivním členem nespočtu místních spolků, pořádal přednášky o historii a přírodě, organizoval vlastivědné vycházky a zájezdy, po své manželce pokračoval ve psaní městské kroniky ve Frýdlantě. Napsal několik brožurek, např. Povídání o Frýdlantsku, Frýdlantsko ve znamení kříže, nevydaný soupis historických údajů z Frýdlantska od nejstarších dob po současnost a psal myslivecké příhody, které také ještě nebyly vydány. Pro děti vyšly jeho pohádky z přírody Ušáček a Neposeda. Přispíval do tisku vlastivědnými články.

Josef Sýkora se rád vracel na Vraný, ale bohužel nemohl přijíždět tak často, jak si přál. Velmi vzpomínal na své dětství a mládí, které zde prožil. Zemřel ve Frýdlantě v roce 1998. Činorodost a aktivita byla pro Josefa Sýkoru typická po celý život. Říkal: „Co člověk dělá, to má dělat s chutí.“ Byl také skvělý vypravěč, lidé na něj dosud vzpomínají. V létě 2020 šel kolem domu, kde žil ve Frýdlantě, dědeček s malým vnukem a říkal mu: „Tady bydlel pan Sýkora. To byl moc hodný a veselý pán a byl taky myslivec.“ Vnuk odpověděl: „To už jsi mi říkal, dědo...“

Josef Sýkora

Všichni sourozenci s rodiči a strýčkem. Josef Sýkora je druhý zprava vzadu.

Josef Sýkora je třetí zleva dole.